

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών
Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑ ΤΟ 2000
ΠΕΡΙΟΔΟ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΓΙΑΝΝΟΥΚΟΥ ΕΥΤΥΧΙΑ

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική

Αιγάλεω, Έτος 2023

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών
Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑ ΤΟ 2000
ΠΕΡΙΟΔΟ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΓΙΑΝΝΟΥΚΟΥ ΕΥΤΥΧΙΑ AM-21009

Επιβλέποντες: Ομότιμος Καθηγητής: Ιωάννης Βαβούρας
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια: Χαρά Βαβούρα

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική

Αιγάλεω, Έτος 2023

University of West Attica

School of Administration, Economic, and

Social Sciences

Department of Accounting & Finance

M.Sc. in Public Economics and Policy

**THE EVOLUTION OF UNEMPLOYMENT IN GREECE DURING THE AFTER 2000
PERIOD: THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENT**

GIANNOUKOU EFTHIXIA RN-21009

Supervisors: Professor Emeritus Ioannis Vavouras

Post-Doctoral Researcher Chara Vavoura

Master Thesis submitted to the Dept. of Accounting & Finance of the University of West Attica in partial fulfilment of the requirements for the degree of M.Sc. in Public Economics and Policy

Aigaleo, Greece, 2023

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑ ΤΟ 2000 ΠΕΡΙΟΔΟ:

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής

Εγκρίθηκε από την εξεταστική επιτροπή την 16-6-2023

A/α	ΟΝΟΜΑ ΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ
1	ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΒΑΒΟΥΡΑ	ΜΕΤΑΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΜΠΙΣΤΗΜΙΟ	
2	ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΔΕΔΟΥΛΗ	ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	
3	ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤΡΟΜΠΛΟΣ	ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΛΣΤΑΤ	

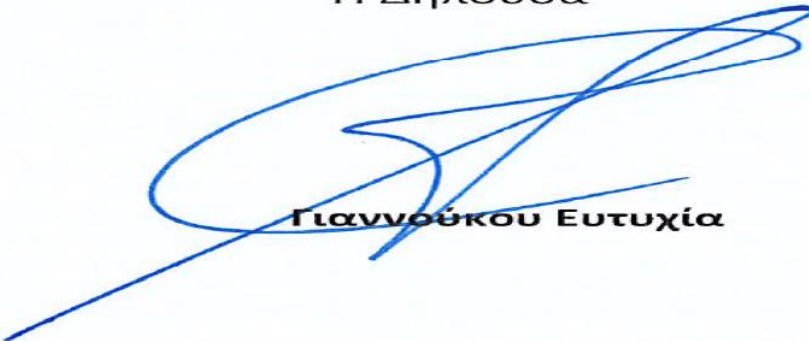
ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Γιαννούκου Ευτυχία του Νικολάου, με αριθμό μητρώου (per) 21009 φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Δημόσια Οικονομική και Πολιτική» του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή τα περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως να χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

Γιαννούκου Ευτυχία

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Μετά από πολλά χρόνια από την ολοκλήρωση των προπτυχιακών σπουδών μου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, είχα την τύχη να έχω ξανά σαν καθηγητή μου τον κ. Ιωάννη Βαβούρα. Είμαι ευγνώμων πρωτίστως για την ευκαιρία που είχα να τον ξανά συναντήσω και δευτερευόντως για τη δυνατότητα που μου δόθηκε να συνεργαστώ μαζί του, ως επιβλέποντα καθηγητή μου πλέον, για την υλοποίηση της εργασίας μου. Η άμεση ανταπόκρισή του, οι συμβουλές και οι παρατηρήσεις του, ήταν πολύτιμες σε όλο το διάστημα που απαιτήθηκε για την ολοκλήρωση της εργασίας μου. Σημαντική ήταν και η ενθάρρυνση και η εμπιστοσύνη που μου έδειξε.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες όμως, έχω την ανάγκη να εκφράσω στην οικογένεια μου, για την υπομονή που επέδειξαν σε όλο το διάστημα των μεταπτυχιακών μου σπουδών και κυρίως κατά την περίοδο συγγραφής της διπλωματικής μου εργασίας.

Τέλος δεν μπορώ να μην εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στους φίλους μου για την πολύ σημαντική ψυχολογική και πρακτική στήριξη, αλλά και στους συναδέλφους που συνέβαλαν στην ολοκλήρωση της ερευνητικής μου πρότασης.

Συντομογραφίες

- ΑΔΚΣ: Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή
ΑμεΑ: Άτομα με Αναπηρία
ΒΑΑ: Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη
Δ.Α.: Διαχειριστική Αρχή
ΔΟΕ: Διεθνής Οργάνωση Εργασίας
ΔΥΠΑ: Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης
ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕ-27: Ευρωπαϊκή Ένωση των 27
ΕΚΤ: Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΓΤΑΑ: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Περιφερειακό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης
ΕΤΠΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης
ΕΠΚΔ: Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων
ΕΣΠΑ: Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΔΕΤ: Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία
ΕτΠ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών
ΕΥΔΕΠ: Ειδική Υπηρεσία Επιχειρησιακού Προγράμματος
ΚΔΑΠ-ΣΤΕΜ: Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης- Ρομποτική Επιστήμη & Μαθηματικά
ΚΔΗΦ: Κέντρα Δημέρευσης Ημερήσιας Φροντίδας
ΚΕΔΕ: Κεντρική Ένωση Δήμων & Κοινοτήτων Ελλάδος
ΚΗΦΗ: Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων
ΚΠΑΠ: Κέντρα Προώθησης Απασχόλησης
ΚΟ: Κοινωνική Οικονομία
ΜΜΕ: Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΜΑΑ: Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας
Μ.Κ.Ο: Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΟΧΕ: Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση
ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας & Ανάπτυξης
ΟΑΕΔ: Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού

ΠΑΝ: Πρωτοβουλία για την Απασχόληση Νέων

ΠΕΠ.: Περιφερειακά Προγράμματα

ΣΛΕΕ: Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΣΑ: Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης

ΝΕΕΤς/ΕΑΕΚ: Young people Not in Education, Employment or Training /Εκτός Απασχόλησης
Εκπαίδευσης και Κατάρτισης

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑ ΤΟ 2000 ΠΕΡΙΟΔΟ:

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι εξελίξεις της τελευταίας δεκαετίας τόσο σε οικονομικό όσο και κοινωνικό επίπεδο, επηρέασαν σημαντικά την αγορά εργασίας και κυρίως περιόρισαν τις ευκαιρίες απασχόλησης. Η ανεργία που πλήττει την Ελλάδα αλλά και ολόκληρο τον κόσμο, είναι ένα φαινόμενο που διαιωνίζεται, με τις εκάστοτε κυβερνήσεις να έχουν πάντα στην ατζέντα των πολιτικών τους, ως έναν από τους κύριους στόχους, την αντιμετώπισή του. Στην παρούσα εργασία γίνεται μία προσπάθεια, να αποτυπωθεί η διαχρονική εξέλιξη της ανεργίας, κάνοντας ταυτόχρονα αναφορά στα αίτια και τις επιπτώσεις, αλλά και στις προσπάθειες που γίνονται για την αντιμετώπιση του φαινομένου από την πλευρά του κράτους. Στο πλαίσιο της «Ευρώπης 2020» οι προτεραιότητες και οι στόχοι που τίθενται αφορούν κατά ένα μεγάλο μέρος τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας για όλους, με τη χρήση των κατάλληλων χρηματοδοτικών εργαλείων. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάδειξη του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης, στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης. Σκοπός της διεξαχθείσας έρευνας, είναι να διαπιστωθεί κατά πόσο, αξιοποιούνται αποτελεσματικά στην Ελλάδα, και δει από την τοπική αυτοδιοίκηση, τόσο οι κατευθύνσεις που δίνονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και τα χρηματοδοτικά μέσα που παρέχονται για τον σκοπό αυτό.

Λέξεις κλειδιά: Ανεργία, Τοπική Αυτοδιοίκηση, πολιτικές απασχόλησης, χρηματοδοτικά μέσα, ΕΣΠΑ, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο +, Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

THE EVOLUTION OF UNEMPLOYMENT IN GREECE DURING THE AFTER 2000 PERIOD: THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENT

ABSTRACT

The developments of the last decade, both at an economic and social level, significantly affected the labor market and they mainly limited employment opportunities. The unemployment that affects Greece but also the whole world, is a phenomenon that perpetuates. All governments try to deal with it and they always have it as one of their main goals in their political agenda. This thesis, is an attempt to reflect the evolution of unemployment over time, referring to the causes and effects, but also to the efforts made to deal with the phenomenon from the state's side. The priorities and goals set within the context of "Europe 2020", are very much about the improvement of living and working conditions for everyone, with the use of the appropriate financial tools. Emphasis is placed on highlighting the role of local self-government, in creating new jobs. The purpose of the conducted research is to find out whether the directions given by the European Union and the financial instruments provided for this purpose are effectively used by the local government.

Keywords: Unemployment, Local Government, employment policies, financial instruments, ESPA, European Social Fund plus, Social Entrepreneurship

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	1
1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ.....	1
1.1. Ταξινόμηση της ανεργίας	1
1.2. Ανεργία των νέων και το φαινόμενο των ΕΑΕΚ/ΝΕΕΤs	10
1.3. Οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη της ανεργίας	19
1.4. Παράγοντες που επηρέασαν την εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα κατά τη μετά το 2000 περίοδο.....	21
1.5. Ευρύτερες επιπτώσεις της ανεργίας με έμφαση στις οικονομικές και δημοσιονομικές	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	29
2. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΑΠΟ ΤΟ 2000 ΕΩΣ 2022	29
2.1. Η Ανεργία στην Ελλάδα	29
2.2. Εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα σε σύγκριση με την ΕΕ-27 ανά κατάσταση απασχόλησης .	33
2.3. Η έμφυλη διάσταση της ανεργίας στην Ελλάδα, σε σύγκριση με την ΕΕ-27	37
2.4. Η κατάσταση απασχόλησης κατά το 2020-2021 και η επίδραση της πανδημίας στην Αγορά Εργασίας	39
2.5. Ανεργία και επίπεδο εκπαίδευσης.....	43
2.6. Η ανεργία και νέοι Ελλάδα και Ε.Ε-27	45
2.7. Ανεργία και μετανάστευση.....	47
2.8. Ανεργία ανά περιφέρεια της Ελλάδας.....	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	53
3. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ- ΠΛΑΙΣΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	53
3.1. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την απασχόληση	53
3.2. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο plus (ΕΚΤ+)	56
3.3. Το Ευρωπαϊκό εξάμηνο και ο Πυλώνας Κοινωνικών δικαιωμάτων.....	58
3.4. Ευρωπαϊκή πλατφόρμα κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	65
4. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	65
4.1. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών	65
4.2. Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΜΑΑ)	66
4.3. Το πρόγραμμα ΕΣΠΑ ως μέσο χρηματοδότησης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και ο ρόλος της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΕΥΔΕΠ) Περιφέρειας Αττικής.....	67

4.4.	Τομεακό πρόγραμμα «Ανθρώπινο δυναμικό & Κοινωνική Συνοχή» (Α.Δ.Κ.Σ)	71
4.5.	Περιφερειακά Προγράμματα ΠεΠ.....	74
4.6.	Πολιτικές απασχόλησης στην Ελλάδα ο ρόλος του ΟΑΕΔ.....	76
4.7.	Κοινωνική Οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα	80
4.8.	Τοπική Αυτοδιοίκηση και κοινωνική επιχειρηματικότητα.....	82
4.9.	Κοινωνική οικονομία η τοπική και περιφερειακή προοπτική.....	85
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	89
5.	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ της ΕΡΕΥΝΑΣ	89
5.1.	Ερευνητικά ερωτήματα και ερευνητικές υποθέσεις.....	89
5.2.	Περιγραφή ερευνητικής μεθόδου	89
5.3.	Ανάλυση απαντήσεων ερωτηματολογίου	91
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	123
6.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	123
6.1.	Συμπεράσματα.....	123
6.2.	Προτάσεις πολιτικής	126
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	129
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	135

Κατάλογος Πινάκων

2.1 Εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα ανά κατάσταση απασχόλησης 2001-2022	Σ.32
2.2 Κλάδος δραστηριότητας και επάγγελμα τελευταίας εργασίας ανέργων Β' τρίμηνο 2020	Σ.42
2.3 Εισερχόμενοι- εξερχόμενοι μετανάστες 1991-2020	Σ.47
2.4 Κύριες χώρες προσέλευσης μεταναστών κατά δεκαετία εισόδου στην Ελλάδα	Σ.49
2.5 Ποσοστά ανεργίας ανά περιφέρεια της Ελλάδας	Σ.51
4.1 Προτεραιότητες/ προϋπολογισμός τομεακού προγράμματος ΕΣΠΑ	Σ.71
4.2 Συνολικός προϋπολογισμός των ΠεΠ	Σ.74
4.3 Προτεραιότητες ΠεΠ προϋπολογισμός προγράμματος για την Περιφέρεια Αττικής	Σ.76
5.1 Κατανομή φύλου	Σ.92
5.2 Ηλικιακή ομάδα	Σ.92
5.3 Απασχόληση	Σ.93
5.4 Επίπεδο εκπαίδευσης	Σ.93
5.5 Οικογενειακή κατάσταση	Σ.93
5.6, 5.7, 5.8, Ανάλυση ερώτησης 11	Σ.107
5.9 Ανάλυση ερώτησης 14	Σ.112
5.10 Ανάλυση ερώτησης 15	Σ.112
5.11, 5.12 Ανάλυση ερώτησης 15	Σ.113
5.13, Ανάλυση ερώτησης 16	Σ.113
5.14, 5.15 Ανάλυση ερώτησης 16	Σ.114
5.16 Ανάλυση ερώτησης 17	Σ.114
5.17 5.18, 5.19 Ανάλυση ερώτησης 18	Σ.115

5.20, 5.21, 5.22 Ανάλυση ερώτησης 19	Σ.116
5.23 Ανάλυση ερώτησης 20	Σ.117
5.24, Ανάλυση ερώτησης 21	Σ.117
5.25, 5.26 Ανάλυση ερώτησης 21	Σ.118
5.27, 5.28, 5.29 Ανάλυση ερώτησης 22	Σ.119
5.30, 5.31, 5.32 Ανάλυση ερώτησης 23	Σ.120
5.33, 5.34, 5.35 Ανάλυση ερώτησης 24	Σ.121

Κατάλογος Διαγραμμάτων/ Γραφημάτων

1.1 Ανεργία νέων 15-29 ετών (NEETs) στην Ελλάδα και ΕΕ-27 σε ποσοστά	Σ.15
1.2 Το μορφωτικό επίπεδο των (NEETs) το έτος 2021 σε ποσοστά	Σ.16
1.3 Εξέλιξη απασχόλησης ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας σε χιλιάδες την περίοδο της οικονομικής κρίσης	Σ.24
2.1 Κατάσταση απασχόλησης στην Ελλάδα 2000-2022 σε χιλιάδες	Σ.34
2.2 Ανεργία στην Ελλάδα σε ποσοστά	Σ.35
2.3 Ανεργία στην Ελλάδα και ΕΕ-27 σε ποσοστά	Σ.36
2.4 Κατά φύλο διάκριση της ανεργίας στην Ελλάδα σε ποσοστά	Σ.37
2.5 Κατά φύλο διάκριση της ανεργίας στην Ελλάδα και ΕΕ-27 σε ποσοστά	Σ.38
2.6 Κύριες επιπτώσεις της πανδημίας στην αγορά εργασίας	Σ.40
2.7 Επίπτωση της πανδημίας στις απουσίες από την εργασία ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας	Σ.41
2.8 Επίπτωση της πανδημίας στις ώρες εργασίας ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας	Σ.41
2.9 Αριθμός ανέργων σε χιλιάδες και επίπεδο εκπαίδευσης 2000-2020	Σ.43
2.10 Ανεργία και επίπεδο εκπαίδευσης Ελλάδα και ΕΕ-27 (μέσος όρος Ευρωπαϊκής Ένωσης) κατά τα έτη 2000-2021 σε ποσοστά	Σ.44
2.11 Ποσοστά ανεργίας νέων ηλικίας 15-24 στην Ελλάδα	Σ.45
2.12 Ποσοστά ανεργίας νέων ηλικίας 15-24 στην Ελλάδα και στην ΕΕ-27 από το 2000-2022	Σ.45
2.13 Ποσοστά ανεργίας νέων ηλικίας 15-24 στην ΕΕ-27 το έτος 2021	Σ.46
2.14 Εισερχόμενοι –εξερχόμενοι μετανάστες 1991-2020 σε χιλιάδες	Σ.48

2.15 Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό κατά υπηκοότητα το έτος 2020	Σ.49
2.16 Ποσοστά ανεργίας υπηκόων χωρών εκτός Ελλάδος	Σ.50
5.1 Κατανομή φύλου	Σ.92
5.2 Ηλικιακή ομάδα	Σ.92
5.3 Απασχόληση	Σ.93
5.4 Επίπεδο εκπαίδευσης	Σ.93
5.5 Οικογενειακή κατάσταση	Σ.93
5.6, Ανάλυση ερώτησης 6	Σ.94
5.7, 5.8, 5.9, Ανάλυση ερώτησης 6	Σ.95
5.10, 5.11 Ανάλυση ερώτησης 6	Σ.96
5.12 ,5.13, 5.14 Ανάλυση ερώτησης 7	Σ.97
5.15, 5.16 Ανάλυση ερώτησης 7	Σ.98
5.17, 5.18, Ανάλυση ερώτησης 8	Σ.99
5.19, 5.20, 5.21, Ανάλυση ερώτησης 8	Σ.100
5.22, 5.23 Ανάλυση ερώτησης 8	Σ.101
5.24, 5.25, Ανάλυση ερώτησης 9	Σ.102
5.26, 5.27, 5.28 Ανάλυση ερώτησης 9	Σ.103
5.29, Ανάλυση ερώτησης 10	Σ.104
5.30, 5.31, 5.32, Ανάλυση ερώτησης 10	Σ.105
5.33 Ανάλυση ερώτησης 10	Σ.106
5.34 Ανάλυση ερώτησης 11	Σ.107
5.35, Ανάλυση ερώτησης 12	Σ.108

5.36, 5.37 Ανάλυση ερώτησης 12	Σ.109
5.38, 5.39, Ανάλυση ερώτησης 13	Σ.110
5.40, 5.41 Ανάλυση ερώτησης 13	Σ.111
5.42 Ανάλυση ερώτησης 14	Σ.112
5.43 Ανάλυση ερώτησης 15	Σ.112
5.44 Ανάλυση ερώτησης 16	Σ.113
5.45 Ανάλυση ερώτησης 17	Σ.114
5.46 Ανάλυση ερώτησης 18	Σ.115
5.47 Ανάλυση ερώτησης 19	Σ.116
5.48 Ανάλυση ερώτησης 20	Σ.117
5.49 Ανάλυση ερώτησης 21	Σ.117
5.50 Ανάλυση ερώτησης 22	Σ.119
5.51 Ανάλυση ερώτησης 23	Σ.120
5.52 Ανάλυση ερώτησης 24	Σ.121

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα των ανθρώπων και είναι η βάση για την εξέλιξη και την ευημερία τους. Εμπόδιο σε αυτήν την εξέλιξη, είναι η ανεργία, που πλήττει περισσότερο τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού. Τόσο η έννοια της ανεργίας όσο και της απασχόλησης, δεν είναι καινούργιες, και η αντιμετώπισή τους, τίθεται ως προτεραιότητα στη χάραξη της οικονομικής πολιτικής των κυβερνήσεων, τόσο της Ελλάδας αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

Στην παρούσα εργασία, αρχικά αναλύεται η έννοια της ανεργίας και οι διακρίσεις της, αλλά και συναφείς έννοιες, όπως αυτές της συγκαλυμμένης και της λανθάνουσας ανεργίας και της συγκαλυμμένης απασχόλησης. Αναφέρονται οι παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξή της, διατηρώντας την διαχρονικά αυξημένη, αλλά και οι επιπτώσεις της.

Παρουσιάζεται η εξέλιξη της ανεργίας τόσο στην Ελλάδα όσο και την Ευρωπαϊκή Ένωση από το 2000 έως το 2022 όπου είναι εμφανής η διαφορά στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανεργία των νέων, ιδίως της νέας κατηγορίας των Εκτός Απασχόλησης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης(ΕΑΕΚ) ή Young people Not in Education, Employment or Training (NEETs). Η εμφάνιση της πανδημίας covid-19 επηρέασε πολλούς κλάδους της οικονομίας, και έφερε νέες μορφές απασχόλησης. Επίσης η κατάσταση της αγοράς εργασίας, επηρεάστηκε σημαντικά τόσο από την έξοδο όσο και από την είσοδο μεταναστών.

Μέσω της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση, η ΕΕ από πολύ νωρίς έθεσε στόχους και προτεραιότητες για την αντιμετώπιση αυτού του παγκόσμιου φαινομένου. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο ως κύριο μέσο χρηματοδότησης για ότι έχει να κάνει με το ανθρώπινο δυναμικό, ευθυγραμμισμένο με το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, συμβάλει όσο το δυνατόν περισσότερο στην υλοποίηση των αρχών που τίθενται από τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και την Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα κατά της Φτώχειας και του Αποκλεισμού.

Αναδεικνύεται ο σημαντικός ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, καθώς είναι πλησιέστερα στον πολίτη και στις ανάγκες του και μπορεί να ενισχύσει τα πλεονεκτήματα της περιοχής. Η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΕΥΔΕΠ) ως διαχειριστική αρχή της Περιφέρειας για το πρόγραμμα ΕΣΠΑ, μπορεί να αξιοποιεί καλύτερα τα

επιχειρησιακά προγράμματα, με βάση τις ευκαιρίες που παρέχονται σε τοπικό επίπεδο για να πετύχει μέγιστη αποτελεσματικότητα στα θέματα της ανεργίας.

Τέλος, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην κοινωνική οικονομία και επιχειρηματικότητα, στην εξέλιξη τους και ποιος είναι ο ρόλος τους στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας αλλά και στο πώς συνδέεται η τοπική αυτοδιοίκηση με την κοινωνική επιχειρηματικότητα, ποια είναι τα κοινά τους σημεία, αν υπάρχει κοινός προσανατολισμός για την τοπική οικονομική ανάπτυξη καθώς και τους τρόπους υποστήριξης τους .

Τα δύο τελευταία κεφάλαια αφορούν το ερευνητικό μέρος και τα συμπεράσματα από τη πραγματοποίηση της έρευνας. Η έρευνα απευθύνθηκε σε δημόσιους υπαλλήλους και κυρίως σε στελέχη της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ο σκοπός της έρευνας είναι να αποτυπωθούν τα αίτια και οι επιπτώσεις της ανεργίας, η αποτελεσματικότητα των μέσων χρηματοδότησης και των πολιτικών απασχόλησης που χρησιμοποιούνται από το κράτος, καθώς και η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

1.1. Ταξινόμηση της ανεργίας

Η οικονομία δεν ακολουθεί μια σταθερή πορεία οικονομικής μεγέθυνσης αλλά τείνει να κινείται με αλληπάλληλες διακυμάνσεις που ονομάζονται οικονομικοί κύκλοι. Η οικονομική δραστηριότητα προχωρά με ακανόνιστο τρόπο, με απότομες εκρήξεις προς τα εμπρός που ακολουθούνται από παύσεις, ακόμη και από υποτροπές. Κατά τους τελευταίους δύο αιώνες, το προϊόν, η απασχόληση και το βιοτικό επίπεδο έχουν παρουσιάσει ανοδική τάση στις αναπτυγμένες, αλλά και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η **ύφεση** χαρακτηρίζεται από υψηλή ανεργία και ένα μεγάλο αρνητικό κενό του ΑΕΠ. Κατά τη διάρκεια της **ανάκαμψης** το κενό του ΑΕΠ περιορίζεται, η ανεργία μειώνεται, τα κέρδη αυξάνονται και η επιχειρηματική και καταναλωτική εμπιστοσύνη επιστρέφουν. Όλα αυτά μπορεί να συμβούν γρήγορα σε κάποιους κύκλους και αργά σε κάποιους άλλους. (Chrystal & Lipsey, 2018).

Εργασία είναι η κάθε είδους δραστηριότητα του ατόμου ή της ομάδας που αποσκοπεί στην επίτευξη ενός οικονομικού αποτελέσματος. Το οικονομικό αποτέλεσμα σχετίζεται με την παραγωγική διαδικασία. Ανάλογα με το ποιος παρέχει την εργασία τα άτομα ταξινομούνται σε μισθωτούς, αυτοαπασχολούμενους και εργοδότες. Ο πληθυσμός με κριτήριο τη συμμετοχή του στην αγορά εργασίας ταξινομείται στο εργατικό δυναμικό (οικονομικά ενεργούς) και μη εργατικό δυναμικό (μη οικονομικά ενεργούς). Το εργατικό δυναμικό αποτελείται από τους απασχολούμενους και τους άνεργους και ως μη εργατικό δυναμικό θεωρούνται τα άτομα εργάσιμης ηλικίας τα οποία ούτε εργάζονται αλλά ούτε επιδιώκουν να εργασθούν. (Παπαηλίας, 2011).

Όταν σε μια οικονομία, υπάρχει πλήρης απασχόληση, δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει ανεργία. Οι ορισμοί της **πλήρους απασχόλησης** και της **ανεργίας** βασίζονται στις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας, στη διαθέσιμη συνολική ποσότητα εργασίας και σχετίζονται με τον επικρατούντα πραγματικό μισθό. Σύμφωνα με μία άποψη, **πλήρης απασχόληση** υπάρχει όταν η συνολική ζήτηση εργασίας είναι ίση με τη συνολική προσφορά της. Ενώ αν η προσφορά εργασίας είναι μεγαλύτερη από τη ζήτησή της, η υπερβάλλουσα ποσότητα εργασίας αποτελεί

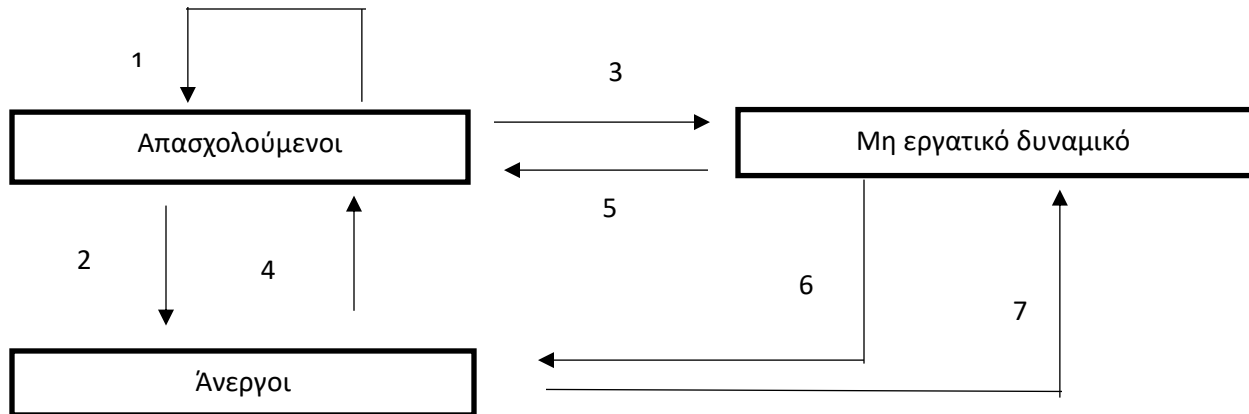
το μέτρο της **ανεργίας**. Κρίνεται χρήσιμο να διευκρινιστεί ότι ο ονομαστικός μισθός εκφράζει την ποσότητα του χρήματος που παίρνει ο μισθωτός, ενώ ο πραγματικός μισθός εκφράζει την αγοραστική ισχύ του μισθού. (Βαβούρας & Βαβούρα, 2019).

Με βάση τα παραπάνω ο μισθός έχει άμεση σχέση με την ανεργία. Σε αυτό συνηγορεί και η άποψη ότι, το ποσοστό της ανεργίας, αποτελεί έναν εύχρηστο δείκτη για την υγεία της οικονομίας. Υπάρχει ανησυχία από τις κυβερνήσεις είτε το ποσοστό είναι υπερβολικά χαμηλό είτε υπερβολικά υψηλό. Όταν το ποσοστό ανεργίας είναι υψηλό, υποδεικνύει ότι πολλά άτομα δεν είναι σε θέση να υποστηρίξουν τους εαυτούς τους και ότι πολλοί από τους εργαζόμενους της χώρας δεν συνεισφέρουν στο εθνικό προϊόν. Στον αντίποδα όταν το ποσοστό ανεργίας είναι χαμηλό, υπάρχει πλεονάζουσα ζήτηση στην αγορά εργασίας και οι μισθοί τείνουν να αυξάνονται. Η αύξηση των μισθών οδηγεί σε αύξηση του πληθωρισμού (Ehrenberg & Smith, 2017).

Η έννοια της ανεργίας έχει ένα σχετικό περιεχόμενο, από τη στιγμή που, θεωρητικά σχεδόν όλοι είναι πρόθυμοι να απασχολούνται με αντάλλαγμα ένα αρκετά γενναιόδωρο πακέτο αποζημίωσης (Ehrenberg & Smith, 2017). Ως άνεργοι θεωρούνται τα άτομα εργάσιμης ηλικίας, τα οποία συγκεντρώνουν τις εξής προϋποθέσεις: «α) *δεν εργάζονται εντός της εβδομάδας αναφοράς, ούτε έχουν εργασία από την οποία απουσιάζουν προσωρινά λόγω ασθένειας, άδειας, καιρικών συνθηκών β) ζητούν εργασία, είτε ως μισθωτοί, είτε για να αρχίσουν μια δική τους δουλειά, γ) είναι αμέσως διαθέσιμοι, σε περίπτωση που θα βρουν εργασία, και κυρίως να αναλάβουν άμεσα την επόμενη εβδομάδα δ) έχουν κάνει ενέργειες αναζητώντας δουλειά» (Βαβούρας & Βαβούρα, 2019).*

Κατά μια άλλη άποψη η ανεργία μπορεί να θεωρηθεί σαν μια δεξαμενή ροών. Στο σχήμα που ακολουθεί αποτυπώνονται οι μεταβολές της εργασιακής κατάστασης, όπου υποθέτουμε ότι ο αριθμός των ατόμων εργάσιμης ηλικίας παραμένει σταθερός (Βαβούρας & Βαβούρα, 2019).

Σχήμα 1.
Δυνατές μεταβολές όσον αφορά την εργασιακή κατάσταση των ατόμων εργάσιμης ηλικίας. Πηγή (αναπαραγωγή) Βαβούρας, Βαβούρα (2019)

Η ανάλυση των ανωτέρω μεταβολών έχει ως εξής:

«1) αλλαγή εργασίας χωρίς το συγκεκριμένο άτομο να καθίσταται για κάποιο διάστημα άνεργος ή μη μέλος του εργατικού δυναμικού (το άτομο παραμένει απασχολούμενος),

2) απώλεια εργασίας με ταυτόχρονη παραμονή στο εργατικό δυναμικό (το άτομο από απασχολούμενος καθίσταται άνεργος),

3) απώλεια εργασίας με ταυτόχρονη έξοδο από το εργατικό δυναμικό (το άτομο από απασχολούμενος καθίσταται μη μέλος του εργατικού δυναμικού),

4) εύρεση εργασίας από μέλος του εργατικού δυναμικού (το άτομο από άνεργος καθίσταται απασχολούμενος),

5) εύρεση εργασίας από μη μέλος του εργατικού δυναμικού (το άτομο από μη μέλος του εργατικού δυναμικού καθίσταται απασχολούμενος),

6) είσοδος στην αγορά εργασίας, ως ανέργου, μη μέλους του εργατικού δυναμικού (το άτομο από μη μέλος του εργατικού δυναμικού καθίσταται άνεργος),

7) εγκατάλειψη της αγοράς εργασίας από άνεργο (το άτομο από άνεργος καθίσταται μη μέλος του εργατικού δυναμικού- «αποθαρρημένος εργάτης»).

Το άθροισμα των ατόμων των κατηγοριών 1, 2, 3 δίνει το σύνολο των ατόμων που απομακρύνθηκαν από την εργασία τους, ενώ το άθροισμα των ατόμων των κατηγοριών 1, 4, 5 δίνει το σύνολο των ατόμων που βρήκαν εργασία. Η διαφορά των δύο αθροισμάτων δίνει τη μεταβολή της απασχόλησης. Η διαφορά μεταξύ του αθροίσματος των ατόμων των κατηγοριών 2, 6 και των ατόμων των κατηγοριών 4, 7 δίνει τη μεταβολή της ανεργίας. Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι δεν ταυτίζεται η μεταβολή της ανεργίας με τη μεταβολή της απασχόλησης (Βαβούρας & Βαβούρα, 2019).

Η ανεργία κατατάσσεται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα, α) με τα αίτια που τη προκαλούν και τις πολιτικές αντιμετώπισής της, β) τον χρόνο που διαρκεί και γ) την ομάδα στην οποία ανήκει ο άνεργος (διάθρωση). Παρότι υπάρχουν διαφορετικά είδη ανεργίας, δεν αποκλείεται η συνύπαρξη δύο διαφορετικών ειδών ανεργίας ή και παραπάνω ταυτόχρονα σε μια χρονική περίοδο.

Ταξινόμηση της ανεργίας

Πρώτη κατηγορία, διάκριση της ανεργίας με βάση τα αίτια που την προκαλούν

Εκούσια (ηθελημένη) και **ακούσια** (αθέλητη) ανεργία. Σύμφωνα με τους ορισμούς που χρησιμοποιούνται από τον A. Rees, στο βιβλίο του «The Economics of Work and Pay», (Rees, 1973) «Ένας άνεργος είναι **ακούσια** άνεργος, όταν είναι ικανός και πρόθυμος να εργαστεί για τον τρέχοντα μισθό ή για χαμηλότερο μισθό, αλλά δεν μπορεί να βρει τέτοια εργασία». Σε αυτή την περίπτωση η συνολική ζήτηση εργασίας είναι χαμηλότερη από τη συνολική προσφορά της. Ενώ «Ένας άνεργος είναι **εκούσια** άνεργος, όταν, εάν του προσφέρεται μια θέση εργασίας την οποία μπορεί να αποδεχθεί, αλλά δεν αποδέχεται την προσφερόμενη θέση εργασίας και συνεχίζει να αναζητά μια καλύτερα αμειβόμενη θέση εργασίας». (Δεδουσόπουλος, 2004). Με βάση την παραπάνω διάκριση παρατηρείται υπερεκτίμηση του μεγέθους της πραγματικής ανεργίας, καθώς ένας αριθμός ανέργων, παραμένει στις στατιστικές των ανέργων, αυξάνοντας το μέγεθός της, παρότι για διάφορους λόγους δεν επιθυμούν οι ίδιοι να εργαστούν. Επίσης δημιουργείται το ερώτημα τι είδους εργασία το άτομο θα πρέπει να αναζητά, γιατί έτσι διαφοροποιείται και η κατάταξή του στον εκούσια ή ακούσια άνεργο. Η απόρριψη μίας θέσης

εργασίας επειδή δεν συμβαδίζει με τα προσόντα, δεν καθιστά το άτομο και εκούσια άνεργο, άσχετα με το εισόδημα που θα του αποφέρει (Βαβούρας & Βαβούρα, 2019).

Δεύτερη κατηγορία, διάκριση της ανεργίας βάσει των πολιτικών αντιμετώπισής της

Ανεργία τριβής. Οφείλεται σε εκούσιες μεταβολές της απασχόλησης του εργατικού δυναμικού, και συγκεκριμένα στο χρονικό διάστημα που μεσολαβεί καθώς ένας εργαζόμενος μετακινείται από δουλειά σε δουλειά. Λόγω των ατελειών της λειτουργίας του μηχανισμού της αγοράς εργασίας, χρειάζεται χρόνος ώστε οι άνεργοι και οι απασχολούμενοι να βρουν τις κενές θέσεις εργασίας. Σε κάθε χρονική στιγμή θα υπάρχουν άτομα που θα εγκαταλείψουν την εργασία τους για να αναζητήσουν άλλη απασχόληση και θα υπάρχουν και νεοεισερχόμενα στην αγορά εργασίας που θα αναζητούν απασχόληση. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται και οι εργαζόμενοι που προσφέρουν την εργασία τους μόνο κατά διαστήματα, παρουσιάζοντας έτσι μεγάλη αστάθεια (Ehrenberg & Smith, 2017). Η ανεργία τριβής είναι αποτέλεσμα της κανονικής κινητικότητας της εργασίας καθώς και της δυναμικής αλλαγής σε μια οικονομία. Ακόμη και αν υπάρχει κατάσταση ισορροπίας, με την έννοια ότι στον επικρατούντα μισθό της αγοράς, η ποσότητα της ζητούμενης εργασίας ισούται ακριβώς με την ποσότητα της προσφερόμενης εργασίας, θα εξακολουθεί να υπάρχει ανεργία τριβής. Μπορεί να συνυπάρχει με άλλες μορφές ανεργίας, γεγονός που δυσχεραίνει την εκτίμησή του μεγέθους της. Ο χρόνος της ανεργίας μειώνεται κατά τη διάρκεια της άνθισης, όταν οι θέσεις απασχόλησης που είναι διαθέσιμες αυξάνονται και αυξάνεται στην περίοδο της ύφεσης όταν οι διαθέσιμες θέσεις είναι δύσκολο να εντοπιστούν. Αντίθετα το μέγεθος της ανεργίας τείνει να μεταβάλλεται προς την ίδια κατεύθυνση με το επίπεδο της απασχόλησης (Βαβούρας & Βαβούρα, 2019).

Διαρθρωτική ανεργία. Αυτό το είδος της ανεργίας, σχετίζεται με την έννοια της δυναμικής οικονομίας. Αποτελεί προϋπόθεση η ύπαρξη κενών θέσεων εργασίας. Εξαιτίας των ατελειών που υπάρχουν στην αγορά εργασίας, δεν υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ της προσφοράς και ζήτησης εργασίας. Η διαρθρωτική ανεργία οφείλεται στην αδυναμία του εργατικού δυναμικού να μετακινηθεί από μία απασχόληση σε μία άλλη. Τα άτομα που προσφέρουν εργασία δεν προσαρμόζονται σχετικά εύκολα στη μεταβολή των προτύπων ζήτησης που ζητούν οι εργοδότες. Παρατηρείται έτσι χρονική υστέρηση, ανάλογα με τον χρόνο που απαιτείται για

την απόκτηση των σχετικών γνώσεων από τους εργάτες ή από τους νέους που εκπαιδεύονται για την απόκτηση συγκεκριμένων εργασιακών δεξιοτήτων. Η τεχνολογική πρόοδος ή οι μεταβολές στη γεωγραφική κατανομή των επιχειρήσεων και της παραγωγής, που συνήθως αποτελούν τα χαρακτηριστικά των αναπτυγμένων οικονομιών προκαλεί δυσκολία στο εργατικό δυναμικό να καταλάβει τις διαθέσιμες κενές θέσεις. Η διαρθρωτική ανεργία μπορεί να χαρακτηριστεί ως το τίμημα που πληρώνει μια οικονομία για την προσαρμογή και την επικαιροποίηση των εργασιακών γνώσεων, και εκφράζεται με τη συγκέντρωση της σε συγκεκριμένες ομάδες του εργατικού δυναμικού (Δεδουσόπουλος, 2004).

Εποχική ανεργία. Παρατηρείται κυρίως στο εργατικό δυναμικό που ανήκει στις οικονομικά ασθενέστερες κοινωνικές τάξεις και για αυτό τον λόγο η αντιμετώπιση αυτού του είδους της ανεργίας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως σοβαρό πρόβλημα της οικονομικής πολιτικής. Οφείλεται στις εποχικές διακυμάνσεις και στη χρονική υστέρηση από τους εποχικά καθιστάμενους ανέργους να εξασφαλίσουν νέα απασχόληση. Αποτελεί χαρακτηριστικό, των κλάδων που επηρεάζονται από την εναλλαγή των εποχών (όπως γεωργία) αλλά και επαγγελματιών που σχετίζονται με αυτή την εναλλαγή (οικοδόμοι, τουριστικά επαγγέλματα (Βαβούρας & Βαβούρα, 2019).

Κυκλική ανεργία (ανεργία ελλιπούς ζήτησης). Σχετίζεται με τις διακυμάνσεις στην οικονομική δραστηριότητα και είναι αυτή που απασχολεί περισσότερο τους φορείς της οικονομικής πολιτικής. Το μεγαλύτερο μέρος της ανεργίας, οφείλεται σε αυτήν την ανεργία, για αυτό και ένας από τους βραχυχρόνιους στόχους της οικονομικής πολιτικής, είναι ο περιορισμός ή η αποτροπή της. Οφείλεται στην ελλιπή συνολική ζήτηση για προϊόντα, λόγω των μειωμένων εισοδημάτων η οποία με τη σειρά της προκαλεί μειωμένη ζήτηση για παραγωγικούς συντελεστές (ιδίως για εργασία) και επομένως ανεργία. Εξαιτίας της ανεργίας, το συνολικό εισόδημα από την εργασία μειώνεται με συνέπεια μειωμένη καταναλωτική δαπάνη. Το τελικό αποτέλεσμα είναι ότι, αναπαράγονται συνεχώς οι συνθήκες που δημιουργούν ανεργία (Δεδουσόπουλος, 2004).

Τεχνολογική ανεργία. Η ανεργία που προκαλείται από την άμεση αντικατάσταση της ανθρώπινης εργασίας από μηχανές. Δημιουργούνται όμως και εννοιολογικά προβλήματα

κυρίως ως προς την έννοια της τεχνολογικής μεταβολής. Μία τεχνολογική μεταβολή δεν σημαίνει απαραίτητα νέα μηχανήματα, αλλά μπορεί να περιλαμβάνει μεταβολές στην οργάνωση της παραγωγής και της οικονομικής δραστηριότητας. Επίσης μία καινοτομία θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί ευρέως, και παράλληλα σε σύντομο χρονικό διάστημα, που να μην επιτρέπει να ολοκληρωθούν βραδείες διαδικασίες προσαρμογής. Ωστόσο είναι αποδεκτό ότι δεν υπάρχει σε μία καθαρή της μορφή, συνήθως συνοδεύει άλλες μορφές ανεργίας. Σε καμία περίπτωση όμως δε θα πρέπει να συγχέεται με τη διαρθρωτική ανεργία (Δεδουσόπουλος, 2004).

Τρίτη κατηγορία, διάκριση της ανεργίας με βάση τον χρόνο που διαρκεί. Διακρίνουμε τη **βραχυχρόνια** ανεργία μέχρι 24 μήνες και **μακροχρόνια** ή χρόνια ανεργία αυτή που διαρκεί από 24 μήνες και πάνω. Ωστόσο η υιοθέτηση του ορίου αυτού δε προκύπτει από κάποια θεωρητική θεμελίωση ή εμπειρική διερεύνηση, αποτελεί περισσότερο έναν αυθαίρετο διαχωρισμό. Γεγονός που επιβεβαιώνεται από το ότι τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία δεν αναφέρονται στο ολοκληρωμένο διάστημα της ανεργίας, μα υπολογίζονται μέχρι μία ορισμένη χρονική στιγμή (Δεδουσόπουλος, 2004).

Τέταρτη κατηγορία, διάκριση της ανεργίας με κριτήριο τη διάρθρωσή της. Αυτού του είδους η διάκριση παρότι έχει σημαντικό αναλυτικό και θεωρητικό ενδιαφέρον για το κοινό και τους πολιτικούς, αντιμετωπίζεται με περιγραφικές μεθόδους. Τα κριτήρια ταξινόμησης, διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες.

α) Κριτήρια με βάση τα χαρακτηριστικά των ατόμων της ομάδας, όπως είναι το φύλο, η φυλή η εθνικότητα, η ηλικία, η οικογένεια, το εκπαιδευτικό επίπεδο, και η εργασιακή εμπειρία.

β) Κριτήρια με βάση τα οικονομικά –κοινωνικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος εργασίας, της περιοχής κατοικίας των ανέργων όπως η γεωγραφική κατανομή, η ανεργία στα αστικά κέντρα, η ανεργία σε συγκεκριμένους τομείς και επαγγέλματα (Δεδουσόπουλος, 2004).

Πέραν όμως των ανωτέρω ορισμών, θα πρέπει να γίνει αναφορά στις έννοιες της συγκαλυμμένης ανεργίας, λανθάνουσας ανεργίας και συγκαλυμμένης απασχόλησης.

Συγκαλυμμένη ανεργία

Εμφανίζεται κυρίως στις αναπτυσσόμενες οικονομίες και περιλαμβάνει τα άτομα που είναι υποαπασχολημένα παρά εντελώς άνεργα. Η ουσία της συγκαλυμμένης ανεργίας βρίσκεται στη χαμηλή παραγωγικότητα των εργαζομένων (συντελεστών παραγωγής). Οι εργαζόμενοι της κατηγορίας αυτής αποδίδουν προϊόν μικρότερης αξίας από αυτό που δικαιολογεί ο μισθός τους. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται περισσότερο στον αγροτικό τομέα, αλλά και στο τομέα των υπηρεσιών (Πουρναράκης, 1991).

Λανθάνουσα ανεργία

Οι αποθαρρημένοι για εργασία συνιστούν τη «**λανθάνουσα ανεργία**». Ως αποθαρρημένοι εργάτες θεωρούνται τα άτομα εργάσιμης ηλικίας που θα επιθυμούσαν να ενταχθούν στο εργατικό δυναμικό, αν θεωρούσαν ευνοϊκές τις ευκαιρίες που τους προσφέρονται στο πλαίσιο της αγοράς εργασίας και περιλαμβάνονται στο μη εργατικό δυναμικό. Ο μισθός που αναμένουν ότι θα λάβουν, σύμφωνα με τις επικρατούσες στην αγορά εργασίας συνθήκες, είναι κατώτερος από τις προσδοκίες τους και γι' αυτό δεν ζητούν εργασία. Επειδή περιλαμβάνονται στο μη εργατικό δυναμικό, δεν καταγράφονται ως άνεργοι με αποτέλεσμα οι στατιστικές να υποεκτιμούν το πρόβλημα της ανεργίας (Βαβούρας & Βαβούρα, 2019).

Συγκαλυμμένη απασχόληση / αδήλωτη εργασία

Τέλος, σημαντικό είναι να αναφερθεί η έννοια της **συγκαλυμμένης απασχόλησης ή αδήλωτης εργασίας**. Ο ακριβής ορισμός της αδήλωτης εργασίας διαφέρει από χώρα σε χώρα, πράγμα που δημιουργεί δυσκολίες στην εφαρμογή των κανονισμών από τους κατά τόπους επιθεωρητές εργασίας. Αποτελεί μια διαρκή πρόκληση στην Ευρωπαϊκή Ένωση ιδίως όταν η χώρα αντιμετωπίζει μια δύσκολη κοινωνικοοικονομική κατάσταση. Καθώς οι ακριβείς ορισμοί διαφέρουν, χρησιμοποιείται συχνά συνώνυμα, με τους όρους παράνομη εργασία, περιστασιακή εργασία, παράνομη απασχόληση, λανθάνουσα και μαύρη εργασία (ΣΕΠΕ, 2013).

Προσπαθώντας να δώσουμε έναν ορισμό, ο όρος αδήλωτη απασχόληση, αναφέρεται σε δραστηριότητες που αφορούν αμοιβές οι οποίες είναι νόμιμες, αλλά δεν δηλώνονται σε δημόσια αρχή και χρησιμοποιείται με στόχο τον καθορισμό της αναλογίας των απασχολούμενων που δεν εμφανίζονται στις στατιστικές εκθέσεις για διάφορους λόγους. Επίσης αναφέρεται στο εργατικό δυναμικό που δεν έχει δηλωθεί πουθενά στο κράτος, για

λόγους φορολογίας (φοροαποφυγή ή χρήση φορολογικών πλεονεκτημάτων), κοινωνικής ασφάλισης, που εργάζεται χωρίς σύμβαση απασχόλησης αγνοώντας τη σχετική νομοθεσία. Υπάρχουν εργοδότες που δεν δηλώνουν τους εργαζομένους στις αρχές κοινωνικής ασφάλισης και οι εργαζόμενοι μαζί με τις αποδοχές τους, εισπράττουν και κοινωνικές παροχές (επιδόματα ανεργίας, ασθένειας, ατυχήματος). Αξίζει να σημειωθεί ότι μόνο οι περιπτώσεις, για τις οποίες οι κρατικοί φορείς δεν έχουν πληροφόρηση, όσον αφορά την αποφυγή καταβολής φόρων και ασφαλιστικών εισφορών αποδίδονται στην έννοια της αδήλωτης απασχόλησης. Αν δεν έχουν πληροφόρηση για ένα είδος απασχόλησης, διότι θεωρείται ότι παραβαίνει τη νομοθεσία πρόκειται για εγκληματική οργάνωση. Μπορεί να είναι πολίτες ή μετανάστες με παράτυπο καθεστώς που κατέχουν πολλαπλές θέσεις εργασίας, αλλά μόνο η μία δηλώνεται στο κράτος, ή μπορεί να απασχολούνται με σύμβαση κάποιων ωρών ενώ στην πραγματικότητα να εργάζονται πολύ περισσότερες. Υπάρχουν και περιπτώσεις άτυπης εργασίας που δεν δηλώνονται υποχρεωτικά, όπως δραστηριότητες οικονομικής έκφρασης, όχι αμειβόμενες, στο πλαίσιο της οικογένειας. Ενδεικτικά αναφέρονται, οι γείτονες που βοηθούν συλλογικά ο ένας τον άλλον ή ο συγγενής που συνδράμει στη φροντίδα των ηλικιωμένων. (ΣΕΠΕ, 2022).

Από την άλλη, η μη ύπαρξη σαφούς ορισμού της έννοιας της αδήλωτης απασχόλησης, μπορεί να αποτελεί τη βάση μιας συνειδητής απόφασης, προκειμένου να αποφευχθούν κενά στην εφαρμογή των νόμων, για την επιλογή του σωστού τρόπου χάραξης πολιτικής. Το 2016 με την αριθ. 2016/344 απόφαση της ΕΕ δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Καταπολέμησης της Αδήλωτης Εργασίας, με στόχο την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των Κρατών Μελών για την καταπολέμηση του σοβαρού αυτού προβλήματος. Στόχος αυτής της πλατφόρμας είναι να ευαισθητοποιήσει τους εμπλεκόμενους φορείς της ΕΕ σε θέματα που σχετίζονται με την αδήλωτη εργασία. Οδηγεί σε αλλαγές σε εθνικό επίπεδο και επιτρέπει την ανταλλαγή πληροφοριών και καλών πρακτικών, μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο και επιτυγχάνεται στενότερη διασυνοριακή συνεργασία και κοινές δραστηριότητες για την καλύτερη αντιμετώπιση των διαφόρων μορφών της αδήλωτης εργασίας σεβόμενη τις διαδικασίες των Κρατών μελών (Απόφαση 344/2016).

Σημαντικός σύμμαχος για την αντιμετώπιση του προβλήματος της αδήλωτης εργασίας, και το συντονισμό των υπόλοιπων αρμόδιων αρχών αποτελούν οι Επιθεωρήσεις Εργασίας. Η

προσέγγιση που υιοθετούν οι υπηρεσίες, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το εθνικό πλαίσιο. Προκειμένου να εντοπίζουν και να αντιμετωπίζουν καλύτερα καταστάσεις αδήλωτης εργασίας, οι επιθεωρητές χρειάζεται να γνωρίζουν καλά τους ισχύοντες εθνικούς κανονισμούς. Αναλαμβάνουν την ευθύνη για την εφαρμογή πολιτικών αποτροπής, εκστρατειών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, καθώς και πιλοτικών προγραμμάτων για στοχευμένες και κοινές επιθεωρήσεις με άλλους ελεγκτικούς μηχανισμούς. Ο πρωταρχικός στόχος του ελέγχου δεν είναι ο εντοπισμός αδήλωτων δραστηριοτήτων. Ο ρόλος των επιθεωρητών είναι να ενισχύσουν την ευαισθητοποίηση επιχειρήσεων και εργαζομένων ως προς τη πρόληψη και μετατροπή της αδήλωτης εργασίας και την αποφυγή ή τη ρύθμιση τέτοιων καταστάσεων, κι όχι η επιβολή προστίμων και ποινών. Η αξιοπιστία τους εξαρτάται από την ικανότητά τους να συμβουλεύουν εργοδότες και εργαζόμενους ως προς τα πλέον αποτελεσματικά μέσα συμμόρφωσης με τις νομοθετικές διατάξεις χωρίς να αγνοείται η εφαρμογή ενός αποτελεσματικού συστήματος επιθεώρησης εργασίας. Η μετατροπή της αδήλωτης εργασίας σε δηλωμένη εργασία αποτελεί σημαντικό πολιτικό στόχο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022).

1.2. **Ανεργία των νέων και το φαινόμενο των ΕΑΕΚ/NEETs**

Στο πλαίσιο των πολιτικών που προωθούν την οικονομική ανάπτυξη και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, η βοήθεια προς τους νέους αποτελεί σημαντικό παράγοντα, προκειμένου να ενταχθούν στην αγορά εργασίας και να παραμείνουν. Σαν «**νέοι**» σύμφωνα με τις στατιστικές της ΕΕ θεωρούνται τα άτομα ηλικίας κάτω των 25 ετών και συγκεκριμένα η ηλικιακή ομάδα 15-24. Το πρόβλημα της ανεργίας των νέων εντοπίζεται τόσο στα μακροπρόθεσμα χαρακτηριστικά του, λόγω της παραμονής στην ανεργία για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους, όσο και στη μετάβαση από οποιοδήποτε επίπεδο εκπαίδευσης στην απασχόληση.

Οι νέοι ως νεοεισερχόμενοι, λόγω της περιορισμένης εργασιακής εμπειρίας, έχουν λιγότερες πιθανότητες να βρουν θέση εργασίας. Συνήθως απασχολούνται με συμβάσεις προσωρινής ή μερικής απασχόλησης ή πραγματοποιούν πρακτική άσκηση, γεγονός όμως που κάνει πιο εύκολη την απόλυσή τους. Συχνά η συμμετοχή των νέων σε τέτοιου είδους απασχόληση λειτουργεί ως «σκαλοπάτι» εισόδου στην αγορά εργασίας. Επίσης αποτελεί για τους νέους, βασικό μηχανισμό για την ενίσχυση της απασχολησιμότητάς τους, βελτιώνοντας τις

γνωστικές και κοινωνικές τους δεξιότητες, έστω κι αν αυτό σημαίνει ότι δεν θα υπάρχει αντιστοιχία μισθού και προσόντων. Από την άλλη, οι εργοδότες επιδιώκουν να προσλάβουν άτομα με το χαμηλότερο δυνατό κόστος. Προκειμένου να μην επωμιστούν το υψηλό κόστος πιθανής απόλυσης μόνιμου υπαλλήλου, προτιμούν να εναλλάσσουν εργαζόμενους σε προσωρινές θέσεις εργασίας ή μειώνουν την προθυμία τους να προσλάβουν νέο προσωπικό (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Η προσφορά και ζήτηση εργασίας καθώς και τα ποσοστά της ανεργίας των «νέων» επηρεάζονται από τις οικονομικές συνθήκες και κυρίως από τους κανονισμούς της αγοράς εργασίας, το εκπαιδευτικό σύστημα, τους κοινωνικούς θεσμούς, το είδος και την ποιότητα της διακυβέρνησης, δημιουργώντας φραγμούς εισόδου και συνθήκες αδράνειας για τους νέους.

Οι οικογενειακοί δεσμοί, αναφερόμενοι κυρίως στην Ελλάδα, παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση κοινωνικών πεποιθήσεων και εργασιακών συμπεριφορών που εμποδίζουν την ομαλή έγκαιρη μετάβαση από το σχολείο στην εργασία, ενθαρρύνοντας την παραμονή στην ανεργία. Παρέχεται στους νέους για μεγάλο χρονικό διάστημα στέγαση, οικονομική και συναισθηματική υποστήριξη, που λειτουργεί σαν προστατευτικός μηχανισμός. Στην αναβολή μετάβασης των νέων σε μια οικονομικά ανεξάρτητη ενήλικη ζωή, συμβάλουν οι αυξημένες τιμές των κατοικιών και η επιδείνωση των προοπτικών απασχόλησης. Τις κοινωνικές προτιμήσεις καθώς και τις αντιλήψεις για τον ρόλο του κράτους αντικατοπτρίζει η υψηλή προτίμηση σε δημόσιες θέσεις εργασίας. Συνηθίζεται να είναι μια ορθολογική επιλογή για νεοεισερχόμενους με χαμηλότερα προσόντα χωρίς όμως αυτό να αποτελεί κανόνα. Η ανάγκη για υψηλή προστασία από το Κράτος έχοντας τον ρόλο του άμεσου εργοδότη, καθώς και το γεγονός ότι ο μέσος μισθός στο δημόσιο τομέα (τουλάχιστον μέχρι πριν τα μέτρα περικοπής μισθών) ήταν κατά πολύ πάνω από τον μέσο μισθό στον ιδιωτικό τομέα, καθιστούν τις θέσεις απασχόλησης στο δημόσιο ελκυστικές (European Commission, 2017).

Σημαντικό εμπόδιο στην απασχολησιμότητα των νέων, αποτελούν οι επιδόσεις των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Συχνά παρατηρούνται χαμηλές επιδόσεις στην απόκτηση βασικών δεξιοτήτων, κυρίως γιατί οι νέοι εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και κατάρτιση. Ως βασικές δεξιότητες θεωρούνται στην παρούσα περίπτωση, α) αυτές που

απαιτούνται για τη ζωή στη σύγχρονη κοινωνία όπως κατανόηση και παραγωγή γραπτού λόγου είτε β) αυτές που συνδέονται με κάποια συγκεκριμένη απασχόληση ή έναν ακαδημαϊκό κλάδο. Οι νέοι που είτε εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση, είτε έχουν ολοκληρώσει μόνο την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, είναι πολύ πιθανό να μην αποκτήσουν δεξιότητες και διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο ανεργίας. Οι περίοδοι πρακτικής άσκησης των ατόμων που έχουν τελειώσει πρόσφατα τις σπουδές τους, οι ποιοτικές περίοδοι μαθητείας, ως επίσημο πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης καθώς και η παροχή εξατομικευμένων συμβουλευτικών υπηρεσιών από τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης, μπορούν να επιφέρουν αποτελέσματα στην εξασφάλιση μίας θέσης εργασίας. Από την πλευρά των εργοδοτών η δυνατότητα εισαγωγής της μάθησης μέσω της εργασίας, ή η χρήση σωστά σχεδιασμένων επιδοτούμενων προγραμμάτων αναφορικά με τους μισθούς και την πρόσληψη θα ενθάρρυνε τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης (European Commission, 2017).

Τα χρόνια που ακολούθησαν μετά την οικονομική κρίση, επηρέασαν όμως και μια άλλη ομάδα νέων, τους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ο αριθμός των αποφοίτων αυξήθηκε σημαντικά, και η μείωση των θέσεων εργασίας λόγω της οικονομικής κρίσης, έκανε δύσκολη την απορρόφηση τους από την αγορά εργασίας. Το αποτέλεσμα είναι αδυναμία μετάβασης από την εκπαίδευση στην εργασία.

Σε αυτό το πλαίσιο έκανε την εμφάνισή του ένας νέος όρος οι **NEETs** (Young People Not in Education and Training) ή ΕΑΕΚ (Εκτός Απασχόλησης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης). Παρότι η εμφάνισή του όρου τοποθετείται γύρω στη δεκαετία του 90, ο δείκτης άρχισε να χρησιμοποιείται ευρέως την τελευταία δεκαετία, με την έναρξη της οικονομικής κρίσης και την επιλογή του τρόπου άσκησης πολιτικής που περιορίζει το «κοινωνικό κράτος». Οι κυβερνήσεις το λαμβάνουν σοβαρά υπόψη, όχι μόνο γιατί το θέμα της ανεργίας των νέων δημιουργεί ανησυχίες, αλλά και γιατί η μη συμμετοχή των νέων στην εκπαίδευση, στην εργασία και στην κατάρτιση στοιχίζουν πολλά στο «κοινωνικό κράτος» μέσω των φορέων και των οργανισμών κοινωνικής προστασίας. Πρόκειται κατά κανόνα για άτομα που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 16-29 ετών και εμφανίζονται εκτός εκπαίδευσης κατάρτισης και απασχόλησης. Οι NEETs δεν συνιστούν μια πληθυσμιακή ομάδα με ενιαία και οριοθετημένα κοινωνικά χαρακτηριστικά. Σε αυτή συγκαταλέγονται όχι μόνο άτομα που ανήκουν παραδοσιακά στους κοινωνικά αδύναμους,

αλλά και νέοι που προέρχονται από μεσαία ή και ανώτερα κοινωνικά στρώματα. Σε αυτές τις κατηγορίες συμπεριλαμβάνονται και νέοι που συνειδητά παραμένουν έξω από τις θεσμικές περιοχές της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της απασχόλησης. Αυτό μπορεί να οφείλεται είτε στην ασφάλεια που τους παρέχει το οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον, είτε λόγω άρνησης συμμετοχής στα εκπαιδευτικά και επαγγελματικά δρώμενα ακόμα και λόγω προσωπικής επιλογής. Λόγω της ποικιλομορφίας του όρου δε μπορεί να δοθεί ένας σαφής ορισμός. Στηριζόμενη σε ορισμένες βασικές όψεις και διαστάσεις που αποτελούν κοινό έδαφος σε ορισμούς, η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ILO) υιοθέτησε τον ακόλουθο ορισμό. “Εκφράζει το ποσοστό του πληθυσμού μιας συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας και φύλου που δεν απασχολείται και δεν συμμετέχει σε περαιτέρω εκπαίδευση ή κατάρτιση”. Στον αριθμητή του δείκτη αναφέρονται τα πρόσωπα που πληρούν δύο προϋποθέσεις α) δεν απασχολούνται (δηλαδή είναι άνεργοι ή ανενεργοί) και β) δεν έχουν λάβει εκπαίδευση ή κατάρτιση κατά τις τέσσερις εβδομάδες που προηγούνται της έρευνας και στον παρονομαστή είναι ο συνολικός πληθυσμός της ίδιας ηλικίας και του ίδιου φύλου (INE ΓΣΕΕ, 2020).

Σύμφωνα με το Eurofound στην ομάδα των NEETs περιλαμβάνονται οι εξής κατηγορίες (Eurofound, 2020):

- *«Οι βραχυχρόνια άνεργοι: άνεργοι για λιγότερο από ένα έτος που ψάχνουν για εργασία. Θεωρούνται «μετρίως ευάλωτοι».*
- *Οι μακροχρόνια άνεργοι: άνεργοι για περισσότερο από ένα χρόνο που ψάχνουν για εργασία. Θεωρούνται ομάδα υψηλού κινδύνου για κοινωνική αποσύνδεση και αποκλεισμό.*
- *Ασθενείς /άνθρωποι με αναπηρία: νέοι που δεν αναζητούν εργασία λόγω ασθένειας ή αναπηρίας. Περιλαμβάνει αυτούς που χρειάζονται μεγαλύτερη κοινωνική υποστήριξη επειδή δεν μπορούν να ενταχθούν στη μισθωτή εργασία.*
- *Οι έχοντες οικογενειακές υποχρεώσεις: Πρόκειται για νέους που δεν μπορούν να εργαστούν επειδή φροντίζουν παιδιά ή καθηλωμένους ενήλικες ή έχουν άλλες οικογενειακές υποχρεώσεις. Το 88% αυτών είναι γυναίκες (κάποιες ευάλωτες, κάποιες μη ευάλωτες).*
- *Οι αποθαρρημένοι: Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι νέοι άνθρωποι που θεωρούν ότι δεν υπάρχουν ευκαιρίες απασχόλησης και έχουν σταματήσει να αναζητούν θέση στην αγορά*

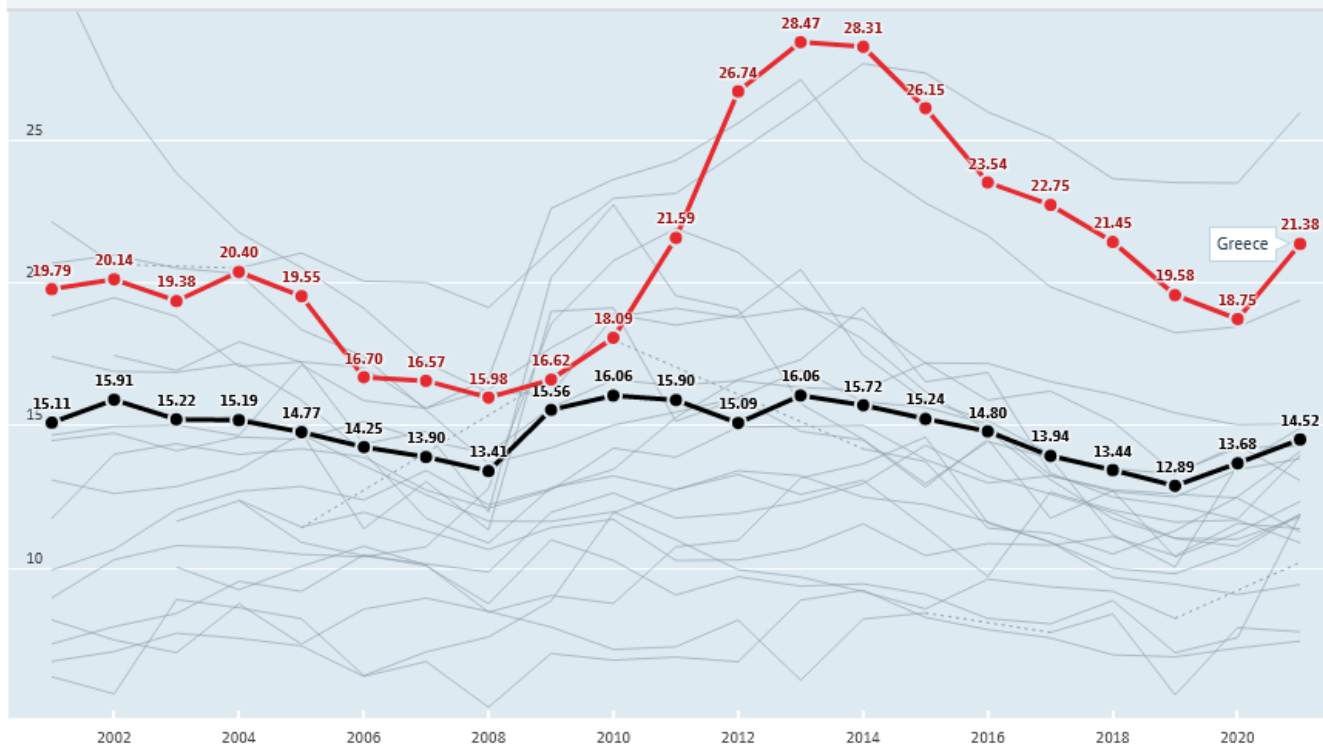
εργασίας. Αποτελούν ομάδα υψηλού κινδύνου για κοινωνικό αποκλεισμό και για εφόρου ζωής αποσύνδεση από την εργασία.

- *Λοιποί NEETs:* Αποτελούν μια εξαιρετικά ετερογενή ομάδα που περιλαμβάνει προνομιούχους, ευάλωτους αλλά και ανθρώπους οι οποίοι έχουν επιλέξει εναλλακτικούς τρόπους ζωής και εργασίας (π.χ καλλιτεχνική σταδιοδρομία)

- *Οι επανεισερχόμενοι:* Πρόκειται για όσους μόλις προσλήφθηκαν σε εργασία ή εγγράφηκαν σε πρόγραμμα εκπαίδευσης και κατάρτισης και θα εγκαταλείψουν την ομάδα NEETs.»

Υπάρχουν όμως και ορισμένες κατηγορίες που είναι περισσότερο ευάλωτες να συμπεριληφθούν στην ομάδα NEETs και συγκεκριμένα (Eurofound, 2020):

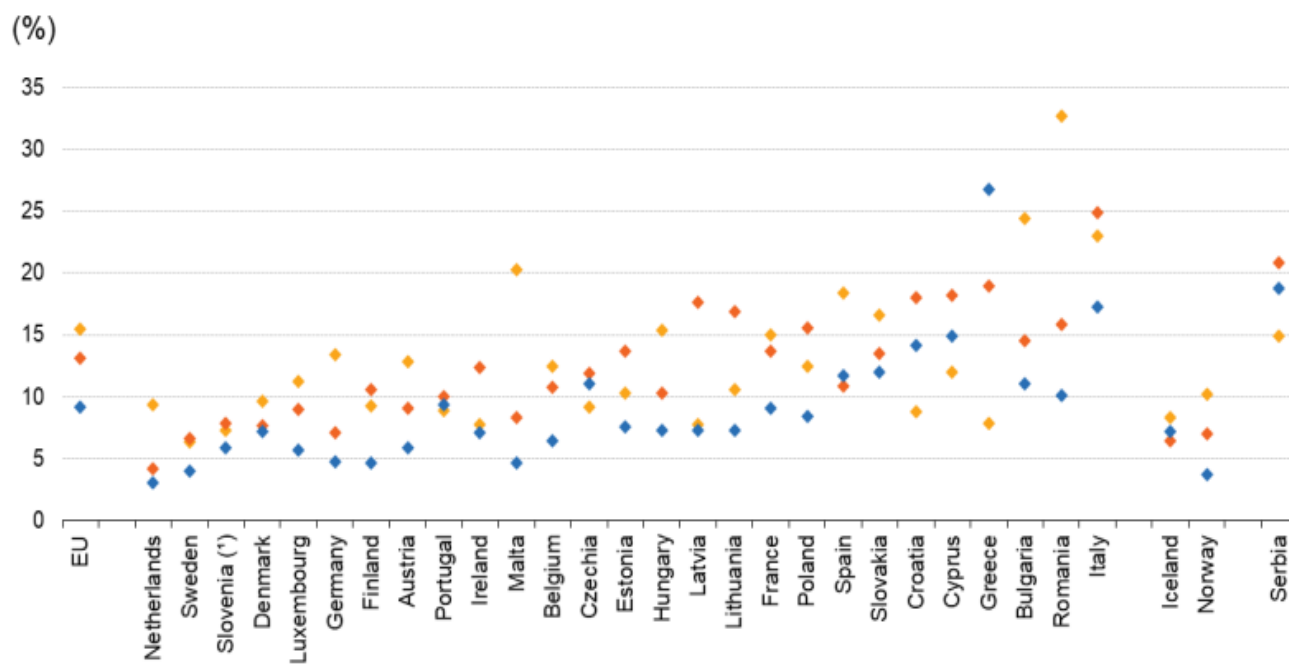
- «οι έχοντες χαμηλό μορφωτικό επίπεδο.
- Προερχόμενοι από οικογένειες μεταναστών και παιδιά
- Τα άτομα με ασθένεια ή αναπηρία
- Άνθρωποι που ζουν σε απομακρυσμένες περιοχές όπου τα αγαθά και οι υπηρεσίες δεν είναι εύκολα διαθέσιμα
- Νέοι από οικογένειες που αντιμετωπίζουν προβλήματα οικονομικά και ανεργίας ή έχουν βιώσει το τραύμα του διαζυγίου, στο οικογενειακό τους περιβάλλον»

Πηγή: (OECD, DATA Youth not in employment, education or training (NEET), 2022) (κόκκινο-Ελλάδα, μαύρο ΕΕ-27)

Διάγραμμα 1.1 Ανεργία νέων 15-29 ετών (NEETs) στην Ελλάδα και Ε.Ε-27 σε ποσοστά

Σύμφωνα με το διάγραμμα, μέχρι το 2007 τα περισσότερα κράτη μέλη της Ε.Ε-27 παρουσίαζαν σχετικά χαμηλά ποσοστά ως προς την ομάδα NEETs. Η άνοδος του ποσοστού των NEETs, ξεκίνησε μετά την οικονομική κρίση και κορυφώθηκε το 2013, επιβεβαιώνοντας τη δυσκολία που αντιμετωπίζει η συγκεκριμένη ομάδα ατόμων, ως προς την ομαλή μετάβαση από την εκπαιδευτική διαδικασία στην εργασία. Η Ελλάδα μαζί με τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, παρουσίασαν τα υψηλότερα ποσοστά, ενώ οι χώρες της Βόρειας Ευρώπης τα χαμηλότερα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το έτος 2014, το ποσοστό των NEETs στην Ελλάδα διαμορφώθηκε σε 28,31% υποχωρώντας από 28,47% το 2013, αντί μέσου όρου σε επίπεδο Ε.Ε-27, 15,72% το 2014 και 16,6% το 2013. Στη συνέχεια το ποσοστό άρχισε να υποχωρεί έως το 2019 που έκανε την εμφάνισή της η πανδημία covid-19 όπου άρχισε ξανά να αυξάνεται.

- ◆ α) κατώτερο από το επίπεδο πρωτοβάθμιας, πρωτοβάθμιας ή κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
- ◆ β) ανώτερη δευτεροβάθμια ή μετά-δευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια εκπαίδευση
- ◆ γ) τριτοβάθμια εκπαίδευση

Πηγή: (Eurostat, 2022)

Διάγραμμα 1.2
Το μορφωτικό επίπεδο των NEETs το έτος 2021 σε ποσοστά

Στο διάγραμμα 1.2 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε από την Eurostat και αποτυπώνει τα ποσοστά των NEETs στην Ε.Ε-27 ανά μορφωτικό επίπεδο το έτος 2021. Τα τρία διαφορετικά επίπεδα εκπαίδευσης είναι τα εξής: α) κατώτερο από το επίπεδο πρωτοβάθμιας, πρωτοβάθμιας ή κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, β) ανώτερη δευτεροβάθμια ή μετά-δευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια εκπαίδευση και γ) τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Το 2021, το ποσοστό NEETs για τους νέους ηλικίας 15–29 ετών, κατά μέσο όρο στην ΕΕ ήταν 15,5% μεταξύ των ατόμων με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, σε σύγκριση με 13,1 % μεταξύ εκείνων με μεσαίο επίπεδο εκπαίδευσης και 9,2% μεταξύ εκείνων με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Η Ελλάδα έχει χαμηλό ποσοστό NEETs που έχουν ολοκληρώσει πρωτοβάθμια μόνο εκπαίδευση, κυρίως λόγω της υποχρεωτικότητας της εκπαίδευσης. Αντίθετα στους

αποφοίτους ανώτατης ή ανώτερης εκπαίδευσης η Ελλάδα αποτελεί εξαίρεση σε σχέση με τα άλλα Κράτη Μέλη έχοντας ένα από τα υψηλότερα ποσοστά.

Είναι σύνηθες να υπάρχουν υψηλά ποσοστά NEETs για άτομα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και χαμηλά ποσοστά NEETs για άτομα με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Συγκρίνοντας τα τρία επίπεδα εκπαίδευσης σε επίπεδο κράτους μέλους, τα ποσοστά NEETs ήταν σχεδόν πάντα τα υψηλότερα για νέους ενήλικες με χαμηλό ή μεσαίο επίπεδο εκπαίδευσης σε σύγκριση με την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επίσης, οι νέοι ενήλικες με τριτοβάθμια εκπαίδευση κατέγραψαν τα χαμηλότερα ποσοστά NEETs το 2021 σε όλα εκτός από έξι κράτη μέλη της ΕΕ (δηλαδή Πορτογαλία, Τσεχία, Κροατία, Κύπρο, Ισπανία και Ελλάδα) όπου βρέθηκαν τα χαμηλότερα ποσοστά NEETs για αυτούς με μεσαίο επίπεδο (Ισπανία) ή χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης (οι άλλες πέντε χώρες).

Η ΕΕ βοηθά τα κράτη μέλη να μειώσουν την ανεργία των νέων. Έχουν δοθεί σχετικές κατευθυντήριες οδηγίες και συστάσεις προς τα κράτη μέλη από το Συμβούλιο της ΕΕ ήδη από το 2005 με έμφαση στους νέους εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (ΕΑΕΚ) (Δίκαιο ΕΕ- , 2022). Σύμφωνα με την από 22-4-2013 σύσταση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2013/C 120/01) , θα πρέπει τα κράτη μέλη να δεσμευτούν να καταρτίσουν προγράμματα εγγυήσεων για τη νεολαία. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (COM (2020) 276) εξέδωσε την ανακοίνωση «Στήριξη της απασχόλησης των νέων: Γέφυρα προς την απασχόληση για την επόμενη γενιά», ενισχύοντας περαιτέρω τις δράσεις και τις πολιτικές που προτάθηκαν το 2013 στο πρόγραμμα «Εγγυήσεις για τη Νεολαία» (Youth Guarantee Plan). Πιο συγκεκριμένα, το προαναφερόμενο πακέτο βασίζεται σε τέσσερις άξονες. «1) Διασφάλιση ότι κανείς δε θα βρίσκεται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης για διάστημα μεγαλύτερο από τέσσερις μήνες. 2) Θωράκιση των συστημάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, τον συγχρονισμό τους με την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση, καθώς και τη δυνατότητά τους να προσαρμόζονται σε κάθε μελλοντική πρόκληση. 3) Ενίσχυση και υποστήριξη των προγραμμάτων μαθητείας, ώστε να βοηθηθούν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις που ενδέχεται να μην μπορούν να υποστηρίξουν με ιδίους πόρους θέσεις μαθητείας. 4) Στήριξη της απασχόλησης των νέων, δίνοντας κεντρικό ρόλο στις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης και τη στήριξη του Ευρωπαϊκού Δικτύου Δημόσιων

Υπηρεσιών Απασχόλησης» (Έκθεση Εθνική Στρατηγική για τις Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης, 2022).

Η Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων (ΠΑΝ), που υιοθετήθηκε το 2013, είναι ένα από τα πιο σημαντικά μέσα χρηματοδότησης της ΕΕ για την υλοποίηση των προγραμμάτων «Εγγυήσεις για τη Νεολαία» έως το 2023. Παρέχει στοχευμένη στήριξη για τους νέους της Ευρώπης που αντιμετωπίζουν τα μεγαλύτερα εμπόδια ένταξης στην αγορά εργασίας, μέσα από τη χρηματοδότηση δυνατοτήτων μαθητείας, πρακτικής άσκησης, συνέχισης της εκπαίδευσης. Συμπληρώνει άλλες δραστηριότητες που διεξάγονται σε εθνικό επίπεδο, και χρηματοδοτείται κυρίως από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ). Το ΕΚΤ, πέραν της άμεσης στήριξης των ωφελούμενων, συμβάλλει στη μεταρρύθμιση των πολιτικών απασχόλησης, των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και των κοινωνικών συστημάτων και υπηρεσιών. Για την περίοδο 2021-2027, για λόγους απλούστευσης, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ ενσωμάτωσαν την πρωτοβουλία για την απασχόληση των νέων στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο + (ΕΚΤ+). Όλα τα κράτη μέλη θα πρέπει να επενδύουν κατάλληλο ποσό από τους πόρους του ΕΚΤ+ στην απασχόληση των νέων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022).

Το 2022 καθιερώθηκε ως Ευρωπαϊκό Έτος Νεολαίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους συντόνισε σειρά δραστηριοτήτων σε στενή επικοινωνία με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τα κράτη μέλη, τις περιφερειακές και τοπικές αρχές, τις οργανώσεις της νεολαίας και τους ίδιους τους νέους και νέες, για την οικοδόμηση ενός καλύτερου μέλλοντος- πιο πράσινου πιο περιεκτικού και ψηφιακού. Ενδεικτικά αναφέρονται προγράμματα και χρηματοδοτούμενες ευκαιρίες της ΕΕ για τους νέους. Το Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης, δημιουργεί ευκαιρίες ώστε οι νέοι να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες στο εξωτερικό ή στη χώρα τους στο πλαίσιο έργων προς όφελος των τοπικών κοινοτήτων. Ο Διάλογος της ΕΕ για τη νεολαία είναι ένας μηχανισμός διαλόγου μεταξύ των νέων και των αρμόδιων για τη χάραξη πολιτικής, ο οποίος πραγματοποιείται στο πλαίσιο της στρατηγικής της ΕΕ για τη νεολαία. Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα *DiscoverEU* είναι μια πρωτοβουλία που προσφέρει την ευκαιρία σε νέους και νέες ηλικίας 18 ετών να ταξιδέψουν σ' ολόκληρη την Ευρώπη και να την ανακαλύψουν. Το πρόγραμμα *Erasmus+* στηρίζει την εκπαίδευση, την κατάρτιση, τη νεολαία και τον αθλητισμό στην Ευρώπη. Η *EU Aid Volunteers* είναι μια πρωτοβουλία που φέρνει σε επαφή

εθελοντές και οργανώσεις με σκοπό την πρακτική στήριξη έργων ανθρωπιστικής βοήθειας σε κοινότητες που πλήττονται από καταστροφές. Το *EURES* είναι η ευρωπαϊκή πύλη για την επαγγελματική κινητικότητα, προκειμένου να βρει κανείς εργασία στο εξωτερικό. (Ευρωπαϊκό Έτος Νεολαίας, 2022)

1.3. **Οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη της ανεργίας**

Οι τεχνολογικές εξελίξεις, οι δυσκολίες στην αγορά εργασίας, η δημιουργία μιας παγκόσμιας αγοράς ο έντονος ανταγωνισμός από τρίτες χώρες, η έλλειψη προσαρμογής στον εργασιακό χώρο και οι αλλαγές που σχετίζονται με τη δημογραφία, είναι οι κύριοι λόγοι για την αύξηση της ανεργίας.

Η ραγδαία **τεχνολογική** πρόοδος δημιουργεί νέες συνθήκες στην απασχόληση. Νέα επαγγέλματα και νέες εξειδικεύσεις έκαναν την εμφάνισή τους στην αγορά εργασίας, με αποτέλεσμα να απαιτούνται και να προσφέρονται από τις επιχειρήσεις νέες ευκαιρίες απασχόλησης σε εξειδικευμένο προσωπικό. Αυτό όμως συνεπάγεται μείωση της ζήτησης των λιγότερο ειδικευμένων των οποίων και οι μισθοί μειώνονται και η ανεργία τους αυξάνεται και στον αντίποδα δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας αυξάνοντας τη ζήτηση αυτών με υψηλότερα προσόντα. Ταυτόχρονα, η ανάγκη για ανθρώπινο δυναμικό μειώνεται καθώς οι μηχανές αντικαθιστούν μεγάλο μέρος των εργαζομένων και σταδιακά εξαφανίζεται η χειρωνακτική εργασία. Η αυτοματοποίηση με σκοπό την αύξηση της παραγωγικότητας καθώς και οι απαιτήσεις σε εξειδικευμένο προσωπικό, οδηγεί μεγάλη ομάδα εργαζομένων στη περιθωριοποίηση (Δεδουσόπουλος, 2004).

Η **παγκοσμιοποίηση** προέκυψε από τη συσσώρευση του ιδιωτικού κεφαλαίου σε λίγους και αποσκοπεί στη μεγιστοποίηση του επιχειρηματικού κέρδους. Η βελτίωση ή η διατήρηση της ανταγωνιστικής θέσης των κρατών μελών, τα ωθεί σε περιοριστικές πολιτικές, συρρικνώνοντας τις δημόσιες δαπάνες και περιορίζοντας τις κοινωνικές παροχές. Παράλληλα αυξάνει τις ανισότητες μεταξύ των φτωχών και πλούσιων χωρών καθώς ευνοείται η επικράτηση μονοπωλίων και ολιγοπωλίων με αποτέλεσμα, είτε το κλείσιμο επιχειρήσεων είτε τη συγχώνευση από μεγάλες πολυεθνικές εντείνοντας το πρόβλημα της ανεργίας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η αύξηση των εισαγόμενων προϊόντων από αναπτυσσόμενες χώρες (π.χ Κίνα) όπου

τα προϊόντα παράγονται με χαμηλό κόστος εργασίας. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την υποβάθμιση του διεθνή ανταγωνισμού και το κλείσιμο των επιχειρήσεων - βιομηχανιών στις χώρες του Δυτικού Κόσμου (Ρουμελιώτης, 1996).

Γενεσιουργό αιτία της ανεργίας αποτελεί και η **απουσία επαγγελματικού προσανατολισμού** από το σχολείο, αρχικά από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στη συνέχεια από τα πανεπιστημιακά ιδρύματα. Στο σχολείο δεν παρέχονται οι απαιτούμενες πληροφορίες και κυρίως δεν ακολουθούνται πρακτικές επιμόρφωσης των νέων ώστε να γνωρίζουν τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και να αξιοποιήσουν με τον κατάλληλο τρόπο τις δεξιότητές τους. Αυτό έχει σαν συνέπεια την ύπαρξη μη ορθολογικών κριτηρίων στην επιλογή του μελλοντικού επαγγέλματος με αποτέλεσμα να μην έχουν άμεση επαγγελματική αποκατάσταση. Η απουσία οργανωμένης τεχνικό-επαγγελματικής εκπαίδευσης από τα πανεπιστημιακά ιδρύματα και η αδυναμία απόκτησης επιστημονικής βάσης από τους απόφοιτους που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, οδηγεί στην έλλειψη καταρτισμένων και εξειδικευμένων στελεχών (Σκουτέλης, 1996).

Η επιθυμία των ανθρώπων να εξασφαλίσουν επιπλέον εισόδημα, ώστε να αποκομίσουν μεγαλύτερα κέρδη για την καλύτερη ευημερία τους, οδηγεί αρκετές φορές στο φαινόμενο της **υπερεργασίας**. Υπάρχουν πολλοί εργαζόμενοι οι οποίοι έχουν μια σταθερή δουλειά, ενδεχομένως και μόνιμη που τους αποφέρει ένα σταθερό εισόδημα και ταυτόχρονα τους εξασφαλίζει ασφαλιστική κάλυψη για τη μετέπειτα συνταξιοδότησή τους. Την ίδια στιγμή όμως μπορεί να εργάζονται και σε μια δεύτερη δουλειά η οποία δεν εμφανίζεται κάπου (αδήλωτη απασχόληση) με στόχο να αποκομίσουν περισσότερα κέρδη. Στην προκειμένη περίπτωση, η συγκεκριμένη θέση εργασίας δεσμεύεται από έναν ήδη εργαζόμενο ενώ θα μπορούσε να καλυφθεί από κάποιο άλλο άτομο. Στερείται δηλαδή μία θέση απασχόλησης από έναν άνεργο που προφανώς έχει περισσότερο ανάγκη να εργαστεί (Δεδουσόπουλος, 2004).

Εκ διαμέτρου αντίθετη με την προαναφερόμενη αιτία είναι η έννοια της **εργασιακής εκμετάλλευσης**. Παρατηρούνται φαινόμενα, όπου, υπάρχουν εργαζόμενοι, που προς αποφυγή της ανεργίας, εργάζονται είτε με συμβάσεις εργασίας μερικής απασχόλησης, είτε με συμβάσεις εργασίας για χρονικό διάστημα μικρότερο του έτους, είτε εργάζονται υπερωρίες χωρίς να

αμείβονται επιπλέον. Σε αυτή την περίπτωση ευνοείται ο επιχειρηματίας διότι στην περίπτωση απόλυσης αποφεύγεται η καταβολή αποζημίωσης. Στην ίδια κατεύθυνση είναι και η εργασία χωρίς ασφάλιση που ευνοεί τα κέρδη των εργοδοτών. Σε αυτή την περίπτωση το άτομο δε μπορεί να αποδείξει την απασχόλησή του καθώς δεν φαίνεται μέσω του ασφαλιστικού του φορέα. Έτσι όμως σε μια ενδεχόμενη απόλυση, δεν μπορεί να αποδειχθεί η ύπαρξη προϋπηρεσίας, η οποία θα αποτελεί προϋπόθεση για την απασχόληση σε άλλη εταιρεία, καθιστώντας τον ανεπαρκή (Σπυριδάκης, 2013).

Ένα φαινόμενο που παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον διαχρονικά είναι οι **δημογραφικές αλλαγές**. Μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού μετακινείται από την επαρχία, όπου το ποσοστό απασχόλησης είναι πιο υψηλό, στις αστικές περιοχές όπου το ποσοστό απασχόλησης είναι χαμηλό. Κυρίως παρατηρείται μετακίνηση στις μεγάλες πόλεις και συγκεκριμένα στην Ελλάδα στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Το γεγονός ότι στην επαρχία δεν υπάρχουν προοπτικές απασχόλησης και κατ' επέκταση εξέλιξης των πτυχιούχων λόγω της ειδίκευσης τους, αποτελεί έναν από τους λόγους της εσωτερικής μετανάστευσης. Στο ίδιο αποτέλεσμα οδηγεί και η μη ύπαρξη σωστών πολιτικών για την αγροτική ανάπτυξη, ώστε να ενθαρρύνεται η παραμονή των νέων στην επαρχία και η ενασχόλησή τους με την αγροτική ζωή. Από την άλλη τα μεγάλα αστικά κέντρα δεν δύνανται να απορροφήσουν όλους τους ανθρώπους που μετακινούνται σε αυτά με συνέπεια πολλοί εξ αυτών, να έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι με την επιβίωσή τους (Δεδουσόπουλος, 2004).

1.4. **Παράγοντες που επηρέασαν την εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα κατά τη μετά το 2000 περίοδο.**

Τα αίτια που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα, συνέβαλαν σημαντικά στη διαχρονική εξέλιξη του φαινομένου της ανεργίας τόσο στον Ελλαδικό χώρο όσο και γενικότερα. Παρακάτω όμως θα γίνει αναφορά στους παράγοντες που επηρέασαν την εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα κυρίως κατά τη μετά το 2000 περίοδο. Συγκεκριμένα θα αναπτυχθούν η αύξηση του ποσοστού των γυναικών που εισέρχονται στην αγορά εργασίας, το φαινόμενο της εισροής μεταναστών και προσφύγων, η οικονομική κρίση και φυσικά η περίοδος της πανδημίας covid-19.

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι που ευνόησαν τη **γυναικεία απασχόληση**. Η αύξηση του ενδιαφέροντος για εργασία, η επιθυμία ανεξαρτητοποίησης, η αύξηση των καταναλωτικών αναγκών, η έλλειψη εργατικών χεριών σε δραστηριότητες όπως το εμπόριο και οι υπηρεσίες, είναι μόνο κάποιοι από τους λόγους που την ευνόησαν. Η αύξηση των καταναλωτικών αναγκών και παράλληλα η δημιουργία ευνοϊκότερων συνθηκών για την ανατροφή των παιδιών δημιούργησε την ανάγκη για αύξηση του εισοδήματος. Η αύξηση του ποσοστού των γυναικών σε υψηλόβαθμες θέσεις αποδεικνύει και την άνοδο του εκπαιδευτικού επιπέδου. Όμως κατά την αναζήτηση εργασίας, συνεχίζουν να εστιάζουν σε τομείς απασχόλησης, που παραδοσιακά κυριαρχούν γυναίκες και ταυτόχρονα χαρακτηρίζονται από χαμηλές αμοιβές. Οι ευέλικτες μορφές εργασίας παραμένουν ψηλά στις προτιμήσεις των γυναικών οι οποίες διευκολύνουν τον συνδυασμό οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής. Παρότι υπήρξαν σημαντικές ευνοϊκές ρυθμίσεις στον τομέα φροντίδας των παιδιών και της οικογένειας, αποτελεί πρόκληση για τις γυναίκες η παραμονή στην εργασία και αποτελεί τροχοπέδη στην αύξηση της απασχόλησης. Η εξάλειψη των ανισοτήτων μεταξύ των δύο φύλων μειώνει σημαντικά τις διαφορές στην απασχόληση και στις αμοιβές και επιτρέπει στα κράτη μέλη να αξιοποιήσουν καλύτερα το εργατικό δυναμικό και τις δεξιότητές του. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και παράγοντας ώθησης της ανάπτυξης κι όχι κόστος για την κοινωνία. Παρατηρείτε όμως ότι παρά την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση, η εν λόγω μορφή ανεργίας αυξάνεται με ταχύτατους ρυθμούς (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022).

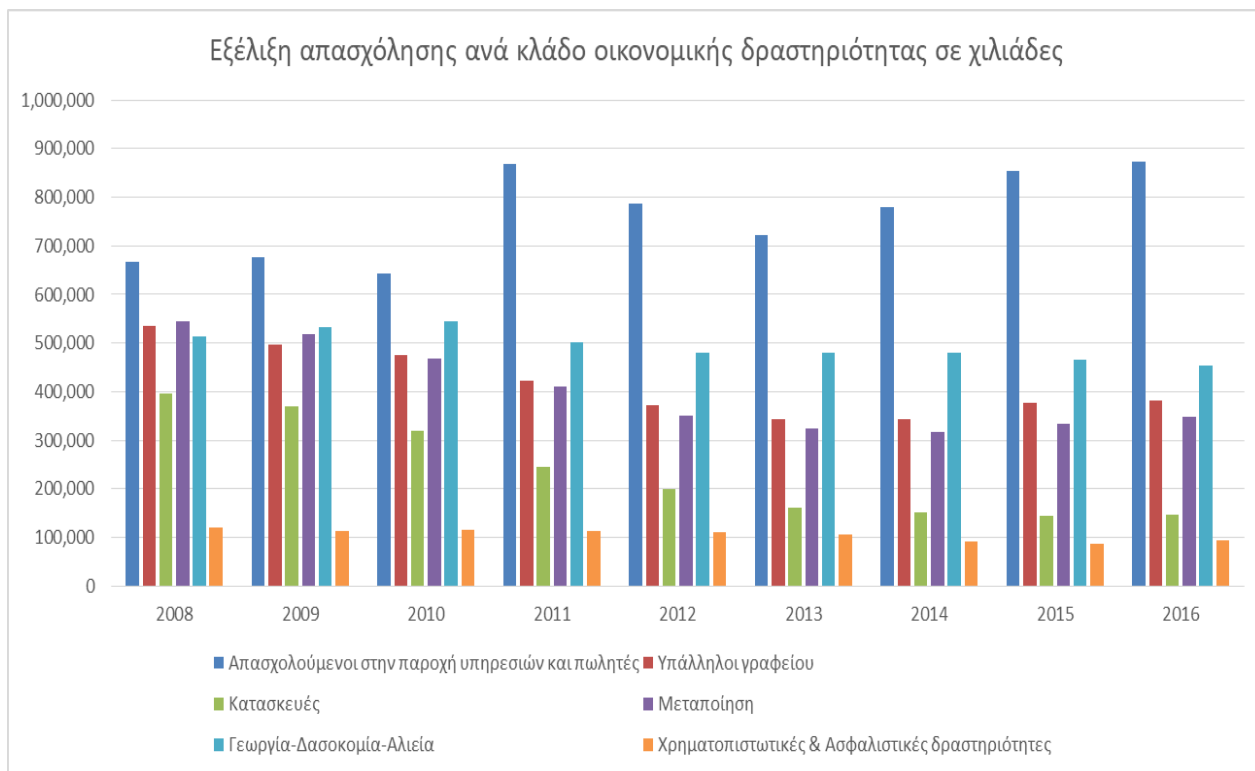
Ο μεγάλος **όγκος των μεταναστών και προσφύγων** που έχει εγκατασταθεί στην Ελλάδα και κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα, αποτελούν σημαντικό παράγοντα αύξησης της ανεργίας. Ο κρατικός μηχανισμός παρουσιάζει αδυναμία στον έλεγχο των μεταναστών - προσφύγων λόγω του αριθμού τους. Αυτό όμως που συνιστά σημαντικό πρόβλημα είναι η ανάγκη τους για εύρεση εργασίας η οποία θα αποφέρει τα απαραίτητα έσοδα για τη διαβίωσή τους. Στην προσπάθεια τους αυτή στέκονται αρωγοί οι επιχειρηματίες, που έχουν ως στόχο τη μεγιστοποίηση των κερδών τους. Εκμεταλλευόμενοι την ανάγκη των προσφύγων- μεταναστών για εργασία, οδηγούνται στην προσφορά εργασίας με πενιχρή αμοιβή και συνήθως χωρίς καμία ασφαλιστική κάλυψη. Καθίστανται με αυτό τον τρόπο ελκυστικοί εργαζόμενοι στο βωμό του κέρδους των εργοδοτών, στερώντας θέσεις απασχόλησης από το εγχώριο εργατικό δυναμικό.

Υπάρχει όμως κι η άλλη όψη της μετανάστευσης που συνδέεται με την απώλεια ανθρώπινου κεφαλαίου. Η μείωση της ζήτησης για εργασία, δημιούργησε ένα «**κύμα οικονομικής μετανάστευσης**» προς το εξωτερικό όπου κι οι απολαβές ήταν καλύτερες αλλά κυρίως υπήρχε μεγαλύτερη ζήτηση για εργασία. Προκλήθηκε έτσι το φαινόμενο «brain drain» (διαρροή εγκεφάλων) με αποτέλεσμα τη μαζική μετανάστευση στο εξωτερικό ανθρώπων με υψηλή μόρφωση, εξειδίκευση και ευφυΐα. Τα άτομα που είναι πιθανότερο να βρεθούν σε αυτή τη θέση, είναι οι νεότεροι σε ηλικία, οι άγαμοι και όσοι έχουν υψηλό επίπεδο μόρφωσης και εξειδίκευσης. Το πρόβλημα όμως δεν είναι προσωρινό, γιατί όσοι φεύγουν εγκαθίστανται μόνιμα στη νέα χώρα, χωρίς την προοπτική του επαναπατρισμού. Το υψηλό επίπεδο μόρφωσης τους καθιστά περιζήτητους στο εξωτερικό και σε συνδυασμό με τις πολύ καλές αμοιβές που αποκτούν, απομακρύνει το ενδεχόμενο της επιστροφής τους στην Ελλάδα. Το γεγονός αυτό συνιστά εμπόδιο για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, αλλά εντείνει και το δημογραφικό πρόβλημα. Επίσης δεν αποφέρει οικονομικά οφέλη προς τη χώρα μας, όπως γινόταν στο παρελθόν που οι μετανάστες έστελναν εμβάσματα προς την Ελλάδα. Λόγω της έλλειψης προοπτικής για την εύρεση θέσης απασχόλησης, παρουσιάστηκε και το φαινόμενο “brain waste” (σπατάλη εγκεφάλων). Είναι εκείνη η κατηγορία ατόμων που ενώ έχουν αυξημένα τυπικά προσόντα, αναζητούν θέση εργασίας που απαιτεί χαμηλότερο επίπεδο προσόντων, προκειμένου να αποφύγουν την ανεργία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022).

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της αγοράς εργασίας την περίοδο της **οικονομικής κρίσης** αποτελούν η αύξηση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης, η μείωση του αριθμού των προσλήψεων σε οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα, και κυρίως η μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος. Διαπιστώνεται αισθητή μείωση της οικονομικής δραστηριότητας και από την πλευρά των εργαζομένων λόγω της μείωσης του εισοδήματός τους που οδηγεί στην αδυναμία πληρωμών των υποχρεώσεών τους και στον κοινωνικό αποκλεισμό. Η προσπάθεια από τους κρατικούς φορείς για μείωση της ανεργίας και αύξηση των επενδύσεων οδήγησε στην εφαρμογή νέων νομοθετικών ρυθμίσεων που περιλάμβαναν μεταξύ άλλων περικοπές συντάξεων που μόνο αυτό το αποτέλεσμα δεν είχαν.

Κατά το διάστημα της οικονομικής κρίσης και συγκεκριμένα από το 2008 έως το 2015, που παρατηρείται η μεγάλη ύφεση της οικονομίας, σχεδόν όλοι οι κλάδοι παρουσίασαν μείωση

των θέσεων εργασίας. Το μέγεθος της απώλειας των θέσεων εργασίας, δεν ήταν το ίδιο σε όλους τους τομείς. Σύμφωνα με το σχήμα που παρατίθεται, η μεγαλύτερη απώλεια θέσεων εργασίας, σημειώνεται στον τομέα των χρηματοπιστωτικών και ασφαλιστικών δραστηριοτήτων, και ακολουθούν οι τομείς των κατασκευών και της μεταποίησης. Ο μόνος τομέας που παρουσιάζει αύξηση είναι ο τομέας παροχής υπηρεσιών και πωλήσεων.

Πηγή: «Ίδια επεξεργασία (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή Ετήσιες Χρονοσειρές Έρευνας Εργατικού Δυναμικού από το 2000 έως το 2022)»

Διάγραμμα 1.3.

Εξέλιξη απασχόλησης στην Ελλάδα ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας σε χιλιάδες την περίοδο της οικονομικής κρίσης

Η οικονομική κρίση οδήγησε σε μείωση των προσλήψεων στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα με αντίστοιχη μείωση των μισθών, που συνοδεύτηκε από μια πρωτόγνωρη έξαρση της ανεργίας. Διευρύνθηκε η **εργασιακή αβεβαιότητα**, ακόμα και σε αυτές τις κατηγορίες εργαζομένων που μέχρι πρότινος θεωρούνταν προστατευμένες, όπως είναι οι θέσεις των δημοσίων υπαλλήλων. Εκτέθηκαν σε νέο επίπεδο επισφάλειας, οι αμοιβές των δημοσίων υπαλλήλων και των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ λόγω των περικοπών, η αλλαγή στο καθεστώς ή στο

περιεχόμενο της εργασίας λόγω ιδιωτικοποίησης, κατάργησης του Οργανισμού, ακόμα και ο κίνδυνος της απόλυσης ή της διαθεσιμότητας. (Καρακιουλαφη, Σπυριδάκης, Γιαννακοπούλου, Καραλης, & Σώρος, 2014).

Η έλευση της **πανδημίας covid-19** και οι πολιτικές που τεθήκαν σε εφαρμογή για την αντιμετώπισή της, επηρέασε την κατάσταση της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ), η πανδημία είχε μεγαλύτερο αντίκτυπο στην απασχόληση των νέων. Οι νέοι μετά το πλήγμα που δέχθηκαν κατά την περίοδο της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης, ήρθαν αντιμέτωποι και με τις συνέπειες της πανδημίας. Τα εμπόδια εντοπίζονται στη συνέχιση της κατάρτισής και της εκπαίδευσης τους, στην είσοδό τους στην αγορά εργασίας αλλά και στην επαγγελματική τους ανέλιξη. Η αποτυχία κατά την αναζήτηση εργασίας, η ελλιπής επαγγελματική κατάρτιση, μπορούν να δημιουργήσουν στους νέους, μια αίσθηση απομόνωσης και αχρησίας, η οποία με τη σειρά της επηρεάζει τη διάθεσή τους και τελικά την οικονομία (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2022).

Οι περιορισμοί που επέβαλε η πανδημία, προς αποφυγή της διασποράς της στον πληθυσμό, επέφερε πρωτόγνωρη μείωση της παραγωγής αλλά και μείωση της τουριστικής ζήτησης και απασχόλησης. Αντίστοιχη μείωση επήλθε στους κλάδους της τροφοδοσίας, της εστίασης και της διασκέδασης. Πολλές επιχειρήσεις αναγκάστηκαν να αναστείλουν προσωρινά τη λειτουργία τους, βάση της κρατικής εντολής ή και να κλείσουν οριστικά. Κάποιες άλλες εκμεταλλεύτηκαν τις νομοθετικές ρυθμίσεις, χρησιμοποιώντας ευέλικτες μορφές απασχόλησης. Καθιερώθηκαν σαν μορφές απασχόλησης η εξ αποστάσεως εργασία (τηλεργασία) και η εκ περιτροπής εργασία που μέχρι τότε δεν ήταν ευρέως διαδεδομένες σαν έννοιες, και σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα έγινε αντιληπτό ότι μία εργασία μπορεί να εκτελεστεί με την χρήση σύγχρονων τεχνολογιών. Εκφράζονται όμως ανησυχίες (ως προς τις νέες αυτές μορφές) από τα μέλη του νοικοκυριού κυρίως ως προς την κατανομή του ημερήσιου χρόνου, μεταξύ εργασίας και οικογένειας και τις δυσκολίες της αποτελεσματικής διαχείρισης του χρόνου.

Ο αυτοματισμός πολλών ανειδίκευτων εργασιών, που έφερε η πανδημία, μετέβαλε τη ζήτηση εργασίας, αναζητώντας περισσότερο εξειδικευμένο δυναμικό, με δεξιότητες και γνώσεις τεχνολογίας, κάτι που διεύρυνε το χάσμα των εισοδηματικών ανισοτήτων μεταξύ των

εργαζομένων. Επιπλέον όμως, ανησυχία εκφράζεται, καθώς η ψηφιοποίηση, πέραν των άλλων, μπορεί να επιφέρει και μείωση μισθών. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι οι εργαζόμενοι δεν αναγνωρίζουν τις θετικές προεκτάσεις της ψηφιοποίησης οι οποίες βελτιώνουν την παρεχόμενη εργασία τους (INE ΓΣΕΕ, 2022).

Τέλος, παρατηρήθηκε μια έντονη μείωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στο τομέα των υπηρεσιών αλλά και στον τομέα της εφοδιαστικής αλυσίδας. Αποτέλεσμα η άνοδος των τιμών και ελλείψεις σε προϊόντα που συνέβαλαν στον περιορισμό του διαθέσιμου εισοδήματος (INE ΓΣΕΕ, 2022).

1.5. Ευρύτερες επιπτώσεις της ανεργίας με έμφαση στις οικονομικές και δημοσιονομικές
Όταν η εργασία είναι το μόνο εισόδημα ενός ανθρώπου χωρίς να υπάρχουν άλλοι πόροι διαβίωσης, η απώλεια αυτής έχει σημαντικές επιπτώσεις. Οι επιπτώσεις αυτές μπορεί να είναι οικονομικές, δημοσιονομικές αλλά και κοινωνικές.

Όταν σε έναν άνεργο, μειώνεται το εισόδημά του, αυτό έχει επιπτώσεις τόσο στον ίδιο όσο και στην οικογένειά του. Η μείωση της αγοραστικής δύναμης δημιουργεί οικονομικά προβλήματα με την έννοια ότι οι άνεργοι αγοράζουν τα απολύτως απαραίτητα για την κάλυψη των βιοτικών τους αναγκών καταναλώνοντας όμως έτσι λιγότερα αγαθά. Η κατανάλωση λιγότερων αγαθών, έχει ως συνέπεια τη μείωση των παραγόμενων αγαθών από τις επιχειρήσεις, οι οποίες στη συνέχεια για να μειώσουν το κόστος λειτουργίας τους, απολύουν εργαζομένους. Έτσι δημιουργείτε ένας φαύλος κύκλος και το πρόβλημα διαιωνίζεται. Επιβεβαιώνεται επίσης και ο όρος ότι «το χρήμα αποτελεί κινητήρια δύναμη» (Σπυριδάκης, 2013).

Η μακροχρόνια ανεργία ελλοχεύει τον **κίνδυνο της φτώχειας**. Τα άτομα που διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να βρεθούν σε αυτή τη κατάσταση, είναι όσοι ανήκουν σε μονογονεϊκές οικογένειες, οικογένειες που αποτελούνται από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (άνω των 65) και τελευταία οι νέοι όταν φεύγουν από την προστασία που τους προσφέρει η οικογένεια. Σε αυτήν τη θέση εύκολα μπορούν να βρεθούν και τα άτομα με αναπηρία ή οι μετανάστες λόγω του κοινωνικού αποκλεισμού.

Το **άμεσο οικονομικό κόστος**, σχετίζεται με το ποσό των χρημάτων που η κοινωνία καταβάλλει είτε για την ένταξη του ανέργου στην εργασία, είτε για την αναπλήρωση μέρους του

εισοδήματός του, με τη μορφή επιδόματος. Σαν επιδόματα χαρακτηριστικά αναφέρονται, το επίδομα ανεργίας, αλληλεγγύης, ακόμα και η μορφή επιδοτήσεων που παρέχονται σε επιχειρήσεις ή οργανισμούς για τη μαθητεία- εκπαίδευση και την πιο ομαλή ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας. Συνέπεια αυτού είναι η **επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού** (European Parliament, 2022).

Επίσης, η ανεργία έχει ως συνέπεια την **απώλεια των παραγωγικών δυνάμεων** που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στην παραγωγική διαδικασία. Οι μακροχρόνια άνεργοι λόγω του μεγάλου διαστήματος που βρίσκονται στην ανεργία, έχουν αποθαρρυνθεί κι έχουν χάσει μέρος των δεξιοτήτων που έχουν αποκτήσει από την περίοδο της εκπαίδευσης τους. Όταν όμως βρουν εργασία, δεν θα είναι σε θέση να αποδώσουν σε βαθμό εφάμιλλο των προσόντων τους. Η μεγάλη επιθυμία των ανέργων για επαγγελματική αποκατάσταση, σε συνδυασμό με την απογοήτευση ως προς την ανεπάρκεια των προσόντων τους, οδηγεί στην επιλογή επαγγέλματος με ανορθολογικά κριτήρια και είναι πολύ πιθανό να διαλέξουν ένα λάθος επάγγελμα. Ταυτόχρονα μπορεί να χάσουν και το ενδιαφέρον τους για τα εργασιακά τους δικαιώματα, κάτι που μπορεί να τους στοιχίσει στο μέλλον, ιδίως όταν πρόκειται για συνταξιοδοτικά θέματα (Δεδουσόπουλος, 2004).

Μια ακόμη συνέπεια της ανεργίας είναι η **μείωση των θέσεων εργασίας** λόγω της οικονομικής κρίσης. Η οικονομική κρίση μείωσε σημαντικά την οικονομική δραστηριότητα και τη διάθεση αγαθών. Οι εργοδότες όντας αντιμέτωποι με την κρίση και προσπαθώντας ταυτόχρονα να **μειώσουν το εργατικό κόστος**, προχώρησαν σε μείωση των θέσεων εργασίας. Εκτός όμως από τη μεγέθυνση του προβλήματος της εύρεσης εργασίας, εντοπίζεται και το πρόβλημα της **εκμετάλλευσης εργασίας**. Οι επιχειρηματίες προκειμένου να πετύχουν τους στόχους, απασχολούν το προσωπικό περισσότερες ώρες χωρίς όμως να καταβάλλουν και τις ανάλογες αμοιβές.

Υπάρχουν όμως και οι **κοινωνικές και ψυχολογικές** επιπτώσεις της ανεργίας. Η αδυναμία απόκτησης χρημάτων, προφανώς προκαλεί αδυναμία κάλυψης των βασικών και μη αναγκών, και το άτομο αναζητά άλλες διεξόδους για να επιβιώσει. Οδηγείται στην ανάπτυξη παρασιτικών επαγγελμάτων και στον ανορθόδοξο δρόμο της παρανομίας. Επιτείνεται η

αποξένωση λόγω της απομάκρυνσης από τις κοινωνικές συναναστροφές. Επίσης, αυξάνει τις πιθανότητες διαζυγίων ή ενδοοικογενειακών εντάσεων λόγω της αδυναμίας οργάνωσης της οικογενειακής ζωής. Παρατηρείται όμως και μια πληθώρα αρνητικών συναισθημάτων. Ο άνεργος νιώθει παραγκωνισμένος και βιώνει ένα πλέγμα ενοχής, καθώς πιστεύει ότι ζει σε βάρος των άλλων, δεν έχει να ασχοληθεί με κάτι και δεν προσφέρει τίποτα. Νιώθει ότι βρίσκετε στο περιθώριο, ότι δεν αξίζει να υπάρχει και ότι δεν έχει κανένα κοινό με κάποιον εργαζόμενο, εκφράζοντας με αυτό τον τρόπο ζήλια και φθόνο. Σπέρνει την απογοήτευση και ενισχύει τον πρόωρο μαρασμό του ενθουσιασμού των νέων ανθρώπων, οι οποίοι προσπαθούν από πολύ μικρή ηλικία να αποκτήσουν δεξιότητες που θα τους εξασφαλίσουν μία θέση εργασίας και στο τέλος τα προσόντα τους αυτά να θεωρούνται ανεπαρκή. Τέλος, σαν συνέπεια θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και η υπογεννητικότητα. Η ανυπαρξία δουλειάς και η πεποίθηση των ανθρώπων να παρέχουν τα απαραίτητα στα παιδιά τους, τους οδηγεί είτε στο να μην κάνουν οικογένεια, είτε στο να αποκτούν λιγότερα παιδιά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΑΠΟ ΤΟ 2000 ΕΩΣ 2022

2.1. Η Ανεργία στην Ελλάδα

Η Ελλάδα παρουσιάζει διαχρονικά, τουλάχιστον από το 2000 και μετά, από τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των Κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε-27). Η Ελληνική Στατιστική Αρχή είναι η αρμόδια υπηρεσία για την επίσημη καταμέτρηση της ανεργίας και η μεθοδολογία που χρησιμοποιεί είναι εναρμονισμένη με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία (Eurostat) και το Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ILO- International Labour Organization). Αντίστοιχη υπηρεσία για τα δεδομένα που καταγράφονται στον Ευρωπαϊκό χώρο, είναι η Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat).

Πριν όμως παραθέσουμε την έκταση και εξέλιξη της ανεργίας, θα πρέπει να γίνει μια αναφορά σε ορισμούς, πάνω στους οποίους στηρίζονται οι καταμετρήσεις για την ανεργία στην Ελλάδα. Αρχικά γίνεται μία ταξινόμηση σε άτομα εργάσιμης ηλικίας, σε απασχολούμενους, ανέργους και μη εργατικό δυναμικό (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2022).

«Εργατικό δυναμικό: οι απασχολούμενοι και οι άνεργοι.

Απασχολούμενοι: άτομα ηλικίας 15 έως 89 ετών που κατά την εβδομάδα αναφοράς εμπίπτουν σε μία από τις κάτωθι κατηγορίες:

α) άτομα που εργάστηκαν για μία (1) ώρα τουλάχιστον.

β) άτομα που εργάζονται, αλλά τη δεδομένη περίοδο, βρίσκονται εκτός εργασίας, για οποιοδήποτε λόγο (αναρρωτική άδεια, άδεια μητρότητα/πατρότητα, γονική, εκπαιδευτική, εποχιακά εργαζόμενοι), και για το διάστημα αυτό αμείβονται νόμιμα. Σημειώνεται ότι διάστημα απουσίας δεν θα ξεπερνά τους τρεις μήνες.

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται και τα χαρακτηριζόμενα ως «συμβοηθούντα μέλη» της οικογένειας. Τέτοια είναι τα άτομα που εργάζονται σαν εθελοντές, άμισθοι

ασκούμενοι ή σε άλλες μορφές εργασίας που σχετίζονται κυρίως με τη παραγωγή για ιδία χρήση. Σχετικοί ορισμοί δίνονται σε αποφάσεις που αναφέρονται σε στατιστικές για την εργασία και την απασχόληση.

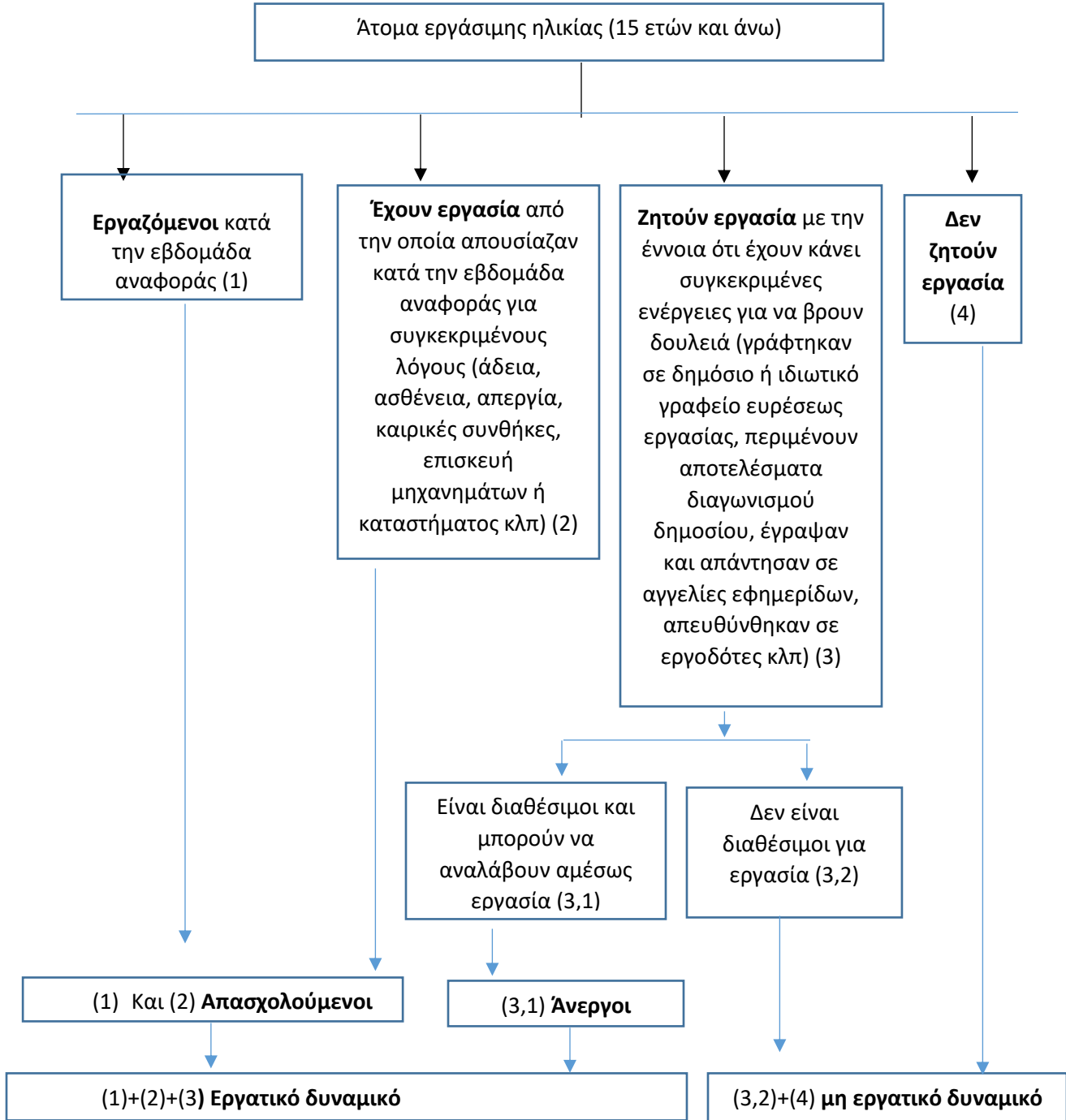
*«**Άνεργοι:** άτομα ηλικίας 15 – 74 ετών που δεν ταξινομούνται ως απασχολούμενοι (σύμφωνα με τα παραπάνω οριζόμενα), αλλά είναι διαθέσιμα για άμεση εργασία και τα οποία αναζητούν ενεργά εργασία τις τελευταίες 4 εβδομάδες ή έχουν βρει μια θέση εργασίας την οποία σχεδιάζουν να ξεκινήσουν το επόμενο διάστημα, που δε θα ξεπερνά τους τρεις μήνες».*

*«**Άτομα εκτός του εργατικού δυναμικού:** τα άτομα που δεν χαρακτηρίζονται απασχολούμενοι ή άνεργοι σύμφωνα με τους ορισμούς της απασχόλησης και της ανεργίας (δηλαδή, άτομα ηλικίας κάτω των 15 ετών, άτομα άνω των 89 ετών ή άτομα ηλικίας 15-89 ετών τα οποία δεν ήταν ούτε απασχολούμενοι ούτε άνεργοι κατά τη διάρκεια της εβδομάδας αναφοράς)».*

Οι ανωτέρω ορισμοί παρατίθενται σχηματικά ως κάτωθι:

Σχήμα 2.

Ταξινόμηση των ατόμων εργάσιμης ηλικίας σε απασχολούμενους ανέργους και μη εργατικό δυναμικό
Πηγή: αναπαραγωγή (Βαβούρας, Βαβούρα 2019)

Επίσης θα πρέπει να γίνει αναφορά στα εξής: η εξεταζόμενη περίοδος αφορά το χρονικό διάστημα από το 2000 έως το 2022 και συγκεκριμένα το β' τρίμηνο του έτους. Ο λόγος που η ανάλυση σταματά στο συγκεκριμένο τρίμηνο, είναι γιατί αυτά ήταν τα διαθέσιμα στοιχεία στις έρευνες που πραγματοποίησε η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ), κατά το χρονικό διάστημα συγγραφή της παρούσας εργασίας. Επειδή οι έρευνες πραγματοποιούνται ανά τρίμηνο λόγω της υποχρέωσης προώθησης στοιχείων στη Eurostat, για λόγους απλούστευσης της καταγραφής οι αναλύσεις έχουν αναχθεί σε ετήσια βάση. Το **ποσοστό εργατικού δυναμικού** υπολογίζεται από τον λόγο του εργατικού δυναμικού προς τον συνολικό πληθυσμό. Το **ποσοστό ανεργίας** υπολογίζεται από τον λόγο του αριθμού των ανέργων προς το συνολικό εργατικό δυναμικό.

Πίνακας 2.1.
Εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα ανά κατάσταση απασχόλησης 2001-2022

Έτος	Φύλο	Πληθυσμός	Εργατικό Δυναμικό	Απασχο- λούμενοι	Άνεργοι	Μη οικονομικά ενεργοί	Ποσοστό απασχολούμενοι	Ποσοστό ανέργων
2001	Σύνολο	9,165.1	4,678.6	4,152.2	526.3	4,486.6	45.30%	11.25%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,460.3	2,852.4	2,632.0	220.4	1,607.9	59.01%	7.73%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,704.9	1,826.2	1,520.3	305.9	2,878.7	32.31%	16.75%
2002	Σύνολο	9,203.1	4,783.6	4,295.5	488.1	4,419.5	46.67%	10.20%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,475.6	2,874.6	2,681.4	193.2	1,601.0	59.91%	6.72%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,727.5	1,909.0	1,614.1	294.9	2,818.5	34.14%	15.45%
2003	Σύνολο	9,255.2	4,839.0	4,354.9	484.2	4,416.2	47.05%	10.01%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,499.8	2,887.3	2,707.2	180.1	1,612.5	60.16%	6.24%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,755.4	1,951.7	1,647.7	304.0	2,803.7	34.65%	15.58%
2004	Σύνολο	9,303.1	4,916.5	4,401.7	514.8	4,386.6	47.31%	10.47%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,521.0	2,904.1	2,715.3	188.8	1,616.9	60.06%	6.50%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,782.0	2,012.4	1,686.3	326.1	2,769.6	35.26%	16.20%
2005	Σύνολο	9,350.3	4,950.8	4,462.5	488.4	4,399.4	47.73%	9.87%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,541.2	2,917.9	2,736.3	181.5	1,623.3	60.25%	6.22%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,809.1	2,033.0	1,726.2	306.8	2,776.1	35.89%	15.09%
2006	Σύνολο	9,387.8	4,971.4	4,528.6	442.8	4,416.5	48.24%	8.91%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,557.2	2,926.5	2,763.7	162.8	1,630.8	60.64%	5.56%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,830.6	2,044.9	1,764.9	280.0	2,785.7	36.54%	13.69%
2007	Σύνολο	9,427.5	4,983.9	4,576.4	407.5	4,443.6	48.54%	8.18%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,575.3	2,936.2	2,782.2	154.0	1,639.1	60.81%	5.24%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,852.2	2,047.7	1,794.2	253.5	2,804.5	36.98%	12.38%
2008	Σύνολο	9,437.3	5,000.1	4,597.9	402.2	4,437.3	48.72%	8.04%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,576.8	2,927.9	2,769.4	158.5	1,648.9	60.51%	5.41%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,860.5	2,072.2	1,828.5	243.7	2,788.4	37.62%	11.76%
2009	Σύνολο	9,426.1	5,037.2	4,508.6	528.6	4,388.9	47.83%	10.49%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,564.9	2,916.1	2,688.3	227.8	1,648.8	58.89%	7.81%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,861.2	2,121.1	1,820.3	300.8	2,740.1	37.45%	14.18%

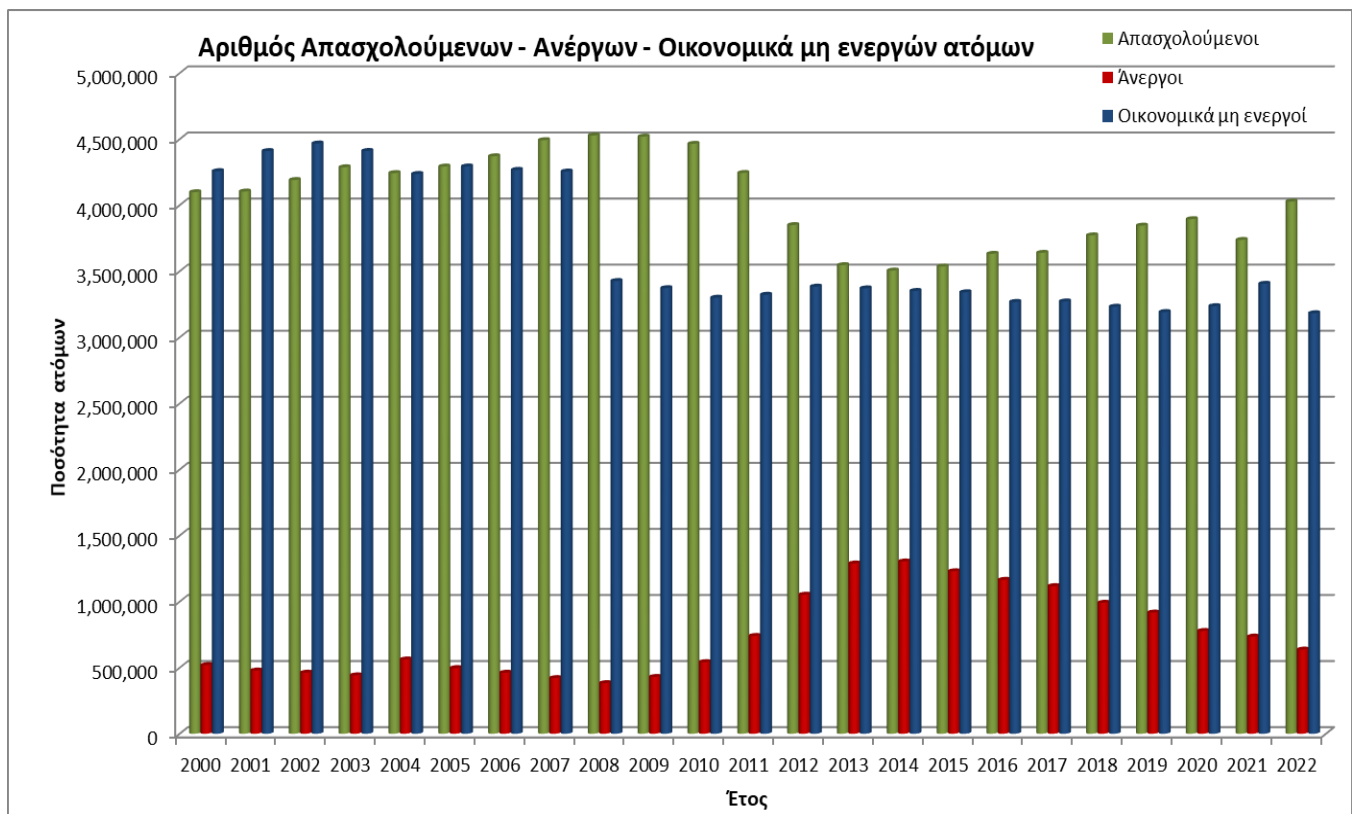
2010	Σύνολο	9,381.0	4,999.3	4,278.5	720.8	4,381.8	45.61%	14.42%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,536.9	2,865.8	2,530.8	335.0	1,671.2	55.78%	11.69%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,844.1	2,133.5	1,747.8	385.8	2,710.6	36.08%	18.08%
2011	Σύνολο	9,371.7	4,915.5	3,886.9	1,028.6	4,456.2	41.47%	20.93%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,527.1	2,784.7	2,281.8	502.9	1,742.5	50.40%	18.06%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,844.5	2,130.8	1,605.1	525.8	2,713.7	33.13%	24.68%
2012	Σύνολο	9,325.3	4,877.0	3,597.0	1,279.9	4,448.3	38.57%	26.24%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,497.5	2,752.2	2,106.1	646.1	1,745.2	46.83%	23.48%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,827.8	2,124.7	1,490.9	633.8	2,703.0	30.88%	29.83%
2013	Σύνολο	9,302.7	4,817.1	3,479.9	1,337.2	4,485.6	37.41%	27.76%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,486.0	2,718.6	2,047.6	671.0	1,767.4	45.64%	24.68%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,816.7	2,098.4	1,432.3	666.2	2,718.3	29.74%	31.75%
2014	Σύνολο	9,268.5	4,781.1	3,535.3	1,245.9	4,487.4	38.14%	26.06%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,469.1	2,662.5	2,043.5	619.1	1,806.5	45.73%	23.25%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,799.5	2,118.6	1,491.8	626.8	2,680.9	31.08%	29.59%
2015	Σύνολο	9,234.1	4,816.3	3,641.7	1,174.7	4,417.8	39.44%	24.39%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,451.8	2,667.9	2,103.5	564.5	1,783.8	47.25%	21.16%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,782.3	2,148.4	1,538.2	610.2	2,633.9	32.16%	28.40%
2016	Σύνολο	9,199.4	4,772.6	3,648.6	1,124.0	4,426.9	39.66%	23.55%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,435.3	2,644.7	2,119.1	525.6	1,790.6	47.78%	19.87%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,764.2	2,127.9	1,529.4	598.4	2,636.3	32.10%	28.12%
2017	Σύνολο	9,163.3	4,743.2	3,736.3	1,006.8	4,420.2	40.77%	21.23%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,417.7	2,641.7	2,183.4	458.3	1,776.1	49.42%	17.35%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,745.6	2,101.5	1,552.9	548.6	2,644.1	32.72%	26.11%
2018	Σύνολο	9,126.4	4,714.8	3,833.7	881.1	4,411.6	42.01%	18.69%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,398.6	2,638.0	2,249.7	388.3	1,760.6	51.15%	14.72%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,727.8	2,076.9	1,584.0	492.8	2,650.9	33.50%	23.73%
2019	Σύνολο	9,089.9	4,688.2	3,901.8	786.4	4,401.7	42.92%	16.77%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,379.9	2,622.1	2,259.5	362.6	1,757.7	51.59%	13.83%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,710.1	2,066.1	1,642.3	423.8	2,644.0	34.87%	20.51%
2020	Σύνολο	9,074.2	4,628.6	3,878.5	750.1	4,445.6	42.74%	16.21%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,372.5	2,574.9	2,233.3	341.6	1,797.6	51.08%	13.27%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,701.8	2,053.7	1,645.1	408.5	2,648.1	34.99%	19.89%
2021	Σύνολο	9,060.0	4,670.7	4,053.3	617.4	4,389.3	44.74%	13.22%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,370.1	2,590.2	2,335.8	254.4	1,779.8	53.45%	9.82%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,690.0	2,080.5	1,717.4	363.1	2,609.5	36.62%	17.45%
2022	Σύνολο	9,051.9	4,758.8	4,167.2	591.6	4,293.1	46.04%	12.43%
	ΑΡΡΕΝΕΣ	4,368.6	2,648.4	2,406.4	241.9	1,720.2	55.08%	9.13%
	ΘΗΛΕΙΣ	4,683.4	2,110.4	1,760.8	349.6	2,572.9	37.60%	16.57%

Πηγή: «Ίδια επεξεργασία δεδομένων ΕΛ.ΣΤΑΤ. Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες χρονοσειρές από το 2000-2022» (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή Ετήσιες Χρονοσειρές Έρευνας Εργατικού Δυναμικού από το 2000 έως το 2022).

2.2. Εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα σε σύγκριση με την ΕΕ-27 ανά κατάσταση απασχόλησης

Παρακολουθώντας την εξέλιξη της ανεργίας διαχρονικά σύμφωνα με τα δεδομένα του πίνακα 2.1 παρατηρούμε ότι το 2008 καταγράφεται το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας 8,04% ενώ το

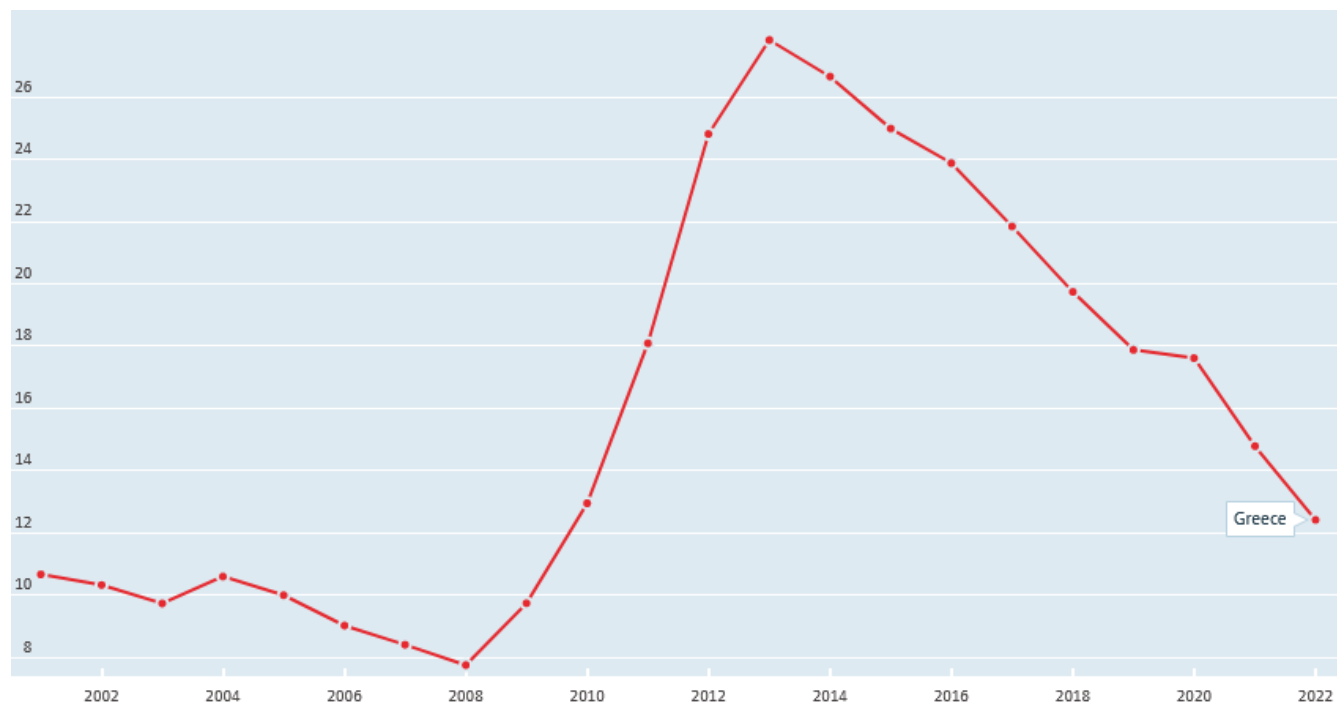
2013 το μεγαλύτερο ποσοστό 27,76%. Το 2001 το ποσοστό ανεργίας ήταν σχετικά χαμηλό της τάξης 11,25%. Από τότε ακολούθησε μια πτωτική τάση, φτάνοντας το 2008 το 8,04% όπου είναι το χαμηλότερο και στη συνέχεια άρχισε μια ανοδική πορεία, μέχρι το 2013 που είναι το μεγαλύτερο. Το χρονικό διάστημα από το 2008 έως το 2013 αποτυπώνεται ο αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης. Το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα μέχρι σήμερα παραμένει υψηλό, παρά την πτωτική του τάση διαχρονικά. Από την άλλη τα ποσοστά απασχόλησης δε παρουσιάζουν μεγάλες διακυμάνσεις. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Β' τριμήνου του 2022 το ποσοστό του εργατικού δυναμικού ανέρχεται στο 46,04% και της ανεργίας στο 12,43% πολύ κοντά στο επίπεδο του 2010. Σχετική αναφορά για το διάστημα της πανδημίας covid-19 θα γίνει σε επόμενη ενότητα. Η εξέλιξη της απασχόλησης και της ανεργίας, αποτυπώνονται και στο διάγραμμα 2.1.

Πηγή: «Ίδια επεξεργασία δεδομένων ΕΛ.ΣΤΑΤ. Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες χρονοσειρές από το 2000-2022» (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή Ετήσιες Χρονοσειρές Έρευνας Εργατικού Δυναμικού από το 2000 έως το 2022).

Διάγραμμα 2.1
Κατάσταση απασχόλησης στην Ελλάδα κατά τα έτη 2000-2022 σε χιλιάδες

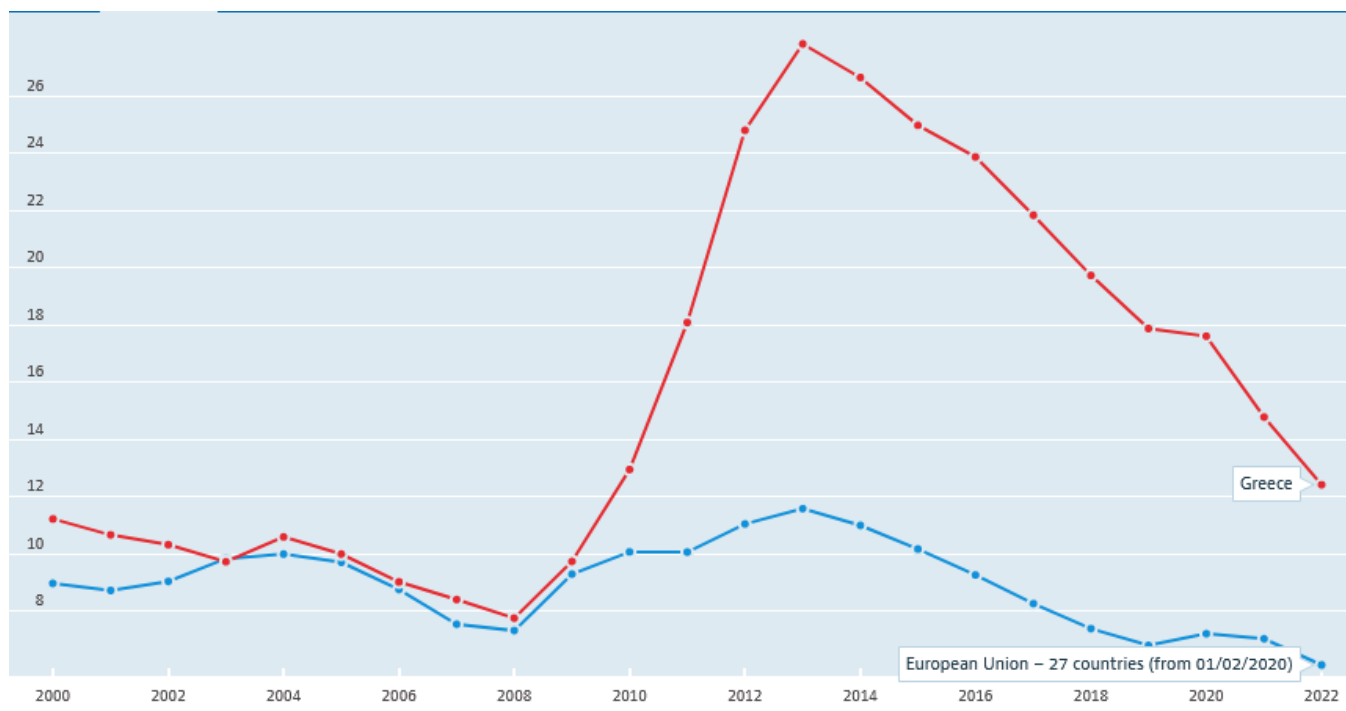
Η εξέλιξη του ποσοστού της ανεργίας στο σύνολο του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα αποτυπώνεται και στο διάγραμμα 2.2.

Πηγή (OECD, DATA Unemployment rate, 2022)

Διάγραμμα 2.2
Ανεργία στην Ελλάδα σε ποσοστά (%)

Στο Διάγραμμα 2.2, παρατηρούμε ότι έως το 2009 η ανεργία στην Ελλάδα κυμαίνονταν ανά έτος, σε ένα σταθερό επίπεδο, με μικρές αποκλίσεις προς τα πάνω ή κάτω. Από το 2009 άρχισε να αυξάνεται, φτάνοντας το 2013 όπου καταγράφεται το μεγαλύτερο ποσοστό 27,8%, κάνοντας εμφανείς τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης. Εκ τότε ακολουθείτε καθοδική πορεία, ακόμα και στο διάστημα της πανδημίας 2020 έως 2022.

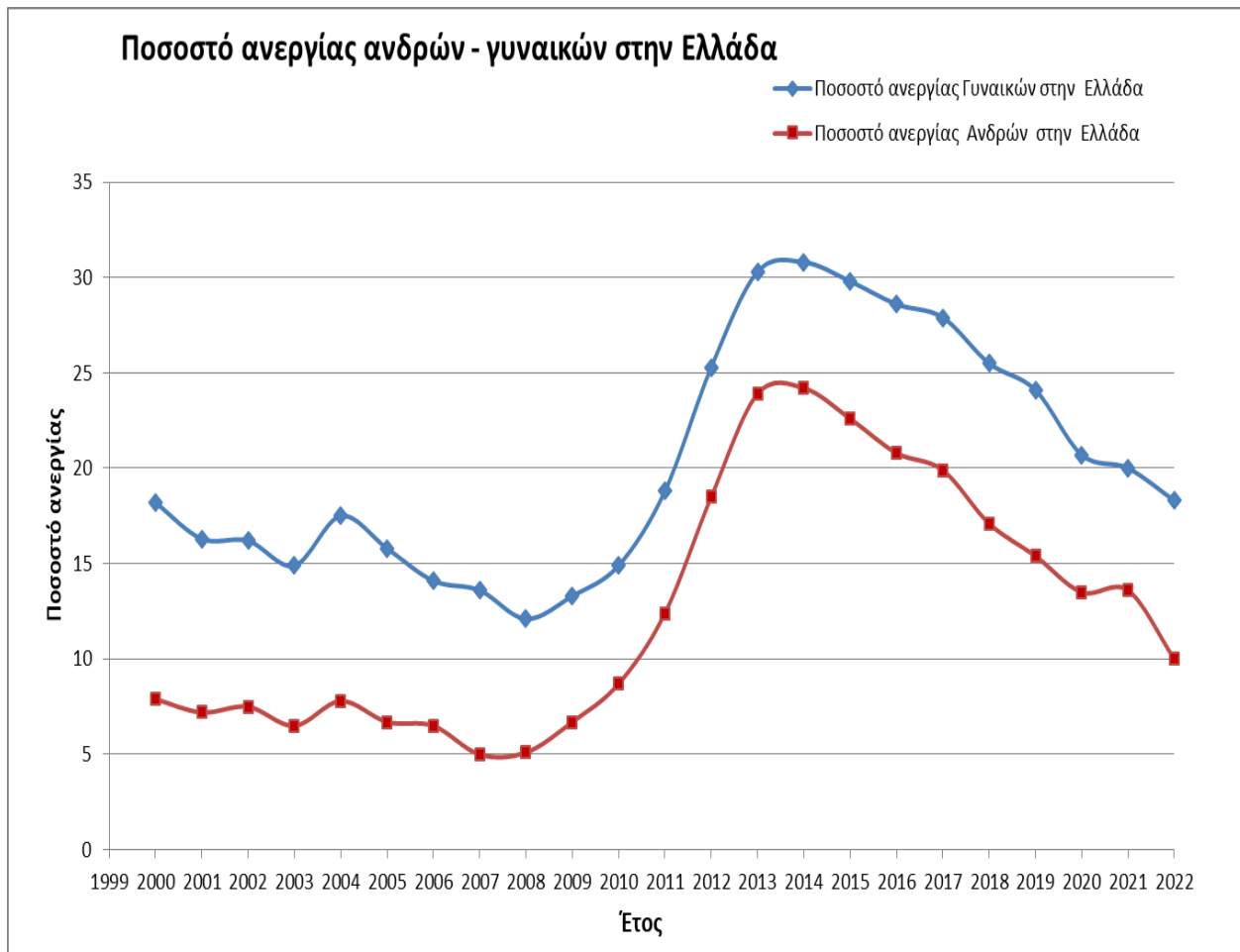
Πηγή (OECD, DATA Unemployment rate, 2022) κόκκινο χρώμα η Ελλάδα και μπλε ΕΕ-27

Διάγραμμα 2.3 Ανεργία στην Ελλάδα και Ε.Ε-27 σε ποσοστά (%)

Χάριν ευκρίνειας των δεδομένων τα χρονικά διαστήματα στο Διάγραμμα 2.3 αποτυπώνονται ανά διετία. Άλλωστε ο στόχος είναι να αναδειχθεί η μεταβολή που συντελέστηκε το χρονικό διάστημα από το 2000 έως το 2022. Αναφορικά με την εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα σε σχέση με τα κράτη μέλη της ΕΕ-27, παρατηρούμε τα εξής. Από το 2000, το ποσοστό της ανεργίας στην Ελλάδα άρχισε να συγκλίνει σταθερά προς το μέσο κοινοτικό επίπεδο. Η πορεία αυτή συνεχίστηκε μέχρι και το έτος 2009. Από το 2010 άρχισε να διευρύνεται σημαντικά η απόκλιση του ποσοστού ανεργίας μεταξύ Ελλάδας και Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το 2013 το ποσοστό της ανεργίας στην Ελλάδα υπερέβαινε το αντίστοιχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, φτάνοντας το 27,8% έναντι 11,6% της ΕΕ-27. Είναι και η χρονιά που το ποσοστό είναι το μεγαλύτερο που καταγράφεται τόσο στην Ελλάδα αλλά και στην ΕΕ-27. Έκτοτε έως σήμερα παρατηρείται πτωτική τάση της ανεργίας τόσο στην Ελλάδα όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με τα ποσοστά της ανεργίας στην Ελλάδα να παραμένουν σταθερά υψηλότερα σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

2.3. Η έμφυλη διάσταση της ανεργίας στην Ελλάδα, σε σύγκριση με την ΕΕ-27

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η κατά φύλο διάκριση της ανεργίας, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κάνοντας εμφανείς τις διακρίσεις μεταξύ των δύο φύλων στην αγορά εργασίας. Διαφορετικοί παράγοντες προσδιορίζουν την ανεργία μεταξύ ανδρών και γυναικών. Σημαντικότερος παράγοντας για τις γυναίκες, ίσως είναι ο συνδυασμός οικογενειακής ζωής και εργασίας.

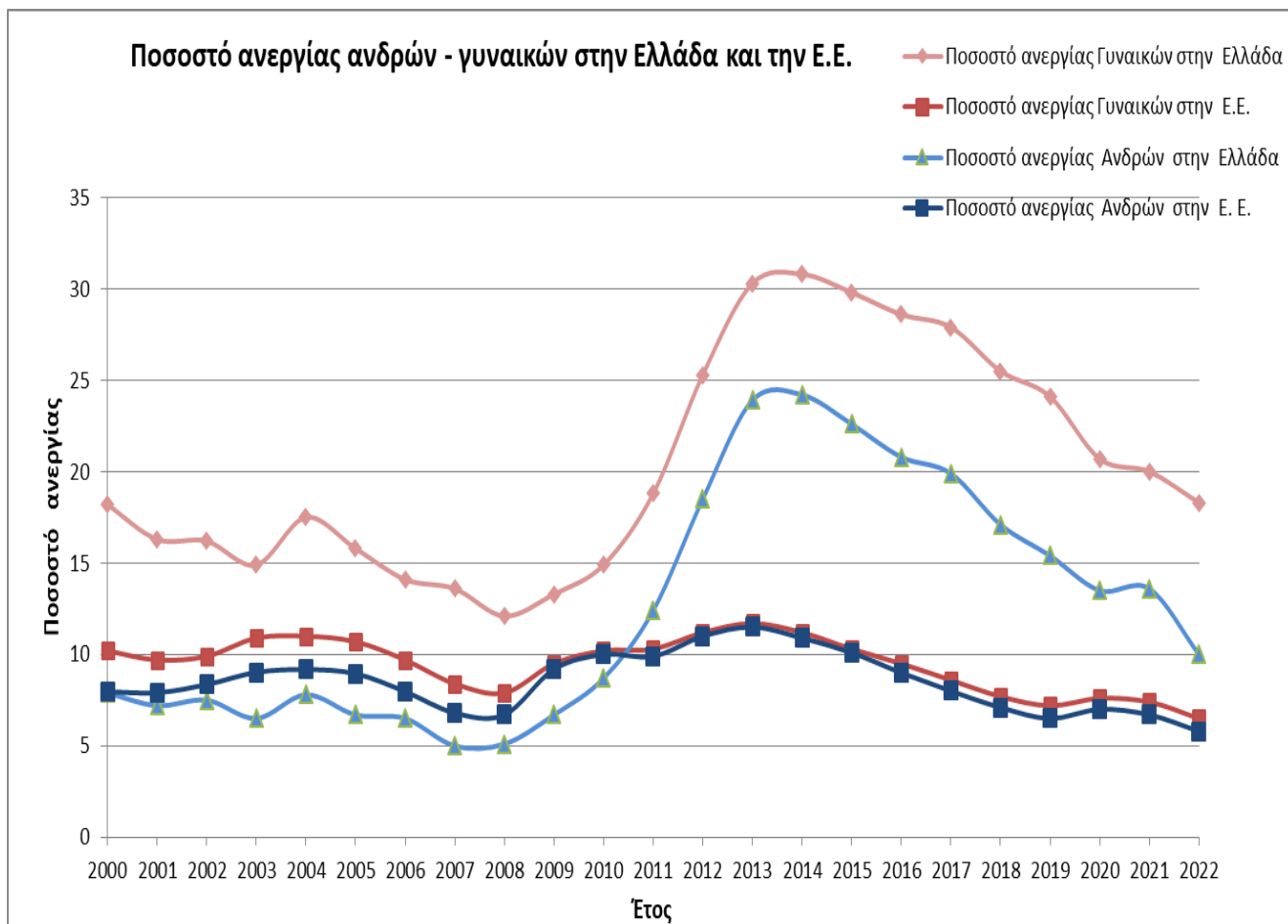

Πηγή: Ιδία επεξεργασία δεδομένων ΕΛ.ΣΤΑΤ. Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες χρονοσειρές από το 2000-2022.» (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή Ετήσιες Χρονοσειρές Έρευνας Εργατικού Δυναμικού από το 2000 έως το 2022).

Διάγραμμα 2.4. Κατά φύλο διάκριση της ανεργίας στην Ελλάδα σε ποσοστά (%)

Ως προς την κατά φύλο διάκριση της ανεργίας στην Ελλάδα παρατηρούνται τα εξής. Το ποσοστό των ανέργων το 2000 υπολογίζεται στο 18,2% για τις γυναίκες ενώ αντίστοιχα των

ανδρών στο 7,9%. Ενώ παρουσιάζεται πτώση στα ποσοστά έως το 2003, το 2004 καταγράφεται πάλι αύξηση του ποσοστού ανεργίας, 17,5% γυναίκες και 7,8% άνδρες. Στη συνέχεια παρουσιάζει πτώση έως το 2008, όπου και αρχίζει πάλι την ανοδική πορεία. Η ανοδική πορεία σταματάει το 2014, όπου καταγράφεται η μέγιστη τιμή ως σήμερα, 30,8% γυναίκες και 24,2% άνδρες. Από εκεί έως σήμερα, το ποσοστό τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών ακολουθεί πτωτική πορεία, ενώ διαχρονικά από το 2000 παρουσιάζεται μεγάλη απόκλιση μεταξύ τους.

Πηγή: «Ίδια επεξεργασία δεδομένων ΕΛ.ΣΤΑΤ. Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες χρονοσειρές από το 2000-2022.» (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή Ετήσιες Χρονοσειρές Έρευνας Εργατικού Δυναμικού από το 2000 έως το 2022).

Διάγραμμα 2.5.
Κατά φύλο διάκριση της ανεργίας στην Ελλάδα και Ε.Ε-27 σε ποσοστά (%)

Και σε αυτή την περίπτωση από το 2009 έως και το 2013 τα ποσοστά ανεργίας βαίνουν αυξανόμενα και για τα δύο φύλα. Το ποσοστό ανεργίας τόσο των γυναικών, όσο και των ανδρών στην Ελλάδα από το 2009 έως 2021 είναι πολύ υψηλότερο από το αντίστοιχο μέσο κοινοτικό. Σε

Ευρωπαϊκό επίπεδο, τα ποσοστά ανεργίας μεταξύ ανδρών και γυναικών συγκλίνουν, ενώ στην Ελλάδα παρατηρείται μεγάλη απόκλιση. Παρότι τα ποσοστά ανεργίας από το 2014 μειώνονται και για τα δύο φύλα, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών παραμένει σε υψηλά επίπεδα καταδεικνύοντας την έμφυλη ανισότητα.

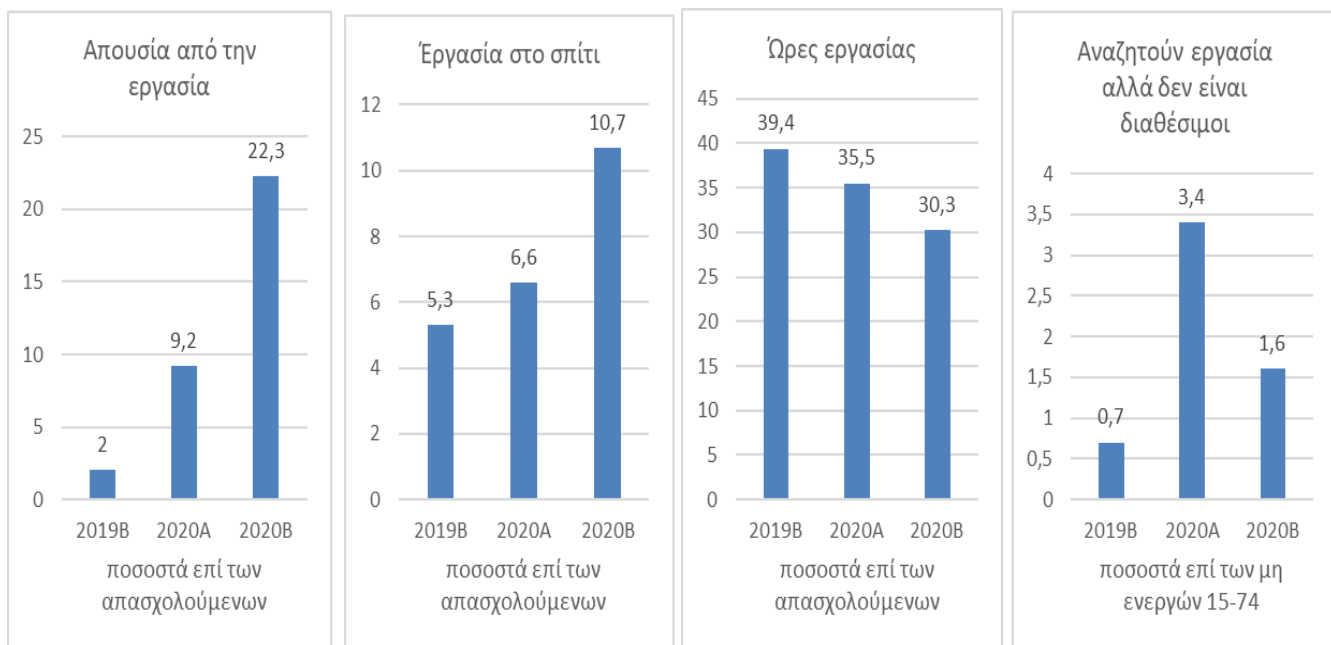
2.4. **Η κατάσταση απασχόλησης κατά το 2020-2021 και η επίδραση της πανδημίας στην Αγορά Εργασίας**

Τον Μάρτιο του 2020 όλη η υφήλιος ήρθε αντιμέτωπη με κάτι πρωτόγνωρο, την πανδημία covid-19. Επηρέασε όλους τους τομείς της οικονομίας κυρίως λόγω των περιοριστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν για την αποφυγή μετάδοσής της στον πληθυσμό. Όσον αφορά την αγορά εργασίας ελήφθησαν μέτρα για την προστασία της δημόσιας υγείας και την αντιμετώπιση της πανδημίας. Αρχικά ανεστάλη η λειτουργία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων εστίασης, και ακολούθησαν επιχειρήσεις σε άλλους τομείς της οικονομίας, κυρίως στον κλάδο των υπηρεσιών ενώ περιορίστηκαν και οι μετακινήσεις του πληθυσμού.

Τελικά όμως όλοι οι κλάδοι της οικονομίας επηρεάστηκαν και οι επιπτώσεις, αποτυπώνονται κυρίως στα εξής (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2022):

- Αύξηση των απουσιών από την εργασία
- Μείωση των ωρών εργασίας σε σχέση με τα προηγούμενα τρίμηνα
- Αύξηση της εργασίας από το σπίτι
- Περιορισμός των ατόμων που δεν εργάζονται, αναζητούσαν εργασία και δήλωσαν ότι δεν είναι άμεσα διαθέσιμα να εργαστούν
- Αύξηση των οικονομικά μη ενεργών (άτομα που δεν εργάζονται, δεν αναζητούν εργασία, και δεν είναι διαθέσιμα να αναλάβουν άμεσα εργασία (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2022)

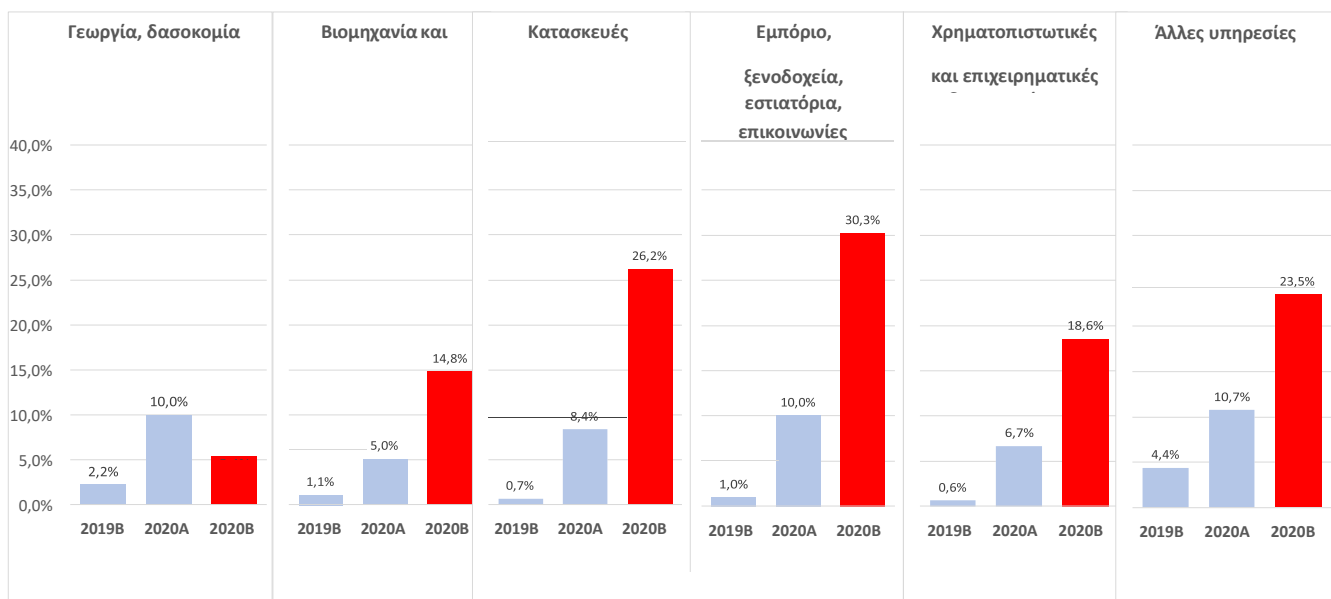
Σύμφωνα με τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Στατικής Υπηρεσίας (Eurostat), αναφορικά με τις έρευνες εργατικού δυναμικού, τα άτομα που τίθενται σε αναστολή σύμβασης εξακολουθούν να θεωρούνται απασχολούμενοι, εφόσον η διάρκεια της αναστολής είναι μικρότερη από τρεις (3) μήνες ή αν λαμβάνουν περισσότερο από το 50% των αποδοχών τους (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2022)

Πηγή (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή Δελτίο Τύπου Έρευνα Εργατικού Δυναμικού Β'2020)

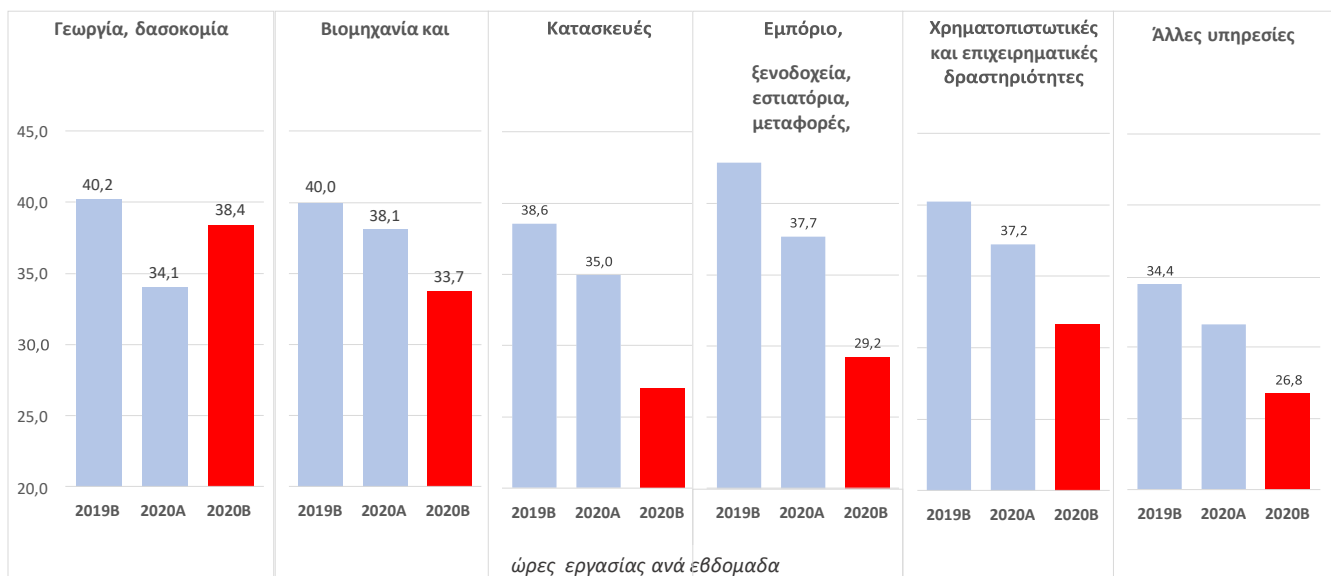
Διάγραμμα 2.6. Κύριες επιπτώσεις της πανδημίας στην αγορά εργασίας

Από τα διαγράμματα είναι εμφανής τόσο η αύξηση του ποσοστού απουσίας από την εργασία όσο και της εργασίας από το σπίτι και ταυτόχρονα η μείωση των ωρών εργασίας. Το δεδομένο χρονικό διάστημα ήταν αισθητή η εφαρμογή της μερικής απασχόλησης, είτε στο χώρο εργασίας, είτε εξ αποστάσεως. Η χρήση όμως αυτής έγινε προϊόν εκμετάλλευσης από τους εργοδότες, που συνεχίστηκε και μετά την πανδημία.

Πηγή (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή Δελτίο Τύπου Έρευνα Εργατικού Δυναμικού Β'2020)

Διάγραμμα 2.7.
Επίπτωση της πανδημίας στις απουσίες από την εργασία ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

Πηγή (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή Δελτίο Τύπου Έρευνα Εργατικού Δυναμικού Β'2020)

Διάγραμμα 2.8.
Επίπτωση της πανδημίας στις ώρες εργασίας ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

Στα διαγράμματα 2.7 και 2.8 διαπιστώνεται ότι οι απουσίες από την εργασία αυξήθηκαν ενώ οι ώρες εργασίας μειώθηκαν. Οι κλάδοι που επηρεάστηκαν περισσότερο είναι αυτοί των

υπηρεσιών (εμπόριο, ξενοδοχεία, εστιατόρια, μεταφορές, επικοινωνίες και άλλες αντίστοιχες) ενώ λιγότερο επηρεάστηκε ο κλάδος της γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας. Συγκρίνοντας το έτος εμφάνισης της πανδημίας (2020) με το προηγούμενο και το επόμενο, είναι εμφανής η στροφή προς άλλες μορφές απασχόλησης. Αυξήθηκε η εξ αποστάσεως εργασία, αποδεικνύοντας ότι πολλές εργασίες μπορούν να υλοποιηθούν χωρίς αυτοπρόσωπη παρουσία στο χώρο εργασίας.

Πίνακας 2.2.

Κλάδος δραστηριότητας και επάγγελμα τελευταίας εργασίας ανέργων, Β' τρίμηνο 2020

Κλάδος δραστηριότητας (%)	Ξενοδοχεία, εστίαση	26,6
	Εμπόριο	16,5
	Βιομηχανία, ενέργεια	12,8
	Άλλες υπηρεσίες	8,8
	Χρηματοπιστωτικές & επιχειρηματικές δραστηριότητες	8,2
	Κατασκευές	6,7
	Δημόσια διοίκηση	6,4
	Μεταφορές, επικοινωνίες	5,2
	Εκπαίδευση	3,9
	Υγεία	2,5
	Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	2,3
Επάγγελμα (%)	Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές	32,7
	Ανειδίκευτοι εργάτες, χειρωνακτές και μικροεπαγγελματίες	20,1
	Υπάλληλοι γραφείου	14,8
	Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	11,1
	Επαγγελματίες	7,4
	Τεχνικοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	5,8
	Χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και εξοπλισμού	5,7
	Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς	1,4
	Ανώτερα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη	1,0

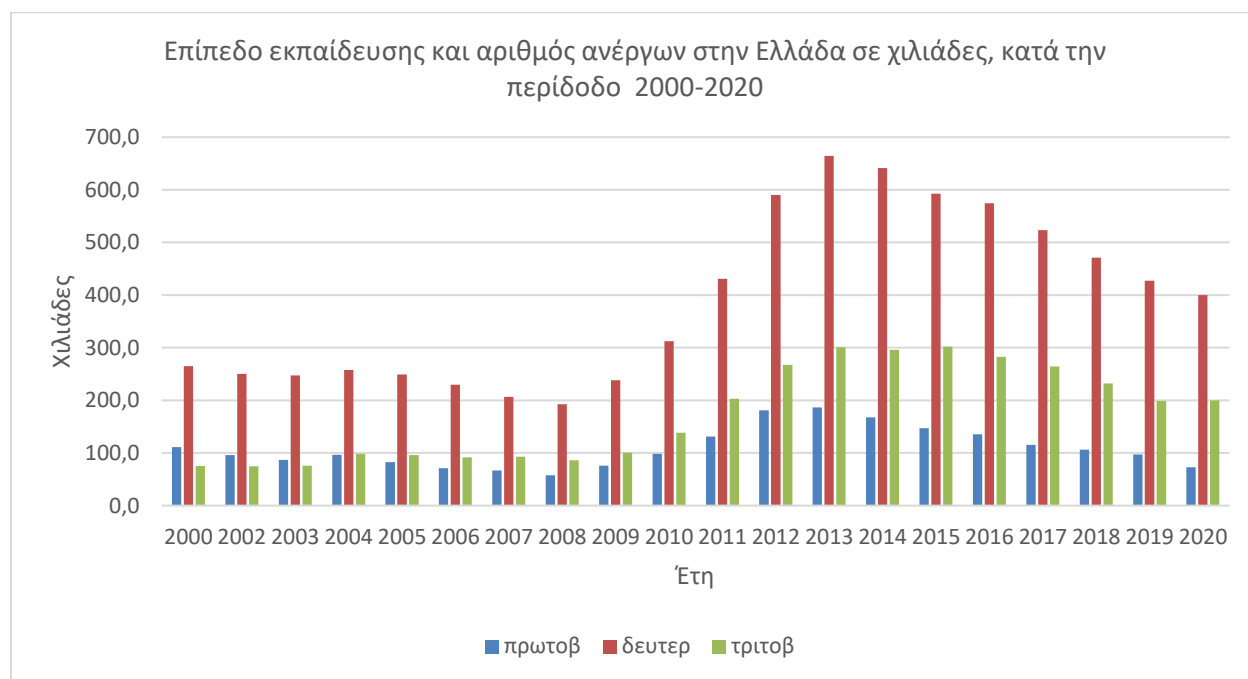
Πηγή (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή Δελτίο Τύπου Έρευνα Εργατικού Δυναμικού Β'2020)

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας οι κλάδοι δραστηριότητας που επλήγησαν περισσότερο είναι τα ξενοδοχεία και η εστίαση και στη συνέχεια το εμπόριο, ενώ ο αγροτικός τομέας επηρεάστηκε λιγότερο. Όσον αφορά τα επαγγέλματα, αυτά που παρουσιάζουν το υψηλότερο

ποσοστό ανεργίας, είναι οι απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές ενώ το χαμηλότερο αναφέρεται στα ανώτερα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη.

2.5. Ανεργία και επίπεδο εκπαίδευσης

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο αριθμός των ανέργων αναφορικά με το επίπεδο εκπαίδευσης όπου ο αριθμός των ανέργων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, είναι αισθητά υψηλότερος από τα υπόλοιπα επίπεδα.

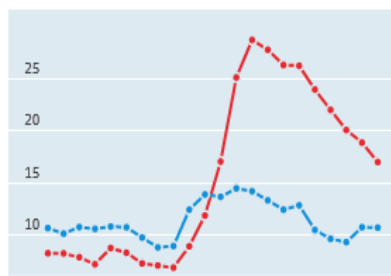
Πηγή: ίδια επεξεργασία (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή Ετήσιες Χρονοσειρές Έρευνας Εργατικού Δυναμικού από το 2000 έως το 2022)

Διάγραμμα 2.9.

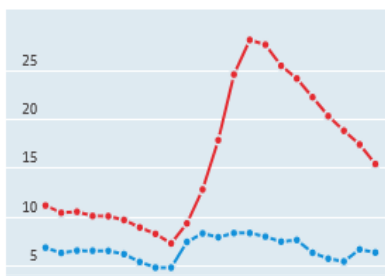
Επίπεδο εκπαίδευσης & αριθμός ανέργων σε χιλιάδες στην Ελλάδα κατά τη περίοδο 2000-2020

Κατά το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα, παρατηρείται ότι το πλήθος των ανέργων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, είναι σταθερά υψηλότερο από αυτά της πρωτοβάθμιας και τριτοβάθμιας. Μέχρι το 2010 ο αριθμός των ανέργων πρωτοβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παραμένει περίπου στα ίδια επίπεδα, και μόνο της δευτεροβάθμιας είναι υψηλότερος. Όμως από το 2010 παρατηρείται αισθητή αύξηση, η οποία κορυφώνεται, το έτος 2013, απ' όπου αρχίζει και παρουσιάζει πτώση. Το πλήθος ανέργων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

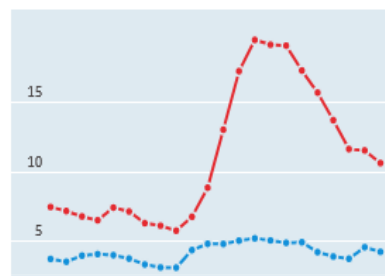
από το 2013, παρουσιάζει δυσανάλογη αύξηση, που επιβεβαιώνει την αδυναμία απορρόφησης αυτής της κατηγορίας των ανέργων από την αγορά εργασίας.

Πρωτοβάθμια

Δευτεροβάθμια

Τριτοβάθμια

Πηγή (OECD, DATA Unemployment rate, 2022) με κόκκινο χρώμα Ελλάδα και μπλε η ΕΕ-27 (στο κάθετο άξονα αναφέρονται τα ποσοστά και στον οριζόντιο τα έτη)

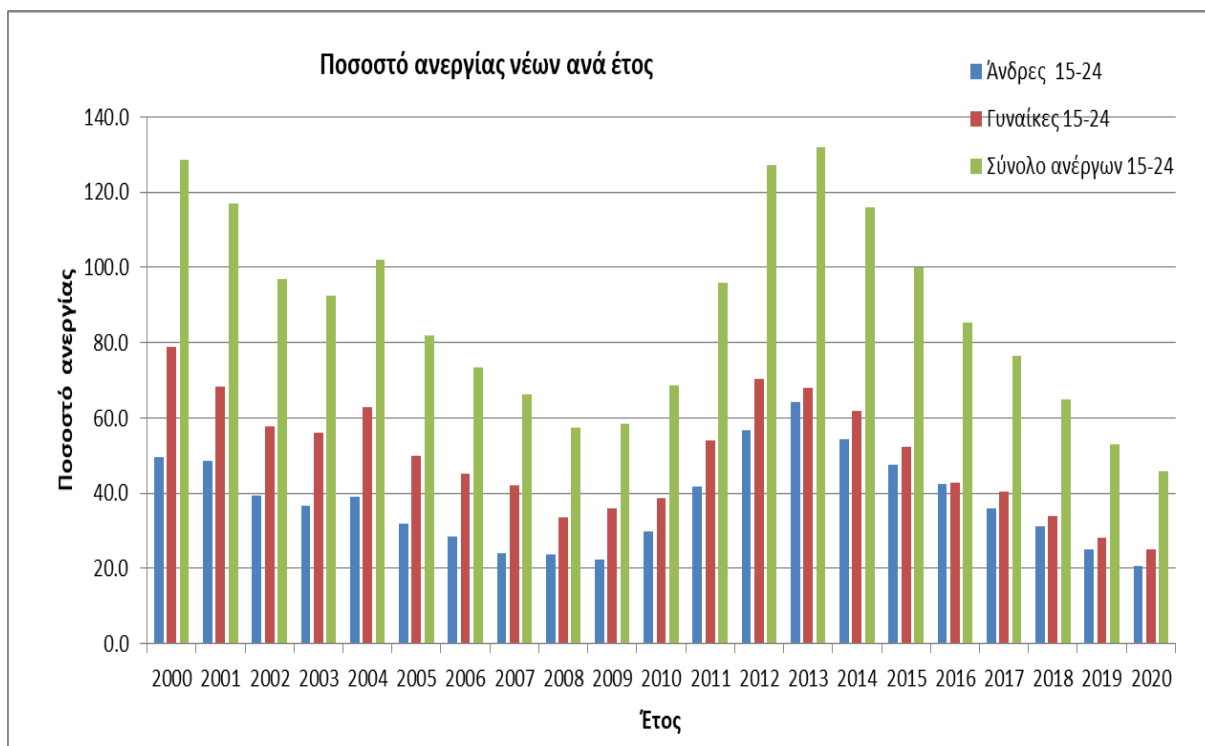
Διαγράμματα 2.10.

Ανεργία και επίπεδο εκπαίδευσης Ελλάδα και ΕΕ-27 (μέσος όρος Ευρωπαϊκής Ένωσης) κατά τα έτη 2000-2021 σε ποσοστά

Στα παραπάνω διαγράμματα απεικονίζεται το επίπεδο εκπαίδευσης των ανέργων μεταξύ Ελλάδας και του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πρώτο διάγραμμα από αριστερά είναι η πρωτοβάθμια εκπαίδευση, στο μεσαίο η δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στο τρίτο η τριτοβάθμια. Στην ΕΕ-27 το επίπεδο ανεργίας είναι χαμηλό, σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης σε σχέση με την Ελλάδα. Μάλιστα σε επίπεδο ΕΕ-27 στην δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια τα ποσοστά μέχρι και το 2010 φαίνεται να συγκλίνουν, και στη συνέχεια παρατηρείται μία μικρή αυξητική τάση του ποσοστού της ανεργίας, όσων ανήκουν στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Από την άλλη το ποσοστό ανέργων της πρωτοβάθμιας στην ΕΕ-27 είναι πολύ υψηλότερο σε σχέση με τα άλλα δύο, παρουσιάζοντας τη μεγαλύτερη αύξηση το 2012, 14,5% , και από τότε ακολουθεί καθοδική πορεία. Η πανδημία covid-19 επηρέασε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης αυξάνοντας το ποσοστό της ανεργίας

Στην Ελλάδα όσον αφορά το επίπεδο ανεργίας των ατόμων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, μέχρι και το 2011, βρισκόταν κάτω από το μέσο όρο της ΕΕ-27. Τα ποσοστά των ανέργων δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, φαίνεται να συγκλίνουν, και να είναι σταθερά πάνω από το μέσο όρο της ΕΕ-27. Από το 2010, το ποσοστό ανεργίας σε όλες τις βαθμίδες αρχίζει την ανοδική του πορεία, φτάνοντας το έτος 2014 στο αποκορύφωμά του, όπου και διαπιστώνεται η μεγαλύτερη απόκλιση σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

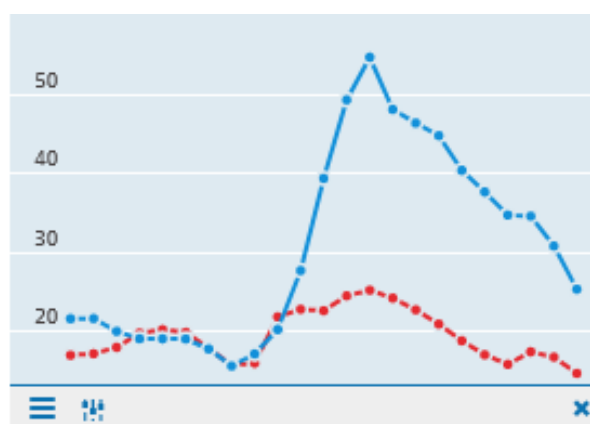
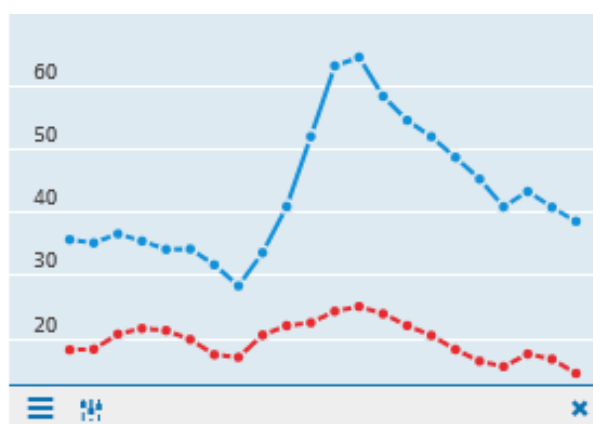
2.6. Η ανεργία και νέοι Ελλάδα και Ε.Ε-27

Πηγή: ίδια επεξεργασία (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή Ετήσιες Χρονοσειρές Έρευνας Εργατικού Δυναμικού από το 2000 έως το 2022)

Διάγραμμα 2.11.

Ποσοστά ανεργίας νέων ηλικίας 15-24 στην Ελλάδα κατά τη περίοδο 2000-2020

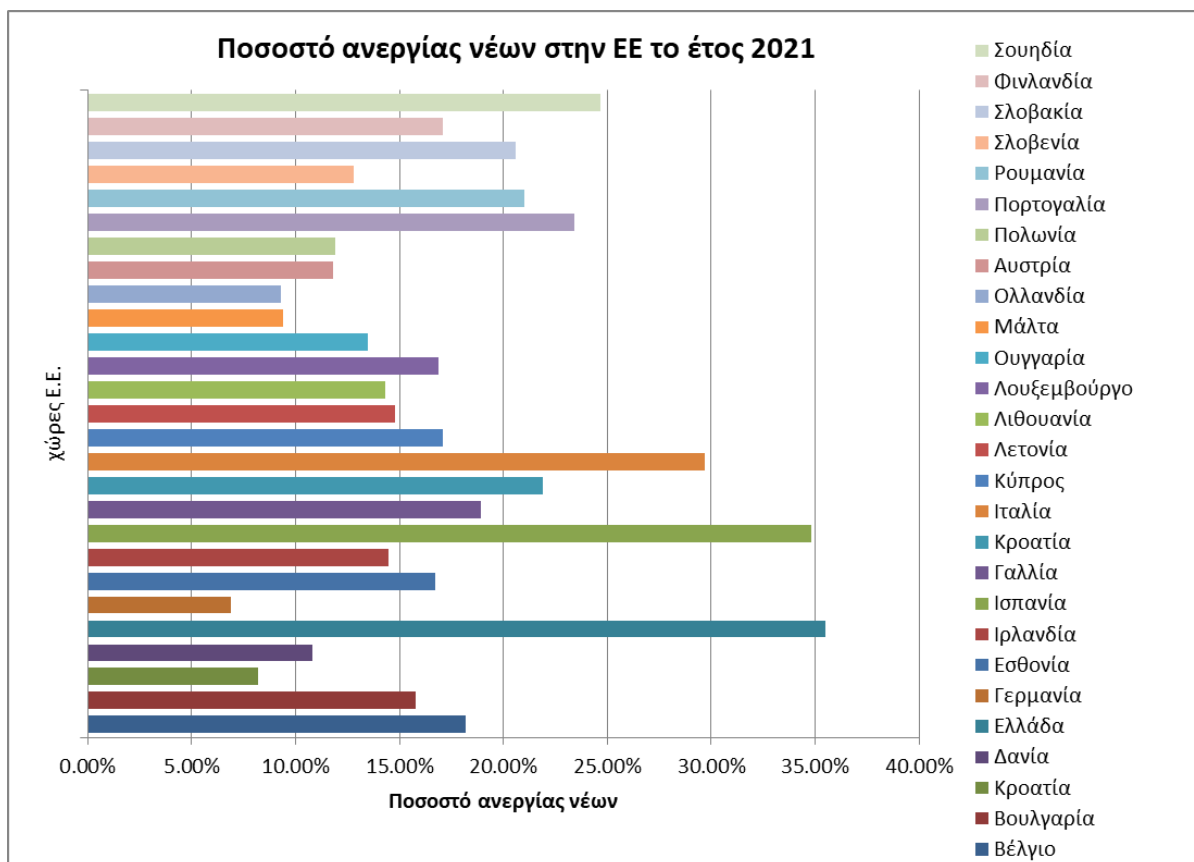
Γυναίκες Ελλάδα- ΕΕ-27

Άνδρες Ελλάδα- ΕΕ-27

Πηγή (OECD, DATA Unemployment rate, 2022) με μπλε χρώμα Ελλάδα και κόκκινο η ΕΕ-27 (στο κάθετο άξονα αναφέρονται τα ποσοστά στον οριζόντιο τα έτη

Διαγράμματα 2.12.

Ποσοστά ανεργίας νέων ηλικίας 15-24 στην Ελλάδα και στην ΕΕ-27 κατά τη περίοδο 2000-2022

Πηγή: ίδια επεξεργασία (Eurostat, 2022)

Διάγραμμα 2.13.

Ποσοστά ανεργίας νέων ηλικίας 15-24 στην ΕΕ το έτος 2021

Η ανεργία των **νέων** είναι ένα από τα θέματα που απασχολούν τη διεθνή κοινότητα. Η σπουδαιότητα του θέματος σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης αποδεικνύεται από το ότι περιλαμβάνεται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την απασχόληση. Μέχρι το 2009 το ποσοστό ανεργίας των **νέων ανδρών** ηλικίας 15-24 ήταν πολύ κοντά στα μέσα κοινοτικά επίπεδα. Αντίθετα η ανεργία των **νέων γυναικών** παρουσίαζε όλο το εξεταζόμενο διάστημα, ποσοστά πολύ υψηλότερα από τα μέσα κοινοτικά. Από το 2010 τόσο η ανεργία των ανδρών όσο και των γυναικών παρουσιάζουν τάσεις απόκλισης, με αυτή των γυναικών να είναι πιο διευρυμένη. Το γεγονός ότι στην Ελλάδα υφίστανται διακρίσεις εις βάρος των γυναικών, ιδίως στον τομέα της απασχόλησης, αποτυπώνεται και στα Διαγράμματα 2.11, 2.12, 2.13. Στην Ελλάδα το επίπεδο ανεργίας των νέων γυναικών είναι πολύ υψηλότερο από αυτό των νέων ανδρών, ενώ στην Ευρώπη υπάρχει σύγκλιση. Επίσης σε επίπεδο ΕΕ, το έτος 2021 το μεγαλύτερο ποσοστό

ανεργίας καταγράφεται στην Ελλάδα (35,5%) και ακολουθεί η Ισπανία (34,8%). Το χαμηλότερο ποσοστό είναι στην Γερμανία (6,9%).

2.7. Ανεργία και μετανάστευση

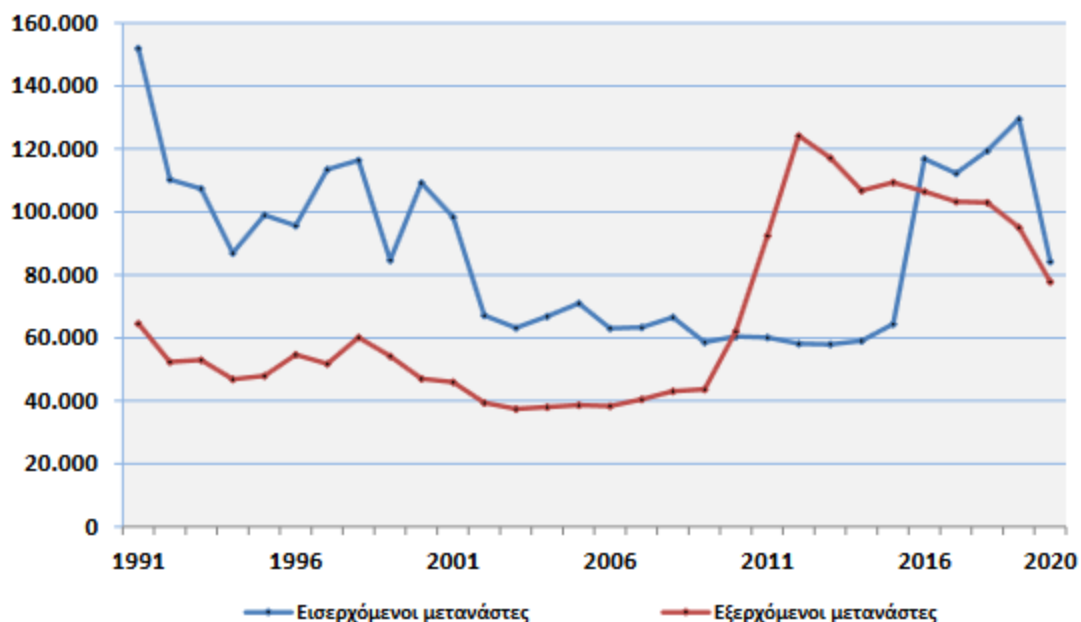
Σημαντικές προκλήσεις παρουσιάζει και η μετανάστευση. Η Ελληνική Στατιστική Αρχή, με σχετικό δελτίου τύπου, παρουσίασε τις μεταναστευτικές ροές της χώρας, όπως αποτυπώνονται κάτωθι (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2021).

Πίνακας 2.3.

Εισερχόμενοι – εξερχόμενοι μετανάστες, 1991 – 2020

Έτος	Εισερχόμενοι μετανάστες	Εξερχόμενοι μετανάστες	Καθαρή μετανάστευση
1991	151.978	64.628	87.350
1992	110.334	52.389	57.945
1993	107.462	52.929	54.533
1994	86.959	46.813	40.146
1995	98.989	47.967	51.022
1996	95.585	54.628	40.957
1997	113.477	51.794	61.683
1998	116.411	60.119	56.292
1999	84.695	54.175	30.520
2000	109.251	46.993	62.258
2001	98.471	45.909	52.562
2002	67.220	39.378	27.842
2003	63.141	37.433	25.708
2004	66.871	38.041	28.830
2005	70.933	38.583	32.350
2006	63.094	38.368	24.726
2007	63.298	40.400	22.898
2008	66.529	43.044	23.485
2009	58.613	43.686	14.927
2010	60.462	62.041	-1.579
2011	60.089	92.404	-32.315
2012	58.200	124.194	-65.994
2013	57.946	117.094	-59.148
2014	59.014	106.804	-47.790
2015	64.446	109.351	-44.905
2016	116.867	106.535	10.332
2017	112.247	103.327	8.920
2018	119.489	103.049	16.440
2019	129.459	95.020	34.439
2020	84.221	77.837	6.384

Πηγή (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή-, 2021)

Πηγή (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή-, 2021)

Διάγραμμα 2.14.

Εισερχόμενοι εξερχόμενοι μετανάστες, 1991-2020 σε χιλιάδες

Είναι εμφανές ότι μέχρι το 2009, οι εισερχόμενοι μετανάστες (58.613) ήταν πολύ περισσότεροι από τους εξερχόμενους (43.686). Από το 2010 μέχρι το 2015 παρατηρείται αντιστροφή της κίνησης, περισσότεροι εξερχόμενοι απ’ ότι εισερχόμενοι, με το 2012 να υπάρχει η μεγαλύτερη απόκλιση, για να φτάσουμε το 2020 όπου και πάλι διαπιστώνεται μεγαλύτερη είσοδος μεταναστών, χωρίς να υπάρχει όμως μεγάλη απόκλιση.

Όσον αφορά την **εσωτερική** μετανάστευση, όπως φαίνεται και από τον πίνακα 2.4, η πλειονότητα των μεταναστών κατάγεται από την Αλβανία, τις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ, αλλά και λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες. Μάλιστα τη δεκαετία 2010 -2021 παρατηρείται μείωση του ποσοστού εισερχομένων από την ΕΣΣΔ και σημαντική αύξηση του ποσοστού των εισερχομένων από την Ασία.

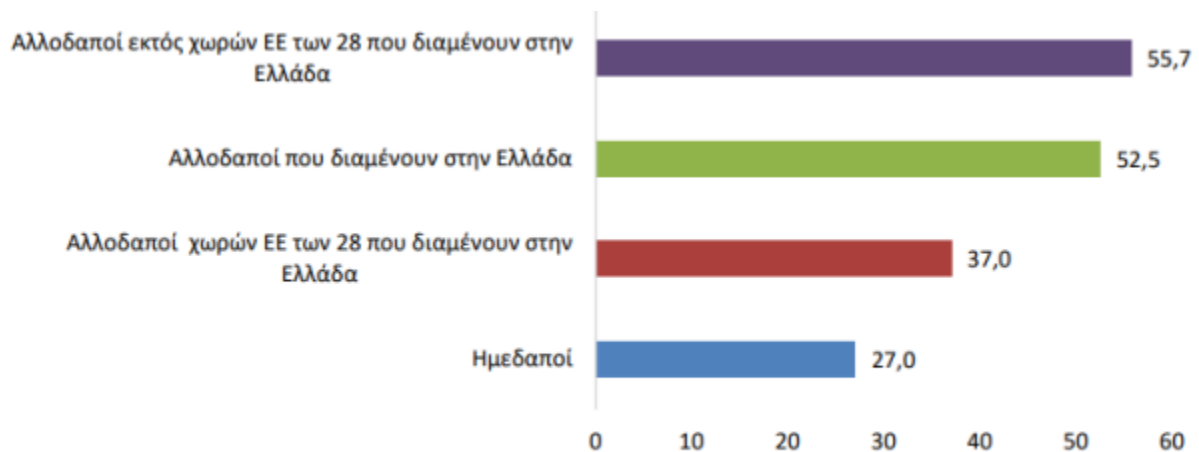
Πίνακας 2.4.

Κύριες χώρες προσέλευσης μεταναστών κατά δεκαετία εισόδου στην Ελλάδα

Χώρα γέννησης	Σύνολο	Έτος μετανάστευσης			
		Πριν το 1989	1990-1999	2000-2009	2010-2021
Αλβανία	45,1%	5,4%	56,1%	50,6%	41,3%
Λοιπές βαλκανικές χώρες	7,1%	3,2%	5,0%	11,4%	9,5%
Λοιπές ευρωπαϊκές χώρες	14,7%	46,1%	7,5%	9,6%	15,0%
Χώρες πρώην ΕΣΣΔ	22,0%	15,4%	27,8%	20,1%	14,0%
Ασία	3,9%	3,7%	1,7%	3,9%	11,9%
Αφρική	3,1%	11,7%	0,7%	2,1%	2,9%
Αμερική και Αυστραλία	3,5%	12,5%	1,0%	2,0%	4,8%
Αδιευκρίνιστο	0,6%	2,2%	0,1%	0,3%	0,7%

Πηγή: (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή Ειδική Έρευνα για τη Θέση στην Αγορά Εργασίας των Μεταναστών και των Άμεσων Απογόνων τους (Ad hoc 2021))

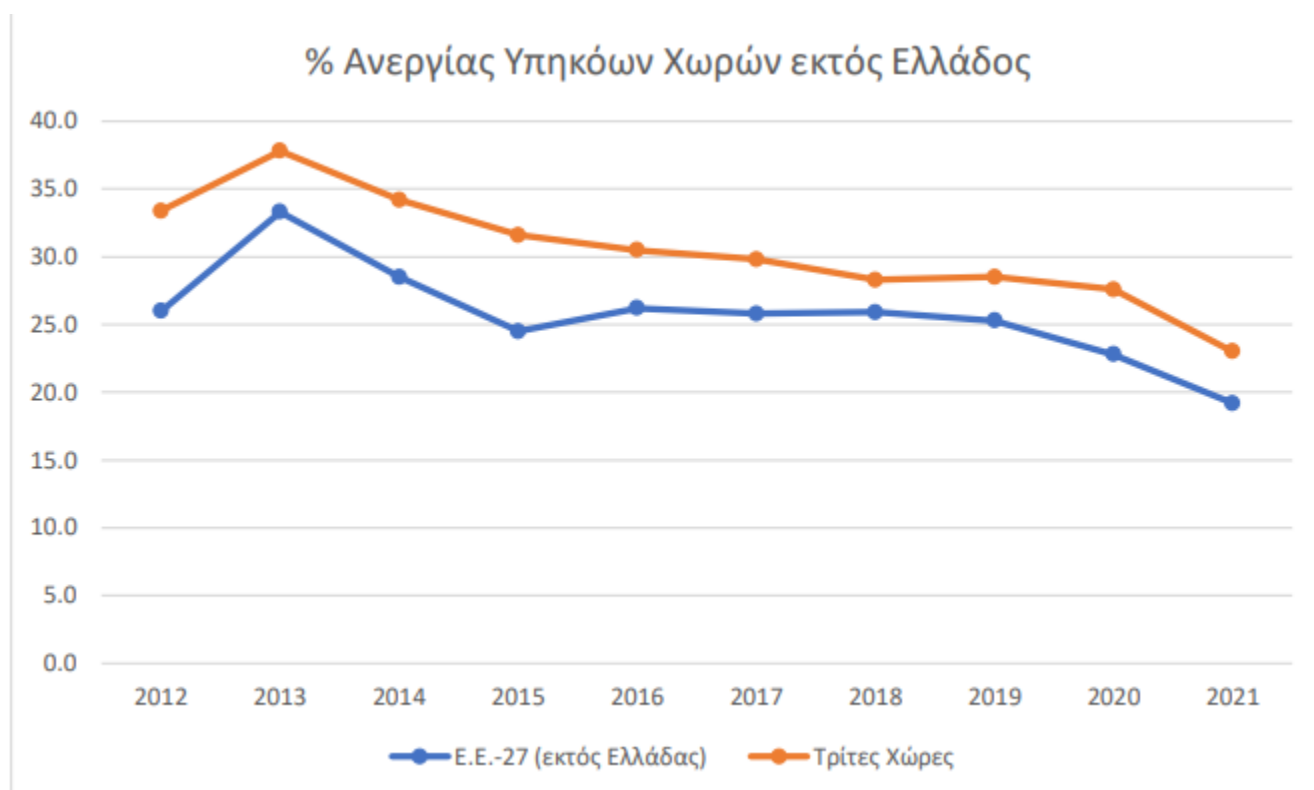
Σύμφωνα με τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από την έρευνα εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών της ΕΛΣΤΑΤ, από τον πληθυσμό ηλικίας 18-64 ετών που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού το 27% είναι Έλληνες. Επίσης το 55,7% είναι αλλοδαποί εκτός χωρών της ΕΕ και το 37% αλλοδαποί χωρών της Ε.Ε (Έκθεση Εθνική Στρατηγική για τις Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης, 2022).

Πηγή: (Έκθεση Εθνική Στρατηγική για τις Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης, 2022)

Διάγραμμα 2.15.

Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό κατά υπηκοότητα το έτος 2020

Πηγή: (Εκθεση Εθνική Στρατηγική για τις Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης, 2022)

Διάγραμμα 2.16.

Ποσοστά ανεργίας υπηκόων χωρών εκτός Ελλάδος κατά τη περίοδο 2012-2021

Οι πολίτες Κρατών –Μελών της ΕΕ διαχρονικά βρίσκονται σε καλύτερη θέση από πλευράς απασχόλησης με μικρότερα ποσοστά ανεργίας από τους πολίτες τρίτων χωρών. Τα ποσοστά ανεργίας τα τελευταία χρόνια βαίνουν μειούμενα, βελτιώνοντας την κατάσταση της ανεργίας στην Ελλάδα. Ωστόσο όμως η αγορά εργασίας παραμένει δυσπρόσιτη για πολίτες τρίτων χωρών. Εξαιτίας αυτού η εργασιακή ένταξη των μεταναστών συνιστά έναν από τους υψηλότερους στόχους πολιτικής και παρεμβάσεων, μέσω της συμμετοχής τους σε δράσεις κατάρτισης και αναβάθμισης των προσόντων τους.

2.8. Ανεργία ανά περιφέρεια της Ελλάδας

Παρατίθεται πίνακας όπου αποτυπώνονται τα ποσοστά ανεργίας **ανά περιφέρεια** της Ελλάδας. Λόγω του πλήθους των δεδομένων αποτυπώνεται η εξέλιξη της ανεργίας από το 2000 έως το 2020 στο σύνολο του πληθυσμού ανά περιφέρεια της Ελλάδας, μόνο για τα αναφερόμενα έτη

(2000, 2005, 2010, 2015, 2020), που θεωρούμε ότι αποτελούν αντιπροσωπευτικό δείγμα για την ανάλυση.

Πίνακας 2.5.

Ποσοστά ανεργίας ανά περιφέρεια της Ελλάδας κατά τα έτη 2000, 2005, 2010, 2015 & 2020

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ /ΕΤΗ	ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ				
	2020	2015	2010	2005	2000
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	17.2%	23.4%	14.5%	11.9%	9.0%
Κεντρική Μακεδονία	18.4%	26.0%	13.7%	11.2%	11.1%
Δυτική Μακεδονία	19.7%	30.7%	15.4%	18.1%	15.1%
Ήπειρος	17.8%	24.5%	12.6%	11.5%	11.7%
Θεσσαλία	16.8%	26.9%	12.1%	9.4%	12.9%
Ιόνια Νησιά	15.9%	19.0%	14.6%	8.6%	9.8%
Δυτική Ελλάδα	21.6%	28.5%	11.9%	10.7%	10.7%
Στερεά Ελλάδα	19.3%	25.8%	12.5%	11.0%	14.7%
Αττική	14.0%	25.2%	12.6%	9.1%	12.0%
Πελοπόννησος	11.3%	22.3%	9.6%	8.6%	9.7%
Βόρειο Αιγαίο	16.5%	18.0%	9.4%	10.6%	7.4%
Νότιο Αιγαίο	16.7%	14.9%	14.6%	9.5%	11.6%
Κρήτη	17.3%	24.2%	12.0%	7.2%	7.4%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	16.3%	24.9%	12.7%	10.0%	11.4%

Πηγή: (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Αρχή Ετήσιες Χρονοσειρές Έρευνας Εργατικού Δυναμικού από το 2000 έως το 2022)

Από τα δεδομένα του πίνακα, προκύπτει ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας διαχρονικά καταγράφονται στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, και ακολουθεί η Δυτική Ελλάδα. Αντίθετα τα μικρότερα καταγράφονται στην Κρήτη, στο Νότιο Αιγαίο και στην Πελοπόννησο. Υπάρχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά της ανεργίας ανά Περιφέρεια, τα οποία απορρέουν από τα εργασιακά και εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά του τοπικού πληθυσμού καθώς και από τη διαφορετική διάρθρωση της τοπικής οικονομίας και απασχόλησης. Επίσης παρατηρείται ότι στις περιοχές όπου η απασχόληση είναι συνδεδεμένη με τον τουρισμό, τα ποσοστά ανεργίας είναι χαμηλά. Χαρακτηριστικά αναφέρονται η Κρήτη και το Βόρειο Αιγαίο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ- ΠΛΑΙΣΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

3.1. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την απασχόληση

Στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι η προώθηση της κοινωνικής προόδου και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας για όλους στην επικράτειά της. Η αρχή κατοχυρώνεται στο προοίμιο της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), και καθορίζονται τα ελάχιστα πρότυπα που πρέπει να τηρηθούν από όλα τα κράτη μέλη. Η βελτίωση των συνθηκών επιτυγχάνεται με τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας, την προαγωγή δεξιοτήτων, την ισότητα, την κοινωνική προστασία και την ένταξη (Eur-Lex. europa, 2022).

Η σωρεία προβλημάτων στον τομέα της απασχόλησης και ιδίως η αντιμετώπιση της ανεργίας, ώθησε την ΕΕ να υιοθετήσει ενέργειες για την απορρόφηση της ανεργίας και την προετοιμασία των εργαζομένων για την καλύτερη ένταξη στην αγορά εργασίας. Παρότι η ανάγκη εντοπίστηκε νωρίς, μόλις το **2000** δόθηκε το έναυσμα, για μια νέα στρατηγική, κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισαβόνας όπου υιοθετήθηκε η **«Στρατηγική της Λισαβόνας»**, με την οποία έγινε μια προσπάθεια να δοθούν κατευθυντήριες οδηγίες, για την αξιοποίηση των ευκαιριών που προσφέρει η οικονομία και τελικό στόχο να εξαλειφθεί η κοινωνική μάστιγα της ανεργίας. Παρά την τότε ευνοϊκή κατάσταση, λόγω της επιβράδυνσης της οικονομίας και των διαρθρωτικών δυσκολιών, η ΕΕ δεν κατάφερε να πετύχει τον στόχο της πλήρους απασχόλησης. Σε αυτό συνέβαλε το γεγονός ότι η Στρατηγική της Λισαβόνας δεν ήταν ένα σύνολο ευρωπαϊκών πολιτικών που υπηρετούν στόχους, αλλά τα εθνικά κράτη με τη διαφορετικότητά τους, προσπαθούσαν να υλοποιήσουν το γενικό όραμα. Το **2005** η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μετονόμασε τη Στρατηγική της Λισαβόνας σε **«Στρατηγική για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση»**. Οι στόχοι αναθεωρήθηκαν, τέθηκαν ως προτεραιότητες τα ζητήματα της αειφόρου ανάπτυξης και της απασχόλησης και η προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος. (Eur-Lex. europa, 2022).

Το 2010 άρχισε να εφαρμόζεται η στρατηγική «Ευρώπη 2020», για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, όπου προσδιορίστηκαν τρεις προτεραιότητες, έως το 2020 (Eur-Lex. europa, 2022):

- *«Έξυπνη οικονομική ανάπτυξη που θα βασίζεται στη γνώση και την καινοτομία*
- *Διατηρήσιμη πράσινης και ανταγωνιστικής οικονομικής ανάπτυξης μέσω της πιο αποδοτικής χρήσης πόρων*
- *Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, επιτυγχάνοντας υψηλή απασχόληση με σκοπό την επίτευξη κοινωνικής και εδαφικής συνοχής»*

Για να επιτευχθούν οι προαναφερόμενες προτεραιότητες, προτείνεται η εφαρμογή των κάτωθι πρωταρχικών στόχων (Eur-Lex. europa, 2022).

- *«Το 75% του πληθυσμού, ηλικίας 20-64 ετών να απασχολείται*
- *Υποχρέωση επένδυσης του 3% του ΑΕΠ της ΕΕ σε Έρευνα & Ανάπτυξη*
- *Επίτευξη στόχων του «20/20/20» ως προς το κλίμα και την ενέργεια (20% μείωση εκπομπών αερίου- 20% βελτίωση ενεργειακής απόδοσης- 20% αύξηση της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές)*
- *Λιγότερο, από το 10% των ατόμων να εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, και τουλάχιστον 40% των νέων να ανήκουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*
- *Μείωση κατά 20 εκατομμύρια του αριθμού των ατόμων που κινδυνεύουν από φτώχεια»*

Οι στόχοι της ΕΕ είναι αλληλένδετοι, και προτάθηκε να μετασχηματιστούν σε εθνικούς, που θα αντικατοπτρίζουν την τρέχουσα κατάσταση κάθε κράτους μέλους, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι θα επιτευχθούν, ως μέρος μιας ευρύτερης προσπάθειας της ΕΕ (Ευρωπαϊκή, 2010).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προώθησε σχετικές εμβληματικές πρωτοβουλίες, που θα αποτελέσουν τους καταλύτες για την πρόοδο σε κάθε βασικό στόχο. Με γνώμονα την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη, και την ενίσχυση της συνεργασίας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, θα ενεργοποιηθούν πλήρως όλα τα μέσα της ΕΕ με σκοπό να επιτευχθούν οι στόχοι της

στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Οι πρωτοβουλίες επικεντρώνονται κυρίως στα εξής (Ευρωπαϊκή, 2010):

– «Βελτίωση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση, ώστε οι καινοτόμες ιδέες να μετατραπούν στο κατάλληλο εργαλείο, που θα βοηθήσει στην δημιουργία ανάπτυξης και θέσεων εργασίας».

– «Αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, μέσω της βελτίωσης των εκπαιδευτικών συστημάτων, της καλύτερης και πιο γρήγορης πρόσβασης στο διαδίκτυο, ανάπτυξη των δεξιοτήτων των ατόμων, διευκόλυνση των νέων για τη μετάβασή τους στην αγορά εργασίας».

Σήμερα η στρατηγική για την «Ευρώπη 2020» εφαρμόζεται μέσω του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, στο πλαίσιο του καλύτερου συντονισμού των πολιτικών ανάμεσα στα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Συγκεκριμένα η υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση (ΕΣΑ) επιτυγχάνεται μέσα από τα **τέσσερα στάδια** του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (Ευρωπαϊκό εξάμηνο, 2022):

- «Οι κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση αποτελούν κοινές προτεραιότητες και στόχους για τις πολιτικές απασχόλησης που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, συμφωνούνται από τα κράτη μέλη και εγκρίνονται από το Συμβούλιο της ΕΕ.
- Η κοινή έκθεση για την απασχόληση βασίζεται: α) στην εκτίμηση της κατάστασης στον τομέα της απασχόλησης στην Ευρώπη, β) στην υλοποίηση των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση γ) στην αξιολόγηση του πίνακα αποτελεσμάτων των βασικών δεικτών απασχόλησης και των κοινωνικών δεικτών. Ακολουθεί δημοσίευση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αφού η έκθεση εγκριθεί από το Συμβούλιο της ΕΕ.
- Τα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων υποβάλλονται από τα κράτη μέλη και εξετάζονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με κριτήριο κατά πόσο συνάδουν με τη στρατηγική «Ευρώπη 2020».
- Η Επιτροπή αφού αξιολογήσει τα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων, δημοσιεύει μια σειρά εκθέσεων ανά χώρα, αναλύοντας την οικονομική πολιτική κάθε κράτους μέλους διατυπώνοντας ταυτόχρονα συστάσεις ανά χώρα» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022).

3.2. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο plus (ΕΚΤ+)

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ+), είναι το **κύριο** μέσο της ΕΕ με το οποίο διατίθενται χρήματα, σε ότι έχει να κάνει με τον ανθρώπινο παράγοντα. Παρέχει στήριξη σε άτομα που διαφορετικά δε θα είχαν την ευκαιρία να συμμετέχουν σε προγράμματα κατάρτισης, να αποκτήσουν επαγγελματικά προσόντα και να βρουν καλές θέσεις εργασίας. Λόγω του μεγέθους και του πεδίου εφαρμογής του, συνεισφέρει σημαντικά στις πολιτικές απασχόλησης, στην εκπαίδευση και στην ανάδειξη δεξιοτήτων συμπεριλαμβανομένων των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο plus, 2022).

«Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ ευθυγραμμίζεται στενά με τις συστάσεις και τις εκθέσεις ανά χώρα στο πλαίσιο του **Ευρωπαϊκού Εξαμήνου**, το οποίο αποτελεί το πλαίσιο για τον συντονισμό των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση». Το ΕΚΤ+ ασχολείται με τις ακόλουθες προκλήσεις (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο plus, 2022):

Απασχόληση: Στόχος είναι να βοηθηθούν περισσότερα άτομα να βρουν εργασία, ιδιαίτερα όσοι δυσκολεύονται περισσότερο όπως οι μακροχρόνια άνεργοι ή οι νέοι. Η βοήθεια μπορεί να περιλαμβάνει πρακτική άσκηση ή κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων, ακόμα και συμβουλευτικές υπηρεσίες. Επίσης με την προσφορά θέσεων μερικής απασχόλησης, ευέλικτου ωραρίου και εργασίας, παρέχεται η δυνατότητα σε γυναίκες και σε άτομα με αναπηρία να ενταχθούν στην αγορά εργασίας. Στα δε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας δίνεται η δυνατότητα να επανεκπαιδευτούν, παραμένοντας ως εργαζόμενοι για μεγαλύτερο διάστημα. Δίνεται μεγάλη έμφαση και στην αυτό - απασχόληση, αλλά και στη χρηματοδότηση για νεοσυσταθείσες επιχειρήσεις.

Εκπαίδευση: Η ολοκλήρωση της εκπαίδευσης δίνει μια δεύτερη ευκαιρία στους νέους που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, να εξασφαλίσουν καλές θέσεις εργασίας με την απόκτηση σχετικών προσόντων. Σημαντική είναι η στήριξη των διδακτορικών φοιτητών κατά τη διάρκεια των σπουδών τους για την εξέλιξη της σταδιοδρομίας. Ο εκσυγχρονισμός των δεξιοτήτων και των γνώσεων των ατόμων, επιτρέπει στους εργαζόμενους να εξελίσσονται και να παραμένουν στην εργασία τους. Διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ των φορέων

απασχόλησης και εκπαίδευσης για αμοιβαία ανταλλαγή γνώσεων. Βελτιώνονται τα εκπαιδευτικά συστήματα.

Κοινωνική ένταξη: Συνδρομή σε μειονεκτούντα άτομα, κυρίως περιθωριοποιημένα και με χαμηλά εισοδήματα, να βρουν εργασία και να διαφύγουν από τη φτώχεια. Η πρωτοβουλία μπορεί να αφορά εξατομικευμένες συμβουλευτικές υπηρεσίες ή τοποθέτηση σε εποπτευόμενες θέσεις εργασίας. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις παρέχουν τη δυνατότητα σε άτομα να εργάζονται σε ένα υποστηρικτικό περιβάλλον, όπου θα αποκτήσουν δεξιότητες. Επίσης βοηθούν ευάλωτα άτομα, να αντιμετωπίσουν τα προβλήματά τους, (όπως η κατάχρηση ουσιών, ή η έλλειψη χρημάτων), ή να διασφαλίσουν τη πρόσβασή τους σε βασικές υπηρεσίες όπως η υγεία και η εκπαίδευση.

Δημόσιες υπηρεσίες: Νέες θέσεις εργασίας μπορεί να δημιουργηθούν μέσω της υιοθέτησης φιλικότερης συμπεριφοράς του δημοσίου τομέα προς τις επιχειρήσεις, μειώνοντας τη γραφειοκρατία. Οι επενδύσεις σε υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, εξοπλίζει τις δημόσιες υπηρεσίες με νέα συστήματα διαχείρισης, αξιοποιώντας την τεχνολογία.

Η χρηματοδότηση από το ΕΚΤ+, ακολουθεί τις αρχές της επιμερισμένης διαχείρισης. Η επιμερισμένη διαχείριση επιτρέπει την ανάληψη ευθύνης στο κατάλληλο επίπεδο. Την ευθύνη για τη διαχείριση του ΕΚΤ+ φέρουν τόσο η Επιτροπή όσο και τα κράτη μέλη. Στην έναρξη της επταετούς προγραμματικής περιόδου, η Επιτροπή και τα κράτη μέλη έρχονται σε συμφωνία σχετικά με τις κύριες προτεραιότητες για τις επενδύσεις του ΕΚΤ+, που θα συμπεριληφθούν, σε μια επιλογή εθνικών ή περιφερειακών προγραμμάτων και ειδικών έργων. Μόλις επιτευχθεί συμφωνία για τα προγράμματα, τα κράτη μέλη έχουν την ευθύνη, για την υλοποίηση των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων. Ο ρόλος της Επιτροπής είναι να παρακολουθεί την υλοποίηση τους, να επιστρέφει τις δαπάνες και επίσης φέρει την τελική ευθύνη για τον προϋπολογισμό (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ελλάδα), 2022).

Τα κράτη μέλη έχουν σε μεγάλο βαθμό τη δυνατότητα να αποφασίσουν πως θα οργανώσουν την υλοποίηση του ΕΚΤ+, αν θα εφαρμόσουν ένα ή περισσότερα προγράμματα, ή αν θα τα υλοποιήσουν μέσω δέσμης περιφερειακών προγραμμάτων ή συνδυασμό αυτών. Τέλος

οι διαχειριστικές αρχές επιλέγουν έργα βάσει της συνάφειας με εθνικά ή και περιφερειακά προγράμματα.

Στρατηγικός στόχος τόσο για την Επιτροπή όσο και για τα κράτη μέλη αποτελούν οι επιλογές απλουστευμένου κόστους. Το κύριο πλεονέκτημά τους είναι να μένουν στην ουσία ως προς τη σωστή διαχείριση της δαπάνης, ώστε να μην χρειάζεται να ανιχνεύεται, έως και το τελευταίο ευρώ, των συγχρηματοδοτούμενων δαπανών στα μεμονωμένα δικαιολογητικά έγγραφα. Είναι κάτι που μειώνει σημαντικά το διοικητικό φόρτο για τους εμπλεκόμενους και επιτρέπει στις διοικήσεις να εστιάζουν στην επίτευξη στόχων πολιτικής, παρά στη συλλογή και επαλήθευση εγγράφων (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο plus, 2022).

3.3. Το Ευρωπαϊκό εξάμηνο και ο Πυλώνας Κοινωνικών δικαιωμάτων

Από την οικονομική κρίση του 2008 το αίτημα για ισχυρότερη οικονομική διακυβέρνηση έχει αποκρυσταλλωθεί. Ο καλύτερος συντονισμός των κοινωνικών πολιτικών, μεταξύ των κρατών μελών τη ΕΕ και ο συγχρονισμός των χρονοδιαγραμμάτων, λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους που έχουν τεθεί σε επίπεδο ΕΕ, θα βοηθούσε, στην αποφυγή αποκλίσεων, στη διασφάλιση της σύγκλισης και της σταθερότητας καθώς και στην επίτευξη των στόχων, για την ανάπτυξη και την απασχόληση.

Στο πλαίσιο αυτό, το **Ευρωπαϊκό εξάμηνο** καθιερώθηκε το 2010, ως κύκλος συντονισμού των οικονομικών, δημοσιονομικών, εργασιακών και κοινωνικών πολιτικών στην ΕΕ. Είναι μέρος του πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ. Η νομική του βάση είναι α) τα άρθρα 121 & 148 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), και β) οι έξι πράξεις για τη νομοθετική μεταρρύθμιση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ). Τα κράτη μέλη θα πρέπει, να εναρμονίσουν τις δημοσιονομικές και οικονομικές πολιτικές τους με τους κανόνες που θεσπίζονται σε επίπεδο ΕΕ. Έμφαση δίνεται στους πρώτους έξι μήνες κάθε έτους, εξ ου και όρος «εξάμηνο». Το «Εξάμηνο» έχει συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, μέσα στο οποίο τα κράτη μέλη λαμβάνουν καθοδήγηση από την ΕΕ και στη συνέχεια υποβάλλουν σχέδια πολιτικής που θα τύχουν αξιολόγηση από αυτήν. Μετά την αξιολόγηση των σχεδίων, τα κράτη μέλη λαμβάνουν συγκεκριμένες συμβουλές σχετικά με τις εθνικές, δημοσιονομικές και μεταρρυθμιστικές πολιτικές. Τα κράτη μέλη, οφείλουν να λάβουν υπόψη τις σχετικές οδηγίες,

τόσο κατά την κατάρτιση του προϋπολογισμού τους, για το επόμενο έτος, όσο και κατά τη λήψη αποφάσεων που σχετίζονται με τις εθνικές πολιτικές σε διάφορους τομείς, όπως η οικονομία, η απασχόληση και η εκπαίδευση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο plus, 2022).

Στις 17/12/2017 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διακήρυξαν τον **Ευρωπαϊκό Πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων**, που στοχεύει στην ενίσχυση και υποστήριξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Απασχόλησης. Η υλοποίηση του πυλώνα αποτελεί κοινή ευθύνη των θεσμικών οργάνων της ΕΕ, σε όλα τα επίπεδα, εθνικό, περιφερειακό τοπικό, αλλά και της κοινωνίας των πολιτών. Βασίζεται σε 20 βασικές αρχές, οι οποίες θεματοποιούνται σε τρεις (3) άξονες. Ο πρώτος άξονας εστιάζει στην ίση πρόσβαση στην αγορά εργασίας για όλα τα άτομα, με την ανάπτυξη της εκπαίδευσης και κατάρτισης τους, περιορίζοντας την ανεργία και αυξάνοντας την απασχόληση. Ο δεύτερος άξονας στοχεύει στους τομείς των ίσων ευκαιριών, αναφορικά με τη δίκαιη μεταχείριση στο χώρο εργασίας, στους μισθούς και στην ισορροπία μεταξύ εργασιακής και προσωπικής ζωής. Ο τρίτος άξονας στοχεύει στην κοινωνική προστασία και στην ένταξη και εργασιακή ενσωμάτωση των νέων γονέων και των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων. Τίθενται προτεραιότητες για τη φροντίδα των τέκνων, των ηλικιωμένων, την υποστήριξη των μακροχρόνια ανέργων. Ο πυλώνας έχει **ενσωματωθεί** στη διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (Εκθεση Εθνική Στρατηγική για τις Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης, 2022).

Το Ευρωπαϊκό εξάμηνο, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, συντονίζει και παρακολουθεί τις προσπάθειες των κρατών μελών αναφορικά με την εφαρμογή των αρχών και των δικαιωμάτων που ορίζονται στον πυλώνα.

Η σπουδαιότητα στους στόχους που θέτει ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων, επιβεβαιώνεται στη δέσμευση για την υλοποίησή τους, όπως αποτυπώθηκε στη Κοινωνική Σύνοδο κορυφής στο Πόρτο της Πορτογαλίας τον Μάιο του 2021. Τα αποτελέσματα των συζητήσεων, αποτυπώνονται στο κείμενο της **διακήρυξης του Πόρτο**, όπου μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι: η κλιματική μετάβαση θα δώσει μια πραγματική ευκαιρία εκσυγχρονισμού και η ΕΕ θα γίνει ηγέτης σε μια πράσινη οικονομία. Η επίτευξη της πράσινης μετάβασης θα δημιουργήσει κόστος και προκλήσεις βραχυπρόθεσμα, γι' αυτό πρέπει να συνοδεύεται από

πολιτικές, που θα βοηθήσουν τους πολίτες να προσαρμοστούν στα κοινωνικά ζητήματα. Από τη σημαντική κινητοποίηση των ιδιωτικών και των δημόσιων επενδύσεων, θα εξαρτηθεί η ύπαρξη πιο δίκαιου μέλλοντος για την κοινωνία. Ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων πρέπει να εφαρμόζεται τόσο σε επίπεδο Ένωσης όσο και σε επίπεδο κρατών μελών. Είναι καθήκον η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους και η διασφάλιση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών καθώς οι ανισότητες που πλήττουν κυρίως τους νέους και τις γυναίκες, αναδύουν νέες μορφές αποκλεισμού (Έκθεση Εθνική Στρατηγική για τις Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης, 2022).

3.4. **Ευρωπαϊκή πλατφόρμα κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού**

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει τοποθετήσει την καταπολέμηση της φτώχειας στο επίκεντρο της οικονομικής και κοινωνικής ατζέντας και αποτελεί μία από τις επτά εμβληματικές πρωτοβουλίες της «Στρατηγικής Ευρώπης 2020». Στο πλαίσιο αυτό δημιουργήθηκε η **Ευρωπαϊκή πλατφόρμα κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού** το 2010 και εκτείνεται ως το 2020. Στόχος είναι η έξοδος είκοσι εκατομμυρίων Ευρωπαίων πολιτών από τη φτώχεια και τον αποκλεισμό (Eur-Lex. europa, 2022).

Οι προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η επιτροπή είναι οι εξής (Ανακοίνωση ΕΕ, 2010):

Η **πολλαπλή διάσταση της φτώχειας και του αποκλεισμού** είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων αλλά και της πολυμορφίας των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη. Ο κύριος στόχος για τη μείωση αυτών βασίζεται σε τρεις δείκτες: α) το ποσοστό κινδύνου φτώχειας, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (κάθε μορφής επιδόματα), β) το δείκτη υλικής στέρησης και γ) το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας. Οι δείκτες αυτοί συμφωνήθηκαν ότι θα βοηθήσουν στον προσανατολισμό των πολιτικών για την κοινωνική ένταξη και στην μεταρρύθμιση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας (Ανακοίνωση ΕΕ, 2010).

Αντιμετώπιση φτώχειας μέσω του κύκλου ζωής. Ορισμένες ομάδες πληθυσμού, όπως οι νέοι, οι μονογονεϊκές οικογένειες, τα άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο, είναι περισσότερο εκτεθειμένες στον κίνδυνο της φτώχειας. Η φτώχεια εμποδίζει την προσωπική ανάπτυξη,

επιηρεάζει αρνητικά την υγεία, την εκπαίδευση και γενικά την ευημερία των ατόμων αλλά και των παιδιών. Μεγάλη μερίδα των νέων και των γυναικών κινδυνεύει από τη φτώχεια λόγω των περιορισμένων προοπτικών εύρεσης εργασίας. Η ανεργία είναι η κύρια αιτία της φτώχειας. Επίσης, οι ηλικιωμένοι είναι εκτεθειμένοι στη φτώχεια, και καθώς ο γηράσκων πληθυσμός αυξάνεται, ασκείτε μεγαλύτερη πίεση στη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων (Ανακοίνωση ΕΕ, 2010).

Σοβαρός αποκλεισμός, νέα τρωτά σημεία και συγκεκριμένα μειονεκτήματα. Η έλλειψη πρόσβασης σε βασικές τραπεζικές υπηρεσίες και ο υψηλός δανεισμός, η έλλειψη στέγης, η ενεργειακή φτώχεια, αποτελούν εμπόδιο στην εύρεση εργασίας. Ο μεταναστευτικός πληθυσμός πλήττεται περισσότερο όπως και τα άτομα που πάσχουν από σοβαρές νόσους ή αναπηρία. Απαιτείται παρέμβαση μέσα από ένα ευρύ σύνολο κοινωνικών πολιτικών με στοχευμένες πολιτικές για την εκπαίδευση, την κοινωνική φροντίδα και την οικογενειακή ζωή. Καλύτερος συντονισμός των πολιτικών μεταξύ των κρατών μελών, αποτελεσματικότερη χρήση των ταμείων της ΕΕ, προώθηση της κοινωνικής καινοτομίας (Ανακοίνωση ΕΕ, 2010).

Η Επιτροπή έχει προσδιορίσει τους ακόλουθους τομείς δράσεις, στο πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» (Ανακοίνωση ΕΕ, 2010).

Ανάληψη δράσεων σε ολόκληρο το φάσμα πολιτικών. Η πρόκληση για την αντιμετώπιση της φτώχειας απαιτεί προσεγγίσεις που βασίζονται σε πολλούς τομείς πολιτικής. Η **πρόσβαση στην εργασία** αποτελεί μεν ασφαλή τρόπο εξόδου από τη φτώχεια για όσους μπορούν να εργαστούν, από την άλλη όμως δύσκολα μπορεί να επιτευχθεί λόγω της οικονομικής κρίσης. Σε αυτό μπορεί να συμβάλει η απόκτηση δεξιοτήτων και κυρίως αυτών που σχετίζονται με την τεχνολογία. Τα άτομα που απέχουν από την αγορά εργασίας, χρειάζονται αυξημένη κοινωνική στήριξη για την εύρεση εργασίας, η οποία θα συνεχιστεί ακόμα κι όταν βρουν εργασία. Η **κοινωνική προστασία** αποτελεί μεγάλη πρόκληση λόγω των περιορισμένων δημόσιων δαπανών για αυτό τον σκοπό. Η συγκέντρωση υπηρεσιών συμβάλει στην καλύτερη αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών αυτών. Ουσιαστική σημασία έχουν η επάρκεια και μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων, όπου κλειδί για την επιτυχία είναι οι μεγαλύτερης ηλικίας εργαζόμενοι να παραμένουν εργαζόμενοι για μεγαλύτερο

διάστημα. Η αποτελεσματικότητα των συστημάτων υγείας, θα συμβάλει στην καλή υγεία και στην αύξηση της ικανότητας για εργασία. Η επένδυση με την υψηλότερη απόδοση, είναι η **εκπαίδευση** και η **κατάρτιση** κυρίως στην προσχολική αγωγή. Στοχοθετημένες προσεγγίσεις απαιτούνται και για το μεγάλο αριθμό νέων που δεν συμμετέχουν ούτε στην εκπαίδευση ούτε στην εργασία. Κεφαλαιώδους σημασίας, είναι ο στόχος για τη διαχείριση και την **ένταξη των μεταναστών** και την ενθάρρυνση να συμμετέχουν ενεργά στις ευρωπαϊκές οικονομίες και κοινωνίες. Χρειάζεται να αναληφθούν αποτελεσματικές **πολιτικές καταπολέμησης των διακρίσεων**, καθώς οι ρίζες της φτώχειας και των δυσχερειών, στερούν από πολλά άτομα ευκαιρίες και δικαιώματα που είναι δεδομένα για τον υπόλοιπο πληθυσμό. Τα άτομα με αναπηρία, τα άτομα με ψυχικά προβλήματα, οι περιθωριοποιημένες ομάδες, ακόμα και οι γυναίκες αποτελούν ένα μέρος του πληθυσμού που αντιμετωπίζει διακρίσεις. Η αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης και ο αποκλεισμός από τη στέγαση, παραμένουν σημαντικά στοιχεία της στρατηγικής της ΕΕ. Η καλύτερη πρόσβαση όσον αφορά, τη χρήση των **τεχνολογιών της πληροφορίας** και της **επικοινωνίας**, θα γεφυρώσει το χάσμα της ψηφιακής υστέρησης και θα ενισχύσει την απασχολησιμότητα (Ανακοίνωση ΕΕ, 2010).

Μεγαλύτερη και αποτελεσματικότερη χρήση των ταμείων της ΕΕ για τη στήριξη της κοινωνικής ένταξης. Η σύνταξη του προϋπολογισμού της ΕΕ ώστε να επικεντρώνεται στις πολιτικές της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», επισημαίνει τη σπουδαιότητα της αλληλεγγύης, με το επιχείρημα ότι μεριμνά για τους πιο ευάλωτους και δημιουργεί οφέλη. Κύριο μέσο χρηματοδότησης για την υποστήριξη ευάλωτων ατόμων, αποτελεί το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Η δράση του ΕΚΤ στον τομέα της ένταξης θα συμπληρώνεται από το **Ευρωπαϊκό Ταμείο Ενσωμάτωσης υπηκόων τρίτων χωρών** και από το **Ευρωπαϊκό Ταμείο για τους Πρόσφυγες**. Το πρόγραμμα **PROGRESS** σε συνεργασία με το ΕΚΤ βοηθάει τα κράτη μέλη στην εκπλήρωση των δεσμεύσεων τους, για τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας, αλλά και την καταπολέμηση της φτώχειας. Το **Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)** χορηγεί μικροδάνεια με στόχο την τόνωση της απασχόλησης και τη δημιουργία μικροεπιχειρήσεων. Το **Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)** συμβάλει στην ανάπτυξη κοινωνικών και εκπαιδευτικών υποδομών και υπηρεσιών και ειδικότερα στην αύξηση του ανθρώπινου κεφαλαίου στις αγροτικές περιοχές (Ανακοίνωση ΕΕ, 2010).

Προώθηση της κοινωνικής καινοτομίας βάσει στοιχείων. Πολύ συχνά προωθούνται προγράμματα κοινωνικής καινοτομίας των κυβερνήσεων που όμως πάσχουν από την έλλειψη τεκμηρίωσης. Η κοινωνική καινοτομία με τη μορφή «κοινωνικού πειραματισμού» μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό εργαλείο για τον προσανατολισμό των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Ο κοινωνικός πειραματισμός, αφορά μικρής κλίμακας σχέδια που έχουν σχεδιαστεί για τη δοκιμή πολιτικών καινοτομιών πριν από την υιοθέτησή τους σε ευρεία κλίμακα. Ο αντίκτυπος της καινοτομίας στο πληθυσμιακό δείγμα, αξιολογείται με βάση την κατάσταση μιας «ομάδας ελέγχου» με παρόμοια κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά. Η πορεία των κοινωνικών πειραματισμών συναντάται πολλά χρόνια πριν, και οι περισσότεροι έχουν χρησιμοποιηθεί για την αξιολόγηση πολιτικών που απευθύνονται σε μειονεκτούσες ομάδες. Με μία ευρωπαϊκή πρωτοβουλία κοινωνικής καινοτομίας, μπορούν να ωφεληθούν οι προσπάθειες των κρατών μελών καθώς θα παρέχεται βέλτιστη ευρωπαϊκή εμπειρογνωμοσύνη, για τις μεθόδους σχεδιασμού, θα επιτρέπεται στα κράτη μέλη να συμπληρώνουν εθνικούς πόρους με χρηματοδότηση από την ΕΕ και θα εξασφαλίζεται μεγαλύτερη διάχυση γνώσης (Ανακοίνωση ΕΕ, 2010).

Συμπράξεις και έλεγχος του δυναμικού της κοινωνικής οικονομίας. Οι εθνικές περιφερειακές και τοπικές αρχές έχουν αποδειχτεί «πηγές» κοινωνικής καινοτομίας, γι' αυτό και η υποστήριξη των προσπαθειών τους βρίσκεται στην πρώτη γραμμή δράσης της ΕΕ. Επίσης, οι **κοινωνικοί εταίροι** βοηθούν στην εξασφάλιση πρόσβασης στην αγορά εργασίας και η Επιτροπή θα υποστηρίξει την αποτελεσματική υλοποίηση της συμφωνίας –πλαισίου τους για την ένταξη των ευάλωτων ομάδων στην αγορά εργασίας. Ταυτόχρονα, η συμμετοχή των ατόμων που πλήττονται από τη φτώχεια, στις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (**ΜΚΟ**), αναγνωρίζεται ως πρωταρχικός στόχος των πολιτικών ένταξης γι' αυτό και οι ΜΚΟ έχουν καταστεί σημαντικοί παράγοντες στην καταπολέμηση της φτώχειας. Η αποτελεσματική συμμετοχή των ατόμων, διακυβεύεται από τις δημοσιονομικές περιστολές. Η ΕΕ προσπάθησε να βελτιώσει το **νομικό και διοικητικό** της πλαίσιο ώστε να μπορεί η κοινωνική οικονομία να ξεδιπλώσει τη δυναμική της και να λειτουργήσει αποτελεσματικά σε όλη την Ευρώπη. Ο **εθελοντισμός** συμβάλει θετικά στην ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας προσφέροντας χρόνο, ταλέντο και χρήμα. Προωθεί νέες δεξιότητες, ενισχύει την απασχολησιμότητα και δημιουργεί ισχυρότερες κοινότητες με την

παροχή υπηρεσιών στους αποκλεισμένους. Οι **δράσεις των ιδρυμάτων**, επιδιώκουν την ενδυνάμωση των ατόμων που πλήττονται από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη συμμετοχή τους στην κοινωνία, ταυτόχρονα προτείνουν εφαρμογές και αλλαγές πολιτικής. Οι δραστηριότητες αυτές καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα τομέων, όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, η συμμετοχή στην κοινωνία και στοχεύουν σε διάφορες πληθυσμιακές ομάδες. Οι **κοινωνικές επιχειρήσεις** απασχολούν πολλά εκατομμύρια εργαζομένων. Η έλλειψη συνθηκών ισότιμου ανταγωνισμού ανάμεσα στις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας και στις αμιγώς εμπορικού σκοπού επιχειρήσεις, αποτελούν τροχοπέδη στην αποτελεσματική ανάπτυξή τους (Ανακοίνωση ΕΕ, 2010).

Καλύτερος συντονισμός των πολιτικών μεταξύ των κρατών μελών. Η ετήσια έρευνα για την ανάπτυξη της Επιτροπής θα επιβλέπει μεταξύ άλλων, τη συνολική πρόοδο που επιτυγχάνεται όσον αφορά τους πρωταρχικούς στόχους και τις εμβληματικές πρωτοβουλίες, ενώ θα εντοπίζει και προτεραιότητες δράσης που αποσκοπούν στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής. Στο πλαίσιο των **εθνικών προγραμμάτων μεταρρύθμισης**, θα υποβάλλονται από τα κράτη μέλη ετήσιες εκθέσεις για τις συνολικές στρατηγικές τους, όπου θα θέτουν εθνικούς στόχους, την προτεινόμενη πορεία, τους συναφείς ενδιαφερόμενους και τις μεταρρυθμίσεις για την επίτευξη αυτών των στόχων. Η Επιτροπή θα αξιολογεί την πρόοδο και θα υποβάλλει συστάσεις για κάθε χώρα (Ανακοίνωση ΕΕ, 2010).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

4.1. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών (ΕτΠ) είναι η φωνή των περιφερειών και των δήμων της ΕΕ. Είναι πολιτική συνέλευση που αποτελείται από 329 τακτικά μέλη και 329 αναπληρωματικά από όλες τις χώρες της ΕΕ (ομαδοποιημένα σε πολιτικές ομάδες). Κάθε εθνική κυβέρνηση προτείνει τους περιφερειακούς και τοπικούς αντιπροσώπους (εθνικές αντιπροσωπείες), που διορίζονται για πενταετή θητεία, η οποία αρχίζει από την ημερομηνία του επίσημου διορισμού τους από το Συμβούλιο. Συστήνονται υποεπιτροπές ανά τομέα πολιτικής και αναλύουν τα νομοθετικά κείμενα που συντάσσονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Επίσης καταρτίζουν γνωμοδοτήσεις, οι οποίες στη συνέχεια εξετάζονται και υιοθετούνται κατά τις συνόδους ολομέλειας της ΕτΠ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών, 2023).

Ο ρόλος της ΕτΠ αναγνωρίστηκε και ενισχύθηκε στη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2009. Η ΕτΠ συνεργάζεται στενά με τις εθνικές περιφερειακές και τοπικές αρχές, ενισχύοντας τον πολιτικό διάλογο. Οι αντιπρόσωποι έρχονται σε καθημερινή επαφή με τις ανησυχίες των ψηφοφόρων τους, αξιοποιούν την εμπειρογνωμοσύνη τους, παραμένοντας πλησιέστερα την πραγματικότητα των πόλεων και των περιφερειών, προσπαθώντας να βρουν λύσεις για την αντιμετώπιση μεγάλων και μικρών προκλήσεων. Καλούν τους πολίτες να συμμετάσχουν σε διάφορες εκδηλώσεις, συμβάλλοντας στη μείωση του χάσματος μεταξύ του έργου των οργάνων της ΕΕ και των πολιτών της ΕΕ. Η ΕτΠ παρεμβαίνει σε διάφορα στάδια της νομοθετικής διαδικασίας της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να ζητούν τη γνώμη της ΕτΠ όποτε κατατίθενται νέες προτάσεις σχετικά με θέματα που έχουν αντίκτυπο σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, όπως: η οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, τα διαρθρωτικά ταμεία, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, η απασχόληση και τα κοινωνικά θέματα, η εκπαίδευση, η νεολαία, η επαγγελματική κατάρτιση, ο πολιτισμός και ο αθλητισμός, το περιβάλλον και η κλιματική αλλαγή, οι μεταφορές, τα διευρωπαϊκά δίκτυα υποδομών και η δημόσια υγεία. Πέραν των

θεμάτων αυτών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορούν να συμβουλευούνται προαιρετικά την ΕτΠ. Η ΕτΠ εγκρίνει συστάσεις σχετικά με τα σχέδια νόμων της ΕΕ και προτείνει νέες πολιτικές με βάση τις τοπικές και περιφερειακές εμπειρίες και εμπειρογνωμοσύνη. Δύναται επίσης να προτείνει νέα νομοθεσία και να εντάσσει νέα θέματα στο πρόγραμμα εργασίας της ΕΕ. Τέλος η ΕτΠ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών, 2023):

- *«Διοργανώνει διαβουλεύσεις με τοπικές & περιφερειακές αρχές, εμπειρογνώμονες και άλλους φορείς προκειμένου να συγκεντρώσει πληροφορίες που θα συμπεριληφθούν στις γνωμοδοτήσεις.*
- *Συντονίζει δίκτυα που επιτρέπουν σε δήμους και περιφέρειες να ανταλλάσσουν βέλτιστες πρακτικές σε ευρωπαϊκό επίπεδο.*
- *Συνεργάζεται με τον ΟΟΣΑ και το Συμβούλιο της Ευρώπης για να ενισχυθεί ο πολιτικός διάλογος με τις τοπικές & περιφερειακές αρχές της ΕΕ.*
- *Μεριμνά ώστε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης να συμμετέχουν πλήρως και η νομοθεσία της ΕΕ να εφαρμόζεται ορθά σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.*
- *Αξιολογεί τον δυνητικό αντίκτυπο των νομοθετικών προτάσεων της ΕΕ σε τοπικό επίπεδο*
- *Ενθαρρύνει την αποκέντρωση και την ενισχυμένη εταιρική σχέση για την αποτελεσματική χάραξη πολιτικής στην ΕΕ.*
- *Ενισχύει τον στρατηγικό της σχεδιασμό επιχειρώντας να προβλέψει τις μελλοντικές προκλήσεις και ευκαιρίες, πράγμα που θα συμβάλει στην εν εξελίξει διαδικασία λήψης αποφάσεων».*

4.2. Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΜΑΑ)

Ο ΜΑΑ είναι ένα προσωρινό μέσο ανάκαμψης, με στόχο τον μετριασμό των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της πανδημίας της covid-19, ώστε οι ευρωπαϊκές οικονομίες και κοινωνίες να είναι και να παραμείνουν πιο βιώσιμες και ανθεκτικές. Τέθηκε σε ισχύ στις 19-2-2021 και θα παραμείνει σε ισχύ ως το τέλος του Δεκεμβρίου 2026 με σκοπό να χρηματοδοτηθούν οι μεταρρυθμίσεις και οι επενδύσεις των κρατών μελών. Παραδείγματος χάρη, για να χρηματοδοτηθεί το πρόγραμμα NextGenerationEU, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δανείζεται στις κεφαλαιαγορές για λογαριασμό της ΕΕ. Τα κράτη μέλη υποβάλλουν στην

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τα οικεία σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, που καθορίζουν μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις και για τα οποία θα λάβουν το ποσό χρηματοδότησης που έχει ήδη συμφωνηθεί. Ο μηχανισμός βασίζεται στις επιδόσεις κάθε κράτους μέλους και η συμμόρφωση με τους συμφωνημένους στόχους, θα επιτρέψει τακτικές εκταμιεύσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2023).

Για την Ελλάδα, το σχέδιο αποσκοπεί στην προώθηση της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, στον εκσυγχρονισμό και τη ψηφιοποίηση της δημόσιας διοίκησης, συμπεριλαμβανομένων βελτιώσεων στην φορολογική διοίκηση και το δικαστικό σύστημα. Στην προώθηση της καινοτομίας, στην ανάπτυξη ψηφιακών τεχνολογιών, στην αύξηση της ανθεκτικότητας βασικών τομέων της οικονομίας, στην υγειονομική περίθαλψη, στην παιδεία, στις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης. Επίσης θα βοηθήσει στη δημιουργία 62.000 νέων θέσεων εργασίας. Η υλοποίηση των σχετικών μεταρρυθμίσεων, επενδύσεων πρέπει να γίνει σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, λόγω του στενού χρονοδιαγράμματος που προβλέπεται από τον κανονισμό. Ποσό 740 εκατ. ευρώ θα επενδυθεί στον ανασχεδιασμό και την ενίσχυση ενεργητικών πολιτικών για την αγορά εργασίας με σκοπό την αύξηση της πλήρους απασχόλησης, μεταξύ άλλων για τους μακροχρόνια ανέργους και τα μειονεκτούντα άτομα. Το σχέδιο συνάδει με τις σχετικές ειδικές ανά χώρα προκλήσεις και προτεραιότητες που προσδιορίζονται στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, τον ετήσιο κύκλο συντονισμού και εποπτείας των οικονομικών πολιτικών της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2023).

4.3. Το πρόγραμμα ΕΣΠΑ ως μέσο χρηματοδότησης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και ο ρόλος της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΕΥΔΕΠ) Περιφέρειας Αττικής

Το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) είναι το βασικό στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της χώρας, το οποίο υποστηρίζεται με σημαντικούς πόρους, από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο πρώτος σχεδιασμός εταιρικού συμφώνου (ΕΣΠΑ 2007-2013) βασίστηκε στις στρατηγικές επιλογές, που αναφέρονταν στην αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισαβόνας, οι οποίες αποτελούν και επιλογές της ΕΕ. Έκτοτε σχεδιάστηκε το ΕΣΠΑ 2014-2020, το οποίο συνεχίζετε και φτάνουμε στο σήμερα που έχει ήδη

εγκριθεί το σχέδιο για το ΕΣΠΑ 2021-2027 που θα αποτελέσει σημείο αναφοράς της παρούσας εργασίας.

Ο προγραμματισμός του ΕΣΠΑ 2021-2027, συμπίπτει χρονικά με μία δύσκολη περίοδο για την Ελλάδα, που από τη μία, προσπαθεί να διαχειριστεί τις απειλές από την πανδημία covid-19 και από την άλλη, φιλοδοξεί να εξέλθει από τη 10ετή οικονομική κρίση. Στο έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την έγκριση του ΣΣΑ, αποτυπώνεται το αναπτυξιακό πρόγραμμα και η στρατηγική για την Ελλάδα. Μεταξύ άλλων αναφέρονται τα εξής: «Η νέα πολιτική της ΕΕ είναι να προσεγγίσει η Ευρώπη περισσότερο τους πολίτες της και να στηρίξει αναπτυξιακές στρατηγικές που διαχειρίζονται τοπικές αρχές». Τους θεματικούς στόχους αποτελούν: (Απόφαση C(2022) 6262/2022 ΕΕ).

- **Εξυπνότερη Ευρώπη**, (καινοτομία, ψηφιοποίηση, οικονομικός μετασχηματισμός στήριξη ΜΜΕ)

- **Πιο Πράσινη Ευρώπη**, (εφαρμογή της συμφωνίας του Παρισιού επενδύσεις που σχετίζονται με την ενεργειακή μετάβαση, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής)

- **Πιο Συνδεδεμένη Ευρώπη**, (δημιουργία ψηφιακών και στρατηγικών δικτύων μεταφορών)

- **Πιο Κοινωνική Ευρώπη**, (ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτική απασχόληση, εκπαίδευση, κατάρτιση, δεξιότητες, την κοινωνική ένταξη και υπηρεσίες υγείας)

- **Ευρώπη Πιο Κοντά στους Πολίτες**, (υποστήριξη των αναπτυξιακών στρατηγικών που διαμορφώνονται σε τοπικό επίπεδο και της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης σε όλη την ΕΕ).

Μέσα από τα επιχειρησιακά προγράμματα, υλοποιούνται αφενός οι στόχοι της ΕΕ και αφετέρου οι στόχοι των Ευρωπαϊκών Ταμείων της ΕΕ από τα οποία συγχρηματοδοτείται το ΕΣΠΑ. Για τη διαμόρφωση του ΕΣΠΑ 2021-2027 ελήφθησαν υπόψη, «α) οι κατευθύνσεις της πολιτικής συνοχής της ΕΕ, β) το σχέδιο ανάπτυξης της Ελληνικής Οικονομίας (2020) γ) η μελέτη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας & Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) για την Περιφερειακή Πολιτική στην Ελλάδα (2020) και δ) το εθνικό πρόγραμμα ανάπτυξης». Τέλος η ΕΕ στο πλαίσιο του νέου εργαλείου “next generation EU” δανείζεται κεφάλαια για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο την αντιμετώπιση των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας covid-19 (Απόφαση C(2022) 6262/2022 ΕΕ, 2022).

Τα επιχειρησιακά προγράμματα του συγκεκριμένου ΕΣΠΑ ισχύουν για όλη την περίοδο προγραμματισμού και περιλαμβάνουν εννιά (9) τομεακά προγράμματα και δεκατρία (13) πολυτομεακά και πολυταμειακά Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ), ένα για κάθε μία από τις ελληνικές περιφέρειες. Υπάρχουν όμως και τομεακά προγράμματα με ενδεικτικά έργα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τις Περιφέρειες (ΕΣΠΑ 2021-2027, 2022).

Το τομεακό πρόγραμμα «ανθρώπινο δυναμικό και κοινωνική συνοχή (ΑΔΚΣ)». Στηρίζει την προώθηση των αρχών του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΠΚΔ). Έχει σαν στόχους «α) την ενίσχυση της απασχόλησης, σε όλα τα άτομα που αναζητούν εργασία, ιδίως στους νέους έως 29 ετών ΕΑΕΚ. β) την ενίσχυση της ποιότητας των συστημάτων εκπαίδευσης καθώς και της ίσης πρόσβασης, χωρίς αποκλεισμούς στην εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση γ) την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και διασφάλιση ίσης πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας δ) την αντιμετώπιση της υλικής στέρησης» (ΕΣΠΑ 2021 2027, 2022) .

Η Αττική ως η μεγαλύτερη Περιφέρεια της Ελλάδας, λόγω και του μητροπολιτικού της χαρακτήρα επιδιώκει την αναβάθμιση του εθνικού και διεθνούς ρόλου της. Οι βασικοί τομείς προτεραιοτήτων όλων των ΠΕΠ και συγκεκριμένα της Αττικής που σχετίζονται με την απασχόληση και την ανεργία είναι οι παρακάτω (ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ, 2022):

- *«Προώθηση καινοτομίας – στήριξη / ενίσχυση επιχειρηματικότητας. Αφορά κυρίως την ανταγωνιστικότητα της τοπικής οικονομίας, την υποστήριξη της έρευνας και καινοτομίας, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ (ενδεικτικά αναφέρονται: συμπράξεις επιχειρήσεων με ερευνητικούς οργανισμούς, νέες θέσεις εργασίας, ενίσχυση ίδρυσης και λειτουργίας μικρομεσαίων επιχειρήσεων).*
- *Προώθηση της απασχόλησης - προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας (ενδεικτικά αναφέρονται: μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση, στήριξη της αυτοαπασχόλησης και της σύστασης επιχειρήσεων, στήριξη της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων, βελτίωση της πρόσβασης περιθωριοποιημένων ομάδων στην εκπαίδευση και την απασχόληση, υλοποίηση σχεδίων αποϊδρυματοποίησης,)*» (ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ, 2022).

Τόσο το προηγούμενο ΕΣΠΑ όσο και το ΕΣΠΑ 2021-2027 αναδεικνύουν τη σημασία που δίνεται τόσο σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο όσο και σε εθνικό για την αντιμετώπιση της ανεργίας. Προτεραιότητα δίνεται στην προώθηση της απασχόλησης, ιδίως των νέων, αλλά και στη διαβίου μάθηση για τους μακροχρόνια ανέργους και τους μεγαλύτερους σε ηλικία. Έμφαση επίσης δίνεται και στην κοινωνική και εργασιακή ένταξη ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, αλλά και στην προώθηση της καινοτομίας με την ενίσχυση της ίδρυσης και λειτουργίας μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Αρμόδιες αρχές σύμφωνα με το νόμο 4914/2022 για την διαχείριση και έλεγχο των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2021-2027 είναι οι διαχειριστικές αρχές. «Οι Διαχειριστικές Αρχές των Περιφερειακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ **υπάγονται** απευθείας στον οικείο **Περιφερειάρχη** και για την Περιφέρεια Αττικής είναι η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΕΥΔΕΠ) Περιφέρειας Αττικής». Καινοτομία για το νέο ΕΣΠΑ είναι η ενισχυμένη συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι προβλέπεται η συμμετοχή της Περιφερειακής Ένωσης Δήμων (ΠΕΔ) στη διαδικασία εξειδίκευσης των Περιφερειακών Προγραμμάτων, συνεργασία της Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος(ΚΕΔΕ) με τις επιτελικές δομές για την αποτύπωση, ιεράρχηση και εξειδίκευση των αναγκών, σε σχέση με τους τομείς πολιτικής του οικείου Υπουργείου (Νόμος 4914/2022).

Ο ρόλος των διαχειριστικών αρχών αποτυπώνεται συνοπτικά ως εξής: *«Παρακολουθούν την πορεία εφαρμογής του προγράμματος, την χρηματοοικονομική του πρόοδο, συντάσσουν προτάσεις τροποποίησής του, αναλαμβάνουν όλη τη διοικητική διαδικασία, συνεργάζονται με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εισηγούνται στον Περιφερειάρχη την έκδοση των προσκλήσεων για την υποβολή αιτήσεων χρηματοδότησης από τους άξονες προτεραιότητας του ΕΠ που διαχειρίζονται, εισηγούνται στον Περιφερειάρχη την έκδοση αποφάσεων ένταξης των πράξεων στους άξονες προτεραιότητας του ΕΠ ή την ανάκληση ένταξης πράξης αν προκύψουν αδικαιολόγητες αποκλίσεις ή και την τροποποίησή τους, παρακολουθούν την πορεία υλοποίησης των ενταγμένων πράξεων και διασφαλίζουν την υλοποίησή τους, διενεργούν επαληθεύσεις, και εντοπίζουν προβλήματα κατά τη διάρκεια υλοποίησης των πράξεων»* (Απόφαση 73930/ΦΕΚ Β, 2022).

4.4. Τομεακό πρόγραμμα «Ανθρώπινο δυναμικό & Κοινωνική Συνοχή» (Α.Δ.Κ.Σ)

Το τομεακό πρόγραμμα «Ανθρώπινο δυναμικό & Κοινωνική Συνοχή» (Α.Δ.Κ.Σ) 2021-2027, συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ+, με συνολικό προϋπολογισμό 4.161.594.204,00€. Στόχοι του προγράμματος είναι (ΕΣΠΑ 2021 2027, 2022):

- «ενίσχυση της απασχόλησης, σε όλα τα άτομα που αναζητούν εργασία, ιδίως στους νέους έως 29 ετών Εκτός Απασχόλησης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΑΕΚ)
- Βελτίωση της ποιότητας και αποτελεσματικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης και ενίσχυση της ίσης πρόσβασης, χωρίς αποκλεισμό, στην εκπαίδευση κατάρτιση και δια βίου μάθηση
- Αντιμετώπιση της υλικής στέρησης
- Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της ίσης πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας
- Προώθηση της κοινωνικής οικονομίας»

Πίνακας 4.1

Προτεραιότητες /προϋπολογισμός Τομεακού Προγράμματος ΕΣΠΑ

A/A	Προτεραιότητες Προγράμματος	Συνεισφορά Ένωσης	Εθνική Συμμετοχή	Συνολικός Προϋπολογισμός
1	Οριζόντιες Συστημικές Παρεμβάσεις	129.150.751	35.849.249	165.000.000
2	Απασχόληση και Αγορά Εργασίας	1.060.789.709	294.450.591	1.355.240.300
3	Εκπαίδευση και Δια βίου Μάθηση	957.281.016	265.718.984	1.223.000.000
4	Κοινωνική Καινοτομία	23.750.000	1.250.000	25.000.000
5	Απασχόληση των Νέων	750.432.550	188.950.085	939.382.635
6	Επισιτιστική Βοήθεια και Αντιμετώπιση της υλικής στέρησης	360.000.000	40.000.000	400.000.000
7	Τεχνική Βοήθεια	43.115.335	10.855.935	53.971.270
Σύνολο Προγράμματος		3.324.519.361	837.074.844	4.161.594.205

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων, (ΕΣΠΑ 2021 2027)

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 1– ΟΡΙΖΟΝΤΙΕΣ- ΣΥΣΤΗΜΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Στόχος: Υποστήριξη παρεμβάσεων και συστημικών δράσεων για τον εκσυγχρονισμό, προσαρμογή & ενίσχυση

- των θεσμών, υπηρεσιών και των μηχανισμών επιτήρησης της αγοράς εργασίας

- των μεταβάσεων στην αγορά εργασίας συμπεριλαμβανομένης της υγιούς και ενεργού γήρανσης
- της επιχειρησιακής και θεσμικής ικανότητας των κοινωνικών εταίρων και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών
- της ενδυνάμωσης και προώθησης της Δημογραφικής Πολιτικής και της Πολιτικής Ισότητας των Φύλων με τη δημιουργία Παρατηρητηρίων καθώς και δράσεων για την καταπολέμηση της έμφυλης βίας
- των μηχανισμών παρακολούθησης της απόδοσης των εκπαιδευτικών πολιτικών και της σύνδεσης των εκπαιδευτικών συστημάτων με την αγορά εργασίας
- της αναβάθμισης μηχανισμών συντονισμού, παρακολούθησης και αξιολόγησης των πολιτικών κοινωνικής ένταξης
- των οριζόντιων συστημικών δράσεων για την ισότιμη πρόσβαση των πολιτών ιδίως των ευάλωτων σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, με έμφαση στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, τη μακροχρόνια φροντίδα, την πρόληψη της δημόσιας και ψυχικής υγείας

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 2 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στόχοι:

- Αντιμετώπιση της Ανεργίας και Ενίσχυση της Απασχολησιμότητας
- Προώθηση στην Αγορά Εργασίας ατόμων που αναζητούν εργασία με έμφαση στους μακροχρόνια άνεργους, γυναίκες και ανενεργούς
- Κοινωνική και Εργασιακή Ένταξη για ευάλωτες κοινωνικά ομάδες ανέργων (άτομα κάτω του ορίου της φτώχειας, με χαμηλά εκπαιδευτικά προσόντα, Ρομά, ΑμΕΑ, άτομα με πολιτισμικές και θρησκευτικές ιδιαιτερότητες)
- Προώθηση ισότιμης συμμετοχής των δύο φύλων στην αγορά εργασίας

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 3 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

Στόχοι:

- Βελτίωση της ποιότητας, συμμετοχικότητας και αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος με σκοπό την απόκτηση δεξιοτήτων, τη μαθησιακή εξέλιξη, την ολοκλήρωση των σπουδών.

- Ενίσχυση της ισότιμης πρόσβασης σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης με έμφαση στην υποστήριξη ατόμων με αναπηρίες, ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων - Συμπεριληπτική Εκπαίδευση.
- Αναβάθμιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης – Εξωστρέφεια και Κινητικότητα μαθητευομένων, καταρτιζόμενων και εκπαιδευτών – Ανάπτυξη Δεξιοτήτων σε σύγχρονους τομείς πχ βιώσιμη ανάπτυξη, γαλάζια οικονομία, κλιματική αλλαγή κ.λ.π
- Ενίσχυση της Γενικής Εκπαίδευσης Ενηλίκων και του επαγγελματικού προσανατολισμού για την προώθηση ευκαιριών μάθησης με έμφαση σε ομάδες που χρήζουν στήριξης για τη βελτίωση των προοπτικών επαγγελματικής σταδιοδρομίας και προσωπικής ανάπτυξης.

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Στόχοι:

- Θεσμική και Διαχειριστική ενδυνάμωση των Φορέων για την παροχή καινοτόμων δράσεων
- Βελτίωση της πρόσβασης στην Απασχόληση μέσω καινοτόμων παρεμβάσεων
- Πρόγραμμα ALMA (Aim, Learn, Master, Achieve) για τη διασυνοριακή κινητικότητα των νέων ΕΑΕΚ με έμφαση σε εκείνους με χαμηλά προσόντα
- Δημιουργία κόμβων και συστάδων για την προώθηση πρωτοβουλιών κοινωνικής επιχειρηματικότητας στους τομείς της γαλάζιας, πράσινης και της κυκλικής οικονομίας
- Ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης ατόμων από Ευάλωτες Κοινωνικά Ομάδες (ΕΚΟ)

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 5 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Στόχοι:

- Προώθηση της εργασιακής και κοινωνικής ένταξης των νέων εκτός Απασχόλησης, Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΑΕΚ) ηλικίας 15-29 ετών
- Βιώσιμη Ένταξη στην Αγορά Εργασίας Νέων έως 29 ετών
- Απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων και επαγγελματικής εμπειρίας μέσω προγραμμάτων μαθητείας και πρακτικής άσκησης, επαγγελματικής κατάρτισης και πιστοποίησης δεξιοτήτων, απόκτησης εργασιακής εμπειρίας και ενίσχυσης της νεανικής επιχειρηματικότητας

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 6 ΕΠΙΣΤΙΣΤΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΥΛΙΚΗΣ ΣΤΕΡΗΣΗΣ

Στόχος:

Στήριξη των απόρων και όσων διαβιούν σε κίνδυνο ακραίας φτώχειας μέσω επισιτιστικής βοήθειας και διανομής τροφίμων και βασικής υλικής συνδρομής με τη διανομή αγαθών για την κάλυψη αναγκών αξιοπρεπούς διαβίωσης.

Έμφαση θα δοθεί στην στήριξη των παιδιών.

4.5. Περιφερειακά Προγράμματα ΠεΠ

Ο συνολικός προϋπολογισμός των ΠεΠ για το 2021-2027 ανέρχεται σε 8,1 δις€ και παρουσιάζεται στον κάτωθι πίνακα

Πίνακας 4.2
Συνολικός προϋπολογισμός των ΠεΠ

A/A	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	Συνεισφορά Ένωσης	Εθνική Συμμετοχή	Συνολικός Προϋπολογισμός
1	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	543.234.017	95.864.829	639.098.846
2	Αττική	808.497.748	808.497.748	1.616.995.496
3	Βόρειο Αιγαίο	334.916.486	59.102.914	394.019.400
4	Δυτική Ελλάδα	534.180.118	94.267.084	628.447.202
5	Δυτική Μακεδονία	334.994.311	59.116.647	394.110.958
6	Ήπειρος	362.156.013	63.909.887	426.065.900
7	Θεσσαλία	470.802.814	83.082.853	553.885.667
8	Ιόνια Νησιά	244.455.306	43.139.175	287.594.481
9	Κεντρική Μακεδονία	1.224.087.320	216.015.414	1.440.102.734
10	Κρήτη	479.856.714	84.680.601	564.537.315
11	Νότιο Αιγαίο	142.676.075	142.676.075	285.352.150
12	Πελοπόννησος	348.575.163	61.513.268	410.088.431
13	Στερεά Ελλάδα	362.156.013	63.909.889	426.065.902
	Σύνολο	6.190.588.098	1.875.776.384	8.066.364.482

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων, (ΕΣΠΑ 2021 2027)

Οι βασικοί τομείς προτεραιοτήτων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στα ΠεΠ είναι οι εξής (ΕΣΠΑ 2021 2027, 2022):

- «Πρωώθηση καινοτομίας- στήριξη/ ενίσχυση επιχειρηματικότητας
- Περιβάλλον –βιώσιμη/ πράσινη/ αειφορική ανάπτυξη

- Ενίσχυση της ενδοπεριφερειακής προσβασιμότητας
- Κοινωνικές υποδομές
- Προώθηση απασχόλησης- προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας
- Ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις»

Οι ενδεικτικές δράσεις Τοπικής Αυτοδιοίκησης στα ΠεΠ αναφορικά με την προτεραιότητα απασχόληση –προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας είναι οι κάτωθι (ΕΣΠΑ 2021 2027, 2022):

- «Στήριξη της ένταξης παιδιών καθώς και των ατόμων με αναπηρίες, στην προσχολική εκπαίδευση, και σε υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης
- Κέντρα Κοινότητας
- Δομές αντιμετώπισης φτώχειας
- Δομές φιλοξενίας αστέγων
- Δράσεις για την κοινωνική ένταξη των Ρομά
- Δομές καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών
- Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων (ΚΗΦΗ)
- Κέντρα Δημέρευσης Ημερήσιας Φροντίδας Ατόμων με Αναπηρία (ΚΔΗΦ ΑμεΑ)
- Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Ρομποτικής Επιστήμης και Μαθηματικών-ΚΔΑΠ-STEM
- Δράση υποστήριξης μακροχρόνιας φροντίδας σε επίπεδο τοπικής κοινότητας
- Υποστήριξη της κοινωνικής ένταξης των ατόμων, απόρων και παιδιών που κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό.
- Τοπικές ολοκληρωμένες παρεμβάσεις για την προστασία των παιδιών και την καταπολέμηση της φτώχειας».

Επειδή η Αττική είναι η μεγαλύτερη Περιφέρεια της Ελλάδας, και λόγω του μητροπολιτικού της χαρακτήρα, επιδιώκεται μέσω του ΠεΠ η αναβάθμιση του εθνικού και διεθνούς ρόλου της. Οι κατηγορίες των δράσεων έχουν επιλεγεί μετά από εμπειρογνωμοσύνες, μελέτες, χαρτογράφηση αναγκών από την Περιφέρεια και αρμόδια Υπουργεία, όπως και από

διαβούλευση με τους φορείς. Ο προϋπολογισμός του προγράμματος για την Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζεται στον κάτωθι πίνακα.

Πίνακας 4.3

Προτεραιότητες ΠεΠ, προϋπολογισμός προγράμματος για την Περιφέρεια Αττικής

A/A	Προτεραιότητες Προγράμματος	Συνεισφορά Ένωσης	Εθνική Συμμετοχή	Συνολικός Προϋπ/σμός
1	Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας της περιφερειακής οικονομίας μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού και ψηφιακού μετασχηματισμού	102.728.284	102.728.284	205.456.568
2A	Προώθηση της μετάβασης σε μια πράσινη περιφερειακή οικονομία και της διασφάλισης ενός αιειφόρου και ανθεκτικού φυσικού και αστικού περιβάλλοντος	159.061.63	159.061.632	318.123.264
2B	Προώθηση της βιώσιμης, πολυτροπικής αστικής κινητικότητας, ως μέρος της μετάβασης σε μια οικονομία μηδενικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα	6.750.000	6.750.000	13.500.000
3	Ενίσχυση της περιφερειακής διασύνδεσης μέσω της προώθησης της τοπικής και υπερτοπικής έξυπνης και ασφαλούς κινητικότητας	62.442.444	62.442.444	124.884.888
4A	Προώθηση της περιφερειακής κοινωνικής συνοχής μέσα από την ενίσχυση των μηχανισμών και υποδομών για την στήριξη της απασχόλησης, της εκπαίδευσης, της υγειονομικής περίθαλψης και της κοινωνικοοικονομικής ένταξης	118.532.636	118.532.636	237.065.272
4B	Προώθηση της περιφερειακής κοινωνικής συνοχής μέσα από την ενίσχυση των μηχανισμών και υπηρεσιών για την στήριξη του ανθρώπινου δυναμικού, της απασχόλησης, της εκπαίδευσης, της υγειονομικής περίθαλψης, της κοινωνικοοικονομικής ένταξης, της ισότητας των ευκαιριών και την αντιμετώπιση κινδύνων φτώχειας και αποκλεισμού	204.776.650	204.776.650	409.553.300
5	Ενίσχυση της χωρικής οικονομικής, κοινωνικής, περιβαλλοντικής και πολιτιστικής ανάπτυξης και συνοχής στην Αττική	144.873.221	144.873.221	289.746.442
6	Τεχνική βοήθεια ΕΤΠΑ	5.000.000	5.000.000	10.000.000
7	Τεχνική βοήθεια ΕΚΤ+	4.332.881	4.332.881	8.665.762
Σύνολο Προγράμματος		808.497.748	808.497.748,00	1.616.995.496

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοχεύων (ΕΣΠΑ 2021 2027)

4.6. Πολιτικές απασχόλησης στην Ελλάδα ο ρόλος του ΟΑΕΔ

Σύμφωνα με το κείμενο της έκθεσης «Εθνική Στρατηγική για τις Πολιτικές Απασχόλησης» (Έκθεση Εθνική Στρατηγική για τις Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης, 2022) του Υπουργείου Εργασίας και κοινωνικών υποθέσεων, στην Ελλάδα έχει εφαρμοστεί πλήθος παρεμβάσεων πολιτικών απασχόλησης, στις οποίες περιλαμβάνονται η εξυπηρέτηση των ανέργων και των εργαζομένων, προγράμματα - δράσεις στήριξης της απασχόλησης και προγράμματα - δράσεις ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού. Οι πρώτες μορφές δημόσιων πολιτικών, στόχευαν στη

δημιουργία νέων θέσεων εργασίας για τους μακροχρόνια άνεργους και όσους αντιμετώπιζαν δυσκολίες εισόδου στην αγορά εργασίας (νέοι, γυναίκες), με τη μορφή προγραμμάτων επιδότησης. Στη συνέχεια δόθηκε έμφαση στην κατάρτιση και εκπαίδευση, μέσω των οποίων ενισχύονται οι γνώσεις και δεξιότητες των ατόμων. Η ανάπτυξη του ανθρώπινου παράγοντα, ενισχύει την απασχολησιμότητα των ανέργων και των όσων ζητούν εργασία, ώστε το συντομότερο δυνατόν να ενταχθούν ξανά στην αγορά εργασίας (Έκθεση Εθνική Στρατηγική για τις Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης, 2022).

Στην Ελλάδα εφαρμόζονται οι κάτωθι πολιτικές απασχόλησης (Έκθεση Εθνική Στρατηγική για τις Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης, 2022):

- *«Υπηρεσίες απασχόλησης, που παρέχονται στους άνεργους μέσω της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΔΥΠΑ), πρώην ΟΑΕΔ.*
- *Παρεμβάσεις πολιτικών απασχόλησης που περιλαμβάνουν τα προγράμματα και τις δράσεις, που υλοποιούνται με εθνικούς ή και ευρωπαϊκούς πόρους, για την ανάπτυξη των γνώσεων και δεξιοτήτων των ανέργων και των εργαζομένων.*
- *Επιδοτούμενη απασχόληση των επιχειρήσεων, για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, είτε άμεσης με τη μορφή απευθείας επιχορήγησης των επιχειρήσεων, είτε έμμεσης με τη μείωση της φορολογικής και ασφαλιστικής επιβάρυνσης για τις νέες θέσεις που δημιουργούνται.*
- *Προγράμματα άμεσης δημιουργίας θέσεων εργασίας, που έχουν στόχο τη διατήρηση της ικανότητας του ανέργου προς εργασία (προγράμματα κοινωφελούς χαρακτήρα).*
- *Προγράμματα υποστήριξης και επανένταξης στην αγορά εργασίας ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, όπως άτομα με αναπηρία, απεξαρτημένοι, αποφυλακισθέντες, μετανάστες/ πρόσφυγες.*
- *Πρωτοβουλίες ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, με τη μορφή επιδότησης, για τη διατήρηση θέσεων εργασίας*
- *Επιδοματικές πολιτικές για τους άνεργους, που περιλαμβάνουν κάθε μορφή επιδότησης των ατόμων, για το χρονικό διάστημα που βρίσκονται εκτός της αγοράς εργασίας.*
- *Πρόωρη συνταξιοδότηση, που χρησιμοποιείται κυρίως από επιχειρήσεις που βρίσκονται σε διαδικασία μετασχηματισμού».*

Από τα προγράμματα που αναφέρθηκαν, ευρέως διαδεδομένα είναι τα προγράμματα που υποστηρίζουν τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Τα προγράμματα αυτά υλοποιούνται κυρίως από τη ΔΥΠΑ και υποστηρίζουν τη δημιουργία θέσεων εργασίας στις υπηρεσίες του δημοσίου τομέα και σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και φυσικά στην τοπική αυτοδιοίκηση. Το 2006 υλοποιήθηκαν τα πρώτα προγράμματα stage και από το 2013 έκαναν την εμφάνισή τους τα προγράμματα κοινωφελούς χαρακτήρα.

Σύμφωνα με την τελευταία δημόσια πρόσκληση του ΟΑΕΔ Νο 2/2022 (ΔΥΠΑ Νο2, 2022), «η υλοποίηση της δράσης έχει ως στόχο την ενίσχυση /προώθηση της απασχόλησης των ανέργων με έμφαση κυρίως σε ευπαθείς ομάδες πληθυσμού που αντιμετωπίζουν υψηλό κίνδυνο αποκλεισμού (όπως ενδεικτικά οι μακροχρόνια άνεργοι, άνεργοι με χαμηλά προσόντα) και απαιτείται να εργαστούν σε πρώτη φάση , σε «προστατευόμενο περιβάλλον» προκειμένου να ενταχθούν στην αγορά εργασίας και να αποφύγουν την περιθωριοποίηση, διατηρώντας την ικανότητα απασχόλησής τους. Παράλληλα το πρόγραμμα κατάρτισης θα συνδέεται με την **αναβάθμιση γνώσεων και δεξιοτήτων**, ώστε οι συμμετέχοντες να ενισχύονται κατά την διαδικασία ένταξής τους στην αγορά εργασίας, ούτως ώστε να έχουν πολλαπλασιαστική επίδραση στην οικονομία» (ΔΥΠΑ Νο2, 2022).

Σκοπός της δράσης, είναι, α) η επανασύνδεση των **μακροχρονίως** ανέργων και ευάλωτων ομάδων στην αγορά εργασίας, β) η αναβάθμιση των δεξιοτήτων των ανέργων, γ) η κάλυψη των κοινωνικών αναγκών και δ) η σύζευξη των παραγωγικών ικανοτήτων των ανέργων με τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας.

Η χρηματοδοτούμενη δράση περιλαμβάνει (ΔΥΠΑ Νο2, 2022):

- τοποθέτηση ωφελούμενων σε συγκεκριμένη θέση απασχόλησης για 8 μήνες, είτε σε φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, είτε σε υπηρεσίες της Κεντρικής Κυβέρνησης ή άλλους φορείς.
- μία ατομική συνεδρία επαγγελματικής συμβουλευτικής προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι ανάγκες και οι επιθυμίες των ωφελούμενων

- πρόγραμμα θεωρητικής κατάρτισης 150 ωρών το οποίο θα οδηγεί στην πιστοποίηση των γνώσεων και δεξιοτήτων που θα αποκτηθούν στο πλαίσιο κατάρτισης, το οποίο υποχρεωτικά θα παρακολουθεί το σύνολο των ωφελούμενων.

Η δράση ως προς το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος της, εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του ΕΣΠΑ 2014-2020, «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθησης» με προϋπολογισμό 276.699.200€. Από αυτά τα 200.532,000€ εντάσσονται στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος και τα υπόλοιπα 76.167.000€ βαρύνουν τον προϋπολογισμό έτους 2020 του ΟΑΕΔ (ΔΥΠΑ Νο2, 2022).

Τα συγκεκριμένα προγράμματα, έχουν μεγάλη απήχηση, που αποτυπώνεται κυρίως από το πλήθος των αιτήσεων που κατατίθενται σε σχέση με τις διαθέσιμες θέσεις. Από την άλλη απευθύνονται σε μικρό αριθμό ανέργων, σε σχέση με το συνολικό αριθμό εγγεγραμμένων ανέργων στα μητρώα της ΔΥΠΑ. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΑΕΔ, το Δεκέμβριο του 2021 ο αριθμός των μακροχρόνια ανέργων, ανέρχονταν στα 579.400 άτομα, ενώ αντίστοιχα οι διατιθέμενες θέσεις της τελευταίας πρόσκλησης, ήταν 25.000 (ΔΥΠΑ, 2022).

Ένα ακόμα πρόγραμμα επιχορήγησης φορέων και οργανισμών του δημοσίου τομέα, είναι αυτό που αναφέρεται στην Νο 11/2017 (ΔΥΠΑ Νο11, 2017) δημόσια πρόσκληση του ΟΑΕΔ όπως έχει τροποποιηθεί και είναι σε ισχύ μέχρι σήμερα. Σύμφωνα με τη προαναφερόμενη πρόσκληση, στους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, είτε Δήμους είτε Περιφέρειες, που ασκούν τακτικά οικονομικές δραστηριότητες (ν.3852/2010), δύναται να χορηγούνται επιδοτήσεις για την απασχόληση μακροχρόνια ανέργων (8.500 σε αριθμό) ηλικίας 55-67 ετών (ΔΥΠΑ Νο11, 2017).

Η ιδιαιτερότητα του συγκεκριμένου προγράμματος είναι ότι οι ενδιαφερόμενοι δεν υποβάλλουν μόνοι τους τις αιτήσεις. Οι μακροχρόνια άνεργοι υποδεικνύονται με συστατικό σημείωμα από την αρμόδια υπηρεσία Κέντρο Προώθησης Απασχόλησης (ΚΠΑΠ) όπου ανήκει η έδρα ή το υποκατάστημα που θα απασχοληθούν. Η επιλογή γίνεται σύμφωνα με τις ζητούμενες ειδικότητες, όπως έχουν δηλωθεί κατά την υποβολή της αίτησης υπαγωγής από τους δικαιούχους, ανάλογα με τις επιλογές των ανέργων που έχουν καταγραφεί στα Ατομικά Σχέδια

Δράσης κατά τη διαδικασία της εξατομικευμένης προσέγγισης και σύμφωνα με τη διαδικασία που περιγράφεται στη πρόσκληση (ΔΥΠΑ Νο2, 2022).

Το ποσό της επιχορήγησης ανέρχεται στο 75% του μηνιαίου μισθού και των μη μισθολογικών δαπανών του ωφελούμενου. Το διάστημα της επιχορήγησης / προγράμματος είναι δώδεκα (12) μήνες με δυνατότητα επέκτασης για άλλους δώδεκα (12), ύστερα από αίτηση που θα υποβάλει ο δικαιούχος.

4.7. Κοινωνική Οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα

Ως δραστηριότητα η κοινωνική οικονομία (ΚΟ), συνδέεται ιστορικά με λαϊκές ενώσεις και συνεταιρισμούς που αποτέλεσαν τη σπονδυλική της στήλη. Οι αξίες και οι κανόνες της κοινωνικής οικονομίας αντικατοπτρίζουν την εξελικτική πορεία του συνεταιριστικού κινήματος, που διαμόρφωσαν τη σύγχρονη έννοια. Η αντίδραση των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων στις νέες συνθήκες ζωής, αποτέλεσε το έναυσμα για την δημιουργία αυτών των ενώσεων, αρχικά με την μορφή φιλανθρωπικών ιδρυμάτων ή οργανώσεων αυτοβοήθειας. Ωστόσο τα πρώτα συνεταιριστικά πειράματα, τοποθετούνται χρονικά στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, χωρίς όμως αξιοσημείωτη παρουσία στο σύνολο της Ευρώπης. Οι δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι αγορές, σε θέματα όπως η μακροχρόνια ανεργία, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η εκπαίδευση, η βιώσιμη ανάπτυξη ενίσχυσαν την αξία των συνεταιρισμών, καθώς αποτελούν ανάγκες- προβλήματα που δεν καλύπτονται επαρκώς ή αποτελεσματικά από άλλους φορείς. Σε πολλές μελέτες και εκθέσεις έχει υπογραμμιστεί η σημαντική ανάπτυξη της ΚΟ, ιδίως στον τομέα των οργανώσεων που ασχολούνται με την παραγωγή των λεγόμενων κοινωνικών αγαθών ή ιδιαίτερης κοινωνικής σημασίας όπως η εργασία, αλλά και της κοινωνικής ένταξης. Επίσης αναγνωρίζεται η ΚΟ στην οικοδόμηση της Ευρώπης και ο ρόλος της στην τοπική ανάπτυξη και στην κοινωνική επιχειρηματικότητα. Σε αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες ο όρος «κοινωνική οικονομία» έχει εισχωρήσει και στη νομοθεσία, με την Ελλάδα να είναι μέσα σε αυτές, με σχετική νομοθεσία από το 2011. (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2022)

Ο πρόσφατος νόμος, σχετικά με την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, αποσκοπεί στη θέσπιση ενός νομοθετικού πλαισίου, ως προς την προώθηση της, σαν μια εναλλακτική μορφή οργάνωσης της οικονομικής δραστηριότητας. Σαν ορισμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο

εξής: «ένα σύνολο οικονομικών δραστηριοτήτων που βασίζεται σε εναλλακτικές μορφές, οργάνωσης της παραγωγής, διανομής και κυρίως επανεπένδυσης, που στηρίζεται σε βασικές αρχές όπως η δημοκρατία, ισότητα, αλληλεγγύη, συνεργασία. Χαρακτηριστικό γνώρισμά, είναι ο σεβασμός προς τον άνθρωπο και το περιβάλλον». (Νόμος 4430, 2016).

Φορείς κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, είναι α) οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚοινΣεπ), β) οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚοιΣΠΕ), γ) οι συνεταιρισμοί εργαζομένων και δ) οποιοδήποτε άλλο μη μονοπρόσωπο νομικό πρόσωπο, εφόσον έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα, όπως ιδίως αγροτικοί, αστικοί συνεταιρισμοί, αστικές εταιρείες. Κάθε φορέας οφείλει να τηρεί μητρώο εθελοντών, που υποστηρίζουν τις δράσεις του και υποχρεούται από τη δεύτερη χρήση λειτουργίας να παρουσιάζει ετήσια δαπάνη μισθοδοσίας. Τέλος είναι υποχρεωτική η εγγραφή στο Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής & αλληλέγγυας Οικονομίας. Για να χαρακτηριστεί ένας φορέας ως ΚΑΛΟ θα πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις (Νόμος 4430, 2016):

- α) «Ανάπτυξη δραστηριοτήτων συλλογικού και κοινωνικού οφέλους.*
- β) Να διασφαλίζει την ενημέρωση- συμμετοχή των μελών του και να αποσκοπεί στην εφαρμογή δημοκρατικού συστήματος λήψης αποφάσεων*
- γ) Ύπαρξη πρόβλεψης στο καταστατικό για τη διανομή των κερδών*
- δ) Εφαρμογή περιορισμού ως προς το ύψος του μισθού*
- ε) Ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας και μεγιστοποίηση του κοινωνικού οφέλους μέσω της δικτύωσης με άλλες ΚΑΛΟ*
- στ) Μη εμπλοκή των Ν.Π.Δ.Δ. ή Ο.Τ.Α. α' ή β' βαθμού ή άλλου νομικού προσώπου του ευρύτερου δημόσιου τομέα, σε θέματα ίδρυσης και διοίκησης».*

Είναι σημαντικό να αναφερθεί και η διάκριση των ΚοινΣΕπ ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό τους (Νόμος 4430, 2016)

- *«ΚοινΣΕπ ένταξης οι οποίες διακρίνονται σε δύο υποκατηγορίες*
 - *Αποσκοπεί στην ένταξη κοινωνικά ευάλωτων ομάδων, στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Τουλάχιστον το 30% των εργαζομένων, αυτών των επιχειρήσεων, πρέπει να ανήκει σε αυτή τη κατηγορία.*

- Αποσκοπεί στην ένταξη ειδικών ομάδων του πληθυσμού, στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Τουλάχιστον το 50% των εργαζομένων, αυτών των επιχειρήσεων, πρέπει να ανήκει σε αυτή τη κατηγορία.
- Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚοιΣΠΕ) θεωρούνται αυτοδικαίως Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις ένταξης
- ΚοινΣΕπ που έχουν συλλογικά και κοινωνικά συμφέροντα. Σκοπός τους, η ανάπτυξη δραστηριοτήτων σχετικές με τη βιώσιμη ανάπτυξη ή η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών.
- Συνεταιρισμοί εργαζομένων, έχουν από το νόμο εμπορικό καθεστώς και ως σκοπό τη παροχή συλλογικών ωφελειών. Τα μέλη περιορίζονται σε φυσικά πρόσωπα, που επιθυμούν να κερδίσουν τα προς το ζην, παράγοντας αγαθά και υπηρεσίες από κοινού, για τρίτους. Τα μέλη ενός τέτοιου συνεταιρισμού δε μπορούν να αποτελούν μέλη άλλου εργατικού συνεταιρισμού».

4.8. Τοπική Αυτοδιοίκηση και κοινωνική επιχειρηματικότητα

Με την πάροδο των χρόνων, γίνεται όλο και περισσότερο αντιληπτός, ο ουσιαστικός ρόλος των τοπικών και περιφερειακών αρχών στη διαμόρφωση πολιτικής και στην ανάκτηση της εμπιστοσύνης μεταξύ πολιτών και πολιτικής. Η παρατεταμένη δυσaráσκεια προς τους πολιτικούς θεσμούς, επιβεβαιώνει την άποψη για την ενίσχυση του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης όλων των βαθμών, με στόχο να εμπλέκονται στη διαμόρφωση πολιτικών και στρατηγικών και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων (CEMR, 2023). Οι περισσότερες χώρες έχουν προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις με στόχο την ενίσχυση των επιπέδων τοπικής αυτοδιοίκησης, ιδιαίτερα ως προς τη παροχή ποιοτικών υπηρεσιών ως προς τους πολίτες.

Στην Ελλάδα ήδη με άρθρο 102 του Συντάγματος, αναφέρεται ότι «η διαχείριση των τοπικών υποθέσεων βρίσκεται στην αρμοδιότητα των τοπικών αρχών, 1^{ου} και 2^{ου} βαθμού, για τις οποίες συντρέχει τεκμήριο αρμοδιότητας» (Σύνταγμα της Ελλάδος, 2019). Στη συνέχεια ο νόμος 3852/2010 «Πρόγραμμα Καλλικράτης», «έθεσε τις βάσεις και διαμόρφωσε εν μέρει τις διοικητικές και οργανωτικές προϋποθέσεις, προκειμένου να καταστεί δυνατή η συγκρότηση ισχυρότερων τοπικών και περιφερειακών επιχειρησιακών μονάδων, για να προετοιμαστούν οι

θεσμικές υποδοχές ενός τοπικού και περιφερειακού διοικητικού μοντέλου, που θα μπορεί να αποτελέσει αντίβαρο σε ένα συγκεντρωτικό μοντέλο» (Νόμος 3852, 2010).

Το «πρόγραμμα Καλλικράτης» είναι εναρμονισμένο στις αρχές της συνθήκης της Λισαβόνας, που αποτελούν τη βάση εφαρμογής για όλη την ΕΕ. Οι αρχές αυτές μπορούν να ενταχθούν καλύτερα σε νέες λιγότερες και ενισχυμένες δομές όπως είναι οι δύο βαθμοί αυτοδιοίκησης που ορίζονται με τον εν λόγω νόμο (3852/2010). Παρέχεται ένα μοντέλο πολύ-επίπεδης διακυβέρνησης, το οποίο σημαίνει ότι τα διάφορα επίπεδα, είναι αμοιβαία υπεύθυνα για την ανάπτυξη κοινωνικής πολιτικής. Ωστόσο όμως οι ΟΤΑ Α & Β Βαθμού, συνιστούν, αυτοτελή συστήματα διοίκησης με ιδιαίτερες αρμοδιότητες και λειτουργίες και δεν υπάρχει σχέση ιεραρχίας και ελέγχου, αλλά σχέση συνεργασίας. Οι δήμοι και οι περιφέρειες με τις κατάλληλες προϋποθέσεις, θα μπορούσαν να αναλάβουν ένα ευρύ φάσμα αρμοδιοτήτων που σε ένα σύγχρονο κράτος, θα πρέπει να ασκούνται κοντά στο πολίτη και με επίγνωση των τοπικών ιδιαιτεροτήτων. Οι εγγύτερες προς τον πολίτη βαθμίδες της αυτοδιοίκησης, συγκροτούν τη βάση του διοικητικού συστήματος, και συνεπώς την αφετηρία του λειτουργικού εκσυγχρονισμού του, με την εισαγωγή καινοτόμων διοικητικών εργαλείων και μεθόδων διοίκησης. Η νέα αρχιτεκτονική της αυτοδιοίκησης, διευρύνει τη συμμετοχή του πολίτη και αναδεικνύει τον ρόλο της κοινωνίας των πολιτών, των κοινωνικών οργανώσεων και του εθελοντισμού. Η λειτουργική αυτοδυναμία των νέων ΟΤΑ ενθαρρύνει την ανάληψη τοπικών πρωτοβουλιών, και τους καθιστά βασικούς συντελεστές της τοπικής αυτοδιοίκησης (Νόμος 3852, 2010).

Στις νέες αρμοδιότητες των Περιφερειακών αρχών, σύμφωνα με τον ν.3852/2010 που αφορούν τον αναπτυξιακό περιφερειακό προγραμματισμό, εντάσσονται (όπως έχει ήδη αναφερθεί) η κατάρτιση των ΠΕΠ και η συμμετοχή στην όλη διαδικασία κατάρτισης και εφαρμογής του ΕΣΠΑ. Στον αναπτυξιακό σχεδιασμό του ΠΕΠ, μία από τις κύριες προτεραιότητες, είναι η μείωση της ανεργίας, κυρίως των ευάλωτων ομάδων, μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας, η οποία με τη σειρά της θα οδηγήσει στη μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Σημαντικό ρόλο σε αυτό θα παίξει και η ενίσχυση της δραστηριότητας των κοινωνικών επιχειρήσεων, εξασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο επιπλέον θέσεις εργασίας. Επίσης η επίτευξη του στόχου εναρμόνισης της οικογενειακής ζωής, (πχ, με τη φύλαξη

προστατευόμενων ανήλικων παιδιών) θα μπορούσε να συμβάλει στη μείωση του ποσοστού ανεργίας των γυναικών (Νόμος 3852, 2010).

Στο άρθρο 20 του νόμου 4412/2016, που αφορά τη σύναψη συμβάσεων της τοπικής αυτοδιοίκησης με άλλους φορείς, **προβλέπεται υπό όρους**, το δικαίωμα συμμετοχής σε διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων, των ΚΟΙΣΠΕ, ΚΟΙΝΣΕΠ, ή άλλων κοινωνικών επιχειρήσεων, που αποσκοπούν στην κοινωνική και επαγγελματική ένταξη μειονεκτούντων ομάδων του πληθυσμού. (Νόμος 4412/2016).

Ο νόμος 4430/2016 στα υποστηρικτικά μέτρα των ΚΑΛΟ σε σχέση με την τοπική αυτοδιοίκηση, αναφέρει τα εξής: *«οι ΟΤΑ Α΄ & Β΄ βαθμού έχουν την δυνατότητα, κατόπιν σχετικής απόφασης αρμόδιου οργάνου, να παραχωρούν σε ΚΑΛΟ μέρος της ακίνητης περιουσίας τους, προκειμένου να ενισχυθούν οι κοινωνικές τους δραστηριότητες»*. Η αυτοδιοίκηση ως φορέας ανάπτυξης, μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο στη προώθηση των ΚΑΛΟ, μέσω της κατάλληλης στρατηγικής λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές γεωγραφικές, κοινωνικές οικονομικές και πολιτιστικές συνθήκες κάθε τύπου (Νόμος 4430, 2016).

Το πόσο σημαντικές είναι οι κοινωνικές επιχειρήσεις στην τοπική ανάπτυξη, φαίνεται από το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα ως προς την αυξανόμενη παροχή αγαθών, σε χαμηλότερες τιμές, αυξάνοντας έτσι την απασχόληση και την παραγωγή. Οι βασικές αρχές των κοινωνικών επιχειρήσεων, μπορούν να συνοψιστούν ως κάτωθι: α) η εξυπηρέτηση των μελών ή της κοινότητας αντί της παραγωγής ή του κέρδους, β) η ανεξάρτητη διαχείριση, γ) η δημοκρατική απόφαση στη διαδικασία χάραξης πολιτικής, δ) η υπεροχή των ανθρώπων και της εργασίας, έναντι του κεφαλαίου στην κατανομή του εισοδήματος. Οι επιδιώξεις των επιχειρήσεων αυτών είναι: α) βιώσιμη ανάπτυξη μέσω της τοπικής αξιοποίησης, β) κοινωνική καινοτομία, που αφορά τον εντοπισμό νέων κοινωνικών αναγκών, λόγω της εγγύτητας στους χρήστες, γ) δημιουργία νέων θέσεων εργασίας σε ευπαθείς ομάδες πληθυσμού που αποτελούν τα μέλη τους, δ) ανάπτυξη δημοκρατικών και συμμετοχικών δομών, ε) προτεραιότητα στις ανάγκες των μελών έναντι του κέρδους και στ) πρόληψη κοινωνικών ανισοτήτων. (Αδαμ, 2014)

Ο θεσμικός ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης και των ΚοινΣΕπ είναι κοινά προσανατολισμένος σε κοινωνικούς σκοπούς και η λειτουργία τους έχει κοινά χαρακτηριστικά. Υπάρχουν καλές πρακτικές που αποδεικνύουν ότι η συνεργασία μεταξύ τους, με τελικό σκοπό

την παραγωγή κοινωνικής αξίας, θα συμβάλει στην τοπική ανάπτυξη μέσω ουσιαστικών δράσεων. Εφόσον ξεπεραστούν και τα εμπόδια, που έχουν εντοπιστεί, που αφορούν κυρίως την έλλειψη υπηρεσιών στήριξης, έλλειψη εξειδικευμένων προγραμμάτων επιχορήγησης και τεχνογνωσίας, διοικητικά εμπόδια, και μικρή αναγνωρισιμότητα, τότε θα δημιουργηθεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξή τους.

4.9. Κοινωνική οικονομία η τοπική και περιφερειακή προοπτική

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, κατά την 153η σύνοδο της ολομέλειας, εξέδωσε γνωμοδότηση (SEDEC-VII/033, 2023) αναφορικά με την δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την κοινωνική οικονομία. Η παρούσα γνωμοδότηση αναγνωρίζει τη σημασία της κοινωνικής οικονομίας και επισημαίνει την ανάγκη για πολλές νομοθετικές πρωτοβουλίες σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, σχετικά με τη φορολογία, τις δημόσιες συμβάσεις, τις κρατικές ενισχύσεις, την κατάρτιση και την εκπαίδευση. Επιπλέον, η γνωμοδότηση τονίζει την ανάγκη αντιμετώπισης της ποικιλομορφίας των ορισμών και των νομικών πλαισίων, σε ένα ενιαίο ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο που να ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένα κριτήρια και παροτρύνει τις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές να αξιοποιήσουν καλύτερα το δυναμικό των υφιστάμενων κανόνων, αναφορικά με τις ειδικές διατάξεις για τις υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος. Ακόμη, στη γνωμοδότηση παροτρύνονται όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης, να χαράξουν μακροπρόθεσμες, χρηματοδοτούμενες στρατηγικές για την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας, σύμφωνα με το σχέδιο δράσης της ΕΕ και επισημαίνεται η ανάγκη δημιουργίας άτυπων και απλών συστημάτων στήριξής της (SEDEC-VII/033, 2023).

Τέλος, στη γνωμοδότηση τονίζεται: α) η ανάγκη θέσπισης σύγχρονων πολιτικών και νομικών πλαισίων που θα διευκολύνουν την πρόσβαση στη χρηματοδότηση καθώς και την κινητοποίηση της δημόσιας και ιδιωτικής χρηματοδότησης, β) η σημασία της ανάπτυξης της διασυνοριακής συνεργασίας και της επίλυσης των προβλημάτων που πηγάζουν από την ποικιλομορφία ή την απουσία ολοκληρωμένων νομικών πλαισίων και γ) η ανάγκη ανάπτυξης και επέκτασης των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, ώστε να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας που θα συμβάλουν στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της ΕΕ (SEDEC-VII/033, 2023).

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο ρόλο των τοπικών και περιφερειακών αρχών. Οι παράγοντες της κοινωνικής οικονομίας, διαθέτουν ισχυρή τοπική βάση, γι' αυτό οι δήμοι και οι περιφέρειες θα πρέπει να διαθέτουν προσβάσιμα, διαφανή, συγκρίσιμα και σταθερά συστήματα χρηματοδότησής της (SEDEC-VII/033, 2023).

Οι τοπικές και περιφερειακές αρχές θα πρέπει:

- να ασκούν συντονιστικά καθήκοντα, στηρίζοντας τη συγκρότηση και εδραίωση της κοινωνικής οικονομίας, συντονίζοντας δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, ιδίως εκπαιδευτικούς, οι οποίοι είναι εδραιωμένοι στη συγκεκριμένη περιοχή και είναι προσηλωμένοι στην οικονομική τους ανάπτυξη.
- να ενισχύουν τη συμμετοχή των οργανώσεων της κοινωνικής οικονομίας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο.
- να θεσμοθετούν περιφερειακούς μηχανισμούς διαλόγου με σκοπό τη διοχέτευση των δυνατοτήτων χρηματοδότησης και τη δημιουργία ευκαιριών ανάπτυξης.
- να εισάγουν την εξειδικευμένη κατάρτιση για την κοινωνική επιχειρηματικότητα στα διάφορα στάδια της επίσημης εκπαίδευσης, για τις οικονομικές και κοινωνικές οντότητες σε τοπικό επίπεδο, ώστε να αναβαθμίσουν το επιχειρηματικό μοντέλο και να κάνουν πιο ελκυστική την σταδιοδρομία στην κοινωνική οικονομία.
- να τονίζουν τη σημασία του ενισχυμένου συντονισμού μεταξύ του τοπικού και περιφερειακού επιπέδου διακυβέρνησης, ακόμα και την αδελφοποίηση μεταξύ περιοχών που διαθέτουν ήδη εμπειρία ως προς την ανάπτυξη νομικών πλαισίων και περιοχών που διαθέτουν μικρότερη ή ανύπαρκτη ανάλογη εμπειρία.

Οι τοπικές αρχές θα πρέπει να βρουν κατάλληλα μέσα, όπως διοργάνωση εκτεταμένων εκστρατειών επικοινωνίας, ενίσχυση της πρόσβασης των φορέων κοινωνικής οικονομίας στις δημόσιες συμβάσεις, παροχή στοχευμένης χρηματοδοτικής στήριξης, ώστε να καταστήσουν περισσότερη ελκυστική την αναγνώριση της κοινωνικής οικονομίας. Για τον λόγο αυτό απαιτείται να υπάρξει βελτίωση της πρόσβασης των τοπικών και περιφερειακών αρχών σε πληροφορίες σχετικά με τα ευρωπαϊκά ταμεία και προγράμματα και να ενισχυθούν οι σχέσεις μεταξύ της ΕΕ και του τοπικού και περιφερειακού επιπέδου διακυβέρνησης προκειμένου να

διαδοθούν επιτυχημένες πιλοτικές πρωτοβουλίες και ορθές πρακτικές των φορέων της κοινωνικής οικονομίας στο πλαίσιο των κυβερνητικών συστάσεων (SEDEC-VII/033, 2023).

Τέλος, η δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας εξαρτάται και από τη χρηματοδότηση, τη φορολογία και τις συνθήκες πρόσβασης στις αγορές. Η απουσία πρόσβασης σε χρηματοδότηση υποδεικνύεται ως ένα από τα κυριότερα κωλύματα που εμποδίζουν την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Για τον λόγο αυτό η γνωμοδότηση προτείνει τον περιορισμό των φραγμών που δυσχεραίνουν την πρόσβαση των φορέων της κοινωνικής οικονομίας σε εθνικούς και ενωσιακούς πόρους όπως και την καλύτερη προσαρμογή στις πραγματικές τοπικές συνθήκες. Ταυτόχρονα, απαιτείται η διαμόρφωση ενός δημοσιονομικού πλαισίου εστιασμένο στην αντιμετώπιση του αθέμιτου ανταγωνισμού που σχετίζεται με το γεγονός ότι οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας βασίζονται κατά κύριο λόγο σε ίδια κεφάλαια. Συνεπώς, προτείνεται η εφαρμογή πραγματικών φορολογικών λύσεων για τη στήριξη του τομέα αυτού (παραχωρήσεις, απαλλαγές σε επίπεδο φόρου εισοδήματος) καθώς και βελτίωση των οικονομικών οφελών που απορρέουν από το καθεστώς της εν λόγω οντότητας. Επίσης, είναι πολύ σημαντικό να διευκολυνθεί η πρόσβαση της κοινωνικής οικονομίας στις δημόσιες συμβάσεις με τη χρήση των ευκαιριών που παρέχει ήδη η ευρωπαϊκή οδηγία για τις δημόσιες συμβάσεις και τέλος, το νομικό πλαίσιο να επιτρέπει στις αναγνωρισμένες κοινωνικές επιχειρήσεις να έχουν πρόσβαση στις εθνικές και ευρωπαϊκές αγορές δημοσίων συμβάσεων χωρίς να ανταγωνίζονται τις συμβατικές επιχειρήσεις, εφόσον ανταποκρίνονται σε κοινωνικές ανάγκες (SEDEC-VII/033, 2023).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1. Ερευνητικά ερωτήματα και ερευνητικές υποθέσεις

Από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας, διατυπώθηκαν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

- Ποιες είναι οι κυριότερες αιτίες της ανεργίας;
- Ποιες είναι οι κύριες συνέπειες της ανεργίας, με ιδιαίτερη αναφορά στους νέους;
- Είναι αποτελεσματικά τα μέτρα που λαμβάνει το ελληνικό κράτος, σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης για την προώθηση της απασχόλησης και αντιμετώπισης της ανεργίας;
- Γίνεται αποτελεσματική χρήση των χρηματοδοτικών πόρων που παρέχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την μείωση του ποσοστού της ανεργίας;
- Ο ρόλος των τοπικών αρχών είναι σημαντικός για την ενίσχυση της απασχόλησης;
- Η εκπαίδευση και κατάρτιση των ατόμων συμβάλει στην αντιμετώπιση της ανεργίας;

Κατά τη διεξαγωγή της μελέτης, τέθηκαν οι ακόλουθες ερευνητικές υποθέσεις:

1. Η ανεργία δημιουργεί κοινωνικές ανισότητες
2. Η δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση των ανέργων και των πολιτών εν γένει, αποτελεί προϋπόθεση για την αύξηση της συμμετοχής στην εργασία
3. Η ανάδειξη του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης στη διαμόρφωση κοινωνικής και δημοσιονομικής πολιτικής
4. Η χρηματοδότηση από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμβάλει στην κοινωνική ένταξη για την καταπολέμηση της ανεργίας, ιδίως για τις ευάλωτες ομάδες

5.2. Περιγραφή ερευνητικής μεθόδου

Προκειμένου να διερευνηθούν τα ανωτέρω, πραγματοποιήθηκε ποσοτική έρευνα που βασίζεται κυρίως στη στατιστική ανάλυση και αριθμητική παρουσίαση των δεδομένων που συλλέχθηκαν, από τις απαντήσεις στο σχετικό ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο. Η ερευνητική μέθοδος που

επιλέχθηκε είναι το ερωτηματολόγιο, καθώς το χρονικό περιθώριο που παρέχεται για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας είναι περιορισμένο, και η μέθοδος αυτή αφενός προσφέρει ταχύτητα στη συλλογή των δεδομένων και αφετέρου χαμηλό κόστος. Το ερωτηματολόγιο αποτελεί το πιο διαδεδομένο ερευνητικό εργαλείο, καθώς είναι εύκολο ως προς την υλοποίησή του, παρέχει ανώνυμες απαντήσεις, και δίνει ευελιξία στον ερωτώμενο ως προς το χρόνο συμπλήρωσής του. Μειονέκτημα ως προς την επιλογή της συγκεκριμένης μεθόδου, μπορεί να θεωρηθεί το γεγονός ότι οι ερωτώμενοι δεν είχαν την επιλογή να εκφράσουν οι ίδιοι τις εμπειρίες τους, αλλά τοποθετήθηκαν σε προ υπάρχουσες κλίμακες ή δείκτες με περιορισμένο αριθμό επιλογών (Χαλικιάς, Μανωλέσου, & Λάλου, 2015).

Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας καθώς και μέσω ηλεκτρονικής εφαρμογής (viber) σε δημόσιους υπαλλήλους, κυρίως σε υπαλλήλους της τοπικής αυτοδιοίκησης αλλά και φορέων της Γενικής Κυβέρνησης. Χρησιμοποιήθηκαν πρωτότυπες ερωτήσεις, οι οποίες κατασκευάστηκαν με γνώμονα το αντικείμενο της έρευνας, αλλά και ερωτήσεις από παλιότερες έρευνες που ήταν σχετικές με το θέμα της ανεργίας. Συνολικά αποτελείται από 24 ερωτήσεις και η σχετική λίστα περιλαμβάνεται στο παράρτημα της εργασίας. Καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε το ερωτηματολόγιο να περιλαμβάνει σαφείς και ενδιαφέρουσες ερωτήσεις. Το ερωτηματολόγιο που σχεδιάστηκε, περιέχει ερωτήσεις κλειστού τύπου και έγινε χρήση διαφόρων τύπων κλιμάκων, κυρίως 6-βάθμιας κλίμακα Likert και τύπου Likert. Οι ερωτώμενοι, κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις, αξιολόγησης, με τη σειρά από το 1 έως το 6, όπου το 1 δηλώνει το λιγότερο, και το 5 το περισσότερο. Ο αριθμός 6 αφορούσε την απάντηση «δεν γνωρίζω- δεν απαντώ». Όσον αφορά τις ερωτήσεις κλίμακας Likert, διαμορφώθηκαν ώστε να αποτυπώσουν το βαθμό συμφωνίας των ερωτώμενων σε διάφορες απόψεις. Είχαν 6 τιμές απαντήσεων «καθόλου- λίγο- αρκετά- πολύ- πάρα πολύ- δεν γνωρίζω δεν απαντώ». Χρησιμοποιήθηκε όσο το δυνατόν πιο απλό λεξιλόγιο στη διατύπωση των ερωτήσεων ώστε να είναι κατανοητές και να διευκολύνουν τους ερωτώμενους στις απαντήσεις, αλλά και ταυτόχρονα να κάνουν σύγκριση των απαντήσεων τους. Η συλλογή των δεδομένων έγινε ηλεκτρονικά μέσω της εφαρμογής Microsoft forms.office.com η οποία υποστηρίζεται από την πλειοψηφία των browsers. Μετά την αποστολή του σχετικού ερωτηματολογίου ηλεκτρονικά, ακολούθησε και τηλεφωνική επικοινωνία, ώστε να επιβεβαιωθεί η παραλαβή του

μηνύματος, και να παροτρυνθούν οι υπάλληλοι να λάβουν μέρος στην έρευνα, εφόσον βέβαια το επιθυμούσαν. Φυσικά πριν τη δημοσίευση του ερωτηματολογίου έγινε σχετική δοκιμή ώστε να επιβεβαιωθεί η λειτουργικότητά του.

Η αξία των ποσοτικών ερευνητικών πορισμάτων, έγκειται στο γεγονός ότι μπορεί αυτά να γενικευθούν ως συμπεράσματα που θα ισχύουν για τον γενικό πληθυσμό και κυρίως για την Περιφέρεια Αττικής που διενεργεί η έρευνα. Η Περιφέρεια Αττικής που έχει επιλεγεί, ως γεωγραφική περιοχή του δείγματος, χαρακτηρίζεται μητροπολιτική περιφέρεια και η μεγαλύτερη Περιφέρεια της χώρας. Στην επιλογή του δείγματος συνετέλεσε το προσωπικό ενδιαφέρον της ερευνήτριας, καθώς αποτελεί τον φορέα εργασίας της αλλά είναι και ο τόπος διαμονής της. Λόγω του ότι η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί τη μεγαλύτερη περιφέρεια της χώρας, το δείγμα που επιλέχθηκε να απαντήσει στο ερωτηματολόγιο, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού, τουλάχιστον της Αττικής, δεδομένου ότι η έρευνα διεξήχθη σε υπαλλήλους της τοπικής αυτοδιοίκησης με την πλειονότητα αυτών να στελεχώνουν την Περιφέρεια Αττικής.

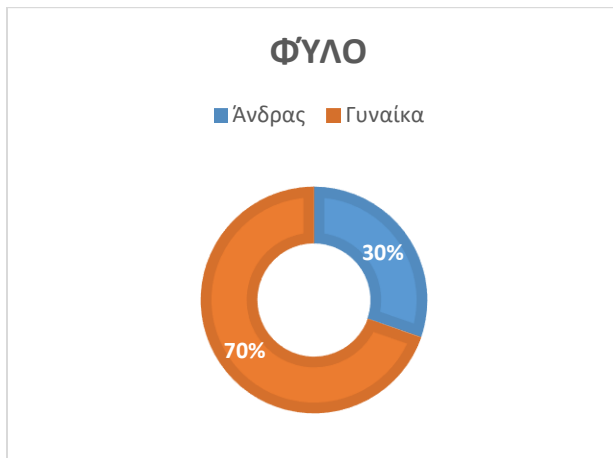
Οι απαντήσεις συλλέχθηκαν από τις 22-3-2023 έως τις 30-4-2023 και συγκεντρώθηκαν 122 ερωτηματολόγια, το οποίο αποτελεί ικανοποιητικό δείγμα για τις ανάγκες της έρευνας.

Η στατιστική ανάλυση έγινε με τη χρήση υπολογιστικών φύλλων excel, καθώς και με τη βοήθεια των διαγραμμάτων που παρέχονται από την εφαρμογή Microsoft forms.office.com.

5.3. **Ανάλυση απαντήσεων ερωτηματολογίου**

Αρχικά παρατίθενται τα δημογραφικά στοιχεία της έρευνας. Στη συνέχεια καταγράφονται οι απόψεις των ερωτώμενων στα τιθέμενα ερωτήματα, αναφορικά με τα αίτια της ανεργίας και τις επιπτώσεις, τα μέσα χρηματοδότησης από την ΕΕ και την αποτελεσματικότητά τους, αλλά και τις πολιτικές που εφαρμόζονται στην Ελλάδα, ιδίως από την τοπική αυτοδιοίκηση, ως προς την αντιμετώπιση της ανεργίας.

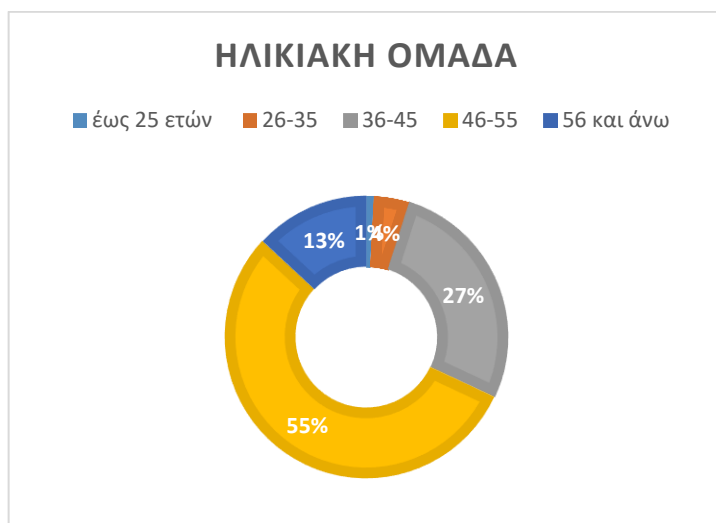
Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Γράφημα 5.1 Κατανομή φύλου

Φύλο	Κατανομή Δείγματος	Ποσοστό (%)
Άντρας	37	30
Γυναίκα	85	70
Σύνολο	122	100

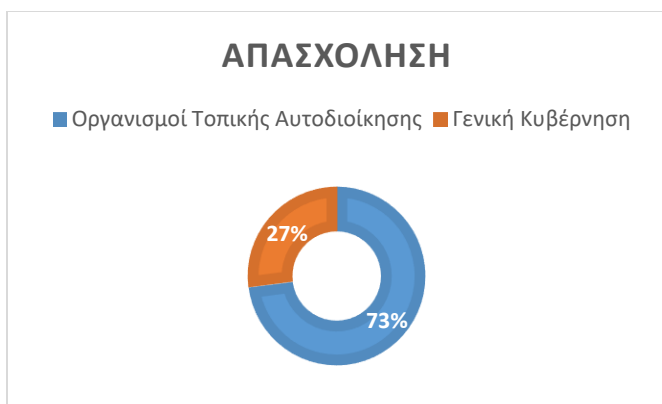
Πίνακας 5.1 Κατανομή φύλου

Γράφημα 5.2 Ηλικιακή ομάδα

Ηλικιακή ομάδα	Κατανομή Δείγματος	Ποσοστό (%)
Έως 25 ετών	1	1
26-35	5	4
36-45	33	27
46-55	67	55
56 και άνω	16	13
Σύνολο	122	100

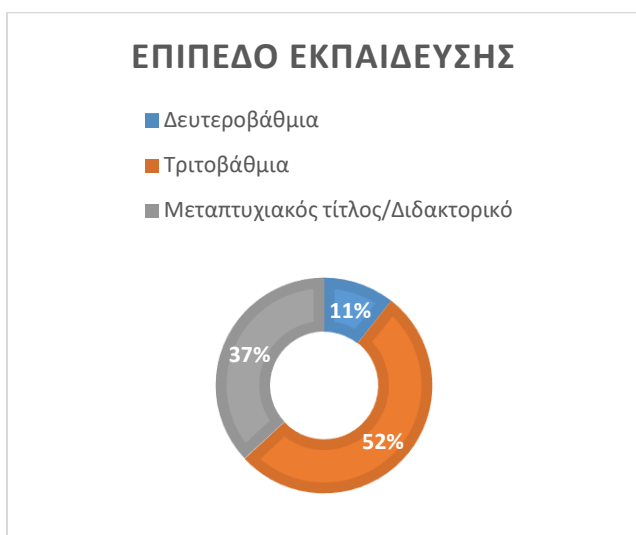
Πίνακας 5.2 Ηλικιακή ομάδα

Γράφημα 5.3 Απασχόληση

Απασχόληση	Κατανομή δείγματος	Ποσοστό (%)
Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης	89	73
Φορείς Γενικής Κυβέρνησης	33	27
Σύνολο	122	100

Πίνακας 5.3 Απασχόληση

Γράφημα 5.4 Επίπεδο εκπαίδευσης

Επίπεδο εκπαίδευσης	Κατανομή δείγματος	Ποσοστό (%)
Δευτεροβάθμια	13	11
Τριτοβάθμια	64	52
Μεταπτυχιακός Τίτλος/Διδακτορικό	45	37
Σύνολο	122	100

Πίνακας 5.4 Επίπεδο Εκπαίδευσης

Γράφημα 5.5 Οικογενειακή Κατάσταση

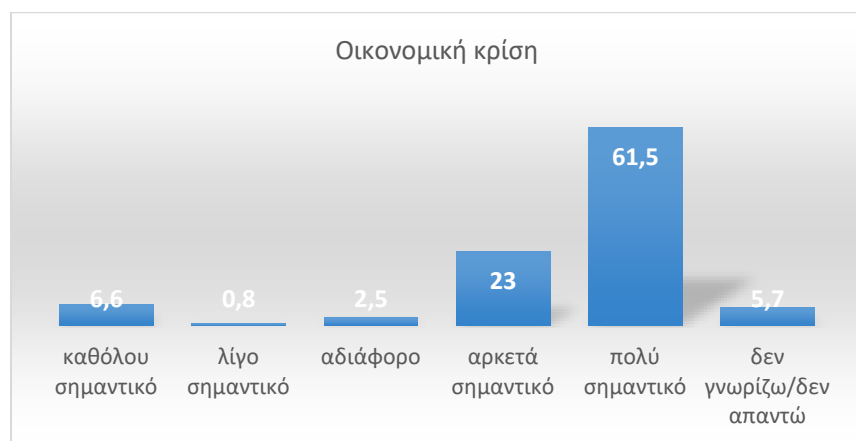
Οικογενειακή κατάσταση	Κατανομή δείγματος	Ποσοστό (%)
Έγγαμος	85	70
Άγαμος	37	30
Σύνολο	122	100

Πίνακας 5.5 Οικογενειακή Κατάσταση

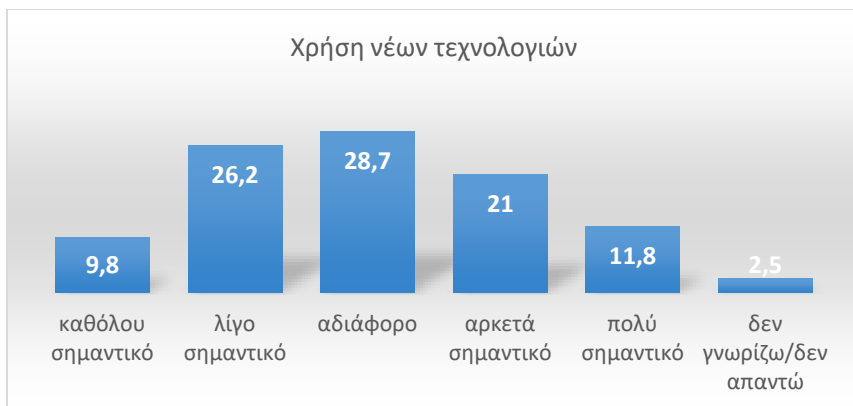
Όπως αποτυπώνεται στα διαγράμματα και τα αντίστοιχα γραφήματα, από το 5.1 έως το 5.5, μεγαλύτερο ενδιαφέρον στη συμμετοχή της έρευνας, δόθηκε από γυναίκες, με ποσοστό που φτάνει το 70% ενώ το αντίστοιχο των ανδρών είναι 30%. Όσον αφορά την ηλικία, οι περισσότεροι συμμετέχοντες στην έρευνα ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 46-55 ετών, (55%). Όντας στη μέση ηλικιακή ζωή, και έχοντας την ανάλογη εμπειρία και ωριμότητα, καθιστά το είδος των απαντήσεων, πιο αντικειμενικό. Το επίπεδο εκπαίδευσης των δημοσίων υπαλλήλων που έλαβε μέρος στην έρευνα, χαρακτηρίζεται αρκετά υψηλό μιας που το 52% ανήκει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, και ακολουθούν με 37% οι κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν δόθηκαν απαντήσεις από υπαλλήλους υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Αναφορικά με τον φορέα απασχόλησης, το 73% των απαντήσεων, προήλθε από υπαλλήλους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ποσοστό αρκετά αντιπροσωπευτικό, καθώς μεγάλο μέρος της έρευνας εστιάζει στην αποτελεσματικότητα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ως προς το θέμα της ανεργίας. Τέλος το 70 των απαντήσεων προήλθε από έγγαμους υπαλλήλους.

Κύριο μέρος της έρευνας

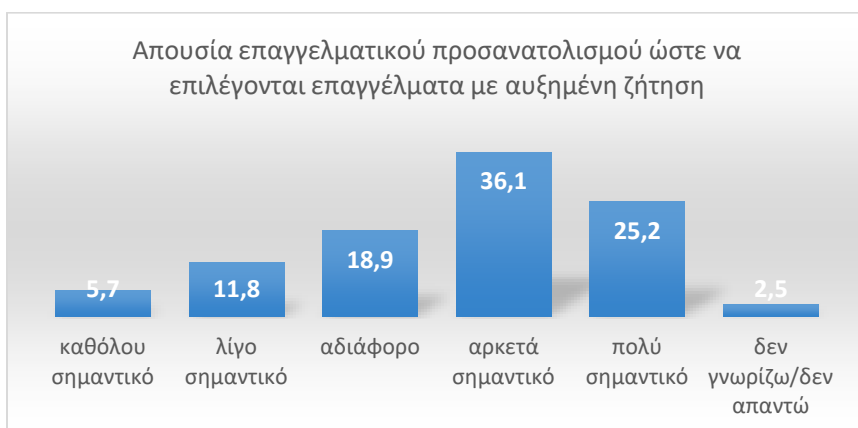
Ερώτηση 6: «Ποιο θεωρείτε πιο σημαντικό αίτιο της ανεργίας στην Ελλάδα; α) την οικονομική κρίση, β) χρήση νέων τεχνολογιών, γ) απουσία επαγγελματικού προσανατολισμού ώστε να επιλέγονται επαγγέλματα με αυξημένη ζήτηση, δ) μεταναστευτικές ροές (εισερχόμενες & εξερχόμενες), ε) Υπερβολική προσφορά εργατικού δυναμικού στα αστικά κέντρα, στ) πανδημία covid 19

Γράφημα 5.6 (ερώτηση 6) Οικονομική κρίση

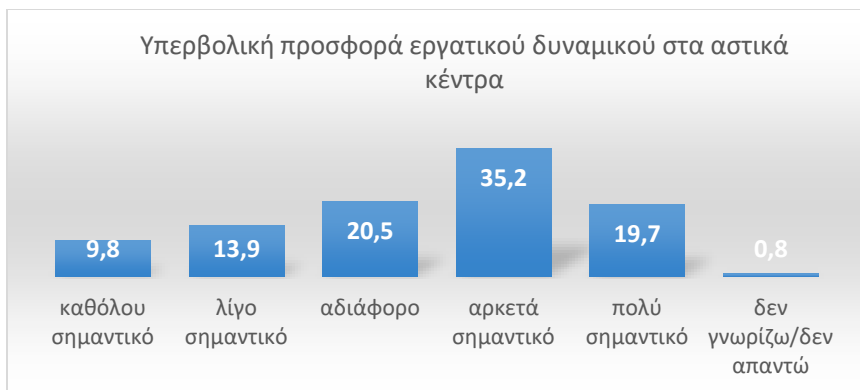
Γράφημα 5.7 (ερώτηση 6) Χρήση νέων τεχνολογιών

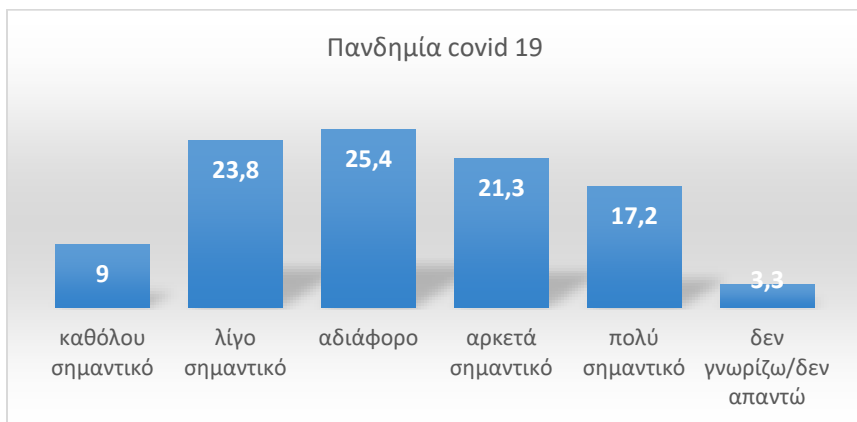
Γράφημα 5.8 (ερώτηση 6) Απουσία επαγγελματικού προσανατολισμού ώστε να επιλέγονται επαγγέλματα με αυξημένη ζήτηση

Γράφημα 5.9 (ερώτηση 6) Μεταναστευτικές ροές (εισερχόμενες & εξερχόμενες)

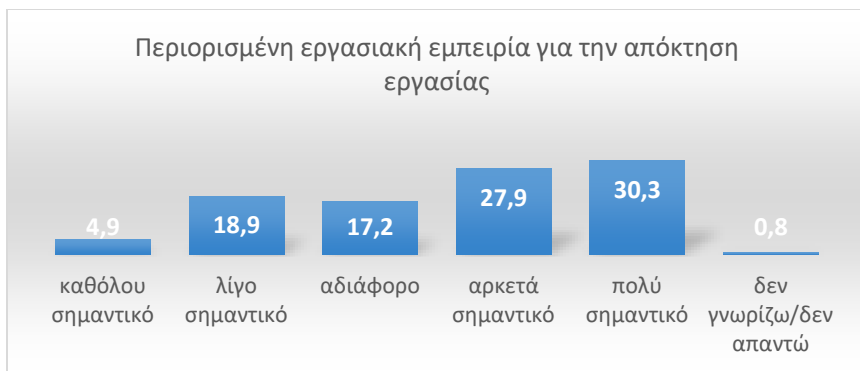
Γράφημα 5.10 (ερώτηση 6) Υπερβολική προσφορά εργατικού δυναμικού στα αστικά κέντρα

Γράφημα 5.11 (ερώτηση 6) Πανδημία covid 19

Παρατηρώντας τα γραφήματα, 5.6 έως 5.11 ως πολύ σημαντικό αίτιο της ανεργίας θεωρείται η οικονομική κρίση με ποσοστό 61,5%, ενώ ακολουθεί ως αρκετά σημαντικό η απουσία επαγγελματικού προσανατολισμού (36,1%). Ως αδιάφορο αίτιο θεωρείται η χρήση νέων τεχνολογιών (28,7%)., λίγο σημαντικό αίτιο θεωρείται η Πανδημία covid 19 και ως καθόλου σημαντικό αίτιο θεωρείται η υπερβολική προσφορά εργατικού δυναμικού στα αστικά κέντρα (9,8%).

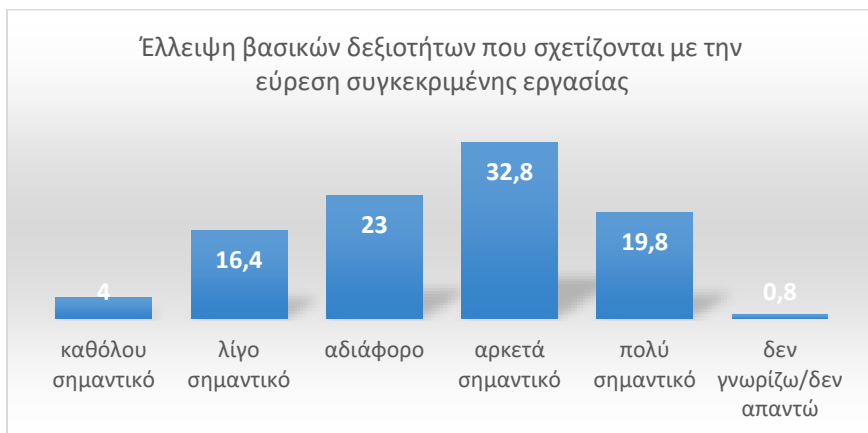
Ερώτηση 7: «Ποιο θεωρείτε πιο σημαντικό αίτιο για την αυξημένη ανεργία των νέων στην Ελλάδα; α) περιορισμένη εργασιακή εμπειρία για την απόκτηση εργασίας, β) ενισχυμένοι οικογενειακοί δεσμοί/ασφάλεια οικογενειακού περιβάλλοντος, γ) έλλειψη βασικών δεξιοτήτων που σχετίζονται με την εύρεση συγκεκριμένης εργασίας, δ) το ύψος των αμοιβών που παρέχονται από τους εν δυνάμει εργοδότες ε) αδυναμία εκπαιδευτικού συστήματος για σωστό επαγγελματικό προσανατολισμό.

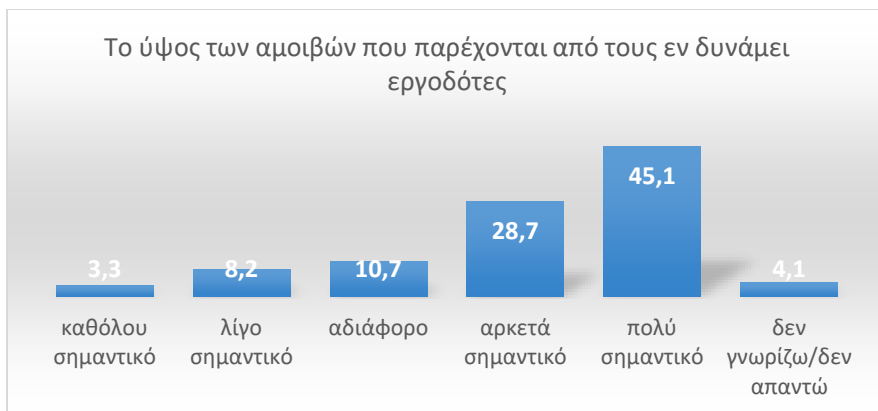
Γράφημα 5.12 (ερώτηση 7) Περιορισμένη εργασιακή εμπειρία για την απόκτηση εργασίας

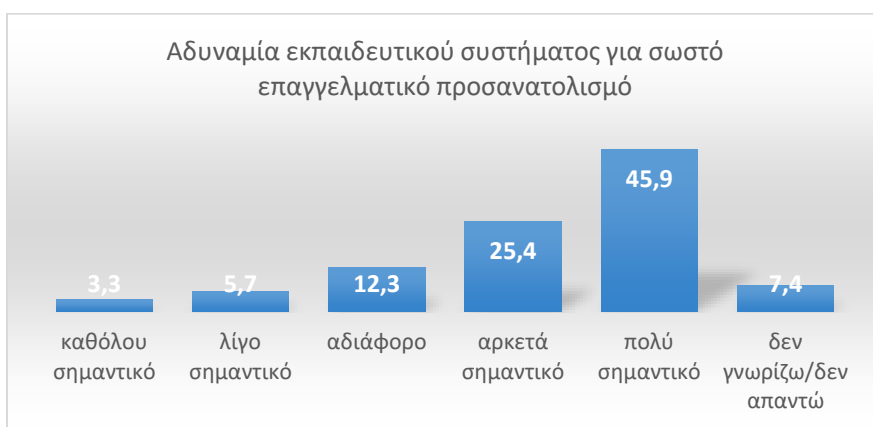
Γράφημα 5.13 (ερώτηση 7) Ενισχυμένοι οικογενειακοί δεσμοί/ασφάλεια οικογενειακού περιβάλλοντος

Γράφημα 5.14 (ερώτηση 7) Έλλειψη βασικών δεξιοτήτων που σχετίζονται με την εύρεση συγκεκριμένης εργασίας

Γράφημα 5.15 (ερώτηση 7) Το ύψος των αμοιβών που παρέχονται από τους εν δυνάμει εργοδότες

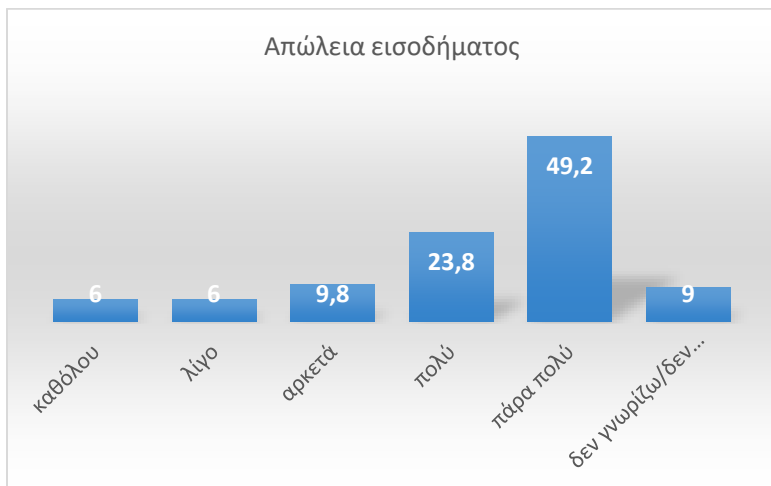

Γράφημα 5.16 (ερώτηση 7) Αδυναμία εκπαιδευτικού συστήματος για σωστό επαγγελματικό προσανατολισμό

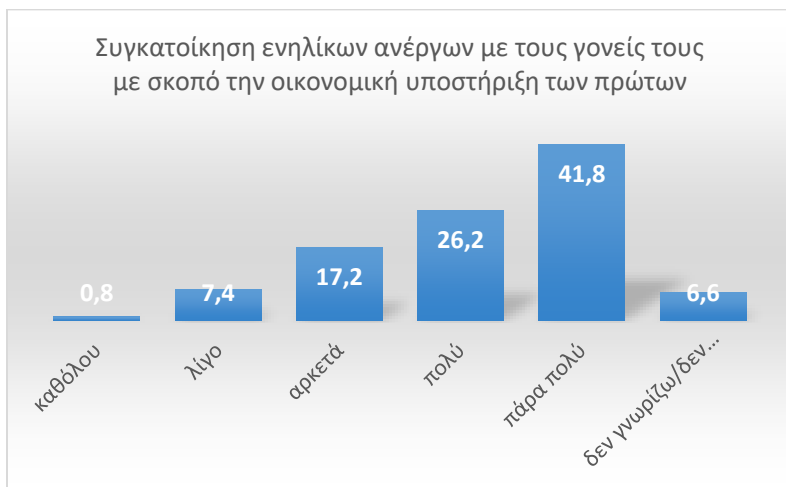
Από τα γραφήματα 5.12 Έως 5.16, προκύπτει ότι ως πολύ σημαντικό αίτιο για την ανεργία των νέων θεωρείται η αδυναμία του εκπαιδευτικού συστήματος για σωστό επαγγελματικό προσανατολισμό (45,9%) και ακολουθεί το ύψος των αμοιβών που παρέχονται από τους εν δυνάμει εργοδότες (45,1%). Ενώ, στα καθόλου σημαντικά καθίστανται η περιορισμένη εργασιακή εμπειρία για την απόκτηση εργασίας (4,9%) και οι ενισχυμένοι οικογενειακοί δεσμοί (4%).

Ερώτηση 8: Αξιολογήστε τον βαθμό στον οποίο η κάθε μια από τις ακόλουθες επιπτώσεις της ανεργίας επιβαρύνει το κοινωνικό σύνολο. α) απώλεια εισοδήματος, β) συγκατοίκηση ενηλίκων ανέργων με τους γονείς τους με σκοπό την οικονομική υποστήριξη των πρώτων γ) κίνδυνος φτώχειας δ) μετανάστευση στο εξωτερικό για εύρεση εργασίας ε) απώλεια παραγωγικών δυνάμεων λόγω του μεγάλου διαστήματος παραμονής στην ανεργία στ) άμεσο κοινωνικό

κόστος που σχετίζεται με το ποσό των χρημάτων που η κοινωνία καταβάλει στους ανέργους με τη μορφή επιδόματος ζ) μείωση θέσεων εργασίας λόγω της μειωμένης οικονομικής δραστηριότητας.

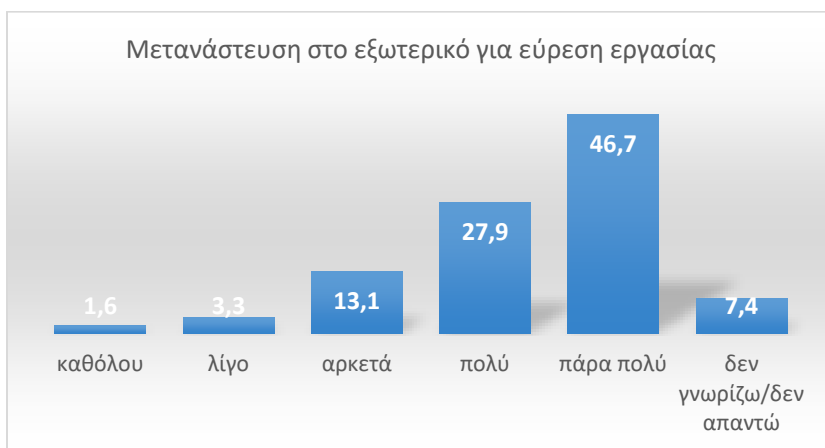
Γράφημα 5.17 (ερώτηση 8) Απώλεια εισοδήματος

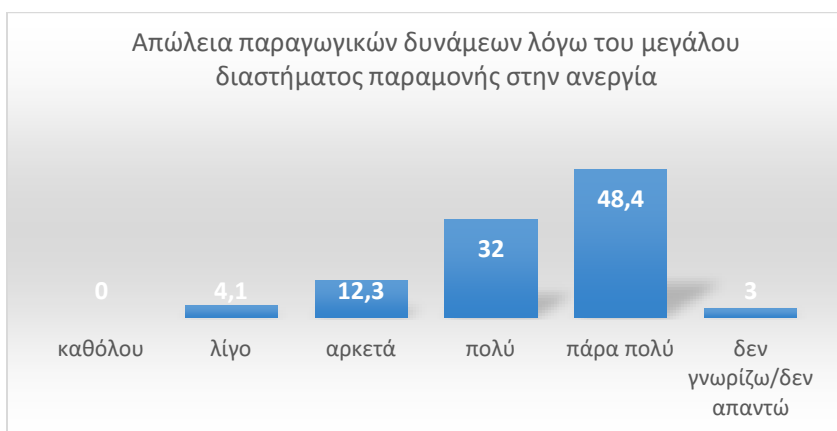
Γράφημα 5.18 (ερώτηση 8) Συγκατοίκηση ενηλίκων ανέργων με τους γονείς τους με σκοπό την οικονομική στήριξη των πρώτων

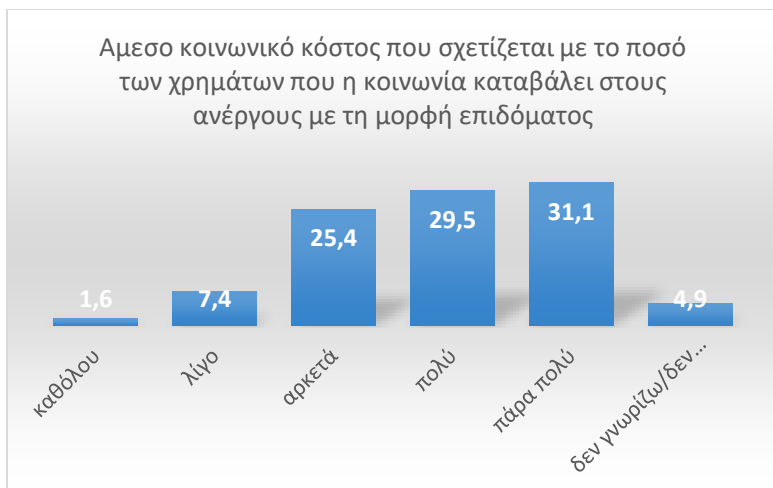
Γράφημα 5.19 (ερώτηση 8) Κίνδυνος φτώχειας

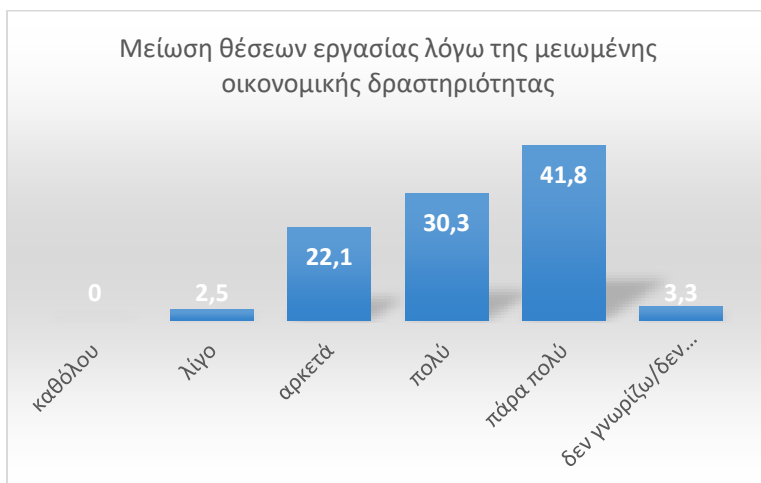
Γράφημα 5.20 (ερώτηση 8) Μετανάστευση στο εξωτερικό για εύρεση εργασίας

Γράφημα 5.21 (ερώτηση 8) Απώλεια παραγωγικών δυνάμεων λόγω του μεγάλου διαστήματος παραμονής στην ανεργία

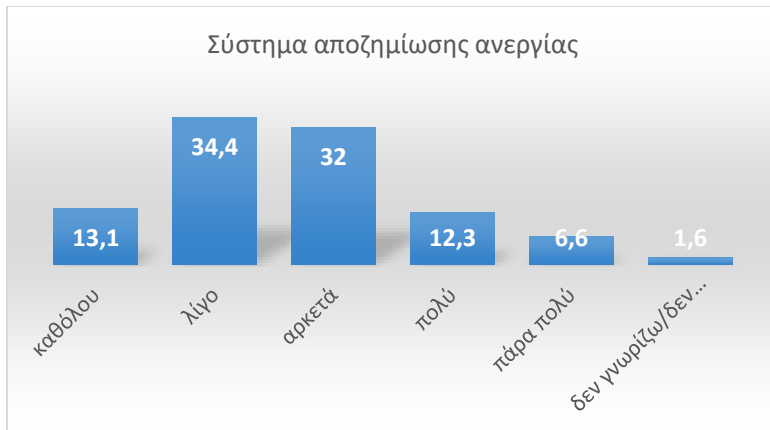
Γράφημα 5.22 (ερώτηση 8) Άμεσο κοινωνικό κόστος που σχετίζεται με το ποσό των χρημάτων που η κοινωνία καταβάλλει στους ανέργους με τη μορφή επιδόματος

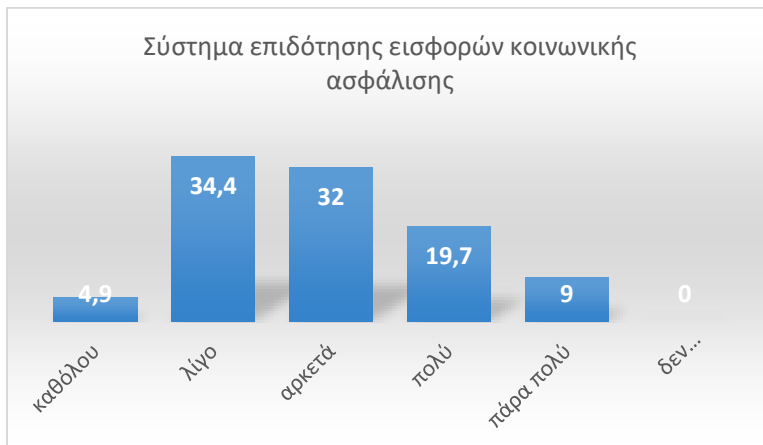
Γράφημα 5.23 (ερώτηση 8) Μείωση θέσεων εργασίας λόγω της μειωμένης οικονομικής δραστηριότητας

Από τις προαναφερόμενες επιπτώσεις της ανεργίας, αυτή που φαίνεται να επιβαρύνει περισσότερο το κοινωνικό σύνολο, είναι η απώλεια εισοδήματος (49,2%). Η ποσοστιαία απόκλιση μεταξύ των απαντήσεων είναι μικρή, της τάξης των 1-3 μονάδων και ταυτόχρονα για κάθε επίπτωση το ποσοστό είναι πολύ υψηλό, διαπιστώνοντας έτσι ότι σχεδόν όλες οι επιπτώσεις της ανεργίας επιβαρύνουν εξίσου το κοινωνικό σύνολο και σε μεγάλο βαθμό. Από την άλλη αυτή που φαίνεται να επιβαρύνει λιγότερο το κοινωνικό σύνολο είναι η συγκατοίκηση των ενήλικων ανέργων με τους γονείς τους (7,4%), μαζί με το άμεσο κοινωνικό κόστος που σχετίζεται με το ποσό των χρημάτων που η κοινωνία καταβάλλει στους ανέργους (7,4%).

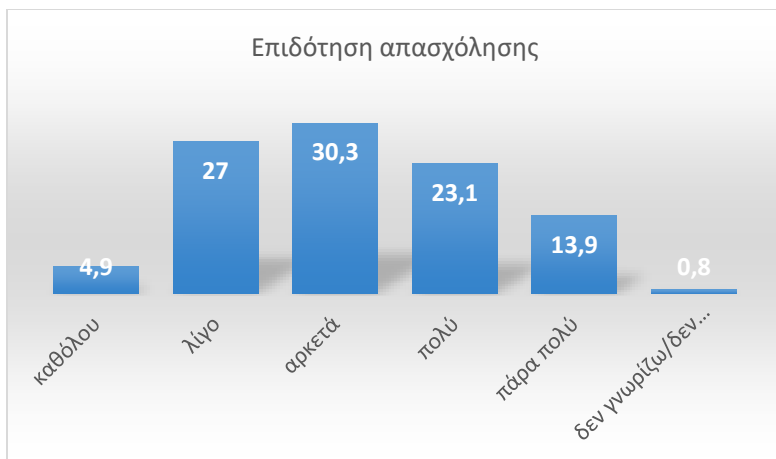
Ερώτηση 9: Το κράτος στο πλαίσιο αντιμετώπισης της ανεργίας και ενίσχυσης της απασχόλησης λαμβάνει μέτρα. Ποια αξιολογείτε αποτελεσματικά. α) σύστημα αποζημίωσης ανεργίας β) σύστημα επιδότησης εισφορών κοινωνικής ασφάλισης γ) επιδότηση απασχόλησης δ) συνεχιζόμενη κατάρτιση και εκπαίδευση για τη βελτίωση των δεξιοτήτων των ανέργων ε) υποβοήθηση της ευρέσεως θέσεως εργασίας (αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης).

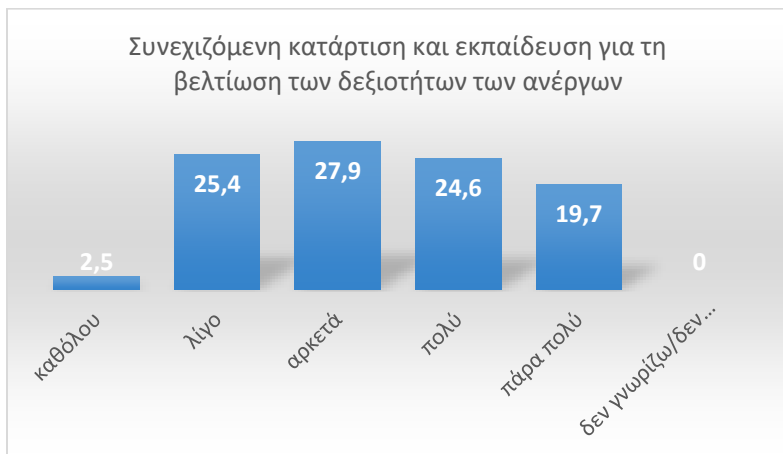
Γράφημα 5.24 (ερώτηση 9) Σύστημα αποζημίωσης ανεργίας

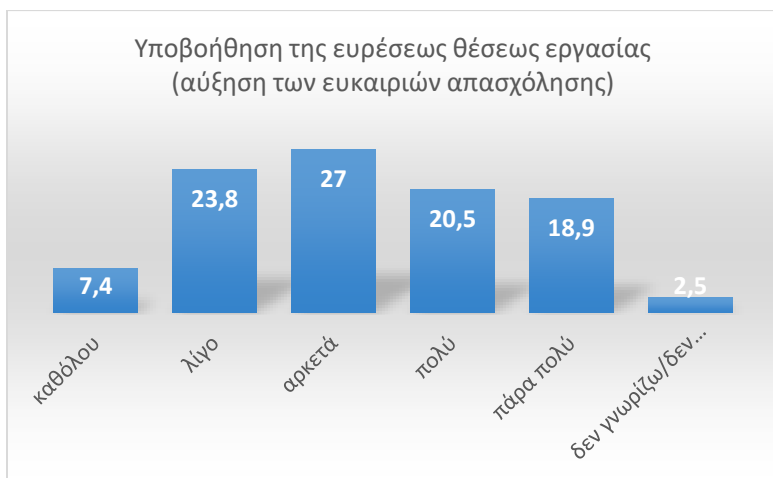
Γράφημα 5.25 (ερώτηση 9) Σύστημα επιδότησης εισφορών κοινωνικής ασφάλισης

Γράφημα 5.26 (ερώτηση 9) Επιδότηση απασχόλησης

Γράφημα 5.27 (ερώτηση 9) Συνεχιζόμενη κατάρτιση και εκπαίδευση για τη βελτίωση των δεξιοτήτων των ανέργων

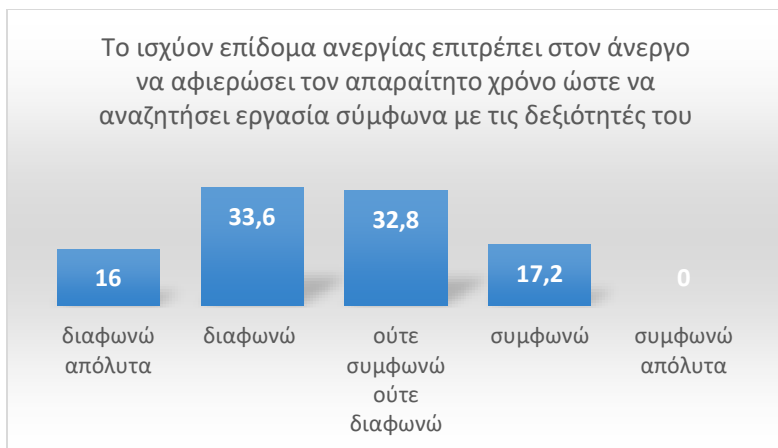
Γράφημα 5.28 (ερώτηση 9) Υποβοήθηση της ευρέσεως εργασίας (αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης)

Σύμφωνα με τα γραφήματα 5.24 έως 5.28 σαν πάρα πολύ αποτελεσματικό μέτρο για την αντιμετώπιση της ανεργίας, απεικονίζεται η συνεχιζόμενη κατάρτιση και εκπαίδευση (19,7%) ενώ λίγο αποτελεσματικό χαρακτηρίζεται το σύστημα επιδότησης εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και το σύστημα αποζημίωσης ανεργίας με ποσοστό 34,4%. Η απάντηση «αρκετά» συγκεντρώνει σχεδόν σε όλες τις επιλογές, μεγάλα ποσοστά (χωρίς να είναι τα μεγαλύτερα στις μεμονωμένες απαντήσεις), ώστε τα μέτρα που λαμβάνει το κράτος για την αντιμετώπιση της ανεργίας, να χαρακτηρίζονται αρκετά αποτελεσματικά.

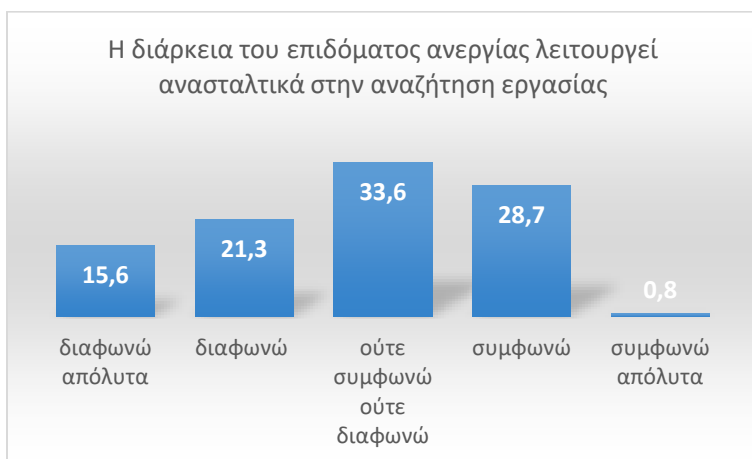
Ερώτηση 10: Ο κύριος στόχος των επιδομάτων ανεργίας είναι η διατήρηση του βιοτικού επιπέδου των ανέργων και η αποφυγή του κινδύνου της φτώχειας. Πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις κάτωθι περιπτώσεις α) Η ισχύουσα πολιτική επιδομάτων ανεργίας επιτρέπει στον άνεργο να διατηρήσει το βιοτικό του επίπεδο για το διάστημα της ανεργίας β) Το ισχύον επίδομα ανεργίας επιτρέπει στον άνεργο να αφιερώσει τον απαραίτητο χρόνο ώστε να αναζητήσει εργασία σύμφωνα με τις δεξιότητές του γ) Η διάρκεια του επιδόματος ανεργίας λειτουργεί ανασταλτικά στην αναζήτηση εργασίας δ) Τα υψηλά επιδόματα ανεργίας αποτελούν αντικίνητρο ευρέσεως εργασίας ε) Τα προγράμματα κατάρτισης και εκπαίδευσης έχουν σημαντικά αποτελέσματα καθώς ενισχύουν την ένταξη των ανέργων στην απασχόληση και τους παρέχουν δυνατότητα πρόσβασης σε μόνιμες θέσεις λόγω της ενίσχυσης των δεξιοτήτων τους.

Γράφημα 5.29 (ερώτηση 10) Η ισχύουσα πολιτική επιδομάτων ανεργίας επιτρέπει στον άνεργο να διατηρήσει το βιοτικό του επίπεδο για το διάστημα της ανεργίας

Γράφημα 5.30 (ερώτηση 10) Το ισχύον επίδομα ανεργίας επιτρέπει στον άνεργο να αφιερώσει τον απαραίτητο χρόνο ώστε να αναζητήσει εργασία σύμφωνα με τις δεξιότητές του

Γράφημα 5.31 (ερώτηση 10) Η διάρκεια του επιδόματος ανεργίας λειτουργεί ανασταλτικά στην αναζήτηση εργασίας

Γράφημα 5.32 (ερώτηση 10) Τα υψηλά επιδόματα ανεργίας αποτελούν αντικίνητρο ευρέσεως εργασίας

Γράφημα 5.33 (ερώτηση 10) Τα προγράμματα κατάρτισης και εκπαίδευσης έχουν σημαντικά αποτελέσματα καθώς ενισχύουν την ένταξη των ανέργων στην απασχόληση και τους παρέχουν δυνατότητα πρόσβασης σε μόνιμες θέσεις λόγω της ενίσχυσης των δεξιοτήτων τους

Οι ερωτώμενοι σε αυτήν την περίπτωση, φαίνεται να συμφωνούν με την άποψη ότι τα υψηλά επιδόματα ανεργίας αποτελούν αντικίνητρο ευρέσεως εργασίας (31,1%) ενώ διαφωνούν με την άποψη ότι η ισχύουσα πολιτική επιδομάτων ανεργίας επιτρέπει στον άνεργο να διατηρήσει το βιοτικό του επίπεδο για το διάστημα της ανεργίας (33,6%). Η πλειονότητα των ερωτηθέντων φαίνεται να διαφωνεί με την άποψη ότι κύριος στόχος των επιδομάτων ανεργίας είναι η διατήρηση του βιοτικού επιπέδου των ανέργων και η αποφυγή του κινδύνου της φτώχειας. Αμφιβολία υπάρχει από τους περισσότερους ερωτώμενους, σχετικά με το πόσο αποτελεσματικά είναι τα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης για την διευκόλυνση της ένταξης των ανέργων στην απασχόληση και τη δυνατότητα πρόσβασης σε μόνιμες θέσεις λόγω της ενίσχυσης των δεξιοτήτων τους. Το ίδιο αμφίβολοι είναι και για την άποψη ότι το ισχύον επίδομα ανεργίας, επιτρέπει στον άνεργο να αφιερώσει απαραίτητο χρόνο ώστε να αναζητήσει εργασία σύμφωνα με τις δεξιότητές του.

Ερώτηση 11: Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει μέσα και πόρους χρηματοδότησης για την καταπολέμηση της ανεργίας και την ενίσχυση της απασχόλησης. Αξιολογήστε αν γίνεται αποτελεσματική χρήση αυτών από το Ελληνικό Κράτος.

Γράφημα 5.34. (ερώτηση 11)

Κατανομή Δείγματος	Ποσοστό (%)
καθόλου	9.84
λίγο	38.52
αρκετά	25.41
πολύ	8.20
πάρα πολύ	1.64
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	16.39
ΣΥΝΟΛΟ	100

Πίνακας 5.6 (ερώτηση 11)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει μέσα και πόρους χρηματοδότησης για την καταπολέμηση της ανεργίας και την ενίσχυση της απασχόλησης. Αξιολογήστε αν γίνεται αποτελεσματική χρήση αυτών από το Ελληνικό Κράτος	Ηλικιακή ομάδα			
	26-35	36-45	46-55	56 και άνω
καθόλου	1	3	6	2
λίγο	3	14	26	3
αρκετά	0	8	17	6
πολύ	1	4	4	1
πάρα πολύ	0	2	0	0
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	2	14	4
ΣΥΝΟΛΟ	5	33	67	16

Πίνακας 5.7 (ερώτηση 11)

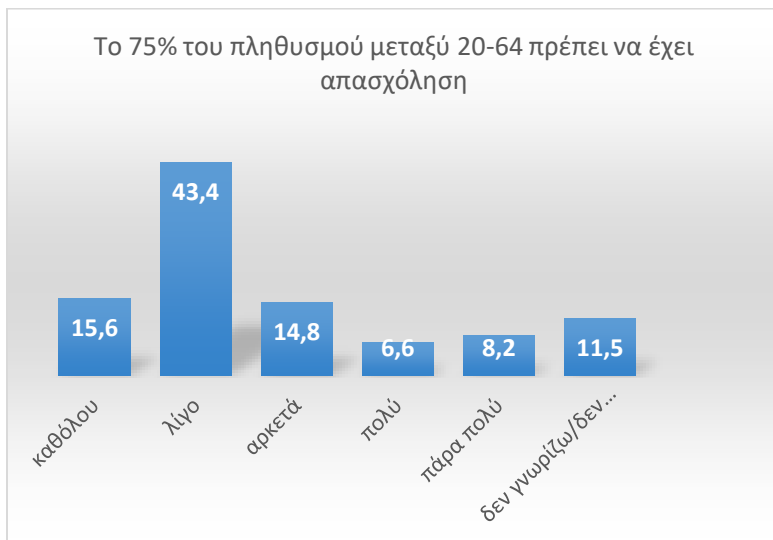
Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει μέσα και πόρους χρηματοδότησης για την καταπολέμηση της ανεργίας και την ενίσχυση της απασχόλησης. Αξιολογήστε αν γίνεται αποτελεσματική χρήση αυτών από το Ελληνικό Κράτος	Εκπαιδευτικό επίπεδο		
	ΔΕ	ΤΕ/ΠΕ	ΜΠΣ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ
καθόλου	2	7	3
λίγο	4	24	19
αρκετά	3	15	13
πολύ	0	6	4
πάρα πολύ	0	1	1
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	4	11	5
ΣΥΝΟΛΟ	13	64	45

Πίνακας 5.8 (ερώτηση 11)

Ο μεγαλύτερος αριθμός των ερωτώμενων θεωρεί λίγο αποτελεσματική τη χρήση των μέσων και των πόρων χρηματοδότησης που παρέχει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την καταπολέμηση της ανεργίας και την ενίσχυση της απασχόλησης με ποσοστό που φτάνει το 38,52%. Σε σύγκριση με την ηλικία οι απαντήσεις «λίγο» συγκεντρώθηκαν από τα άτομα ηλικίας 46-55 ετών (26 απαντήσεις) ενώ 17 άτομα, θεωρούν αρκετά αποτελεσματική τη χρήση των εν λόγω μέτρων από το Ελληνικό Κράτος. Μόλις δύο (2) απαντήσεις από τα άτομα ηλικίας 36-45 ετών θεωρούν τα μέτρα πάρα πολύ αποτελεσματικά ενώ μικρό ποσοστό ατόμων δεν διατυπώνει τη γνώμη του επί του θέματος. Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

και οι κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού, πιστεύουν στη λίγη αποτελεσματικότητα των μέτρων (24 και 19 άτομα αντίστοιχα), ενώ οι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν φαίνεται να έχουν σαφή εικόνα για την αποτελεσματική χρήση των μέτρων, αφού οι απαντήσεις τους, διαφέρουν μόλις κατά μια σχεδόν μονάδα μεταξύ τους.

Ερώτηση 12: Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την απασχόληση, έθεσε μεταξύ άλλων και τους κάτωθι πρωταρχικούς στόχους. Αξιολογήστε σε τι βαθμό ο καθένας από τους στόχους έχει επιτευχθεί ως σήμερα στο ελληνικό κράτος α) Το 75% του πληθυσμού μεταξύ 20-64 ετών πρέπει να έχει απασχόληση β) Το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα τη σχολική εκπαίδευση πρέπει να είναι μικρότερο από 10% και τουλάχιστον 40% των νέων πρέπει να έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης γ) Ο αριθμός των ατόμων που κινδυνεύουν από φτώχεια πρέπει να μειωθεί κατά 20 εκατομμύρια

Γράφημα 5.35 (ερώτηση 12) Το 75% του πληθυσμού μεταξύ 20-64 ετών πρέπει να έχει απασχόληση

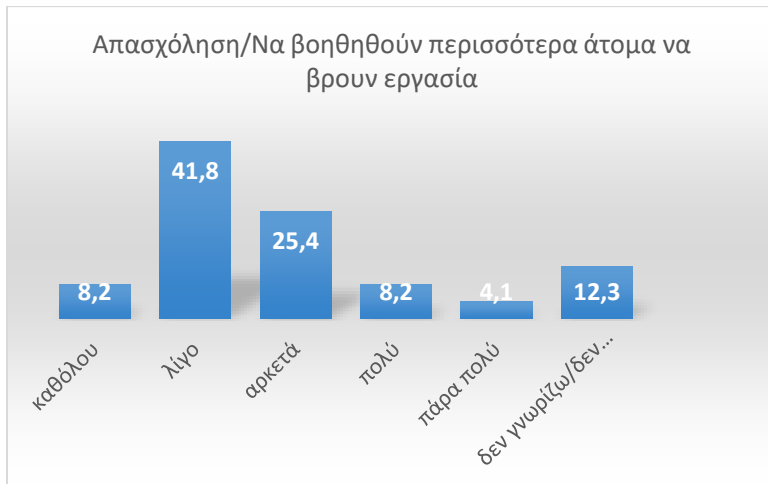
Γράφημα 5.36 (ερώτηση 12) Το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα τη σχολική εκπαίδευση πρέπει να είναι μικρότερο από 10% και τουλάχιστον 40% των νέων πρέπει να έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

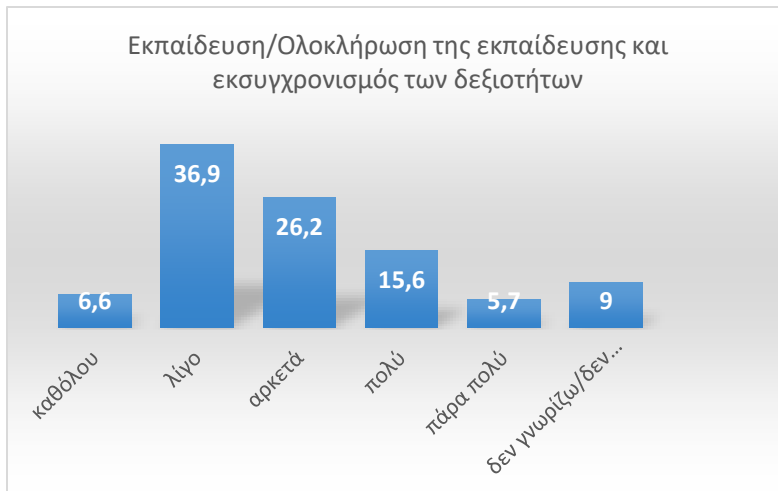
Γράφημα 5.37 (ερώτηση 12) Ο αριθμός των ατόμων που κινδυνεύουν από φτώχεια πρέπει να μειωθεί κατά 20 εκατομμύρια

Από τα γραφήματα 5.35 -5.37, προκύπτει ότι και οι τρεις στόχοι που έθεσε η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την απασχόληση, δεν επιτυγχάνονται στο ελληνικό κράτος, με το μεγαλύτερο ποσοστό μη επίτευξης (43,4%) να καταγράφεται στο στόχο ότι το 75% του πληθυσμού ηλικίας 20-64 πρέπει να απασχολείται. Ο στόχος που αξιολογείται ότι έχει επιτευχθεί περισσότερο, με μικρό ποσοστό (12,3%), είναι αυτός που, λιγότερο από το 10% των ατόμων, να εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, και τουλάχιστον 40% των νέων να ανήκουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

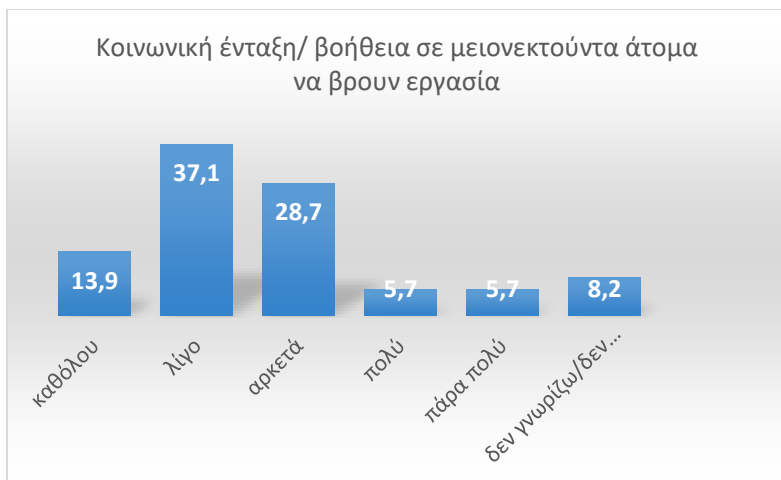
Ερώτηση 13: Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο plus (ΕΚΤ+) είναι το κύριο μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για επενδύσεις σε ανθρώπους, και ασχολείται με τις ακόλουθες προκλήσεις. Αξιολογήστε σε τι βαθμό η κάθε μία από τις προκλήσεις έχει επιτευχθεί στην Ελλάδα. α) Απασχόληση/Να βοηθηθούν περισσότερα άτομα να βρουν εργασία β) Εκπαίδευση/Ολοκλήρωση της εκπαίδευσης και εκσυγχρονισμός των δεξιοτήτων γ) Κοινωνική ένταξη/ Βοήθεια σε μειονεκτούντα άτομα να βρουν εργασία δ) Δημόσιες Υπηρεσίες/Πιο φιλικές στον πολίτη, εκσυγχρονισμός, μείωση γραφειοκρατίας.

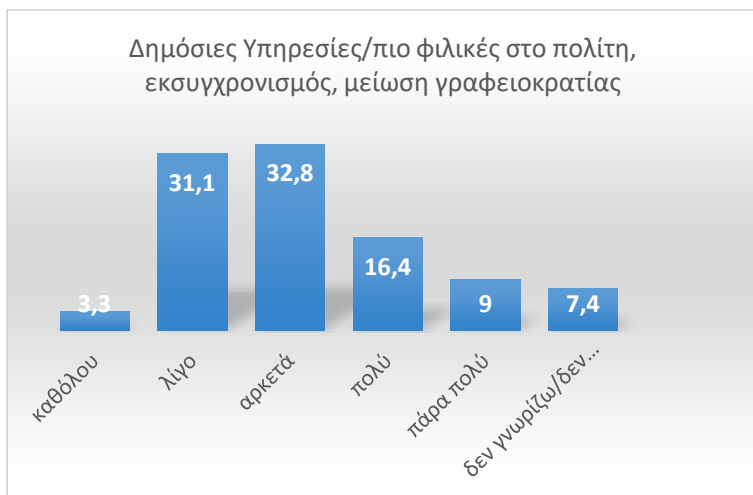
Γράφημα 5.38 (ερώτηση 13) Απασχόληση/Να βοηθηθούν περισσότερα άτομα να βρουν εργασία

Γράφημα 5.39 (ερώτηση 13) Εκπαίδευση/Ολοκλήρωση της εκπαίδευσης και εκσυγχρονισμός των δεξιοτήτων

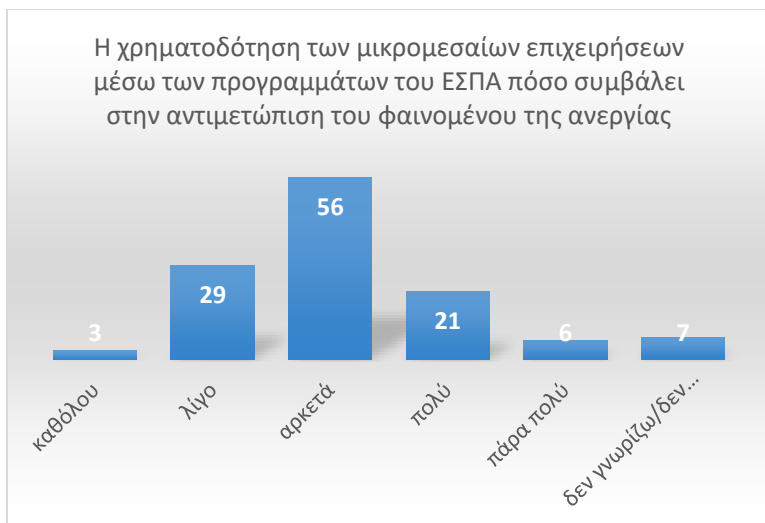

Γράφημα 5.40 (ερώτηση 13) Κοινωνική ένταξη/ Βοήθεια σε μειονεκτούντα άτομα να βρουν εργασία

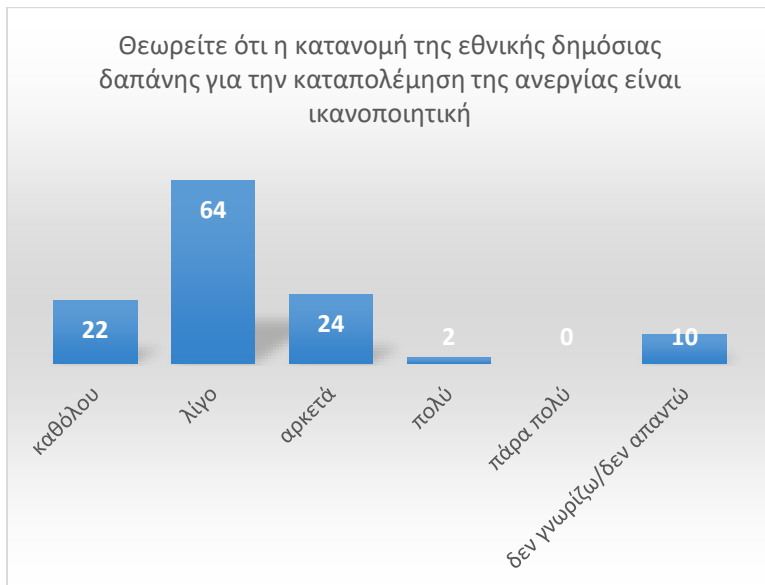
Γράφημα 5.41 (ερώτηση 13) Δημόσιες Υπηρεσίες/Πιο φιλικές στον πολίτη, εκσυγχρονισμός, μείωση γραφειοκρατίας

Οι προκλήσεις που ασχολείται το ΕΚΤ+ φαίνεται να ικανοποιούνται λίγο στην Ελλάδα, με την απασχόληση/να βοηθηθούν περισσότερα άτομα να βρουν εργασία να συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό (41,8%). Ενώ με μικρό ποσοστό (9%) φαίνεται να επιτυγχάνεται πάρα πολύ η πρόκληση, οι δημόσιες υπηρεσίες/ πιο φιλικές στον πολίτη, εκσυγχρονισμός, μείωση γραφειοκρατίας.

Γράφημα 5.42 (ερώτηση 14)

Στην ερώτηση 14, η χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μέσω των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ φαίνεται να συμβάλει αρκετά στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας σε ποσοστό 45,90%.

Γράφημα 5.43 (ερώτηση 15)

Η χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μέσω των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ πόσο συμβάλει στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας

	Κατανομή Δείγματος	Ποσοστό (%)
καθόλου	3	2.46
λίγο	29	23.77
αρκετά	56	45.90
πολύ	21	17.21
πάρα πολύ	6	4.92
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	7	5.74
ΣΥΝΟΛΟ	122	100

Πίνακας 5.9 (ερώτηση 14)

Θεωρείτε ότι η κατανομή της εθνικής δημόσιας δαπάνης για την καταπολέμηση της ανεργίας είναι ικανοποιητική

	Κατανομή Δείγματος	Ποσοστό (%)
καθόλου	22	18.03
λίγο	64	52.46
αρκετά	24	19.67
πολύ	2	1.64
πάρα πολύ	0	0.00
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	10	8.20
ΣΥΝΟΛΟ	122	100

Πίνακας 5.10 (ερώτηση 15)

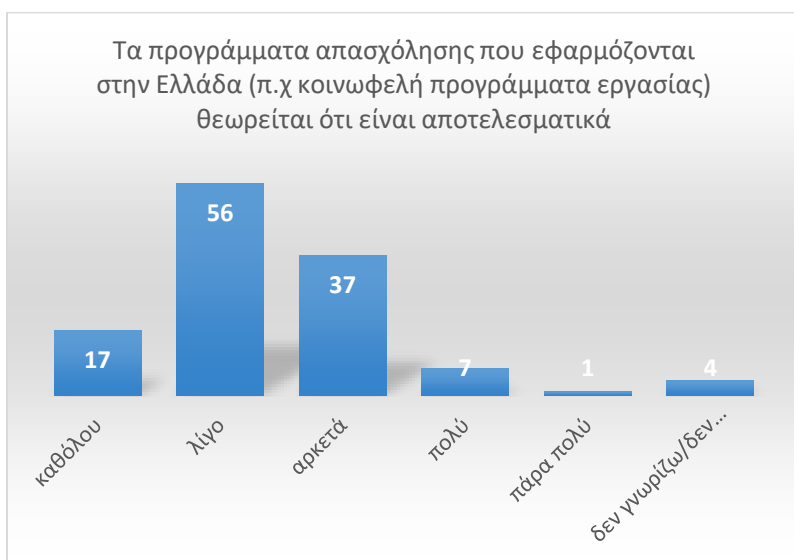
Θεωρείτε ότι η κατανομή της εθνικής δημόσιας δαπάνης για την καταπολέμηση της ανεργίας είναι ικανοποιητική	Ηλικιακή ομάδα			
	26-35	36-45	46-55	56 και άνω
καθόλου	1	7	7	6
λίγο	3	14	41	6
αρκετά	0	9	12	3
πολύ	1	1	0	0
πάρα πολύ	0	0	0	0
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	2	7	1
ΣΥΝΟΛΟ	5	33	67	16

Πίνακας 5.11 (ερώτηση 15)

Θεωρείτε ότι η κατανομή της εθνικής δημόσιας δαπάνης για την καταπολέμηση της ανεργίας είναι ικανοποιητική	Εκπαιδευτικό επίπεδο		
	ΔΕ	ΤΕ/ΠΕ	ΜΠΣ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ
καθόλου	5	11	6
λίγο	6	31	27
αρκετά	1	13	10
πολύ	0	1	1
πάρα πολύ	0	0	0
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	1	8	1
ΣΥΝΟΛΟ	13	64	45

Πίνακας 5.12 (ερώτηση 15)

Στην ερώτηση 15, η κατανομή της εθνικής δημόσιας δαπάνης για την καταπολέμηση της ανεργίας θεωρείται λίγο ικανοποιητική με ποσοστό 52,46%. Σε επίπεδο ηλικιακής ομάδας παρατηρείται ότι οι ηλικίες 26 ως 55 ετών θεωρούν λίγο ικανοποιητική την κατανομή της εθνικής δημόσιας δαπάνης για την καταπολέμηση της ανεργίας. Στην ηλικιακή ομάδα 56 ετών και άνω, ο αριθμός των ατόμων που θεωρεί λίγο ικανοποιητική την κατανομή της εθνικής δημόσιας δαπάνης, είναι ο ίδιος με τον αριθμό των ατόμων που θεωρεί καθόλου ικανοποιητική την κατανομή της. Σε επίπεδο εκπαίδευσης όλες οι κατηγορίες θεωρούν λίγο ικανοποιητική την κατανομή της εθνικής δημόσιας δαπάνης για την καταπολέμηση της ανεργίας.

Γράφημα 5.44 (ερώτηση 16)

Τα προγράμματα απασχόλησης που εφαρμόζονται στην Ελλάδα (π.χ κοινωφελή προγράμματα εργασίας) θεωρείται ότι είναι αποτελεσματικά	Κατανομή Δείγματος	Ποσοστό (%)
καθόλου	17	13.93
λίγο	56	45.90
αρκετά	37	30.33
πολύ	7	5.74
πάρα πολύ	1	0.82
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	4	3.28
	122	100

Πίνακας 5.13 (ερώτηση 16)

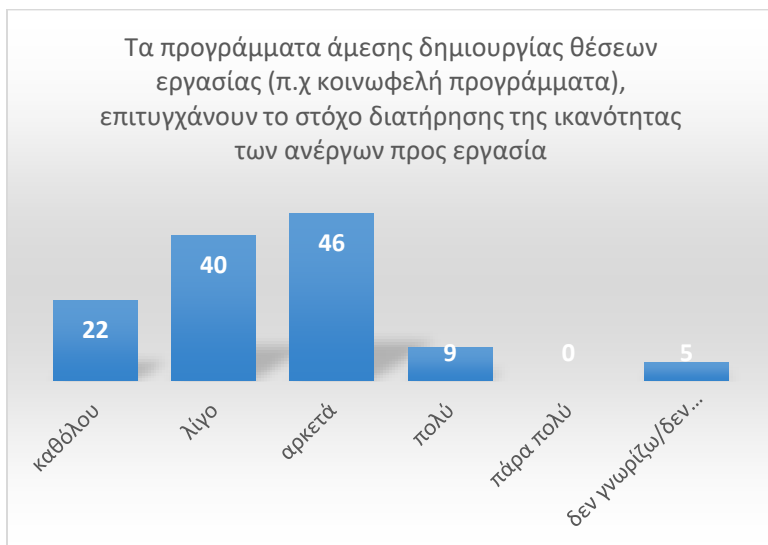
Τα προγράμματα απασχόλησης που εφαρμόζονται στην Ελλάδα (π.χ κοινωφελή προγράμματα εργασίας) θεωρείται ότι είναι αποτελεσματικά	Ηλικιακή ομάδα			
	26-35	36-45	46-55	56 και άνω
καθόλου	1	3	10	3
λίγο	2	14	29	10
αρκετά	1	11	22	3
πολύ	1	4	2	0
πάρα πολύ	0	1	0	0
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	0	4	0
ΣΥΝΟΛΟ	5	33	67	16

Πίνακας 5.14 (ερώτηση 16)

Τα προγράμματα απασχόλησης που εφαρμόζονται στην Ελλάδα (π.χ κοινωφελή προγράμματα εργασίας) θεωρείται ότι είναι αποτελεσματικά	Εκπαιδευτικό επίπεδο		
	ΔΕ	ΤΕ/ΠΕ	ΜΠΣ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ
καθόλου	2	9	6
λίγο	5	32	19
αρκετά	4	16	17
πολύ	2	3	2
πάρα πολύ	0	0	1
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	4	0
ΣΥΝΟΛΟ	13	64	45

Πίνακας 5.15 (ερώτηση 16)

Ερώτηση 16. Τα προγράμματα απασχόλησης που εφαρμόζονται στην Ελλάδα (π.χ κοινωφελή προγράμματα εργασίας) θεωρείται ότι είναι λίγο αποτελεσματικά (45,90%). Σε επίπεδο εκπαίδευσης όλες οι ηλικιακές ομάδες θεωρούν λίγο αποτελεσματικά τα προγράμματα απασχόλησης που εφαρμόζονται στην Ελλάδα.

Γράφημα 5.45 (ερώτηση 17)

Τα προγράμματα άμεσης δημιουργίας θέσεων εργασίας (π.χ κοινωφελή προγράμματα), επιτυγχάνουν το στόχο διατήρησης της ικανότητας των ανέργων προς εργασία	Κατανομή Δείγματος	Ποσοστό (%)
καθόλου	22	18.03
λίγο	40	32.79
αρκετά	46	37.70
πολύ	9	7.38
πάρα πολύ	0	0.00
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	5	4.10
ΣΥΝΟΛΟ	122	100

Πίνακας 5.16 (ερώτηση 17)

Ερώτηση 17. Τα προγράμματα άμεσης δημιουργίας θέσεων εργασίας (π.χ κοινωφελή προγράμματα), φαίνεται να επιτυγχάνουν αρκετά, τον στόχο διατήρησης της ικανότητας των ανέργων προς εργασία με ποσοστό 37,70%.

Γράφημα 5.46 (ερώτηση 18)

Πόσο ενισχύεται η απασχολησιμότητα των ανέργων και η ένταξη στην αγορά εργασίας μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης	Κατανομή Δείγματος	Ποσοστό (%)
καθόλου	5	4.10
λίγο	36	29.51
αρκετά	53	43.44
πολύ	13	10.66
πάρα πολύ	12	9.84
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	3	2.46
ΣΥΝΟΛΟ	122	100

Πίνακας 5.17 (ερώτηση 18)

Πόσο ενισχύεται η απασχολησιμότητα των ανέργων και η ένταξη στην αγορά εργασίας μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης	Ηλικιακή ομάδα			
	26-35	36-45	46-55	56 και άνω
καθόλου	0	3	2	0
λίγο	2	6	21	6
αρκετά	2	11	33	7
πολύ	0	7	5	1
πάρα πολύ	1	5	4	2
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	1	2	0
ΣΥΝΟΛΟ	5	33	67	16

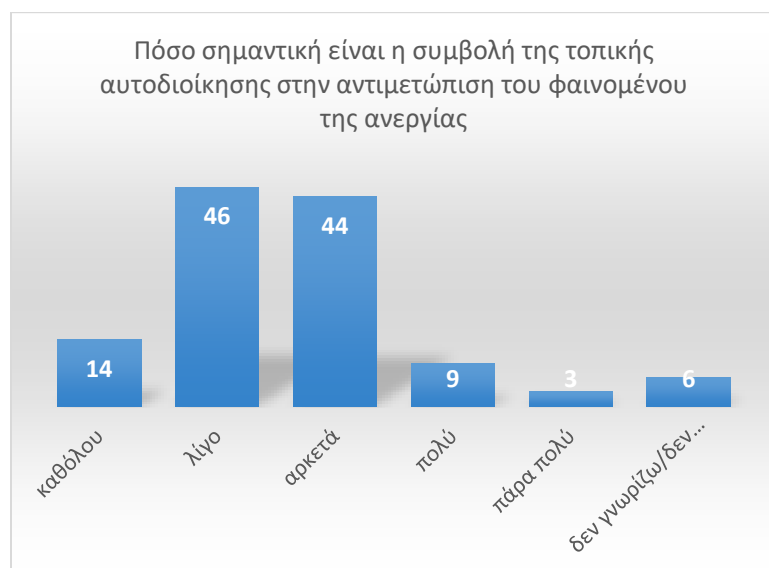
Πίνακας 5.18 (ερώτηση 18)

Πόσο ενισχύεται η απασχολησιμότητα των ανέργων και η ένταξη στην αγορά εργασίας μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης	Εκπαιδευτικό επίπεδο		
	ΔΕ	ΤΕ/ΠΕ	ΜΠΣ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ
καθόλου	0	3	2
λίγο	2	21	13
αρκετά	8	28	17
πολύ	3	5	5
πάρα πολύ	0	5	7
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	2	1
ΣΥΝΟΛΟ	13	64	45

Πίνακας 5.19 (ερώτηση 18)

Ερώτηση 18. Από το διάγραμμα φαίνεται να ενισχύεται αρκετά η απασχολησιμότητα των ανέργων και η ένταξη στην αγορά εργασίας μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης (43,44%). Σε επίπεδο ηλικιακής ομάδας όλες οι ηλικιακές ομάδες άνω των 36 ετών θεωρούν ότι ενισχύεται αρκετά η απασχολησιμότητα των ανέργων και η ένταξη στην αγορά εργασίας μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Οι απαντήσεις των ατόμων 26-35 ετών ταυτίζονται μεταξύ του «λίγο» και του «αρκετά». Επιπλέον, στην ηλικιακή ομάδα 56 ετών και άνω παρατηρείται μικρή απόκλιση μεταξύ των απαντήσεων «λίγο» και «αρκετά». Σε επίπεδο εκπαίδευσης όλες οι κατηγορίες θεωρούν ότι ενισχύεται αρκετά η απασχολησιμότητα. Από τους κατόχους

μεταπτυχιακού διδακτορικού 7 άτομα, πιστεύουν ότι ενισχύεται πάρα πολύ η απασχολησιμότητα των ανέργων μέσω της εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Γράφημα 5.47 (ερώτηση 19)

Πόσο σημαντική είναι η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας	Κατανομή Δείγματος	Ποσοστό (%)
καθόλου	14	11.48
λίγο	46	37.70
αρκετά	44	36.07
πολύ	9	7.38
πάρα πολύ	3	2.46
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	6	4.92
ΣΥΝΟΛΟ	122	100

Πίνακας 5.20 (ερώτηση 19)

Πόσο σημαντική είναι η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας	Ηλικιακή ομάδα			
	26-35	36-45	46-55	56 και άνω
καθόλου	0	6	6	2
λίγο	1	10	29	6
αρκετά	3	12	22	6
πολύ	0	4	5	0
πάρα πολύ	1	0	1	1
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	1	4	1
ΣΥΝΟΛΟ	5	33	67	16

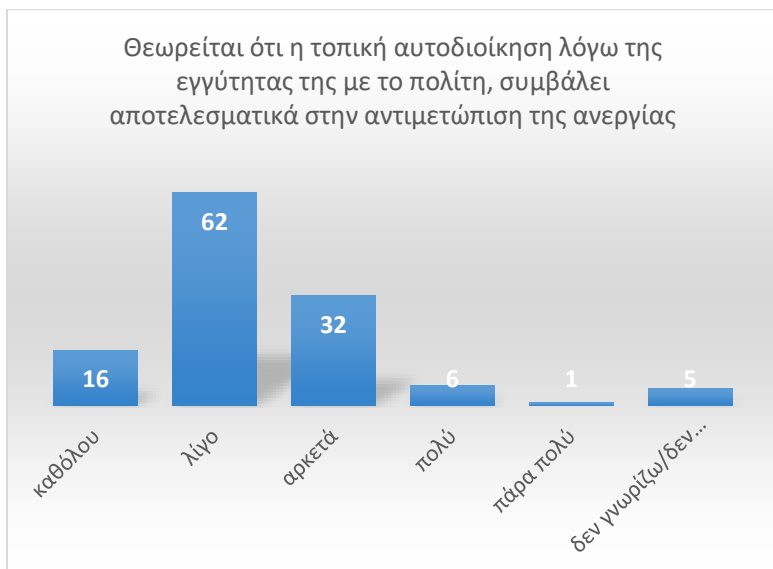
Πίνακας 5.21 (ερώτηση 19)

Πόσο σημαντική είναι η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας	Εκπαιδευτικό επίπεδο		
	ΔΕ	ΤΕ/ΠΕ	ΜΠΣ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ
καθόλου	1	7	6
λίγο	6	25	15
αρκετά	6	22	16
πολύ	0	4	5
πάρα πολύ	0	1	2
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	5	1
ΣΥΝΟΛΟ	13	64	45

Πίνακας 5.22 (ερώτηση 19)

Ερώτηση 19. Από λίγο έως αρκετά σημαντική είναι η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας με ποσοστό 37,7% και 36,07% αντίστοιχα. Σε επίπεδο ηλικιακής ομάδας, η ηλικιακή ομάδα 46-55 ετών, θεωρεί λίγο σημαντική τη συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας. Οι ηλικιακές ομάδες 26-35 ετών και 36-45 ετών θεωρούν αρκετά σημαντική τη συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης. Στην ηλικιακή ομάδα 56 και άνω οι απαντήσεις λίγο και αρκετά ταυτίζονται. Σε επίπεδο εκπαίδευσης η κατηγορία ΤΕ/ΠΕ θεωρεί λίγο σημαντική τη συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης. Η κατηγορία ΜΠΣ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ θεωρεί «αρκετά» σημαντική τη συμβολή της

τοπικής αυτοδιοίκησης με διαφορά μόνο μία (1) απάντηση από το «λίγο», και στην κατηγορία ΔΕ οι απαντήσεις «λίγο» και «αρκετά» ταυτίζονται.

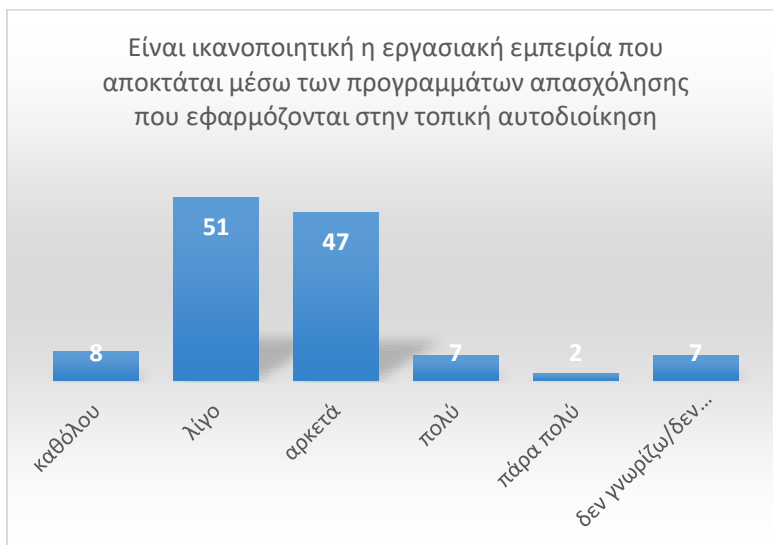

Γράφημα 5.48 (ερώτηση 20)

Θεωρείται ότι η τοπική αυτοδιοίκηση λόγω της εγγύτητας της με το πολίτη, συμβάλει αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση της ανεργίας	Κατανομή Δείγματος	Ποσοστό (%)
καθόλου	16	13.11
λίγο	62	50.82
αρκετά	32	26.23
πολύ	6	4.92
πάρα πολύ	1	0.82
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	5	4.10
ΣΥΝΟΛΟ	122	100

Πίνακας 5.23 (ερώτηση 20)

Ερώτηση 20. Η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης λόγω της εγγύτητας της με τον πολίτη, καταγράφεται λίγο αποτελεσματική στην αντιμετώπιση της ανεργίας με ποσοστό 50,82%.

Γράφημα 5.49 (ερώτηση 21)

Είναι ικανοποιητική η εργασιακή εμπειρία που αποκτάται μέσω των προγραμμάτων απασχόλησης που εφαρμόζονται στην τοπική αυτοδιοίκηση	Κατανομή Δείγματος	Ποσοστό (%)
καθόλου	8	6.56
λίγο	51	41.80
αρκετά	47	38.52
πολύ	7	5.74
πάρα πολύ	2	1.64
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	7	5.74
ΣΥΝΟΛΟ	122	100

Πίνακας 5.24 (ερώτηση 21)

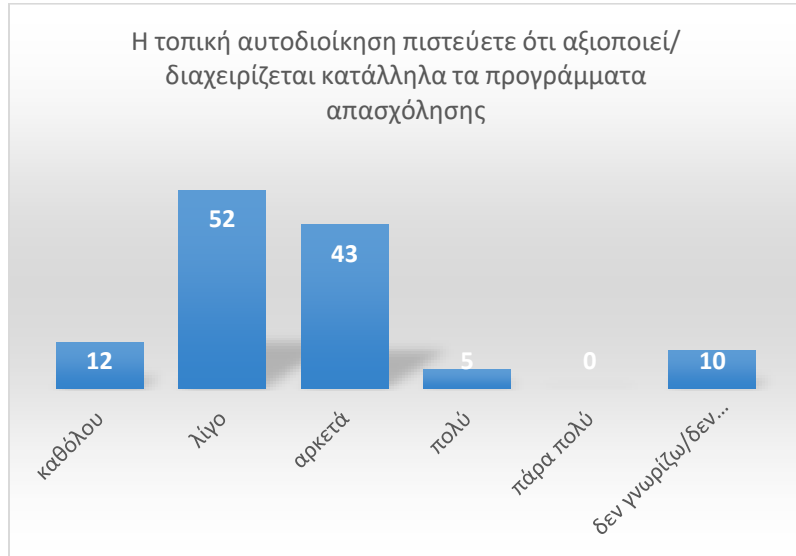
Είναι ικανοποιητική η εργασιακή εμπειρία που αποκτάται μέσω των προγραμμάτων απασχόλησης που εφαρμόζονται στην τοπική αυτοδιοίκηση	Ηλικιακή ομάδα			
	26-35	36-45	46-55	56 και άνω
καθόλου	0	3	4	1
λίγο	0	13	30	7
αρκετά	5	12	24	6
πολύ	0	3	3	1
πάρα πολύ	0	2	0	0
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	0	6	1
ΣΥΝΟΛΟ	5	33	67	16

Πίνακας 5.25 (ερώτηση 21)

Είναι ικανοποιητική η εργασιακή εμπειρία που αποκτάται μέσω των προγραμμάτων απασχόλησης που εφαρμόζονται στην τοπική αυτοδιοίκηση	Εκπαιδευτικό επίπεδο		
	ΔΕ	ΤΕ/ΠΕ	ΜΠΣ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ
καθόλου	1	4	3
λίγο	3	28	20
αρκετά	7	22	18
πολύ	2	3	2
πάρα πολύ	0	1	1
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	6	1
ΣΥΝΟΛΟ	13	64	45

Πίνακας 5.26 (ερώτηση 21)

Ερώτηση 21. Η εργασιακή εμπειρία που αποκτάται μέσω των προγραμμάτων απασχόλησης που εφαρμόζονται στην τοπική αυτοδιοίκηση, θεωρείται από λίγο ως αρκετά ικανοποιητική με ποσοστό 41,80% και 38,52% αντίστοιχα. Σε επίπεδο ηλικιακής ομάδας, οι ηλικιακές ομάδες 36-45 ετών και 56 ετών και άνω, θεωρούν «λίγο» ικανοποιητική την εργασιακή εμπειρία που αποκτάται μέσω των προγραμμάτων που εφαρμόζονται στην τοπική αυτοδιοίκηση, και ακολουθεί με μικρή διαφορά (1 άτομο για κάθε ηλικιακή ομάδα) η απάντηση «αρκετά». Στην ηλικιακή ομάδα 46-55 ετών υπερισχύει η απάντηση «λίγο» ενώ στην ηλικιακή ομάδα 26-35 ετών υπερισχύει η απάντηση «αρκετά». Σε επίπεδο εκπαίδευσης οι κατηγορίες ΤΕ/ΠΕ και ΜΠΣ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ θεωρούν λίγο ικανοποιητική την εργασιακή εμπειρία που αποκτάται, ενώ η κατηγορία ΔΕ την θεωρεί αρκετά ικανοποιητική.

Γράφημα 5.50 (ερώτηση 22)

Η τοπική αυτοδιοίκηση πιστεύετε ότι αξιοποιεί/ διαχειρίζεται κατάλληλα τα προγράμματα απασχόλησης	Κατανομή Δείγματος	Ποσοστό (%)
καθόλου	12	9.84
λίγο	52	42.62
αρκετά	43	35.25
πολύ	5	4.10
πάρα πολύ	0	0.00
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	10	8.20
ΣΥΝΟΛΟ	122	100

Πίνακας 5.27 (ερώτηση 22)

Η τοπική αυτοδιοίκηση πιστεύετε ότι αξιοποιεί/ διαχειρίζεται κατάλληλα τα προγράμματα απασχόλησης	Ηλικιακή ομάδα			
	26-35	36-45	46-55	56 και άνω
καθόλου	0	5	4	3
λίγο	1	13	32	6
αρκετά	4	12	21	5
πολύ	0	1	3	1
πάρα πολύ	0	0	0	0
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	2	7	1
ΣΥΝΟΛΟ	5	33	67	16

Πίνακας 5.28 (ερώτηση 22)

Η τοπική αυτοδιοίκηση πιστεύετε ότι αξιοποιεί/ διαχειρίζεται κατάλληλα τα προγράμματα απασχόλησης	Εκπαιδευτικό επίπεδο		
	ΔΕ	ΤΕ/ΠΕ	ΜΠΣ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ
καθόλου	1	7	4
λίγο	6	25	21
αρκετά	5	21	17
πολύ	1	3	1
πάρα πολύ	0	0	0
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	8	2
ΣΥΝΟΛΟ	13	64	45

Πίνακας 5.29 (ερώτηση 22)

Ερώτηση 22. Η τοπική αυτοδιοίκηση αξιοποιεί/ διαχειρίζεται «λίγο» κατάλληλα τα προγράμματα απασχόλησης (42,62%). Σε επίπεδο ηλικιακής ομάδας στην ηλικιακή ομάδα 46-55 ετών υπερσχύει η απάντηση «λίγο». Στις ηλικιακές ομάδες 36-45 ετών και 56 ετών και άνω υπερσχύει η απάντηση «λίγο» με μικρή απόκλιση από την απάντηση «αρκετά» (ένα άτομο διαφορά σε κάθε ηλικιακή ομάδα). Στην ηλικιακή ομάδα 26-35 ετών υπερσχύει η απάντηση «αρκετά». Σε επίπεδο εκπαίδευσης όλες οι κατηγορίες πιστεύουν ότι η τοπική αυτοδιοίκηση αξιοποιεί / διαχειρίζεται λίγο τα προγράμματα απασχόλησης..

Γράφημα 5.51 (ερώτηση 23)

Θεωρείτε ότι οι πολιτικές απασχόλησης που χρησιμοποιούνται, ενισχύουν τις δημόσιες υπηρεσίες και κυρίως τους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης με προσωπικό	Κατανομή Δείγματος	Ποσοστό (%)
καθόλου	15	9.84
λίγο	50	42.62
αρκετά	43	35.25
πολύ	7	4.10
πάρα πολύ	2	0.00
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	5	8.20
ΣΥΝΟΛΟ	122	100

Πίνακας 5.30 (ερώτηση 23)

Θεωρείτε ότι οι πολιτικές απασχόλησης που χρησιμοποιούνται, ενισχύουν τις δημόσιες υπηρεσίες και κυρίως τους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης με προσωπικό	Ηλικιακή ομάδα			
	26-35	36-45	46-55	56 και άνω
καθόλου	0	7	6	1
λίγο	2	8	33	7
αρκετά	3	14	21	3
πολύ	0	2	3	2
πάρα πολύ	0	0	1	1
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	2	3	0
ΣΥΝΟΛΟ	5	33	67	16

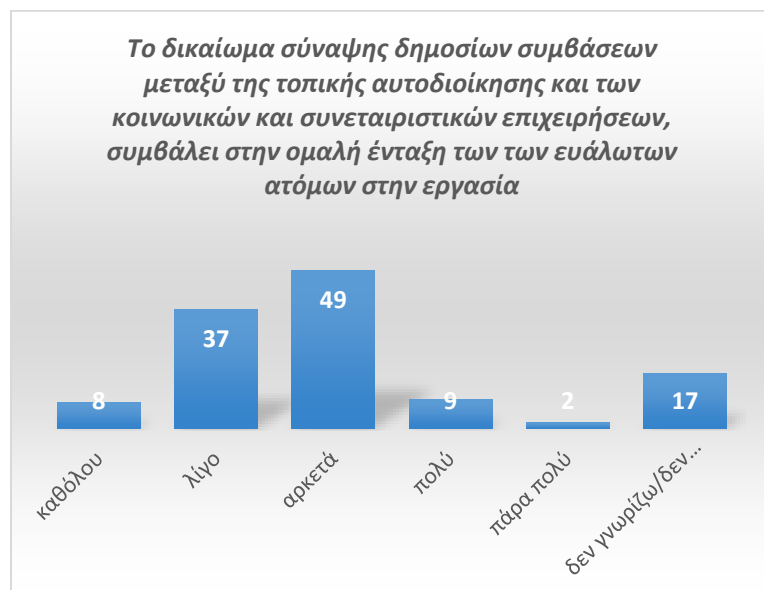
Πίνακας 5.31 (ερώτηση 23)

Θεωρείτε ότι οι πολιτικές απασχόλησης που χρησιμοποιούνται, ενισχύουν τις δημόσιες υπηρεσίες και κυρίως τους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης με προσωπικό	Εκπαιδευτικό επίπεδο		
	ΔΕ	ΤΕ/ΠΕ	ΜΠΣ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ
καθόλου	1	10	4
λίγο	3	22	25
αρκετά	8	23	12
πολύ	0	5	2
πάρα πολύ	1	0	1
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	4	1
ΣΥΝΟΛΟ	13	64	45

Πίνακας 5.32 (ερώτηση 23)

Ερώτηση 23. Οι πολιτικές απασχόλησης που χρησιμοποιούνται, ενισχύουν «λίγο» τις δημόσιες υπηρεσίες και κυρίως τους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης με προσωπικό (42,62%). Σε επίπεδο ηλικιακής ομάδας τα άτομα ηλικίας 46 ετών και άνω θεωρούν ότι οι πολιτικές απασχόλησης που χρησιμοποιούνται ενισχύουν λίγο τις δημόσιες υπηρεσίες με προσωπικό, ενώ τα άτομα ηλικίας 26-45 ετών θεωρούν ότι οι πολιτικές απασχόλησης που χρησιμοποιούνται ενισχύουν αρκετά τις δημόσιες υπηρεσίες με προσωπικό. Σε επίπεδο εκπαίδευσης η κατηγορία ΜΠΣ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ θεωρεί ότι οι πολιτικές απασχόλησης που χρησιμοποιούνται ενισχύουν λίγο τις δημόσιες υπηρεσίες με προσωπικό, ενώ οι άλλες δύο κατηγορίες θεωρούν ότι οι πολιτικές

απασχόλησης που χρησιμοποιούνται ενισχύουν αρκετά τις δημόσιες υπηρεσίες. Σημειώνεται ότι στην κατηγορία ΤΕ/ΠΕ η απάντηση αρκετά υπερσχύει της απάντησης λίγο με διαφορά 1 μόνο απάντηση.

Γράφημα 5.52 (ερώτηση 24)

Το δικαίωμα σύναψης δημοσίων συμβάσεων μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και των κοινωνικών και συνεταιριστικών επιχειρήσεων, συμβάλει στην ομαλή ένταξη των των ευάλωτων ατόμων στην εργασία	Κατανομή Δείγματος	Ποσοστό (%)
καθόλου	8	6,56
λίγο	37	30,33
αρκετά	49	40,16
πολύ	9	7,38
πάρα πολύ	2	1,64
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	17	13,93
ΣΥΝΟΛΟ	122	100

Πίνακας 5.33 (ερώτηση 24)

Το δικαίωμα σύναψης δημοσίων συμβάσεων μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και των κοινωνικών και συνεταιριστικών επιχειρήσεων, συμβάλει στην ομαλή ένταξη των των ευάλωτων ατόμων στην εργασία	Ηλικιακή ομάδα			
	26-35	36-45	46-55	56 και άνω
	καθόλου	0	1	7
λίγο	1	11	17	7
αρκετά	3	13	25	8
πολύ	1	5	3	0
πάρα πολύ	0	1	0	0
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	0	2	15	1
ΣΥΝΟΛΟ	5	33	67	16

Πίνακας 5.34 (ερώτηση 24)

Το δικαίωμα σύναψης δημοσίων συμβάσεων μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και των κοινωνικών και συνεταιριστικών επιχειρήσεων, συμβάλει στην ομαλή ένταξη των των ευάλωτων ατόμων στην εργασία	Εκπαιδευτικό επίπεδο		
	ΔΕ	ΤΕ/ΠΕ	ΜΠΣ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ
	καθόλου	0	4
λίγο	4	18	15
αρκετά	7	27	15
πολύ	0	4	5
πάρα πολύ	0	1	0
δεν γνωρίζω/δεν απαντώ	2	10	6
ΣΥΝΟΛΟ	13	64	45

Πίνακας 5.35 (ερώτηση 24)

Ερώτηση 24. Το δικαίωμα σύναψης δημοσίων συμβάσεων μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων, συμβάλει αρκετά στην ομαλή ένταξη των ευάλωτων ατόμων στην εργασία (40,16%). Παρότι οι περισσότερες απαντήσεις συγκεντρώνονται στην επιλογή «αρκετά», τόσο σε επίπεδο ηλικιακής ομάδας όσο

και σε εκπαιδευτικό επίπεδο, ένας μεγάλος αριθμός ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν γνωρίζει για το θέμα (13,93%). Σε επίπεδο ηλικιακής ομάδας, όλες οι ηλικιακές ομάδες θεωρούν ότι το δικαίωμα σύναψης δημοσίων συμβάσεων μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων, συμβάλει αρκετά στην ομαλή ένταξη των ευάλωτων ατόμων στην εργασία. Σε επίπεδο εκπαίδευσης οι κατηγορίες ΔΕ και ΤΕ/ΠΕ θεωρούν ότι το δικαίωμα σύναψης δημοσίων συμβάσεων, συμβάλει αρκετά στην ομαλή ένταξη των ευάλωτων ομάδων στην εργασία. Στην κατηγορία ΜΠΣ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ οι απαντήσεις λίγο και αρκετά ταυτίζονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

6.1. Συμπεράσματα

Η έννοια της ανεργίας, δεν είναι καινούργια. Πολλοί μελετητές έχουν ασχοληθεί με την ανάλυση της έννοιας αυτής, έχουν διατυπώσει τις διακρίσεις της κι έχουν επίσης αναφερθεί στα αίτια που την προκαλούν και τις συνέπειές της στην οικονομία και την κοινωνία γενικότερα.

Στην παρούσα εργασία, έπειτα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, τέθηκαν ερωτήματα, τα οποία επιχειρήθηκαν να απαντηθούν μέσω του σχετικού ερωτηματολογίου, το οποίο σχεδιάστηκε και απευθύνθηκε σε δημόσιους υπαλλήλους, κυρίως της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Όσον αφορά τα αίτια της ανεργίας, σαν πιο σημαντικό καταγράφηκε, η εμφάνιση της οικονομικής κρίσης. Χαρακτηριστικό γνώρισμά της, είναι η μείωση των θέσεων απασχόλησης, τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, με αποτέλεσμα τη μείωση του εισοδήματος και της οικονομικής δραστηριότητας, δημιουργώντας έναν φαύλο κύκλο. Επίσης η απουσία επαγγελματικού προσανατολισμού, ώστε να επιλέγονται επαγγέλματα με μεγάλη ζήτηση, συντελεί στη μη ορθολογική επιλογή επαγγέλματος, και στην μη αξιοποίηση των δεξιοτήτων των ατόμων, ώστε να έχουν άμεση επαγγελματική αποκατάσταση. Ταυτόχρονα η εμφάνιση των νέων τεχνολογιών, επιδείνωσε το πρόβλημα της ανεργίας, καθώς έφερε νέα επαγγέλματα και εξειδικεύσεις, μειώνοντας τη ζήτηση των λιγότερο ειδικευμένων ατόμων. Η αυτοματοποίηση της παραγωγής, αύξησε τη ζήτηση ατόμων με υψηλά προσόντα και άφησε στο περιθώριο τη χειρωνακτική εργασία, που παραδοσιακά υπήρχε, αυξάνοντας περισσότερο το ποσοστό ανεργίας.

Μία από τις ομάδες που πλήττεται περισσότερο από την ανεργία είναι οι νέοι. Σαν νεοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας, έχουν λιγότερες πιθανότητες να βρουν θέση εργασίας. Σύμφωνα με την έρευνα όμως, ενώ θα περίμενε κανείς, η περιορισμένη εργασιακή εμπειρία που έχουν οι νέοι, να είναι το κύριο αίτιο της ανεργίας, σημαντικότερο θεωρείται η αδυναμία του εκπαιδευτικού συστήματος για σωστό επαγγελματικό προσανατολισμό. Σαν δεύτερο στη σειρά από άποψη σημαντικότητας, θεωρείται το ύψος των αμοιβών που παρέχονται από τους εν δυνάμει εργοδότες. Παρότι στην Ελλάδα, οι οικογενειακοί δεσμοί, παίζουν σημαντικό ρόλο,

στη διαμόρφωση εργασιακών συμπεριφορών, οι απόψεις των ερωτώμενων, για το συγκεκριμένο θέμα, φαίνεται να δίστανται. Ωστόσο όμως υποστηρίζεται περισσότερο, ότι μάλλον, λειτουργεί σαν προστατευτικός μηχανισμός για τους νέους, αφού για μεγάλο διάστημα τους παρέχεται στέγαση και οικονομική υποστήριξη.

Η αξιολόγηση των επιπτώσεων της ανεργίας, συγκεντρώνει υψηλά ποσοστά σημαντικότητας και κατ' επέκταση επιβάρυνσης του κοινωνικού συνόλου, που αγγίζουν σχεδόν, το 50%, στις περισσότερες επιλογές. Ως πιο σημαντικές συνέπειες, καταγράφονται, η απώλεια εισοδήματος και ο κίνδυνος φτώχειας. Όταν το εισόδημα από την εργασία, είναι η μόνη πηγή βιοπορισμού, περιορίζονται οι καταναλωτικές δαπάνες των ατόμων, με συνέπεια, τη μείωση των παραγόμενων αγαθών από τις επιχειρήσεις, οι οποίες απολύουν εργαζόμενους, προκειμένου να μειώσουν το λειτουργικό κόστος. Η παρατεταμένη μείωση εσόδων, λόγω της ανεργίας είναι και ο νούμερο ένας παράγοντας που ελλοχεύει τον κίνδυνο φτώχειας. Η συγκατοίκηση ενήλικων ανέργων με τους γονείς τους με σκοπό την οικονομική στήριξη των πρώτων, καταγράφεται και σαν σημαντική συνέπεια της ανεργίας, εκτός από αίτιο αυτής όπως αναφέρθηκε παραπάνω, όπου λειτουργεί σαν προστατευτικός μηχανισμός. Ως προς το άμεσο κοινωνικό κόστος που σχετίζεται με το ποσό των χρημάτων που η κοινωνία καταβάλλει στους ανέργους με τη μορφή επιδομάτων οι απαντήσεις των ερωτώμενων διαμοιράζονται μεταξύ του «αρκετά», «πολύ» και «πάρα πολύ» αναδεικνύοντας περίτρανα, την επιβάρυνση που προκαλούν.

Παρότι η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει μέσα και πόρους χρηματοδότησης για την καταπολέμηση της ανεργίας, και την ενίσχυση της απασχόλησης, καταγράφεται λίγη αποτελεσματική χρήση αυτών από το Ελληνικό Κράτος. Χαμηλή αξιολογείται και η επίτευξη των στόχων που έθεσε η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την απασχόληση, στην Ελλάδα. Ο μόνος στόχος, που φαίνεται να ικανοποιείται είναι αυτός που, λιγότερο από το 10% των ατόμων να εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, και τουλάχιστον 40% των νέων να ανήκουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επίσης και οι προκλήσεις με τις οποίες ασχολείται το EKT plus, σαν το κύριο μέσο της ΕΕ με το οποίο διατίθενται χρηματικά ποσά που αφορούν τον ανθρώπινο παράγοντα, δεν φαίνεται να επιτυγχάνονται στην Ελλάδα. Ο μόνος στόχος που αξιολογείται ως

αρκετά επιτευχθείς, είναι οι δημόσιες υπηρεσίες πιο φιλικές στον πολίτη, ο εκσυγχρονισμός τους και η μείωση της γραφειοκρατίας.

Ως προς τα μέτρα που λαμβάνονται από το Ελληνικό Κράτος για την ενίσχυση της απασχόλησης και την καταπολέμηση της ανεργίας, αμφιλεγόμενες είναι οι απόψεις των ερωτώμενων ως προς την αξιολόγηση του μέτρου της συνεχιζόμενης κατάρτισης και εκπαίδευσης για τη βελτίωση των δεξιοτήτων των ανέργων. Συγκριτικά, τα περισσότερα μέτρα που λαμβάνει το κράτος, θεωρούνται αρκετά αποτελεσματικά, παρότι η κατανομή της εθνικής δημόσιας δαπάνης για τον σκοπό αυτό δεν είναι ικανοποιητική. Λίγο αποτελεσματικά, χαρακτηρίζονται, το σύστημα αποζημίωσης ανεργίας, καθώς και το σύστημα επιδότησης εισφορών κοινωνικής ασφάλισης. Η λίγη αποτελεσματικότητα του συστήματος αποζημίωσης ανεργίας, αποτυπώνεται και στις απαντήσεις που δόθηκαν ως προς επίτευξη του στόχου των επιδομάτων αυτών, για τη διατήρηση του βιοτικού επιπέδου των ανέργων και την αποφυγή του κινδύνου της φτώχειας. Οι ερωτώμενοι διαφωνούν, τόσο ως προς τη διατήρηση του βιοτικού επιπέδου των ατόμων για το διάστημα της ανεργίας, όσο και στο ότι βοηθά τα άτομα να αφιερώσουν τον απαραίτητο χρόνο για να αναζητήσουν εργασία. Φαίνεται όμως να συμφωνούν με την άποψη ότι τα υψηλά επιδόματα ανεργίας, αποτελούν αντικίνητρο ευρέσεως εργασίας.

Τα προγράμματα απασχόλησης που εφαρμόζονται στην Ελλάδα (π.χ. κοινωφελή προγράμματα εργασίας), θεωρούνται λίγο αποτελεσματικά, ωστόσο όμως φαίνεται να επιτυγχάνουν αρκετά τον στόχο διατήρησης της ικανότητας των ανέργων προς εργασία. Ένας επίσης από τους στόχους των προγραμμάτων αυτών, που καταγράφεται ότι ικανοποιείται αρκετά, είναι η ενίσχυση της απασχολησιμότητας των ανέργων και η ένταξη στην αγορά εργασίας μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Επιβεβαιώνεται έτσι η υπόθεση, ότι η δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση των ανέργων και των πολιτών εν γένει, αποτελεί προϋπόθεση για την αύξηση της συμμετοχής στην εργασία.

Η τοπική αυτοδιοίκηση, είναι ο φορέας που είναι πιο κοντά στον πολίτη. Ωστόσο όμως, από τις απαντήσεις του ερωτηματολογίου προκύπτει ότι, η τοπική αυτοδιοίκηση δεν συμβάλει αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση της ανεργίας. Στο ίδιο συμπέρασμα οδηγεί και η μη κατάλληλη διαχείριση/ αξιοποίηση των προγραμμάτων απασχόλησης από μέρους της. Παρότι η πλειονότητα των προγραμμάτων, υλοποιείται στην τοπική αυτοδιοίκηση, η εργασιακή

εμπειρία που αποκτάται από τους ωφελούμενους, δεν καταγράφεται ικανοποιητική. Παράλληλα καταγράφεται η άποψη ότι οι δημόσιες υπηρεσίες και κυρίως οι φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης ενισχύονται λίγο με προσωπικό, προφανώς λόγω του περιορισμένου διαστήματος εφαρμογής των προγραμμάτων, κυρίως οκτάμηνης διάρκειας. Θα πρέπει να αναφερθεί όμως ότι η σύναψη δημοσίων συμβάσεων μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και των κοινωνικών και συνεταιριστικών επιχειρήσεων συμβάλει αρκετά στην ομαλή ένταξη των ευάλωτων ατόμων στην εργασία.

6.2. Προτάσεις πολιτικής

Τόσο από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση όσο και από τα συμπεράσματα της έρευνας, διαπιστώνεται η μεγάλη έκταση του φαινομένου της ανεργίας, στην ΕΕ αλλά κυρίως στην Ελλάδα. Ταυτόχρονα όμως, στην Ελλάδα γίνεται αντιληπτή η αναποτελεσματικότητα του κρατικού μηχανισμού, κυρίως σε τοπικό επίπεδο, όσον αφορά την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι στόχοι της ανάπτυξης αλλά και προώθησης της απασχόλησης, διατυπώνονται ήδη από τις ιδρυτικές διατάξεις για τη λειτουργία της ΕΕ, αλλά και τις μετέπειτα στρατηγικές που υιοθετήθηκαν. Το ΕΚΤ+ σαν κύριο μέσο χρηματοδότησης, για δράσεις που σχετίζονται με ανθρώπους, συντονισμένο με τις συστάσεις του ευρωπαϊκού εξαμήνου, παρέχει πλήθος μέσων χρηματοδότησης. Κάθε κράτος μέλος, έχει τη δυνατότητα να αποφασίσει πως θα οργανώσει- εφαρμόσει τις δυνατότητες που του προσφέρονται από το ΕΚΤ+. Η επιλογή αυτή αποτελεί πλεονέκτημα, για κάθε κράτος μέλος, γιατί έτσι ανάλογά με τους στόχους που έχει θέσει και τη σωστή επιλογή χρηματοδοτικών προγραμμάτων, μπορεί να συμβάλει αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας.

Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης θα πρέπει να είναι καθοριστικός, μετά μάλιστα και την παρατεταμένη δυσαρέσκεια των πολιτών, για τους πολιτικούς θεσμούς. Η συμμετοχή των Περιφερειών στην κατάρτιση των ΠΕΠ αλλά και στη διαδικασία κατάρτισης του ΕΣΠΑ που αποτελεί το βασικό στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της χώρας, θα συμβάλει στην πιο αποτελεσματική χρήση των χρηματοδοτικών πόρων για την ενίσχυση της απασχόλησης. Ήδη όπως αποτυπώνεται και από την έρευνα, η χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, (ως κύρια πηγή δημιουργίας νέων θέσεων), μέσω του ΕΣΠΑ συμβάλει αρκετά στην

αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας. Η ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας, ιδίως των καινοτόμων επιχειρήσεων, από την τοπική αυτοδιοίκηση, θεωρείται ιδανική. Σημαντική θα είναι και η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης, έστω κι αν ο ρόλος της είναι υποστηρικτικός, είτε μέσω της εμπλοκής της στον σχεδιασμό των προγραμμάτων του ΕΚΤ είτε μέσω της διοργάνωσης συνεδρίων, σεμιναρίων με διάφορους φορείς. Απαιτείται προώθηση της δικτύωσης – συνεργασίας των ΟΤΑ με άλλους φορείς, το οποίο θα επιτευχθεί με την εφαρμογή του κατάλληλου επιχειρησιακού προγράμματος.

Η δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την κοινωνική οικονομία θα συμβάλει επίσης σημαντικά στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις στηρίζουν ανθρώπους που κινδυνεύουν από φτώχεια, προσφέρουν εργασία σε μακροχρόνια άνεργους αλλά και σε άτομα με αναπηρίες. Επίσης λόγω του τοπικού τους χαρακτήρα, κατανοούν καλύτερα τις ανάγκες κάθε περιοχής, παρέχοντας ανάλογα προϊόντα και υπηρεσίες. Με σχετική γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Περιφερειών, προτείνονται λύσεις ως προς την αντιμετώπιση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν. Στις λύσεις που προτείνονται, περιλαμβάνονται: α) η διευκόλυνση πρόσβασής των κοινωνικών επιχειρήσεων, σε δημόσιες συμβάσεις, μέσω της διάδοσης των κανόνων και των πληροφοριών για τις συμβάσεις αυτές. β) διασφάλιση ευνοϊκού θεσμικού πλαισίου μέσω της άρσης των νομικών και διοικητικών εμποδίων. γ) ενίσχυση της πρόσβασης σε χρηματοδοτικά εργαλεία. δ) προώθηση της συμβολής της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, μέσω της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των φορέων και τοπικών κοινωνιών.

Τέλος, επειδή το μέλλον κάθε χώρας, είναι οι νέοι, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα κυρίως για την αντιμετώπιση της νεανικής ανεργίας. Στα μέτρα που προτείνονται, περιλαμβάνονται: η ύπαρξη σωστού επαγγελματικού προσανατολισμού, σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, ώστε να επιτυγχάνεται η εύρεση, όσο το δυνατόν καλύτερης εργασίας. Παράλληλα η παροχή κινήτρων σε εργοδότες, ώστε να προσλαμβάνουν νέους ανθρώπους, για την απόκτηση εργασιακής εμπειρίας, θα συμβάλει σημαντικά στην αντιμετώπιση του φαινομένου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το παρόν ερωτηματολόγιο απευθύνεται κυρίως σε στελέχη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και αποτελεί μέρος της διπλωματικής μου εργασίας με τίτλο, «Η εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα κατά τη μετά το 2000 περίοδο. Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης», στο πλαίσιο του ΠΜΣ Δημόσια Οικονομική και πολιτική του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής.

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και οι απαντήσεις θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τους στατιστικούς σκοπούς της παρούσας έρευνας. Η συμπλήρωση του δεν ξεπερνά τα 10 λεπτά και η συμβολή σας είναι σημαντική για την ολοκλήρωση της έρευνάς μου.

Για οποιαδήποτε διευκρίνιση ή πληροφορία μπορείτε να επικοινωνήσετε μαζί μου στην ηλεκτρονική διεύθυνση pep21009@uniwa.gr ή giann_efi@yahoo.gr

Ευχαριστώ εκ των προτέρων για την πολύτιμη συμμετοχή και τον χρόνο σας

Γιαννούκου Ευτυχία

Δημογραφικά στοιχεία

1. Ποιο είναι το φύλο σας

Άνδρας	
Γυναίκα	

2. Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε

Έως 25 ετών	
26-35	
36-45	
46-55	
56 και άνω	

3. Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση

Έγγαμος	
Άγαμος	

4. Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης σας

υποχρεωτική	
δευτεροβάθμια	
τριτοβάθμια	
μεταπτυχιακός τίτλος/διδακτορικός τίτλος	

5. Απασχολείστε ως υπάλληλος

Σε Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α & Β βαθμού και εποπτευόμενοι φορείς τους	
---	--

Στους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης και στα ΝΠΔΔ αυτής	
--	--

Κυρίως μέρος

6. Ποιο θεωρείτε πιο **σημαντικό αίτιο** της ανεργίας στην Ελλάδα; Αξιολογήστε πόσο σημαντικό θεωρείτε το **κάθε αίτιο**, χρησιμοποιώντας την κάτωθι κλίμακα (1=καθόλου σημαντικό, 2=λίγο σημαντικό, 3=αδιάφορο, 4=αρκετά σημαντικό, 5=πολύ σημαντικό, 6=δεν γνωρίζω δεν απαντώ)

	1	2	3	4	5	6
Οικονομική κρίση	1	2	3	4	5	6
Χρήση νέων τεχνολογιών	1	2	3	4	5	6
Απουσία επαγγελματικού προσανατολισμού ώστε να επιλέγονται επαγγέλματα με αυξημένη ζήτηση	1	2	3	4	5	6
Μεταναστευτικές ροές (εισερχόμενες και εξερχόμενες)	1	2	3	4	5	6
Υπερβολική προσφορά εργατικού δυναμικού στα αστικά κέντρα	1	2	3	4	5	6
Πανδημία covid-19	1	2	3	4	5	6

7. Ποιο θεωρείτε πιο **σημαντικό αίτιο** για την αυξημένη ανεργία των **νέων στην Ελλάδα**; Αξιολογήστε πόσο σημαντικό θεωρείτε το **κάθε αίτιο**, χρησιμοποιώντας την κάτωθι κλίμακα, (1=καθόλου σημαντικό, 2=λίγο σημαντικό, 3=αδιάφορο, 4=αρκετά σημαντικό, 5=πολύ σημαντικό, 6=δεν γνωρίζω δεν απαντώ)

	1	2	3	4	5	6
Περιορισμένη εργασιακή εμπειρία για την απόκτηση εργασίας	1	2	3	4	5	6
Ενισχυμένοι οικογενειακοί δεσμοί/ασφάλεια οικογενειακού περιβάλλοντος	1	2	3	4	5	6
Έλλειψη βασικών δεξιοτήτων που σχετίζονται με την εύρεση συγκεκριμένης εργασίας	1	2	3	4	5	6
Το ύψος των αμοιβών που παρέχονται από τους εν δυνάμει εργοδότες	1	2	3	4	5	6
Αδυναμία εκπαιδευτικού συστήματος για σωστό επαγγελματικό προσανατολισμό	1	2	3	4	5	6

8. Αξιολογήστε το βαθμό στον οποίο οι κάθε μία από τις ακόλουθες **επιπτώσεις** της ανεργίας **επιβαρύνει** το κοινωνικό σύνολο, χρησιμοποιώντας την κάτωθι κλίμακα, (1=καθόλου, 2=λίγο, 3=αρκετά, 4=πολύ, 5=πάρα πολύ, 6=δεν γνωρίζω δεν απαντώ)

	1	2	3	4	5	6
Απώλεια εισοδήματος	1	2	3	4	5	6
Συγκατοίκηση ενηλίκων ανέργων με τους γονείς τους, με σκοπό την οικονομική υποστήριξη των πρώτων	1	2	3	4	5	6
Κίνδυνος φτώχειας	1	2	3	4	5	6
Μετανάστευση στο εξωτερικό για εύρεση εργασίας	1	2	3	4	5	6
Απώλεια παραγωγικών δυνάμεων λόγω του μεγάλου διαστήματος παραμονής στην ανεργία	1	2	3	4	5	6
Άμεσο κοινωνικό κόστος που σχετίζεται με το ποσό των χρημάτων που η κοινωνία καταβάλλει στους ανέργους με τη μορφή επιδόματος	1	2	3	4	5	6
Μείωση θέσεων εργασίας λόγω της μειωμένης οικονομικής δραστηριότητας	1	2	3	4	5	6

9. Το κράτος στο πλαίσιο αντιμετώπισης της ανεργίας και ενίσχυσης της απασχόλησης, **λαμβάνει μέτρα**. Αξιολογήστε την **αποτελεσματικότητα** της **κάθε μια** πρότασης, χρησιμοποιώντας την κάτωθι κλίμακα (1=καθόλου, 2=λίγο, 3=αρκετά, 4=πολύ, 5=πάρα πολύ, 6=δεν γνωρίζω δεν απαντώ,)

Σύστημα αποζημίωσης ανεργίας	1	2	3	4	5	6
Σύστημα επιδότησης εισφορών κοινωνικής ασφάλισης	1	2	3	4	5	6
Επιδότηση απασχόλησης	1	2	3	4	5	6
Συνεχιζόμενη κατάρτιση και εκπαίδευση για τη βελτίωση των δεξιοτήτων των ανέργων	1	2	3	4	5	6
Υποβοήθηση της ευρέσεως θέσεως εργασίας (αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης)	1	2	3	4	5	6

10. Ο κύριος στόχος των **επιδομάτων** ανεργίας είναι η διατήρηση του βιοτικού επιπέδου των ανέργων και η αποφυγή του κινδύνου της φτώχειας. Χρησιμοποιώντας την κάτωθι κλίμακα, συμπληρώστε το βαθμό **συμφωνίας ή διαφωνίας** σας, για τη **κάθε μία** περίπτωση (1=διαφωνώ απόλυτα, 2=διαφωνώ, 3=ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ, 4=συμφωνώ, 5=συμφωνώ απόλυτα)

Η ισχύουσα πολιτική επιδομάτων ανεργίας επιτρέπει στον άνεργο να διατηρήσει το βιοτικό του επίπεδο για το διάστημα της ανεργίας	1	2	3	4	5
Το ισχύον επίδομα ανεργίας επιτρέπει στον άνεργο να αφιερώσει τον απαραίτητο χρόνο ώστε να αναζητήσει εργασία σύμφωνα με τις δεξιότητές του	1	2	3	4	5
Η διάρκεια του επιδόματος ανεργίας λειτουργεί ανασταλτικά στην αναζήτηση εργασίας	1	2	3	4	5
Τα υψηλά επιδόματα ανεργίας αποτελούν αντικίνητρο ευρέσεως εργασίας	1	2	3	4	5
Τα προγράμματα κατάρτισης και εκπαίδευσης έχουν σημαντικά αποτελέσματα καθώς ενισχύουν την ένταξη των ανέργων στην απασχόληση και τους παρέχουν δυνατότητα πρόσβασης σε μόνιμες θέσεις λόγω της ενίσχυσης των δεξιοτήτων τους	1	2	3	4	5

11. Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει μέσα και πόρους χρηματοδότησης για την καταπολέμηση της ανεργίας και ενίσχυση της απασχόλησης. Αξιολογήστε αν γίνεται αποτελεσματική χρήση αυτών από το Ελληνικό κράτος

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	
Δεν γνωρίζω/ δεν απαντώ	

12. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την απασχόληση, έθεσε μεταξύ άλλων και τους κάτωθι πρωταρχικούς **στόχους**. Αξιολογήστε σε τι **βαθμό ο καθένας** από τους στόχους, έχει επιτευχθεί ως **σήμερα** στο ελληνικό κράτος χρησιμοποιώντας την κάτωθι κλίμακα (1=καθόλου, 2=λίγο, 3=αρκετά, 4=πολύ, 5=πάρα πολύ, 6=δεν γνωρίζω δεν απαντώ)

Το 75% του πληθυσμού μεταξύ 20-64 πρέπει να έχει απασχόληση	1	2	3	4	5	6
Το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα τη σχολική εκπαίδευση πρέπει να είναι μικρότερο από 10% και τουλάχιστον 40% των νέων πρέπει να έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	1	2	3	4	5	6

Ο αριθμός των ατόμων που κινδυνεύουν από φτώχεια πρέπει να μειωθεί κατά 20 εκατομμύρια	1	2	3	4	5	6
--	---	---	---	---	---	---

13. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο plus (ΕΚΤ+) είναι το κύριο μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για επενδύσεις σε ανθρώπους, και ασχολείται με τις ακόλουθες προκλήσεις. Αξιολογήστε σε τι **βαθμό η κάθε μία** από τις προκλήσεις έχει επιτευχθεί στην **Ελλάδα** χρησιμοποιώντας την κάτωθι κλίμακα (1=καθόλου, 2=λίγο, 3=αρκετά, 4=πολύ, 5=πάρα πολύ, 6=δεν γνωρίζω /δεν απαντώ)

Απασχόληση	να βοηθηθούν περισσότερα άτομα να βρουν εργασία	1	2	3	4	5	6
Εκπαίδευση	ολοκλήρωση της εκπαίδευσης και εκσυγχρονισμός των δεξιοτήτων	1	2	3	4	5	6
Κοινωνική ένταξη	βοήθεια σε μειονεκτούντα άτομα να βρουν εργασία	1	2	3	4	5	6
Δημόσιες υπηρεσίες	πιο φιλικές στο πολίτη, εκσυγχρονισμός, μείωση γραφειοκρατίας	1	2	3	4	5	6

14. Η χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μέσω των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ (Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης) πόσο συμβάλει στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	
Δεν γνωρίζω /δεν απαντώ	

15. Θεωρείτε ότι η κατανομή της εθνικής δημόσιας δαπάνης για την καταπολέμηση της ανεργίας είναι ικανοποιητική;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	
Δεν γνωρίζω /δεν απαντώ	

16. Τα προγράμματα απασχόλησης που εφαρμόζονται στην Ελλάδα (π.χ κοινωφελή προγράμματα εργασίας,) θεωρείτε ότι είναι αποτελεσματικά;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	
Δεν γνωρίζω /δεν απαντώ	

17. Τα προγράμματα άμεσης δημιουργίας θέσεων εργασίας (π.χ κοινωφελή προγράμματα), επιτυγχάνουν το στόχο διατήρησης της ικανότητας των ανέργων προς εργασία;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	
Δεν γνωρίζω /δεν απαντώ	

18. Πόσο ενισχύεται η απασχολησιμότητα των ανέργων και η ένταξη στην αγορά εργασίας, μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	
Δεν γνωρίζω /δεν απαντώ	

19. Πόσο σημαντική είναι η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	
Δεν γνωρίζω /δεν απαντώ	

20. Θεωρείτε ότι η τοπική αυτοδιοίκηση λόγω της εγγύτητας της με το πολίτη, συμβάλει αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση της ανεργίας;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	
Δεν γνωρίζω /δεν απαντώ	

21. Είναι ικανοποιητική η εργασιακή εμπειρία που αποκτάται μέσω των προγραμμάτων απασχόλησης που εφαρμόζονται στην τοπική αυτοδιοίκηση;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	

Πάρα πολύ	
Δεν γνωρίζω /δεν απαντώ	

22. Η τοπική αυτοδιοίκηση πιστεύετε ότι αξιοποιεί /διαχειρίζεται κατάλληλα τα προγράμματα απασχόλησης;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	
Δεν γνωρίζω /δεν απαντώ	

23. Θεωρείτε ότι οι πολιτικές απασχόλησης που χρησιμοποιούνται, ενισχύουν τις δημόσιες υπηρεσίες και κυρίως τους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης με προσωπικό;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	
Δεν γνωρίζω /δεν απαντώ	

24. Το δικαίωμα σύναψης δημοσίων συμβάσεων μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και των κοινωνικών και συνεταιριστικών επιχειρήσεων, συμβάλει στην ομαλή ένταξη των ευάλωτων ατόμων στην εργασία;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	
Δεν γνωρίζω /δεν απαντώ	

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αδαμ, Σ. (2014). *Οδηγός Δημιουργίας Κοινωνικών Επιχειρήσεων*. Ανάκτηση από https://gr.boell.org/sites/default/files/guide_for_social_cooperatives_final.pdf

Αναστασίου, Σ., Σιασιάκος, Κ., Τούντας, Κ., & Φιλλιπίδης, Κ. (2016, Ιούλιος). *Αγορά Εργασίας και Απασχόληση κατά την Περίοδο της Οικονομικής Κρίσης στην Ελλάδα. Εκπαίδευση Δια Βίου Μάθηση Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη του Ελληνικού Ινστιτούτου Οικονομικών της Εκπαίδευσης*.

Βαβούρας, Ι. Σ. σε συνεργασία με Βαβούρα, Χ. (2019). *Οικονομική Πολιτική*. Τρίτη βελτιωμένη Έκδοση, Αθήνα: Παπαζήση.

Δεδουσόπουλος, Α. (2004). *Θεωρίες της Ανεργίας*. Αθήνα: Γιώργος Δαρδανός Τυπωθήτω.

ΕΕΤΑΑ ΑΕ. (2022). Ανάκτηση από *Οδηγός Τοπική Αυτοδιοίκηση και κοινωνική & αλληλέγγυα οικονομία*: <https://www.eetaa.gr/Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης>[Δεκέμβριος 2022]

Εθνική Στρατηγική για τις Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης. (2022). Ανάκτηση από Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφάλιστων: <https://ypergasias.gov.gr/apascholisi/ethniki-stratigiki-gia-tis-energitikes-politikes-apascholisis/>[Δεκέμβριος 2022]

Έκθεση σχετικά με το ευρωπαϊκό εξάμηνο. (2022). Ανάκτηση από https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0040_EL.html[Δεκέμβριος 2022]

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2022). *Ελληνική Στατιστική Αρχή- Δελτίο Τύπου- Υπολογιζόμενος Πληθυσμός (1.1.2021) και Μεταναστευτικές Ροές της Χώρας (2020)*. Ανάκτηση από <https://www.statistics.gr/documents/20181/17787760/%CE%A5%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%B6%CF%8C%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CF%82+%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CE%B8%CF%85%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82+%CE%BA%CE%B1%CE%B9+%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF>[Δεκέμβριος 2022]

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2022). *Ελληνική Στατιστική Αρχή Δελτίο Τύπου Έρευνα Εργατικού Δυναμικού Β'2020*. Ανάκτηση από https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKko4IN&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1&_documents_WAR_publicat[Δεκέμβριος 2022]

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2022). *Ελληνική Στατιστική Αρχή Δελτίο Τύπου Έρευνας Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού*. Ανάκτηση από https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKko4IN&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1&_documents_WAR_publicat[Δεκέμβριος 2022]

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2022). *Ελληνική Στατιστική Αρχή Ειδική Έρευνα για τη Θέση στην Αγορά Εργασίας των Μεταναστών και των Άμεσων Απογόνων τους (Ad hoc 2021), 2021*. Ανάκτηση από <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SJO34/>-[Δεκέμβριος 2022]

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2022). *Ελληνική Στατιστική Αρχή Ετήσιες Χρονοσειρές Έρευνας Εργατικού Δυναμικού από το 1981, 2022*. Ανάκτηση από [https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SJO03/-\[Δεκέμβριος 2022\]](https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SJO03/-[Δεκέμβριος 2022])

Ελλάδα 2.0. (2022). Ανάκτηση από Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και ανθεκτικότητας: https://greece20.gov.gr/wp-content/uploads/2021/07/NRRP_Greece_2_0_Greek_280721.pdf[Δεκέμβριος 2022]

Επιθεώρηση εργασίας -ανεξάρτητη αρχή. (2022). Ανάκτηση από <https://www.sepe.gov.gr/ergasiakescheseis/adiloti-ergasia/charaktiristika-kai-antimetopisi/>[Δεκέμβριος 2022]

Επιθεώρηση εργασίας και αδήλωτη εργασία στην ΕΕ / Διεθνές Γραφείο Εργασίας, Πρόγραμμα. (2013). Γενεύη: Δημοσιεύσεις Διεθνούς Γραφείου Εργασίας.

Έρων Σύμβουλοι, & Καλογήρου, Σ. (2015). *Μελέτη- Περιφερειακή Στρατηγική για την κοινωνική ένταξη και την καταπολέμηση της Φτώχειας*. Αθήνα: Περιφέρεια Αττικής.

Θεματικό ενημερωτικό δελτίο Ευρωπαϊκού Εξαμήνου -Απασχόληση των νέων. (2017). Ανάκτηση από <https://docplayer.gr/82948534-Thematiko-enimerotiko-deltio-eyropaikoy-examinoy-koinoniki-entaxi.html>[Δεκέμβριος 2022]

INE Ινστιτούτο εργασίας ΓΣΕΕ. (2020). Ανάκτηση από <https://www.inegsee.gr/>: <https://www.inegsee.gr/>[Δεκέμβριος 2022]

INE Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ Οι κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας covid-19 στους εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα. (2022). Ανάκτηση από https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2022/11/EPIPTOSEIS-COVID_19_e-book.pdf[Δεκέμβριος 2022]

Καρακιουλαφη, Χ., Σπυριδάκης, Μ., Γιαννακοπούλου, Ε., Καραλης, Δ., & Σώρος, Γ. (2014, Οκτώβριος). *Ανεργία και εργασιακή επισφάλεια Διαστάσεις και επιπτώσεις σε καιρό κρίσης*. Ανάκτηση από INE Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ: <https://www.inegsee.gr/>[Δεκέμβριος 2022]

Ντάσιος Νικόλαος. (2020). *Τοπικά Σχέδια Δράσης για την Απασχόληση και την Κοινωνική Συνοχή προς ένα Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Φεντεραλισμό*. Αθήνα: Διδακτορική Διατριβή- Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Παπαηλίας, Θ. (2011). *Σημειώσεις- Εισηγήσεις Κοινωνικής Πολιτικής- Αγορά Εργασίας- Κράτος Πρόνοιας- Κοινωνική Ασφάλιση*. Αθήνα.

Παπαχριστοπούλου, Ε.-Μ. (2016). *Ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα και ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης*. Αθήνα: Διδακτορική Διατριβή- Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Πουρναράκης, Ε. (1991). *Μακροοικονομική Θεωρία και Πολιτική*. Αθήνα: Σμπίλιας- Το οικονομικό.

Ρουμελιώτης, Π. Β. (1996). *Η πορεία προς την παγκοσμιοποίηση. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τον 21ο αιώνα*. Αθήνα: Λιβάνης.

Σκουτέλης, Γ. (1996). *Ανεργία αίτια και λύσεις*. Αθήνα: Forum.

Σπυριδάκης, Μ. (2013). *Ανεργία και εργασιακή ανασφάλεια. Όψεις ενός εμμένοντος κινδύνου*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής 2021-2027. (2022). Ανάκτηση από Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττικής: <https://www.perattikis.gr>[Δεκέμβριος 2022]

Σχέδιο κοινής έκθεσης της Επιτροπής και του Συμβουλίου για την απασχόληση. (2016). Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή. [Ανάκτηση Δεκέμβριος 2022]

Χαλικιάς, Μ., Μανωλέσου, Α., & Λάλου, Π., (2015). *Μεθοδολογία Έρευνας & Εισαγωγή στην Στατιστική Ανάλυση Δεδομένων με το IBM SPSS STATISTICS*. Ανάκτηση από <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5075>[Δεκέμβριος 2022]

ΞΕΝΗ

Chrystal, R., & Lipsey, A. (2018). *Μακροοικονομική Θεωρία* (13η έκδοση). (Α. Σακκά, Μεταφρ.) Αθήνα: Τζιόλα- Επιστημονικό βιβλιοπωλείο.

Ehrenberg, R. G., & Smith, R. S. (2017). *Οικονομικά της Εργασίας- Σύγχρονη προσέγγιση- Στη θεωρία και τη Δημόσια Διοίκηση*. Αθήνα: Broken Hill Publishers LTD.

Rees, A. (1973). *The economics of work and pay*. New York: Harper and Row [Δεκέμβριος 2022].

Eurostat, S. (2022). *People outside the labour force*. Ανάκτηση από https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=People_outside_the_labour_force [Ανακτήθηκε Δεκέμβριος 2022]

<https://ec.europa.eu>. (2022). Ανάκτηση από <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1299&langId=en>[Δεκέμβριος 2022]

ILO- International Labour Office . (2015). Ανάκτηση από *What does NEETs mean and why is the concept so easily misinterpreted?*: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_343153.pdf [Δεκέμβριος 2022]

OECD. (2022). *DATA Unemployment rate*. Ανάκτηση από <https://data.oecd.org/pinboard-editor/>[Δεκέμβριος 2022]

OECD. (2022). *DATA Youth not in employment, education or training (NEET)*. Ανάκτηση από <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>[Δεκέμβριος 2022]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2022). *Ευρωπαϊκό εξάμηνο*. Ανάκτηση από Ευρωπαϊκή Επιτροπή Επίσημος Ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020SC0507>[Δεκέμβριος 2022]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2023). *Ανακοίνωση για την Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού: ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο για κοινωνική και εδαφική συνοχή*. Ανάκτηση από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A52010DC0758> [Ιανουάριος 2023]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2023). *Μηχανισμός Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας*. Ανάκτηση από https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility_el#ref-%CF%80%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CF%82-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD[Ιανουάριος 2023]

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. (2022). Ανάκτηση από *Έκθεση η κοινωνική οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση*: <https://www.eesc.europa.eu/el/tags/koinoniki-epiheirimatikotita>[Νοέμβριος 2022]

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. (2022). Ανάκτηση από *Σχέδιο δράσης για την κοινωνική οικονομία*: <https://www.eesc.europa.eu/el/tags/koinoniki-epiheirimatikotita>[Νοέμβριος 2022]

Ευρωπαϊκή, Ε. (2010). Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ανάκτηση από *Ευρώπη 2020 Στρατηγική για έξυπνη διατηρίσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*: <https://ec.europa.eu/archives/growthandjobs>[Νοέμβριος 2022]

Ευρωπαϊκό Έτος Νεολαίας. (2022). Ανάκτηση από *Επίσημος Ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης*: https://youth.europa.eu/year-of-youth_el[Νοέμβριος 2022]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2022). *Σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κοινωνική οικονομία. Ανάκτηση από Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 6ης Ιουλίου 2022 σχετικά με το σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κοινωνική οικονομία (2021/2179(INI))*: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0288_EL.pdf[Νοέμβριος 2022]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Επικαιρότητα. (2022). Ανάκτηση από <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/society/20200709STO83004/covid-19-pos-i-ee-katapolema-tin-anergia-ton-neon>[Νοέμβριος 2022]

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Δήμων και Κοινοτήτων (CEMR). (2023). Ανάκτηση από https://www.ccre-org.translate.goog/activites/view/36?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=el&_x_tr_hl=en[Ιανουάριος 2023]

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2022). Ανάκτηση από <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/european-semester/>[Δεκέμβριος 2022]

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

EUR-Lex Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Πρόσβαση στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2022). Ανάκτηση από <https://eur-lex.europa.eu/EL>[Δεκέμβριος 2022]

Eurostat. (2022). Ανάκτηση από <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained>[Δεκέμβριος 2022]

Eurofound. (2023). Ανάκτηση από European Foundation for the improvement of living and working conditions:

https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1254en.pdf[Ιανουάριος 2023]

Δίκαιο ΕΕ- Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2022). Ανάκτηση από <https://eur-lex.europa.eu>[Δεκέμβριος 2022]

ΔΥΠΑ Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης. (2022). Ανάκτηση από <https://www.dypa.gov.gr/>[Δεκέμβριος 2022]

ΕΕΤΑΑ ΑΕ Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης & Αυτοδιοίκησης. (2022). Ανάκτηση από <https://www.eetaa.gr/>[Δεκέμβριος 2022]

Εθνικό Τυπογραφείο -Κατάλογοι Νομοθεσίας. (2022). Ανάκτηση από <https://www.et.gr/>[Δεκέμβριος 2022]

ΕΣΠΑ Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης. (2022). Ανάκτηση από <https://www.espa.gr/>[Δεκέμβριος 2022]

Ευρωπαϊκή Ένωση- Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2022). Ανάκτηση από <https://european-union.europa.eu/>[Δεκέμβριος 2022]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2022). Ανάκτηση από <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1299&langId=el>[Δεκέμβριος 2022]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2022). Ανάκτηση από https://commission.europa.eu/index_en[Δεκέμβριος 2022]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών (ΕτΠ). (2023). Ανάκτηση από <https://cor.europa.eu/el/>[Ιανουάριος 2023]

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ελλάδα). (2022). Ανάκτηση από <http://www.esfhellas.gr/>[Νοέμβριος 2022]

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο plus. (2022). Ανάκτηση από <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus>[Δεκέμβριος 2022]

INE Ινστιτούτο εργασίας ΓΣΕΕ. (2022). Ανάκτηση από <https://www.inegsee.gr/>[Δεκέμβριος 2022]

Οδηγός ΕΣΠΑ 2014-2020 & Τοπική Αυτοδιοίκηση. (2016). Ανάκτηση από ΕΕΤΑΑ ΑΕ: <https://www.eetaa.gr/ekdoseis>[Δεκέμβριος 2022]

Οδηγός ΕΣΠΑ 2021-2027 & Τοπική Αυτοδιοίκηση. (2022). Ανάκτηση από ΕΕΤΑΑ.ΑΕ: <https://www.eetaa.gr/>[Δεκέμβριος 2022]

Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττικής (ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ). (2022). Ανάκτηση από <https://www.pepattikis.gr/>[Δεκέμβριος 2022]

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ –ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Απόφαση 32670/ΕΥΘΥ 327/2015/ΦΕΚ Β/715/24-4-2015- Αναδιάρθρωση της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του ΕΠ Αττικής 2014-2021. (2015). Ανάκτηση από Εθνικό Τυπογραφείο: <https://www.et.gr>

Απόφαση 73930/ΦΕΚ Β/ 3922/25-7-2022 Αναδιάρθρωση της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης Προγράμματος Αττικής 2021-2027. (2022). Ανάκτηση από Εθνικό Τυπογραφείο: <https://www.et.gr>

Απόφαση C(2014)10170/2014 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Βάσει του Στόχου "Επενδύσεις για την ανάπτυξη και την απασχόληση". (2022). Ανάκτηση από Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττικής: <https://www.pepattikis.gr>

Απόφαση C(2022) 6262/2022 (final) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Έγκριση του προγράμματος "Αττική" για στήριξη απο το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ στο πλαίσιο του στόχου "Επενδύσεις στην απασχόληση και την ανάπτυξη. (2022). Ανάκτηση από Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττικής: <https://www.pepattikis.gr>

Απόφαση 2016/344 Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Καταπολέμησης της Αδήλωτης Εργασίας. (2022). Ανάκτηση από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016D0344&from=RO>

Γνωμοδότηση ΕΕτΠ SEDEC-VII/033. (2023). Ανάκτηση από Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών: <https://cor.europa.eu/el/news/Pages/europe-upcoming-challenges.aspx>

Δημόσια Πρόσκληση Νο 11/2017. (2017). Ανάκτηση από ΔΥΠΑ: <https://www.dypa.gov.gr/programma-epichoregeses-epicheireseon-phoreon-kai-organismou-tou-demosiou-tomea-kai-epicheireseon-demon-kai-periphoreion-gia-ten-apascholese-10-000-ma>

Δημόσια Πρόσκληση Νο 2/2022. (2022). Ανάκτηση από ΔΥΠΑ: <https://www.dypa.gov.gr/proghramma-koinofelous-xaraktira-ghia-25000-atoma-se-dimoys-perifereies-kentra-koinonikis-pronoias-perifereiwn-kkrpsinafis-foris-ypiresies-yprogrhion-kai-allon-foreon>

Νόμος 3614/2007 Διαχείριση ελέγχου & εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2007-2013. (2017). Ανάκτηση από Εθνικό Τυπογραφείο: <https://www.et.gr>

Νόμος 3852/2010 Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης (αιτιολογική έκθεση). (2010). Ανάκτηση από <https://www.hellenicparliament.gr/>

Νόμος 4314/2014 Διαχείριση του ελέγχου και την εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2014-2020. (2014). Ανάκτηση από Εθνικό Τυπογραφείο: <https://www.et.gr/>

Νόμος 4412/2016 Δημόσιες συμβάσεις έργων Προμηθειών και Υπηρεσιών. (2013). Ανάκτηση από Εθνικό Τυπογραφείο: <https://www.et.gr>

Νόμος 4430/2016 Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις. (2016). Ανάκτηση από Εθνικό Τυπογραφείο : <https://www.et.gr>

Νόμος 4555/2018 Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης - Εμβάθυνση της Δημοκρατίας - Ενίσχυση της Συμμετοχής - Βελτίωση της οικονομικής και αναπτυξιακής λειτουργίας των

Ο.Τ.Α. Πρόγραμμα «ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ Ι» - (αιτιολογική έκθεση). (2018). Ανάκτηση από <https://www.hellenicparliament.gr>

Νόμος 4914/2022 Διαχείριση ελέγχου και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2021-2027. (2022). Ανάκτηση από Εθνικό Τυπογραφείο: <https://www.et.gr/>

Σύνταγμα της Ελλάδος. (2019). Ανάκτηση από όπως μεταφέρθηκε στη δημοτική γλώσσα με το Β΄ Ψήφισμα της 6ης/3/1986 της ΣΤ΄ Αναθ/κής Βουλής των Ελλήνων όπως αναθ/κε με το Ψήφισμα της 6ης4/2001 της Ζ΄ Αναθ/κής Βουλής, το Ψήφισμα της 25ης/11/2019 της Θ΄ Αναθ/κής Βουλής που δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ. 187/Α: <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/>